
יהוה
INSTITVTIO THEOLOGICA
ANDOVER FVNDATA MDCCCVII.
Ps. CXIX 169.
כדברך הבינני
JOH. XVII. 17.
ὁ λογος ὁ σος αληθεια εστι
ΑΚΡΟΓΩΝΙ
ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

PLINII SECUNDI

QUAE FERTUR

UNA CUM

GARGILII MARTIALIS

MEDICINA

NUNC PRIMUM EDITA

A

VALENTINO ROSE.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

1875.

Rec'd Aug. 28, 1879.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

PLINII SECUNDI IUNIORIS

DE MEDICINA

LIBRI TRES.

A. textus genuinus (trium librorum)	g = cod. S. Galli 752 (saec. X) d = cod. reg. Dresd. D. 185 (s. XII) b^m vel b = cod. vet. Albani Torini (marg. et text.)
B. textus recentior (quinque librorum)	r = ed. princ. Rom. 1509 fol. (Medicina Plinii), ex qua b = ed. Basil. (A. Torini) 1528 fol.

De auctore libri et scriptis codicibus uberius tractavi in dissertatione: „Ueber die Medicina Plinii" (Hermes. Zeitschrift für classische Philologie t. VIII p. 18—66). ipsos quos nunc edo textus praeparavi absolvique a. 1871 et 1872.

Berolini a. 1874. V. R.

Incipiunt capitula sequentis libri
(*cod. S. Gall. 752 p. 5*)

		in Med. Plin. ed. Rom. et Bas.
I	Capitis dolori	I,2
II	Pthiriasis et porrigini id est peduculos in capite	I,4
III	Ulceribus in capite manantibus	I,5
IIII	Alopiciis	I,6
V	Capillis denigrandis	I,7
VI	Auriculis	I,9
VII	Parotidibus id est farcimina quę sub auribus nascuntur	I,13
VIII	Epiforae id est ad humores oculorum infusos	I,14
VIIII	Oculis suffusis sanguine	I,15
X	Naribus	I,26 (26 *et* 25 *Bas.*)
XI	Destillatione	I,28
XII	Oris vitiis	I,29
XIII	Dentibus	I,36
XIIII	Dentioni infantium	I,42
XV	Uvae	I,43
XVI	Tussilis et faucibus	I,44
XVII	Angine id est intra fauces farcimina quae nascuntur	I,52
XVIII	Lichenis id est inpetigines	II,56
XVIIII	Elefantiaci	II,57
XX	Ulceribus in facie manantibus	*ib.*
XXI	Cervicibus et his qua molienda sunt	I,54

Capitula libri II.

Capitula libri III.

Frequenter mihi in peregrinationibus accidit ut aut propter meam aut propter meorum infirmitatem varias fraudes medicorum experiscerer, quibusdam vilissima remedia ingentibus pretiis vendentibus, aliis ea quae curare nesciebant cupiditatis causa suscipientibus. quosdam vero comperi hoc genere grassari ut languores qui paucissimis diebus vel etiam horis possent repelli, in longum tempus extraherent, ut et aegros suos diu in reditu haberent saevioresque ipsis morbis existerent. quapropter necessarium mihi visum est ut undique valitudinis auxilia contraherem et velut breviario colligerem, ut quocumque venissem possem eiusmodi insidias vitare et hac fiducia ex hoc tempore iter ingredi ut sciam, si quis mihi languor inciderit, non facturos illos ex me reditum nec taxaturos occasionem.

Ante omnia autem puto in promptu habenda quae subito desiderata difficillima videntur inventu, sicut oleum vetus. quod *Plin.* 23,82.

3. v. medicorum fraudes *d*. 4 experiscerer *gdb*: -rirer *r* (*Marc.*) 5 aliis ea quae c. nesciebant *gd* (*Marc.*): aliis eas c. (aliâs c. *b*) nescientibus *rb*. 8 ut *om.* *rb*. 9 ut in *rb*. 10 protraherent *rb* (traherent *Marc.*) | ut et (*Marc.*): et *gdrb*. 13 ut *om.* *rb* (*Marc.*). 14 contraherem *gd* (-re *Marc.*): construere *rb*. | breviarium *rb* (in breviarium *Marc.*). 15 colligere *rb* (*Marc.*). | uti *rb*. 16 huiusmodi *rb*. | e. vitare insidias *d*. 17 iter *rb* (*Marc.*): *om.* *gd*. 18 q. languor mihi *d*. 19 ex me reditum *gd* (*Marc.*): ad me aditum *rb*. | taxaturos *gd* (*Marc.*): capturos *rb*. 22 inventu (*Marc.*): *om.* *gdrb*.

si ad manum non fuerit, celerrime fieri
potest. defervefactum enim vel recentissi-
mum et odorem et vires vetustissimi prae-
Plin. 31,67. stat. et si forte curatio exegerit aquam
marinam quaeri in mediterraneo, sollicitu-
dini locus non erit. bessis sextarii salis
marini in quattuor sextarios aquae coniectus
temperatum mare repraesentat, sextarius
vero salsissimum. si vero plus adiciatur,
exsuperat sal aquam nec liquari potest.

(*al.* 14,114.) Oxymeli faciemus duobus cyathis mellis
in sextario aceti resolutis.

(31,68.) Thalassomeli quemadmodum conficiatur
dicemus cum ad usum eius venerimus.

18,72—73. Opus erit aliquando et polenta, quam
sic comparari oportebit. perfusum aqua hor-
deum nocte una siccatur. deinde in XX
libris hordei adiciuntur tres librae lini se-
minis et coliandri selibra, salis acetabulum
unum. tunc mane torretur et mola frangitur.

29,128.143. In omnibus curationibus meminerimus

3 odores *g*. 5 quaeri — erit: que in mediterraneo solo aut loco non fuerit (non erit *g*) *gd*, quae in m. s. aut loco non erit solicitudini causa tolletur *rb*. *cf. Marc.* et si f. c. exegerit aquam m. in mediterraneo quaeri, sollicitudini locus non erit, si ita prospiciatur. 6 bessis ($^2/_3$) sestarii s. m. *g*: bessis sextarius s. m. *d* (octoni cyathi *Plin.*). sextario enim salis et semis *r* (sextario s. et s. *b*). *cf. Marc.* duo enim salis sextarii. 7 coniectus *g*, -tos *d*: coniecto *rb*. 8 Sextario vero salis et semi si plus adic. *rb*. 11 oximelli *g*, oximelle *d* (*sic fere semper*). *ceterum cf. Marc.* (addito pulegio et salis modico). 12 sextario .1. aceti *d* (iaceti cod. Lugd. *sed* ı *linea transversa postea deletum in versus initio*). 13 Thalassomelli *g*, Talassâ melle (*sic*) *d*. 14 ad eius usum *d*. 16 oportebit *g*: -tet *drb*. 17 nocte una *g*: nocte. 1. *d*. 18 libris *gd*: libras *rb* (ad xx libras *Marc.*). 19 coliandri *g*: coriandri *drb*. | c. selibra (*Marc.*, *Plin.*): c. silibra *g*; c. seminis libra una *rb*, c. libra ı *d*. | acitabulum *gd*. 20 torretur *grb* (*Marc.*, *Plin.*): teritur *d*.

utilissimum esse mel in quo apes mortuae sint. quo uti si continget, affectandum erit.

Lanam sucidam aeque meminerimus optimam esse e collo. 29,33.

Iubemur in quibusdam remediis uti cinere vel avium vel animalium aliarumque rerum. omnia huius generis debebunt cremari in olla nova, addito operculo circumlitoque argilla, in furno ferventi. *

Omnibus gargarizationibus calidis utemur. *

Oportet et pondera medicinalia mensurasque nosse. drachma tres scripulos habet. drachma pondus est denarii argentei, obolus drachmae pars sexta. cyathus drachmae x, acetabulum drachmae xv, cocleare drachma dimidia, mina drachmae c. sextarius medicinalis habet uncias x. 21,185.

Haec sunt fere quae in universitatem observanda sunt. nunc singulis membris sua remedia applicabimus. procedente opusculo tertianis quartanis et huiusmodi malis quemadmodum occurratur, sicut in notitiam nostram venit, tractabimus. incipiemus ergo a capite.

1 utilissimum *rb* (*Plin.*): utile *d*, utillimum (*sic*) *g*. 2 sunt *gdrb*. | quo *grb*: quod *d*. | contingit effectuosissimum erit, ad lanam succidandam. Aeque *etc. rb*. 3 optimam esse collo *gd* (*cf. Marc.*), optimum esse collyrio *r* (o. e. uti collyrio *b*). 5 iubemur *g*: iubemus *d* (iubebimus *rb*). 7 h. generis *g*: huiusmodi *d* (huiusmodi generis *rb*). | debebunt *grb*: debent *d*. 8 circumlitoque *gdr*: circumlinitaque *b* (*cf. Garg. c.* 41). 9 in — ferventi *gd* (*cf. Marc.*): *om. rb*. 12 nosse *gd*: nosce *r* (nosci *b*). | dragma *gd* (*item in seqq.*) | *post* habet *haec infert rb*: In alio codice medicinali (c. de arte medica *b*) legi ita. Drachma est pondus *etc.* 14 sexta *grb*: tercia (ex III. *pro* VI.) *d*. 14—16 drachmae (dragme *g*) *grb*: dragmas *d*. 15 acitabulum *gd*. | dragmam dimidiam *d*. 16 dragm̄ *d*. sextarius — x: *haec aliunde. praeterea addit rb*: hemina drachmas. v. 18 universitatem (-tē) *g*: -te *drb*. 21 et quartanis *drb*. 23 incipiemus ergo (igitur *d*) a capite *gd*: orsi a capite eiusque malis *rb* (*ex Plin.* 25,132).

Liber primus.

I. Capitis dolori.

20,45. Capitis dolor levatur si de porri sectivi
suco coclearia duo et unum mellis permixta
⟨ituro dormitum⟩ infundantur vel in nares
20,69. vel in auriculas. veteres dolores et verti-
gines betae nigrae suco temporibus inlinito
20,73. emendantur. in dolore utilissimum est caput
ungui suco intibi ⟨cum rosacio et aceto.
⟨20,121⟩ ocimum⟩ cum rosacio aut myrtino aut aceto
20,135. fronti imponitur. ruta ex vino bibitur, et
tritae sucus instillatur capiti cum aceto aut
20,152. rosacio. corona de puleio prodest imposita.
* (*Marc.* p. 36.) pollinem siliginis admixto ovi albo, simul
et quiddam salis albi conspergi oportet
frontique inlini, et super fascia pedalis alli-
20,190. getur. anesum ita uti de horto sublatum est

tit. De capitis dolore *g*, Ad capitis dolorem *d*. 2 mellis *gb*: melli *d*. | permixta infundantur (*cf. Marc.*): permixtum infundatur (*sic*) *gdb*. 3 ⟨ituro dormitum⟩ *addendum esse docet Marc.* | vel. 1. in nares. vel alterum in aur. *d* (*non g*). 5 inlinito *g*, illinito *d*. 6 utilissimum *grb*: utile *d*. 7 intibi *g*: intubi *db*. | *verba uncis inclusa addidi propter Marc. p.* 36. | rosacio (*et sic semper*) *g*: -ceo *db*. | aut (cum *d*) aceto f. *g*: aut acetum f. *rb*. 10 cum aceto † aut rosacea corona de pulegio, prodest imp. *b* (*propter r*, *ubi sic* cum aceto aut rosaceo. rosacea etiam corona et de puleio p. i. *sed. cf. Plin.*) 12 pollinem *grb*: -ne *d*. | siligines *g*. | simul et q. *grb*: simul q. *d*. 13 conspargi *gb*. 14 fascia (facia *d*) pedalis (pedali *b*) alligetur *gd* (fasciam pedalem alligas *r*). 15 anesum *Pl.* (*Diosc.*): anetum *gdrb et Marc.* | ita *g*: *om. drb*.

decoquitur ex oleo, et suco eius dolor ung-
uitur. serpyllum decoctum in aceto inlinitur 20,246.
fronti et temporibus. et si difficilis somnus 23,85.
sit, amygdalino oleo caput perungui oportet.
tempora in dolore alio elixo inlinuntur. nu- 20,54. 23,132.
cleorum persici farina cum melle et aceto
capiti inlinitur. nuclei amygdalini triti fronti 23,144.
utiliter imponuntur, etiam in febre. bacae 23,156.
lauri impari numero in oleo contritae ca-
piti instillantur. si a sole doleat, cupressi 24,15.
folia contrita cum polenta imponuntur. he- 24,75.
derae folia mollissima quaeque trita cum
aceto et rosacio adversum omnem dolorem
fronti inlinuntur. herba quae in capite 24,170.
statuae nascitur collecta in alicuius vestis
panno et lino rufo inligata confestim dolo-
rem sedat. panacis radix in oleo conteritur 25,134.
et caput perunguitur. veratrum in rosacio 25,139.
decoctum et contritum capiti instillatur.
peucedano ex oleo et aceto trito hemicraniae *ib.*
unguntur. ossa de capite vulturis sub collo 29,112.
alligari prodest. gallinaceus pullus inclusus 29,113.
abstinetur nocte ac die, sed et is qui languet,
deinde eius gallinacei vel plumae vel crista
alligatur collo dolentis. surculus ex nido *ib.*
milvi pulvino subditur nesciente aegro. mu- *ib.*

2 serpullum *g* (-pillum *d*). 4 perungi *d*, perungueri *g*. 5 alio *g*: allio *d* (*et sic semper*). | inlinuntur *g* (inliniuntur *rb*): illiniunt *d*. | nucuIeorum *g*. 6 melle (*sic et Marc.*): oleo *Pl.* 7 nuculei *g*. 14 illiniuntur *drb*. 18 veratrum *gd*: veretrum *rb*. *cf. Torin. in marg.* 19 c. distillatur *g*. 20 peucedano (*Pl.*): Rucedano *gdb* (piganum... emigraneae illigas *alio loco r. unde b*[m]). | emigrania unguntur (ungunt *d*) *gd*, hemicraniae inunguntur *b*. 23 abstinetur *g* (*Marc.*, *cf. Pl.*): abstineat *d*, abstinet *rb*. | ac: et *g*. 24 crista alligatur *gd*: cristae alligantur *rb* (*Pl.*), pluma vel crista alligatur *Marc.* 25 dolen tis *grb et Marc.*: patientis *d*. 26 nescienti *gb*. | murinarum (*Pl.*): murenarum *gdrb* (*Marc.*)

rinarum pellium cinis ex aceto fronti in-
29,114. linitur. cocleae matutino se pascenti caput
harundine praeciditur et in linteolo licio
ib. alligatur colloque suspenditur. fracto capiti
tela araneae imposita ex oleo et aceto, non
28,166. recedit nisi sanet dolorem. aqua pota quae
superfuit de bovis aut asini potione reme-
ib. diat si ter potetur. cervini cornus cinis
inlitus ex aceto et rosacio prodest.

II. Pthiriasi et porrigini.

Pthiriasis porriginesque plerumque in
perniciem solent convertere. quibus suc-
20,102. currendum est. perunguntur itaque bul-
ib. bis tritis ex vino. item sulphure ex vino.
24,18. 20,53. item per se ex cedro inlinuntur. alium cum
24,188. aceto et nitro tritum infricatur. farina feni
graeci cum vino et nitro porriginem purgat,
24,185. 25,133. et furfures ex aceto. idem praestat radix
veratri in oleo decocta trita suffusaque.
25,136. hysopum ex oleo tritum et instillatum ca-
29,47. piti pthiriasi medetur et pruritibus. ova

2.cocleae: coctae *codd. Plin.* (*emend. Harduin.*) (matutinum rorem pascenti *Marc., e coniect. editoris?*). 3 harudine *g*, arundine *db*. 5 araneę *gd*: aranea *rb*, -nei *Marc.* (*Pl.*) | ex aceto et oleo *d*. 7 superfuit de potione *grb*: superfluit bobus aut asinis. potione *d* (*cf. Marc. p.* 35 „reliquias bovis potantis". *Th. Prisc.* IV *p.* 81[b]). | remediat *gd*: remedeatur *b* (remedia prestat *r*). 8 si ter potetur *grb*: *om. d*. 9 et *gdrb*: aut *Pl.* *tit.* De ptiriasi et porrigine id. ē. peduculis in capite *g*, Ad thiriasos et prurigines *d* (porrigines *r et Marc.*).
10 Ptbiriasis et porrigines *g*, Tyriasi et prurigines *d* (pthiriasi et porrigini *b*), Ad ptyriam (ptyrias *id. in tit. cap.*) et porrigines et pruritus *r* (Pityriasin et porrigenes capitis quae pl. *etc. Marc.*). quae (quę *g*, que *d*) *rb* (quae se *r cf. M*). 11 quibus *gd*: summa cura *r*, sic *b* (se convertunt nisi occurratur *M.*)
12 itaque *gd*: *om. rb*. 14 ex cedro: cedria *M.* | illiniuntur *db*.
15 feni graeci (*Pl.*): feniculi *gdrb* (*M*). 16 porriginem *g* (porrigines p. *r*, porrigines expurgat *M*): pruriginem *d*.
19 capiti *gd*: capitis *rb*. 20 ptiriasi *d*: pthiriasis *g*. | proritibus *g*.

ex vino et oleo cyprino et cedria pruritus
scabiemque tollunt. porrigines discutiuntur 29,111.
felle ovillo inlito cum creta cimolia donec
inarescat. lendes et alia capitis tetra ani- 31,65.
malia quae nocent lotione aquae marinae
necantur. item si inlinatur samia terra cum 31,117.
nitro et oleo. nitrum alumini mixtum ca- 31,122.
piti infrictum porrigines tollit.

III. Ulceribus in capite manantibus.

Ulcera in capite manantia tamquam
proprio morbo praecipue infantibus nascun-
tur, sed et viros et mulieres cum ceperint
graviter infestant. quae fota urina tauri 28,164.
efficacissime sanantur. vitulino felle cum *ib.*
aceto tepefacto inlinuntur. sevum vituli 28,165.
cum sale utilissimum est. testarum muricum 32,68.
purpurarumve cinere ex melle inlinuntur.
alium cum sua reste comburitur cinisque 20,51.
eius ex oleo imponitur. menta trita et 20,148.
apposita siccat. oleum amygdalinum cum 23,85.
vino expurgat. galbanum inlinitur ex melle. 24,21.
folia rubi in quo mora nascuntur contrita 24,118.

1 vino et *om. d.* | cedria (*r M, Pl.*): cedro *gdb* (elixa *add. b*). 2 porrigines *gr* b^m (*Pl.*): prurigines *db* (*M*). 3 creta: terra b^m. 4 inarescat *sc.* caput (*Pl.*) | lendes *db*: lindites *g*, lintides b^m. | a. tetra animalia capitis *d.* 6 illiniatur *d* (illinatur *b*). 8 infrictum *gb*: infricatum *d.* | porrigines *gr* (*Pl.*): prurigines *d* (*M*). *tit.* De ulceribus i. c. manantibus *g*, Ad ulcera i. c. manantia *d.* 10 proprio morbo *gd*: proprius morbus *rb* (*M*) | in infantibus *b* (*solus*). 11 cum *gd*: si *rb.* | ceperint (*d*): coeperint *grb.* 12 fota urina tauri *gd* b^m (*Pl.*): felle taurino *rb* (*M*). 14 *post* illiniuntur (*sic*) *ex c.* 1 *haec repetit d*: Item prurigines discutiuntur felle ovillo illito cum creta cimolia donec inarescat. 16 m. vel purpurarum *r M* (muricumve purpurarum *b*). 17 reste *gd* (*Pl.*): veste *rb* (*M*). 18 contrita *rb.* 20 c. vino mixtum *rb* (*M, non Plin.*) | ex: cum *rb* (*Pl.*). 21 nascitur *d.*

34,121. imponuntur. misy tritum cum vino in lana
20,224. superponitur. malva macerata in urina
humana et trita imposita valde desiccat.

* (*Marc. p.* 40.) Omnia autem capitis ulcera cum pur-
gata sunt iucundissime ad cicatricem per-
ducuntur hoc ceroto. spumae argenti tunsae
et cribratae selibra, cerussae libra una te-
runtur, et cerae albae e libra olei rosacii
remittuntur et refrigerantur, deinde raditur
et miscetur cum spuma et cerussa, adi-
ciuntur ovorum quattuor lutea cruda. prodest
et resinae pituinae libra mixta cum cerae
albae selibra et in oleo decocta, ita ut in
acopi modo perunguatur pistillo mixtum.

IV. Alopeciis.

(*Marc. p.* 46.) Alopeciae magnam foeditatem afferunt
et propter hoc servorum pretia diminuuntur.
itaque necessarium est eas quoque emen-
29,109. dare. quae celerrime complentur pellium

1 misum *d*, mysum *gb* (*om. r*). 2 macerata *db*ᵐ: erratica *rb* (*M*) 3 desiccat *gb*: siccat *d*. 4 Omnia. k. capitis *d*. *ubi male* k *est pro anglosaxonico vocis* autem — *sic Marc. cum g — compendio, quod non intellexit scriptor codicis, omisit Torinus* (*b*) *cum r. cf. praef. ad Vitruvium meum p.* VI *not.* 5 cicatricem *gd*: -ces *rb* (*M*) | perducuntur hoc ceroto *gb*: ducit. Hoc ceroto *d* (perducit hoc cerotum *r*, perducuntur sic *Marc.*) 7 selibra *M*: libra (*sine num. gd*, libra una *rb*). 8 cere (-rę *g*) albe libra *gd* (*addidi* e). *haec sic habet r* (*unde b*): et c. a. tantundem ex olei rosati libra una remittis et dimittis refrigerare (*al. M*). rosei *d*. 11—14 prodest—mixtum *gd et b*ᵐ (*nisi quod hic* cum cerae albo libra, *deinde* ocopi *legit Tor.*): Item resinae pictumae librae sex. cęrae albae unciae sex in oleo decoquuntur ita ut pistillo misceantur et ocopi modo pungantur *r* (*unde b*). 12 cere albe selibra *g*, c. a. si libra *d*.
tit. De alopiciis *g*, De allopiciis curandis *d*. 15 Alopicie *g*, Allopicie *d*. 16 hoc *gd*: hanc *rb*. 17 itaque *om. rb* (necessariumque *r*). 18 complentur *gd* (explet *Pl.*): emendantur *rb* (*Marc. p.* 46).

viperinarum cinere sparso. nasturtium cum 20,129.
sinape tritum impositum emendat. cydonea 23,101.
cocta ex vino et cum cera trita inlita capillos restituunt. roboris pilulae cum adipe 24,13.
ursina tritae emendant. glandis faginae cinis 24,14. *
cum melle et oleo cyprio inlinitur. cinis 29,106.
ungularum muli vel mulae ex oleo myrteo, *ib.*
cinis murium impressus, cinis erinacei re- 29,107.
cens cum pice liquida. gallinacei recens 29,109.
fimum inlinitur. sandaraca ex aceto. flu- 34,177. (28,166.)
entem capillum continet leporinus cinis cum *
oleo myrteo. fel taurinum cum aegyptio 28,166.
alumine tepefactum inlinitur.

V. Capillis denigrandis.

Potest videri supervacuum inter remedia corporis ponere ea quae ad decorem pertinent. sed quosdam pudet aut ipsos rubeos esse, aut intantum luxuriae indulgent ut deliciae eorum inter se dissentiant volentium in pueris rufos capillos, in viris recusantium.

1 viperinarum *Pl.*, viperarum *rb* (*M*): vulpinarum *gdb*[m]. 2 sinape *gd*: sinapi *rb*. 2—5 cydonia—emendant *om. d.* 2 cydonea *g*: cydonia *b* (citoma *r*). 3 cum *om. g.* | et illita *db*. 5 ursina *g*: -no *db* (*Pl.*) 6 oleo cyprino (*sic d*, cypreo *g*, cedrino *rb*) *om. Pl.* (*Marc.*). *pertinet sc. ad loc. seq. ex Pl.* 29,106 *de fimo pecudis*: fimi nihilominus pecudis cinis ung. *etc. r*, *quem om. gd* (*M*, *ubi* inlinitur cinis ungularum...). 7 muli vel mulae *g* (*Marc.*, *Pl.*): mule vel muli *drb*. | myrteo *g* (*Pl.*): mirtino *d*, myrtino *rb*. 8 muricum sparsus *rb*. *haec post herinacei cin. habet d.* | erinacii *g*, herinacei *d*. 9 gallinarum *Pl.* (-nacii *g*). | recens *om. rb*. 10 fimum *g* (*Pl.*): fimus *drb*. | in(l)linitur *gd*: illitus replet *rb* (*ex Pl.*). | fluentes capillos contegit *rb*. *hic male distinguendo erravit epitomator, cf. Plin.* 28,166 (*item male coniungendo librarius qui scr.* Sandaraca ... continet. Leporis ...). 11 leporinus *rb* (*Pl.*): leporis *gd*.
tit. De capillis denigrandis *g*, Ad capillos denigrandos *d*. 16 s. pudet quosdam *d*. 18 intersedisse sentiant *d*. | volentum *d*.

Quemadmodum denigrentur monstrabi-
29,109. mus. ovum corvinum in aeneo vase permi-
scetur, deinde raso capite in umbra in-
linitur. habere debet in ore oleum is qui
curabitur donec siccescat ovum, ne ei
dentes denigrescant. quarto die abluitur.
32,68. sextarius sanguisugarum in duobus sextariis
aceti diebus XL maceratur ex oleo tritus,
deraso capiti in umbra inlinitur. dum sicce-
scat, sicut superius praediximus, in ore
22,153. oleum tenendum est. siliquae ervi prius
quam exarescant numero L cum suis foliis
et caulibus conteruntur et capiti raso in-
24,15. linuntur. folia cupressi trita ex aceto effi-
24,26. ciunt ut capilli nigri renascantur. spondylio
peruncti crispi fiunt.

Operae pretium est is qui erubescunt
senes videri succurrere et si canos suos
inficere volunt, tamquam annos detracturi
30,134 sint hoc nomine aetati, vermium terre-
norum cinerem adiciant in oleo quo caput
perunguant.

VI. Auriculis.

Proxima mihi videtur cura aurium, quae acutissimum dolorem inferunt simul ut passae

2 aereo *Pl.* | oleo permiscetur *rb. cf. Pl.* (*K*). 3 capite *grb*: capiti *d* (*et* g^c). 5 siccescat *grb*: siccetur *d*. 6 nigrescant *rb.* | abluatur *rb.* 7 sanguissugarum *gd.* | duobus *g*: II *d.* 8 XL *gdrb*: (*et Marc.*): LX *Pl.* 9 capiti *gdb*: capite *r.* | siccescat *grb:* siccatur *d.* 10 p̄diximus *grb*: diximus *d.* 11 ervi *gd* (*Pl.*): erucae *rb*, erutae b^m. | priusquam — L *om. rb.* 12 numero L *om. Pl. et Marc.* 13 conterentur *rb.* | capiti *gdb*: capite *r.* | raso *om. d.* | illiniuntur *d* (-nientur *rb*). 15 spondilio *d* (spodilio *rb*): spondilo *g.* 17 is *d*: his *grb.* 18 senes esse *rb.* | si: sic *g.* 21 adiciunt *rb.* in oleo — perungatur *om. rb.* 22 perunguant *g*: -gatur *d.* 23 De auriculis *g*, Ad auriculas *d.*

sunt vel minimam offensam. scio certe quos-
dam medicos huius curationis sibi summam
scientiam vindicasse et magnas mercedes
poposcisse cum adversus morbos aurium
unum aut alterum nossent remedium. nos
multa proferimus, ut cum res exegerit possi-
mus uti, cum ex is aliqua occurrerint.

Gari excellentis cyathus, aceti cyathus, 32,78.
unus mellis cyathus et dimidius: in calice
novo sensim decoquitur, spuma subinde
penna tollitur, et cum spuma resederit,
removetur et ex eo tepidum infunditur.
ad omnes infusiones auriculae conchyliata 32,77.
lana obturandae sunt. ranarum adeps re- 32,78.
missus instillatus dolorem statim tollit. si
tument aures suco coliandri mitigandae sunt
prius. sucus hederae tepidus cum vino in- 24,77.
stillatur. mel cum rosacio inditur. mel cum 22,108.
rosacio et manna turis ad instar coclearii *
adiciuntur. hoc et vulnera sanat et umores
exsiccat. parum audientes utiliter acetum 23,59.
gargarizant. auricularum fracturis medentur 20,104.
bulbi triti et appositi et quinto die soluti.
foliorum rubi in quo mora nascuntur sucus 24,119.
tepidus instillatur. fel pecudis cum melle 29,133.
aures purgat. canini lactis instillatio sedat *ib.*

3 vendicasse *drb*. 6 exi[g]erit (*sic*) *g*. 7 is *d*: his *grb*. 8 cyatū *g*, ci[t]atus *d*, cyathus ɪ *rb*. 9 (cyatus) unus *g*, ɪ *drb*. *coniunxi cum seq.* 10 subinde ats prima (prima b^m) penna tollitur (*sic alia lectione in ipso textu adiecta*) *r*. 11 recesserit *rb*. 12 removetur (*sc.* ab igne, *ut M. p.* 75 *sup.*): renovetur *d* (*om. Marc. p.* 75 *med. eadem al. p.* 77. 82). 13 conchiliata *d*, conquiliata *g* (sed mox conquiliata *rb*). 16 coliandri *g*: coriandri *drb*. | sunt. Prius *d*, sunt, sed prius *rb*. 17 cum oleo *Pl*. 18 mel c. r. i. m. c. r. et manna *grb* (*nisi quod* melque *rb*): mel rosaceum et manna (*sic eiectis quae male repetita viderentur*) *d*. 19 cocleari *d*. 20 humores *grb*: tumores *d*. 23 pulbi *g*. | v. die *d*.

ib. dolorem. gravitatem aurium adeps remissus
cum absinthio trito, cum oleo infusus emen-
29,134. dat. murium cinis cum melle instillatus
ib. inhibet dolorem. si aliquod animal intravit
praecipuum est remedium murium fel aceto
ib. dilutum instillare. si aqua fugiat, adeps
anserinus cum cepae suco inlinitur. de-
plorata autem aurium vitia sic sanantur.
29,135. gliri detrahitur pellis et intestina eiusdem
decoquuntur in vase novo cum mellis he-
minis tribus usque ad tertias atque ita ad-
servatur, et cum opus est strigle medica-
ib. mentum tepefactum infunditur. valde lau-
dantur et terreni vermes cum anseris adipe
29,137. cocti et instillati. verberatis auribus cocleae,
quae in usu sunt cibi, apponuntur tritae
ib. cum mirra et ture. cocleae minutae latae
ib. tritae fracturis aurium inlinuntur. senectus
serpentis ferventi testa usta et contrita in-
stillatur ex oleo rosacio contra aurium vitia
omnia sed praecipue graveolentiam, et si
purulentae sint aures melius ex aceto et
felle caprino vel bubulino. haec senectus
29,139. post annum vires non habet. membranae
ex ventre gallinaceo quae proiciuntur ex
vino tritae, et adeps gallinarum tepefacta
29,139—140. infunduntur. blattae sine capite et pedibus

4 intravit *grb*: -verit *d*. 5 fel *om. d*. 6 fugiat et adipe anserino *gd*: intraverit adeps anserinus *rb* (*Pl.*). 9 Cliri *g*. | detrahetur *gd*. 10 cum m. heminis (eminis *gd*) tribus (*sic et Marc. p.* 82 *inf.*): cum melle *Pl.* 12 striglę (e) *gd*: strigili *rb* (*M, Pl.*). 14 adipe anseris *d*. 17 latę *g*: lacte *d*, et late (lare *b*) *rb* (*Pl.*). 20 contra aurium *rb* (*Pl.*): contrita (c̄tta *g*) *gd*. 21 grave olentia *d*, gravē olentiā *r*. 23 vel *Pl.*: et *gdrb*. | bubalino *d*, bubulo *rb* (*Pl.*). 24 Membrana *g*. 26 tritae *rb* (*Pl.*): trita *gd*. | et adeps (*Pl. cf. Marc. p.* 81): et adipe *gdrb*. | tepefacta *gd*: -tae *rb*. 27 Blitte *d*.

et alis tritae in linteolo contusis auribus
imponuntur. nitrum ex vino liquatum pu- 31,117.
rulentis auribus medetur. sonitus et tinni- *ib.*
tus discutit nitrum tritum et siccum in-
sparsum . . . ex rosacio tepido et auribus *
inmissum. purulentis auribus infunditur 28,173.
fel tauri cum porri sectivi suco. si gravi- 28,174.
tas sit aurium, eodem felle cum lacte mu-
liebri perluendae sunt. equini fimi cinis *ib.*
cum rosacio instillatur. sevum vituli cum 28,175.
adipe anseris et ocimi suco, fel taurinum 28,176.
vel caprinum cum rosacio tepido auribus
inditur. omnibus quae inmittuntur tepidis 28,174.
utendum est. urina apri tepida infunditur: 28,173.
ad hos usus servatur in vitreo vase. si 28,60.
aqua intraverit in auriculam dextram, si-
nistro pede desultare oportet capite in
dextrum humerum inclinato, si in sinistram,
ex diverso. si quod animal intraverit et 28,37.
inspuatur in aurem, exire creditur.

VII. Parotidibus.

Raro medici parotidibus curationem non devocant ad scalpellum, cum et reprimi

1 trite in lintheolo *d* (*Pl.*): tritę inlitę in linteolo *g*, tritae et illitae linteolo *rb* (inlitae *itaque ex dupl. lect. natum sua coniectura eiecit d*). 4 insparsum ex *g* (sparsum *rb*): expressum ex *d*. *in loco corrupto lacunam significavi.* 5 tepidū *d.* | et in auribus *gd* (in *om.* *rb*). 6 prurulentis *d.* 7 gravida *d.* 9 perluendae *grb* (*Pl.*): perliniende *d.* 11 occimi *d.* 13 inditur *grb*: instillatur *d.* 17 desultare *grb*: dissultare *d* (exsultare *Pl.*) | in dextro humero *d.* 18 si in sinistram: Si sinistram (-trā *dr*) *drb*, Sinistrā (*om.* si) *g.* 19 et *grb*: *om.* *d.* *tit.* De parotidibus id est farcimina quę sub auribus nascuntur *g*, Ad parotidas id est farcimina *d.* 21 parotidibus *gd*: -tidum *rb.* 22 ad scalpellum *gdb*[m]: a scalpello *rb.* | cum et *g*: et cum *d*, cum (*om.* et) *rb.*

possint et si res exegerit aperiri molliori
20,95. curatione. reprimit eas radicis brassicae
22,154. cinis cum melle inlitus. lupini ex aceto
* (*Marc. p.* 107. cocti tritique discutiunt. vitium cinis cum
cf. 23,6.) cera et resina paribus ponderibus impo-
32,78. sita desiccant. apponitur muricum testa-
rum cinis cum melle vel conchyliorum ex
32,88. mulso. sepiae ossa cum axungia vetere
20,249. tusa medentur. lini semen tusum cum
23,122. melle mixtum mitigat. ficus siccae decoctae
29,143. ex vino tritae adhibentur. comprimit eas
fimus columbinus cum farina hordeacea ex
ib. melle. noctuae cerebrum vel iecur cum
oleo tepido infunditur auriculae a parotide.
ib. multipedae cum resinae parte tertia in-
35,195. linuntur. creta cimolia ex aceto siccat.
25,164. plantago cum axungia vetere persanat.
28,177. ursinus adeps conteritur cum sevi tau-
ib. rini pari pondere et cerae. fimo caprae
* cum axungia inlinuntur. caput viperae in
(*Marc. p.* 108 *inf.*) linteolo involutum et faucibus alligatum
sanat.

1 exigerit *g.* exigat adaperiri *rb.* | molliori curatione (ratione *r*) *gd*: colliri ratione *b* (curatione *b*^m^). 2 radicum *rb.* 3 illitus *rb*, illinitus *d.* 4 decocti *rb.* | tritique *g*: et triti *drb.* | discutiunt. Vitium (Viciarum *d*) cinis cum cera *gd*: discutiunt vitium. et item cinis cum creta cymolia *r* (*unde b*). 5 pari pondere exiccat *rb.* 7 cum condito ex mulso *b*^m^ (*sol.*). | conciliorum *g*, conchiliorum *d.* 8 mulsa *rb.* 9 contu(n)sa *rb* (*Pl.*) 10 ficus sicca et vino cocta et trita adiuvat *rb.* 14 tepidum *d.* | a parotide *Pl.*: parotidi *g*, parotide (*ad seq. trahit d*) *db.* 15 multipedę *g*: -des *d.* multipeda (*Pl.*) ... illinitur *rb.* | resina *rb.* 16 cymolia *g.* | ex aceto siccat *gdb*^m^: exiccat *rb.* 18 sevi taurini *gb* (*Pl.*): sevo taurino *d.* sevo taurino et cera p. p. similibus *r.* 19 et cerę *g*: et cera *dr*, *om. b.* | fimo *gd*: et fimus *rb.* 20 inlinuntur *g*: illiniuntur *d*, illinitur *b* (illitus *r*). 22 *cf. Marc. l. c.* (tolles optime sanat).

VIII. Epiforae.

Cocleae sine putamine tritae inlitae *
fronti cum turis polline validissime prosunt.
tumores oculorum sedat mulsum tepidum 31,125.
in penicillo super impositum. corticis se- 32,71.
piae farina in epifora ex lacte mulieris
circumlinitur. caro peponis mirifice refri- 20,11 (*om. rb*)
gerat. alba beta trita fronti imponitur. 20,70.
eundem effectum habent bulbi triti oculis 20,103.
impositi. apio viridi trito cum pane oculi 20,112.
teguntur. ocimo ex vino optimo trito cir- 20,121.
cumlinuntur. ruta cum polenta contrita et 20,135.
imposita lenit dolorem. aneti radix in vino 20,196.
trita inlinitur. papaveris cauliculus vel 20,209.
siccus vel viridis cum suo fructu tritus
imponitur. lini semen cum ture ex aqua 20,249.
tusum circumlinitur. siliginis grana in ferro 22,119.
tosta et ex vino trita circumlinuntur. item 22,142.
lenticula cum cydoneis cocta et una trita
adhibetur. lentisci tenera folia contrita et 24,42.
fronti imposita epiforam suspendunt. man- 25,147.
dragorae radices tusae cum rosacio ex vino
tritae circumligatae epiforam sanant et do-

tit. De epiforę id ē ad humores oculorū infusos *g*, Ad epiphoras *d*. 1 inlitae fronti *g*: fronti illitae *b*, illitę (*om.* fronti) *d*. 4 in *om. b* (*non r*). | panniculo *b*ᵐ. | super oculos imp. *rb*. 5 epiphoris *rb* (*hoc* ad tumorem oc. et ruborem *est sec. Pl.*). 6 m. oculus (-lis *b*) circumlinitur *r*. 10 ocimum—tritum oculis circumlinitur *rb*. 11 cum *gd* (*Pl.*): in *rb*. | contrita *grb*: trita *d*. 12 in *gd*: ex *rb* (*Pl.*). 13 caliculus *g*. | cauliculus ... cum s. fructu: caput *Pl.* | cauliculi sicci — triti imponuntur *rb*. 16 in ferro tosta: combusta *Pl.* 17 tosta et ex vino *rb*: tostata ex vino *g*, tosta et vino *d*. 18 cydoneis *g*, cidoneis *d* (-niis *b*ᵐ): cothoniis *rb* (*Pl.*). | et una (uná *g*ᶜ) *grb*: et vino *d*. 19 adhibetur: adhibentur (*sic*) *gd*, adiuvat *rb*. | teneri *d*. 20 epiphoras *rb*. *cf. Plin.* oculis inflammatis inlinuntur. 22 et circumligatae *d*. | epiphoras *rb*. | e. s. ac circumligatae dolorem illico sedant *b* (m. radix tunsa c. r. et ex v. trita epiforas sanat et tollit dolorem *r*).

25,153. lorem statim sedant. folia cicutae trita et
ita fronti imposita epiforam et tumorem et
dolorem tollunt. anacollema hoc modo fieri
29,39. solet: lana non curata cum albo ovi et
ib. turis polline fronti applicatur. ovi album
oculis infusum epiforas sedat et uredines
29,42. mitigat et refrigerationem praestat. lutea
ovorum ex rosacio et mulso in lana super
28,169. oculos imponuntur. caseo molli caprino ex
aqua ferventi imposito epiforae sedantur.
28,172. fimus caprinus ex melle oculis inlinitur.
ib. vulpinam linguam habentem in armilla lippiturum negant.

VIIII. Oculis suffusis sanguine.

29,126. Sanguis instillatur columbae vel palumbi
ib. vel perdicis vel turturis. superimponi debet splenium ex melle coctum lanaque
20,142. sucida ex oleo aut vino. radix rutae inlita
(*om. br*) emendat.

1 tritę ita *g*. 2 ita *om.* *rb*. | epiphoras et dolorem et tumorem *rb*. 3 anacollima *gd*. 4 non curata *g*: incurata *d* (*i. e.* radiculâ non curata *Pl.*), carminata *rb*, carpicata (*sic*) b^m. 6 sedat *db*: curat b^m (*r*). | uridines *g*. 7 refrigerationē *g*: -nes *drb*. | *post* praestat *quae seq. in b* (Ut autem cicatrices de oculis tollas *etc. addita sunt ex r, ut et antea quaedam ab initio capituli et post* epif. suspendunt). 8 ex: cum *rb* (*Pl.*). 10 et ferventi aqua supposito *rb* (imposito b^m). 11 ex *gd* (*Pl.*): cum *rb*. 12 lipturam (*sic*) *g*. *tit.* Ad oculos suffusos sanguine *d*. 14 Sanguis instillatus columbe (columbe inst. *d*, distillatus columbae b^m). vel palumbi v. p. v. t. s. debet gdb^m (*aliter r*: Sanguis columbinus instillatur. Perdicis vero et turturis superimponi debet. Lana succida ex oleo et vino. *rel. om.*, *unde b*). | instillatur: -tus *gd* (*qui et ipsi praecedentibus male coniungunt* super imponi debet). 16 Splen ... coctus *gd*. 17 aut *g*: et *d* (*ac Pl.*). | et radix *g*. | inlitae *g*.

X. Naribus.

Plerumque evenit ut ex naribus is mo- (*Scrib. Larg.*
dus sanguinis profluat qui nisi reprimatur 46)
afferat mortem, neque aliter exiliat quam
solet e vena percussa erumpere. occur-
rendum est itaque velocissimo periculo et
magno impetu et subito saevienti. in hoc 20,44.
igitur casu porro sectivo trito nares obtu-
rantur. ruta trita aeque reprimit naribus 20,137.
indita. eodem modo et radice urticae uten- 22,32.
dum est. ⟨sucus urticae fronti inlinitur.⟩ 22,36.
lana sucida ⟨in nares coicitur⟩ cum oleo 29,31.
rosacio et auriculae lana sucida spisse obtu-
rantur, et ita sanguis continetur. coagulum 30,112.
agninum mirifice facit ex aqua subactum
et infusum. adeps anserinus cum butyri *ib.*
pari pondere ingeritur pastillis. prosunt *ib.*
cocleae contritae et fronti inlitae.

Graveolentiae narium sic subvenitur.
sucus hederae infunditur. aristolochiae cum 24,76. 25,165.

tit. De naribus *g*, Ad nares *d*. 1 *Ab hoc inde capitulo lectiones ed. Ro.* (*r*) *cum „codice vetusto" in ed. Bas.* (*b*) *confusas omisi, adnotavi ea tantum quae ad ipsum textum constituendum facerent.* 2 sanguinis *grb* (*cf. Marc. p.* 83): *om. d.* 3 afferat *g*: affert *db.* | exiliat *gb*: exilit *d.* 7 casu *gb*: periculo *d.* | trito *gb*: *om. d.* | (porri sectivi naribus opponuntur *b*ₘ = *r*). 8 in naribus *gd*, in manibus *b*. *ex hoc loco ita corrigendus Plinii textus*: sic et sanguinem sistit interiorem naribus indita (*ubi male nunc* et narium indita). *cf.* 22, 32. 10 sucus urticae *etc. haec supplevi ex r* (*coll. Marc. p.* 85), *ubi sic*: Itemque succus urticae fronti illinitur, et lana succida in nares coniicitur cum rosaceo et auriculae lana succida obturentur. *nam mutila haec et corrupta sic habet cod. d*: Semen urtice cum lana succida (*sequitur album duorum fere vel trium verborum*) cum oleo rosaceo. et auricule lana succida sp. obt. *magis etiam g, ubi sic*: semen urtice cum lana sucida spissae obturantur. 13 Quagulum *g*. 14 subactum *d* (*r*, *item Marc. p.* 85): subductum *Pl.* 15 butyri *gb*: butiro *d.* 16 i. pastellis *gdb* (pistillis inditur *r b*ᵐ). 18 Gravi olentie *d.* 19 (h.) colatus *add. r* (*Apul.* 98,5). arist. *sc.* sucus. aristolocię *g*, -logie *d.*

25,175. cypero. dracontii semen cum melle pari
pondere naribus inditur. hoc etiam si
30,31. carcinomata sint emendat. dicitur prodesse
qui hoc malo vexabitur ut osculetur nares
mularum.

XI. Destillationi.

(32,65) *om. r.* Cinis testarum ostrearum in cibo pane
20,49. colligitur in modum salis. porri capitati
* *om. r.* folia cruda sine pane eduntur. caninum
(*Marc. p.* 87) corrigium numquam unctum cuilibet digito
32,64. in manu circumligatur. ostreae cum sua
testa ita ut electae sunt in carbonibus co-
* (*Marc. l. c.*) quuntur et in cibo dantur. oleum calidum
eunti dormitum in cerebrum infunditur
28,42 et in nares coicitur. in manu dextera duo
(*om. r*) digiti medii lino alligati inter se destilla-
tionem compescunt.

XII. Oris vitiis.

30,27. Oris saporem commendari affirmant mu-
rino cinere cum melle si fricentur dentes.
ib. 28,56. admiscent quidam marati radices. Nero

1 dracontei *g*, dragontee *d* (-conteae *r, Marc.*). 4 qui *gdr*: ei qui *b.* | in hoc *d.* 5 mularum. alibi mulierum (*sic*) *d quasi ex varia lectione adscripta cf. Marc. p.* 86: Cui nares foetebunt remediabitur si nares muli osculetur. similiter proderit mulieri si nares mulae basiaverit (nares mulinas *sine discrimine Plin.*). *tit.* De distillatione *g*, Ad distillationem *d*, Ad stillationem narium ex humore *r.* 6 ostreorum *g.* 8 caninū corrigiū... unctū *g*: canina corrigia... uncta *db. cf. Marc.* corrigio canino rudi nec unquam vincto quilibet digitus... ligatus (*de can. corrigia cf. Plin.* 30,35.) 11 eiectae *rb*^{m}. | sint *g.* 14 conicitur *d* (*b*). *tit.* De oris vitiis *g*, Ad oris vicium *d.* 17 emendari *drb* (*Marc.* 88): commendari *g* (*Pl.*). 19 marati *rb* (*cf. Pl.*, maratri *Torin. in marg.*): mariti *g*, tamarice mariti (*sic*) *d.* | Nero (!) *gdrb*: mero *Pl.* (*quod quin restituatur impedit* frigidâ).

ante somnos colluere ora propter halitus
frigida utile dicit. folia fagina commandu- 24,14.
cantur adversus gingivarum et labiorum
vitia. aeque folia rubi in quo mora nascun- 24,117.
tur. eiusdem generis rubi teneri pampini 24,120 (118.)
decoquuntur ex vino ad tertias idque vinum
in ore continetur. ulcera plantaginis sucus 25,174.
emendat, et folia eius cocta, radicesque
eius commanducatae. membrana ex ovo 29,46.
cocto vel crudo detracta labiorum fissuris
medetur. oris halitum emendat murinus 30,27.
cinis cum melle dentibus infricatus. linguae *ib.*
ulcera et labiorum hirundines ex mulso
coctae sanant. adeps anserinus aut gallinae *ib.*
rimas emendat. si ferventia os intus ex- *ib.*
usserint, continuo sanatur gargarizatione
lactis canini. adversus faetorem oris folia 25,175.
myrti et lentisci pari pondere et gallae
syriacae dimidium pondus una teri oportet
et aspersa vino vetusto matutino mandere.
vel hederae bacae cum cassia et myrra *ib.*
pari pondere aspersa vino. eadem ratione
ulcera oris emendantur. hoc et ad sto-
machum optime, sed melius mororum dome- 23,136.
sticorum sextarii tres leni vapore decoquun-

2 dicit *grb*: dixit *d.* | conmunducantur (*sic*) *g.* 4 vitium *d.* 8 cocta *om. Pl.* | eius *om. d.* 9 commanducatae *gdrb*[m]: commasticatae *b.* 11 halitum *gb*: vicium *d.* | murinus — infricatus *gb* (*cf. idem ex Pl. supra*): *om. d* (*certo consilio, ut videtur, quo* oris vicium emendat *ad priora ferretur*). *totum membrum om. r.* 16 sanatur *gr*: sanantur *db.* 17 foetorem *gb* (fet- *d*). 19 unâ *g*[a], uná *db*: simul *Pl.* 20 mandere matutino *d.* 22 aspersa (*cf. Pl.*) *gb*: asperse *d.* 24 Sed (si *d*) melius m. domesticorum. sed (et *d*) melius eorum que in rubis nascuntur *gd* (*unde* sed melius si cum m. dom. vel certe eorum *etc. rb*). *quae librarii cuiusdam addita explicatione falsa interpolata sunt* (*cf. Plin., Fraas Synops. fl. cl. p.* 236 *sqq.*). 25 sestarii *g.*

tur, ut ad spissitudinem mellis veniat: tum
additur de myrra pondus denarii et tantun-
dem croci et in unum totum teritur, et
ib. inde prout visum fuerit aeger accipit. item
suci mororum sextarii duo cum uno attici
mellis decoquuntur, et inde stomachicus
28,178. prout visum fuerit accipiet. capitis leporini
cinis adiecto nardo mulcet graveolentiam.
28,185. ulcera et rimas sevum bovis vel vituli cum
23,74. adipe anseris emendat. amurca ex oliva
nigra oris vitiis subvenit.

XIII. Dentibus.

20,16. Cucurbitae sativae decoctae sucus in-
hibet dolorem et mobilitatem stabilit in ore
20,38. compressus. enula ab ieiunis commandu-
20,53. cata confirmat dentes. aqua in qua alium
decoctum est gargarizatur, et idem alium
20,111. cavis dentibus inditur. asparagi erratici
sucum in ore contineri oportet adversum
23,59. mobilitatem. acetum si in ore contineatur
23,74 gingivas stringit et dentes continet. olivae
(*om. rb*) nigrae amurcae muria eodem modo stabilit.
23,129. caprifici radix ex vino decoquitur, vinum
in ore continetur, radix trita maxillae im-

1 veniat (*sc.* decoctum) *grb*: veniant *d.* 2 a. pondus denarii de mirra *d.* 3 unum *grb*: vinum *d.* 4 accipit *gd*: -piat *rb.* | Item — duo *grb*: Item siccomororum succi vel sextarii duo *d* (*ex var. lect. suprascripta* succi vel sicco). 5 cum uno *gb*^{m} (cum 1. *d cf. Pl.*): cum vino *rb.* 6 decoquuntur *grb*: -quitur *d.* | stomaticus *grb* (stomacus *post* fuerit *d*). 8 mulcet. Grave olentia ulcera... *d.* 9 vel *gb* (*Pl.*): et *d.* *tit.* De dentibus *g*, Ad dentes *d.* 13 stabilit in ore: stabili tenore *gd.* 14 compressus *g*: c̄primit *d* (et mobiles stabiliet in ore compressus *rb. cf. Marc. p.* 93). 14 enula *gdrb*: inula *Pl.* | ab ieiunis *grb* (*Pl.*): *om. d.* 21 „*muriam*“ *om. Pl.* | modo *om. g.* 22 caprofici *g.*

ponitur adversum dolorem. caprifici radix (*ib.* 127. *cf.* 140)
per messes inciditur, et haec mittit sucum
aptissimum dolori. nucleus gallae comman- 24,10.
ducatus dolori medetur. taedae pingues in 24,41.
astulas conciduntur et in aceto coquuntur,
idque acetum in ore continetur. aqua in 24,42.
qua lentiscus decoctus est mobiles confirmat.
ruborum in quibus mora nascuntur pampini 24,119.
decoquuntur in vino austero et commandu-
cantur adversum mobilitatem, idque vinum
in ore tenetur. millefolium in dolore mandi- 24,152.
tur tritumque maxillae imponitur. radix 25,165.
hyoscyami ex aceto commanducatur. plan- *ib.*
taginis radix manditur et eiusdem suco in
aceto decoctae tepefacto dentes conluuntur.
quinquefolium in quo fraga nascuntur elui- 25,166.
tur aceto sive aqua marina, deinde coqui-
tur ad tertias ex vino et aceto, idque in
ore diu continetur. quidam malunt cinere *ib.*
eius dentes fricare. hysopo utiliter con- *ib.*
luuntur. cavis dentibus cinis murini fimi 30,22.
inditur. vermes terreni decocti in oleo et 30,23.
triti infunduntur auriculae ab ea parte qua
dentes dolent. eorundem vermium cinis
exesis dentibus coniectus et cera obturatus
perfacile eos cadere cogit. idem vermium *ib.*
cinis inlitus dolentibus iuvat: comburi de-

1 caprifici (caprofici *g*): *immo* mori (*Pl.* 23,140). 5 assulas *Pl.* 9 austeri *g.* 10 adversum *g*: -sus *d.* 13 osciami *gd.* 15 decoctae (*Pl.*): dectę (*sic*) *g*, decocto *d.* 18 ad *g*: usque ad *d.* 19 m. eius cinere *d.* 22 v. t. id est lumbrici *Marc. p.* 93 *inf.* 24 q. dolent dentes *d.* 25 coniectus (insertus *Marc.*): *cf. Sillig. ad Pl.* (colutis *male scr. Jan*, collectus *male Detl.*, iniectis *r*). | et cera obcuratus *g* (*haec non habet textus Pl.*), et cera obteratur *d*, et caeteris caera obturatis *r*, et cera opertus *Marc. cf. Pl.* 22,106. 27 inlitus *Pl.*: inditus *gd* (*r*). | dolentibus *gr*: doloribus *d.*

30,24. bent in testa. harenulae quae in cornibus
coclearum inveniuntur cavis dentibus inditae
30,26. continuo finiunt dolorem. idem praestat
31,101. fimus corvi in lana alligatus. inviolati prae-
stantur dentes si quis cottidie mane ieiunus
sub lingua habeat granum salis donec lique-
28,178. scat. cervini cornus farina in dolore vel
28,179. conluuntur vel fricantur. tali bubuli cinis
ib. dentifricium est. ossa ex ungulis suum
28,182. combusta eundem usum praestant. caprino
* lacte utiliter dentes conluuntur. ebuli ra-
dicem ex aceto decoque, et diu in ore
* teneatur. folia de buxo et ramusculos aneti
tres in ollam mittis et cum aceto ad tertias
decoquis: tepefactum in ore teneat.

XIIII. Dentioni infantium.

28,258. Dentes equi qui primi cadunt alligati
facilem dentionem praestant: melius si terram
28,259. non tangant. lacte caprino aut leporino cere-
32,137. bello gingivae perfricantur. delphini dentium
cinis cum melle gingivis inlinitur, et eius
ib. dente gingivae tanguntur. eundem effectum
30,135. habent dentes caniculae. cerebrum pecudis
in cibo datur.

1 arenulę *gd.* | in testa (testo *v. l. Pl.*): in testa candenti *Marc.* (*haec in gd trahuntur ad sequentia, cum quibus confusa sunt in r*). 2 indita *d.* 8 tali bubuli (*Pl.*): albi bulbi *gr*, albus bulbi *d.* 9 dentibus fritium est *r* (*unde et b!*). 11 radicem ... decoque et diu *gr*: radix ... decocta. diu *d.*
es
13 ramusculus *ante ips. corr. g.* 14 tres *g:* III. *d* (teres *r*). | in ollam mittis *g*: in olla mittes *d.* 15 decoques (*sic*) *gd.* *tit.* Dentioni infantium *g*: Ad dentionem infantium *d.* 17 melius *gr*: Melius est *d.* 18 cerbello *g.* 22 d. caniculae habent *d.* | cerebrum — datur *gr*: *om. d.*

XV. Uvae.

Uvae cinis testarum ostrearum addito 32,65.
melle inlinitur. garum optimum cocleari 32,90.
subicitur. radicum brassicae cinis tactu re- 20,95.
primit. cinis aneti uvam levat. sinape gar- 20,196.
garizatur cum aceto et melle. sucus urticae 22,36.
gargarizatur. rubi in quo mora nascun- 24,119.
tur cauliculi decoquuntur ex vino idque
vinum gargarizatur praesentaneo remedio.
eorundem ruborum folia arefiunt in umbra *ib.* (*om. r*)
crematorumque cinere cocleari tacta resilit.
hirundininus cinis cum melle inlinitur. la- 30,31 (*om. r*)
seris cyrenaici granum carbone sicca et 22,104 (*om. r*)
subice cocleario. si iacet uva, verticem 28,60 (*om. r*)
morsu alterius hominis suspendi utile est.
caseus recens cum melle suggillati uvam 28,132 (*om. r*)
emendat.

XVI. Tussillis.

Quos toles appellant ex utraque guttu- 30,31.
ris parte et faucibus lactis ovilli calidi gar-
garizatio prodest. fimus columbinus tritus 30,32.

tit. Uvae *g*: Ad uvam *d*. 1 Uvae *g*: *om. d.* 2 *cf. Pl.* garum coclearibus subditum. 3 cinis . . . reprimit *g*: cineris . . . reprimitur *d*. 4 Sinape *gr*: Nepa *d*. 6 quo (*r*): quibus *db*. 7 codiculi *g* (coliculi *Marc.*) 8 gargarizatur: *huc usque r b*, *qui huius capituli reliqua omittunt.* Presentaneo r. *ad sequentia trahunt d et Marc. p.* 99. 10 crematorumque cinere cocleari *g*: crematarumque coclearum (-r̄) cinere *d* (*cf. Marc.* is cinis in cocleari uvae subiectus . . .). 11 hirundininus *g*: -dinis *d*. 12 cyrinaici *g* (cirinaici *d*). | granum *g*: *om. d.* 15 suggillatim uvam e. *gd* (suggillata emendat *Pl.*). *tit.* Tussilis *g*, Ad tussilem et ad fauces *d*. 17 Quos tules *g*, Quos tussiles (*sic*) *d* (*cf.* tolles? *c.* 45 *ed. Rom.*: Ad tolles et tonsillas reprimendas). *haec sic correxit b:* Vitium quod tonsillas appellant, ex . . . fit. His lactis . . . 17 u. parte gutturis *d*. 18 faucibus *g*: faucium *d* (*b*).
19 fimus columbinus *etc.*: *ex hoc loco corrigendus Plinii textus a Silligio corruptus* (*corr. Detl. ex cod. R*[2]).

ib. ex passo gargarizatur. ficus arida et nitrum
(*om. r*) una teruntur, deinde faucibus adlinuntur:
asperitatem faucibus emendat et destilla-
20,52 (*om. r*) tionem. alium tritum ex pusca gargarizari
30,32 (*om. r*) ⟨prodest⟩. cocleae dempta tantum ⟨terra⟩
coqui debent inlotae, deinde conteri et in
ib. passo dari potui. siquis grillum contriverit
manu, suas tussillas vel alienas tetigerit,
28,189. levabit. lacte caprino cum myrra decocto
ib. ex sale exiguo gargarizabitur. tussillis pri-
vatim medentur renes vulpis aridi cum melle
30,31. triti et inliniti. hirundininus cinis ex melle
ab interiore parte tussillis inlinitur.

20,249. lini semen et anetum in oleo et aqua
decoctum imponitur et acetum gargarizatur.
24,118. rubi in quo mora nascuntur caules teneri
tunduntur, exprimitur sucus ex his, qui in
sole ad crassitudinem mellis cogitur: hic
inlinitus ab interiore parte mire prodest.
24,171. herba quae nascitur super fimeta rustica
30,35. efficacissime bibitur in aqua ubi mus de-

2 unâ terunt *d* (unâ *sc.* cum fimo columbino. *cf. Pl. et Marc. p.* 100). | adliniuntur. Asperitatem faucium et distillationem. allium . . . (*sic*) *d*. 4 gargarizari. Cocleae *gd* (*om.* prodest, *quod addidi ex Pl.*). 5 dempta tantum coqui *gd* (*cf. Marc. p.* 100). 6 in passo *g* (*Pl.*): insperse *d*. 7 siquis — gargarizabitur *g* (*b*): *om. d*. | gryllum *Pl.* (*Marc. p.* 106): su[u]as fimum ovillum *gb*. 8 manus uastus syllas vel alienas t. *etc. g* (tetigerit *om. b*). 10 tussilis *g*, Tussilini (*sic*) *d* (tonsillis *b*). 13 tussilis (*sic*) *gd* (tonsillis *rb*). 14 lini semen *etc. quae seq. ad anginam pertinent sec. Plin., ad utrumque cap. sec. nostrum.* | anetum *gd* (*r, Marc. p.* 106): anesum *Pl.* 15 inponitur *g* (*cf. pag. sq. v.* 9): inponuntur *d*. 16 caules *g* (*r*): cauli *d* (*om. Pl.*). 17 et expr. *d*. 18 cogitur *Pl.* (coagitatus *Marc.*): coquitur *gd* (decoctus *r*). 19 interiore (*Marc.*): inferiore *gd* (*r*). 20 herba — inlinuntur *g* (*b*): *om. d*. | fimeta (*Pl.*): spineta *gb*. 21 in aqua ubi: *cf. Plin.* 24,171 + 30,35 *et Marc. p.* 109. | mus *gb*. (*Pl.*): musca *g*°.

coxerit. et verminacia imposita prodest. *ib.*
caninum corrigium ter collo circumdatur. *ib.*
fimus columbinus vinum oleum in unum
trita inlinuntur.

XVII. Anginae.

Menarum salsarum cinis de capite, id 32,90.
est salsorum piscium, ex melle inlinitur.
alium tritum ex pusca gargarizatur. lini 20,52.
semen et anetum in oleo ex aqua decoctum 20,249.
ad tertias imponitur. acetum et sal gargari-
zatur. nucis nuclei iuglandis triti cum ruta 23,147 (*om. r*)
et oleo imponuntur. pix brittia cum melle 24,38.
inlinitur. fel taurinum, vel anserinum cum 28,189+30,33.
⟨elaterio et⟩ melle ex quo inlitis anginis
celeriter succurritur. pullus hirundininus, 30,33.
si fieri potest ripariae, si minus silvestris,
si neutrum eius quae in domibus nidificat
devoratus totum annum securum ab angina
facit. eosdem pullos quidam strangulant et 30,34.
comburunt cineremque eorum in cibo dant
aut in potione. milipedae numero XX in 30,35.

1 verminacla *g* (verbenaca *Pl.*). 2 corrigium (*Pl.*): corium *gb*. *tit.* Anguinae id est intra fauces farcimina quae nascuntur *g*, Ad anginas i. farcimina et ad faucium vicia *d*. 5 Minarum s. *gd* (Marinorum salsorum g^c). | id est (i. *d*) salsorum piscium *gdrb*: *ex interpretamento sive ipsius auctoris s. librarii cuiusdam ad v.* menarum *haec adduntur*. 8 ex *gd*: *om. r* (et *supra c.* 16 *cum Pl.*). 9 acetum *gr* (*M*): anetum *d*. | et sale *g*. 10 Nucis (-ces *corr.*) nuclei sive glandis *g*, Nuces nuclee sive glandes *d* (*correxi ex Pl.*). | attritae *g*, trite *d*. 11 brittia *g*: bructia *d* (brictia *rb*). 12 felle caprino et anserino *r* (*l. fort.* felle taurino vel caprino cum melle, felle anserino *etc. cf. Pl. et Marc. p.* 106). 13 elaterio et *r* (*Pl.*): *om. gd*. | ex quo (*sic*) *gd*. 15 riparie $g^o r$ (*Pl.*): triparie *d et ante corr. g* (ripariolae *Marc.* 107). 16 quae *g* (*r*): qui *d*. 18 facit *gr*: reddit *d*. 19 dant in cibo aut in potu *d*. 20 milipedae *g* (*Pl.*, millepedae *r*): millipedes *d*. | XX *gd*: XI *Pl.* (XXI *Detl. ex E*).

unum tritae in aquae mulsae hemina aut
aceti melle addito decoquuntur donec lente-
scat totum quod coquitur, et sic imponitur.
26,23. hysopum cum vino decoctum gargarizatur.
ib. peucedanum cum coagulo vituli marini aequis
24,24. ponderibus inlinitur. sucus de quinquefolio
pondere denarii ex aquae cyathis tribus
28,189. potui datur. fel taurinum vel caprinum aut
28,43. ursinum cum melle inlinitur. ipsius homi-
nis quacumque ex parte sanguis missus
inlinitur efficacissime prodest.

XVIII. Licheni.

26,2. Graeco nomine lichenes appellantur, quod
vulgo mentagram appellant vitium, quod
acerrime per totam faciem solet serpere
oculis tantum immunibus. descendit et in
collum et in pectus manusque, foedat cutem
26,4. furfure. Manlius Cornutus praetor provin-
ciae aquitanicae legatus ⟨HS⟩ CC in hoc
morbo locavit se curandum.

Huic ergo vitio sic conantur mederi.

1 triti *d.* | himina *g*, emina *d.* 3 sic *g* (*r*): si *d.* 4 vino *gd* (*r, Pl.*): fico *v. l. Pl.* 5 peucidanum *gd.* | quagulo *g.* 6 sucus de q. *gd* (*sic etiam Pl.*). 7 pondere: pondus denarii *gd* (*om. Pl.*, *item r*, *ubi sic*: succum item herbe quinquefolii cyathos. III. gargarizes). | aquae: aqua *gd* (*duplici ablativo ut saepius d*, *cf.* 2,4 *et simil.* 1,7.10.24. 3,23.32 *etc.*). 9 ursinum *om. Pl.* (*cf. supra* anserinum). 10 quacunque parte missus sanguis *d.* *tit.* Lichenis id est inpetigines *g*, Ad lichines i. inpetigines *d.* 12 lychenes *gd.* 13 mentagrana *d.* | vocat (*sc.* vulgus) *r.* 16 fedat. et cutem *d.* 17 Manlius *gb*: Manilius *Pl.* 18 aquitanicae *g*: -nie *db.* | $\overline{\text{cc}}$ *g*, cc *db*: HS. cc *Pl. corruptus* (*aut male lectus ab editore*) *Marc. p.* 129: nam Soranus medicus (*unde hic?!*) quondam ducentis hominibus (*pro* HS!) hoc morbo laborantibus curandis (!) in Aquitania se locavit. *totum hunc locum omisit r.* 19 se locavit c. *d.* 20 Huic ergo vitio *gb*: Quidam huic vitio *d.*

cantharidas inlinunt cum suco uvae amineae 29,93.
et sevo ovis vel caprae. murinus fimus ex 30,29.
aceto ⟨inlinitur et⟩ cinis erinacei ex oleo. *ib.*
in hac curatione prius faciem ex nitro et *ib.*
aceto foveri praecipiunt. inlinunt et adipem 32,83.
vituli marini. delphini cinerem ex aqua *ib.*
inlinunt. eos qui sic vexantur osculari non *
oportet, quoniam contactus perniciosus est. (*cf.* 26,3)
ficulni caules ex aceto cocti tritique inli- 26,21.
nuntur. ibisci radix cum glutine lupino ex *ib.*
aceto decocta ad quartas. flos visci cum *ib.*
calce subactus laudatur. tithymalli flos cum 26,22.
resina decoctus adhibetur. thapsiae radix *ib.* (*om. r*)
trita cum melle imponitur. glutinum factum 28,186
ex genitalibus vitulorum liquatur ex aceto (*om. r*)
cum sulphure vivo ramo ficulneo permixto,
ita ut recens bis in die imponatur. lomen- *
tum aequis partibus cum turis polline imponitur ex aqua.

XVIIII. Elephantiasi.

A facie hoc malum plerumque incipit 26,7.
et nare prima surgit veluti lenticula, quae

1 illiniunt *db* (*item infra semper*). | amineae *gdr* (*M.*): taminiae *Pl.* 3 illiniunt *r* (*om. gd, sed cf. Pl.*). | herinacei *d*, irinacii *g*. 4 f. nitro ex aceto *Pl.* 5 percipiunt *d*. 6 delphino (*sed ips. corr.* -ni) *g*, Delphinū *d*. | cinerem *d*: cineris. cinerem (*sic*) *g*. 7. 8 *haec aptius statim post p.* 32,16 (cutem) *infert r* (*unde b*). 9 Ficulni *g* (*Pl.*): Ficulnee *db*. | tritique *g*(*r*): contritique *d*. 10 Ibisci *gd* (Evisci *rb*, Hybisti *b*[m]). | glutine *gd*: -no *rb* (*Pl.*). | lupino *om. Pl.* (cum lupino *etiam Marc. p.* 129). | ex *g*: et *d* (*Pl.*, in *r*). 11 *post* quartas *add. r*: similiter adhibetur. 12 Tyti(Titi- *d*)malli *gd*. 13 Tapsiae *g*: Tipsie *d*. 14 attrita (*sic*) *g*. | glutinum *g* (*Pl.*): -niū *d*. 15 ex *d* (*Pl.*): *om. gb*. 16 permixtum *Pl.* 17 imponatur *g*: ponatur *d*, reponatur *b*. | Lumentum *g*. *tit.* Elefantiaci *g*, Ad elephanticos *d*. 21 in nare *Pl.*

celerrime per totum corpus serpit, maculosa variis coloribus et inaequali cute alibi crassa alibi tenui, ⟨aliis⟩ dura locis et quasi sub scabie aspera, postremo nigrescente ⟨et ad ossa carnes apprimente⟩, tumescentibus digitis in manibus pedibus-
26,8. que. hic morbus peculiaris est Aegyptiorum populis. totus exitiosus est, cum in reges incidit, quoniam his solia in balneis humano sanguine temperantur. is qui hoc malo affi-
30,118. ciuntur cinis mustelae et eiusdem sanguis
20,109. mixtus inlinitur. radix asparagi decocta in
20,144. aceto trita apponitur. mentastri folia com-
24,18. manducata adhibentur. cedro inlinuntur.

XX. Ulceribus in facie manantibus.

20,102. Ulceribus in facie manantibus bulbi triti
31,120. ex aceto et sulphure medentur. nitrum ex
30,30. melle et lacte bubulo succurrit. faciem purgat atque erugat adeps cygni.

XXI. Cervicibus et is quae mollienda sunt.

30,107. Adipis anserini perunctio remollit. eodem
20,250. modo adeps gruis. farina lini seminis nitro

1 maculosa (*Pl.*): maculis *gdrb*. 2 variis colore *r*. | inequali cute *r* (*Pl.*): inequalitate *gd*. 3 aliis (*sic r*): *om. gd*. 4 nigresscente *d*. 5 et — apprimente *r* (*Pl.*): *om. gd*. 6 tumentibus *gd*. | t. in manibus digitis. pedibusque *d*. 7 (hic) — 10 (malo aff.) *om. r*. 9 incidit *d*: incedit *g* (excedit *b*). | his *g*: is *d*. 10 temperantur (*ut antea* est . . . incidit): temperabantur *Pl.* (*Marc. p.* 130). | is = His *gdb*. hoc afficiuntur malo *d*. 14 cedro (*i. e.* cedri suco *Pl.*) *gd*: cetria *r*. | illiniuntur *db*. *tit.* Ulceribus i. f. m. (*quae eadem verba repetit in textus initio g, non d*), Ad ulcera in f. manantia *d* (*sine titulo sequentia adnectuntur in rb*). 16 s. vulneribus in facie medentur *r* (*Pl.*). 17 bubuli *g*. 18 atque erugat *g*, et erugat *r* (*Pl.*): *om. d*. *tit.* Cervicibus et his qua (*sic*) m. s. *g*, Ad cervices et ea quae m. s. *d*. (ea q. mollienda sunt *i. e.* duritias *Pl.*). *cf. Pl.* 30,107: tubera et quaecunque emolliri opus est efficacissime anserino adipe *etc.*

adhibito ex vino calido in modum malag-
matis temperatur. farina hordeacea cum 22,123.
fico tusa. lenticula in aceto discocta. fici 22,144.
folia et ipsa poma inmatura contrita. am- * (*om. r*) 24,23.
moniacum cum melle impositum. iuniperi 24,54 (*om. r*)
semen ex oleo inlinitur. folia alni ex aqua 24,74.
ferventi remedio fiunt tumori. ovorum lutea 29,45.
cum adipe anserino et rosacio. fel tauri- (28,234?)
num vel caprinum inlinitur. butyro aut adipe 28,192.
ursino perfricantur. opisthotonum levat *ib.*
urina caprae auribus infusa. fimus caprinus *ib.*
cum bulbis inlinitur. opisthotonicis ex milvi 30,110.
iocinere arido tres oboli in tribus cyathis
aquae mulsae bibendi dantur. adeps lupi- 28,234.
nus utiliter inlinitur. in cervicum dolore 28,60.
poplites utiliter fricantur, et e diverso in
poplitum dolore cervicem fricari remedi-
um est.

XXII. Humeris et lateribus.

Doloribus humerorum mustelae cinis 30,41.
cum ovo inlinitur. sal in sacco ex aqua 31,102.
ferventi calefactus adicitur.

Haec quae supra scripta sunt eodem

1 addito *r* (*Pl.*). | ex vino c. in. m. mal. t.: *sic et Marc. p.* 127 (*om. Pl.*). 3 fico *g*: ficu *db*. | tuso *gd* (tunsa *r, qui add.* imponitur): sicca *Pl.* (cum ficu arida tunsa *M*). | Lenticla *g*. 4 et ipsa poma inm. *gb* (*om. r., cf. Marc. p.* 127: fici folia et poma eiusdem imm.): et ipsius immatura (*om.* poma) *d*. | Ammoniaca... imposita *gd* (-um *r*). 6 folia alni vel alei (*sic*) *gdb* (*ex dupl. lect. cf. supra c.* 10), folia allii *r*. 7 fiunt *g*: sunt *db*. 8 fel: fimum? *cf. Pl.* 28,234. | taurinum vel *om. r*. 9 Buturae (*sic*) *g*, Butiro *d*. | aut *b* (*Pl.*): et *gd* (seu *r*). 10 opistothoniam *gd* (-nia *b sc.* levatur). 12 Opistothonicis *gdrb*. | ex mılı|uo cinere *g*, ex milvio (milivio *b*) cinere *db* (ex iecinore milvi *r*). 17 cervicem *gb*: -ces *d*. *tit.* Ad humeros et latera *d*. 20 ovo: cera *Pl*. 22 — p. 36,5 *om. r*. 22 scripta *g*: dicta *d* (Haec praescripta *b*).

modo et ad dolorem laterum faciunt, pecu-
24,21 (*om. r*) liariter vero quae sequuntur. galbanum im-
30,53. positum. cocleae in testa coctae et resina
ib. terebinthina in cibo prosunt. cocleae lateri
ib. impositae. upupae caro in cibo laudatur.
(29,32) lanae sucidae ex oleo calido imponuntur,
(29,38) melius axungia vetere. vellera sulphure
34,151. vivo suffita efficaciter excalefaciunt. pugionis mucrone quo homo percussus est leviter pungi prodest.

XXIII. Pectori.

Plurimis morbis obnoxium pectus est et impatientissimum frigoris. quod cum vexatum est, non uno genere saevit sed infert tussim, purulentas excreationes sanguinis, vomicas, pthisim, synanchen. quibus singulis quemadmodum placeat succurri explicabimus.

Tussi.

20,56 (*cf.* Sedatur tussis alio in faba fracta dis-
22,140.) * cocto eaque faba in cibo sumpta, vel ex

2 secuntur *gd.* 3 testa *db*: tesina *g*, tisana *Pl.* (*v. l.* tisibina *etc.*). | et (cum *b*) resina terebintina *g*, et resine terbentine *d* (*om. Pl.*). 5 Opupae *g.* | caro *gdb*: cor *Pl.* 7 melius axungia *gb*: melius est cum axungia *d.* | vel vellera *gdb.* 8 suffita *d*, subfita *g*: suffusa *b.* | efficaciter *gb*: *om. d.* | pugionis — podest *gb*: *om. d.* 9 mucrone: mucro *gb.* *tit.* Ad pectus *d.* 11 *cf. Plin.* 26,27: In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis. 12 frigoris est *d.* 14 tussum *ante corr. g.* | et pur. *db.* 15 vomicas *ego*: vomitus *gdb* (sanguinis vomitus *coniungit g*, *non db*). | pthisim: tysis *g*, tussis *d* (ptysim *b*). | sy(i)nancis *gd* (synanchen *b*). 16 pl. succurri *gb*: pl. possitque subveniri *d.* | explicabimus *gd*: explicare conabimur *b.* *tit.* Ad tussim *d.* 18 fricta discocto (desecta *r*, *cf. Pl.*) eaque faba *g*(*r*): *om. d.* fracta *scripsi ex Pl.* (*cf.* fresa *Marc. et Pl.* 22,140). 19 vel ex melle in cibo sumpta *om. Pl.* (*sed habet Marc. p.* 118).

melle in cibo sumpta. et tussi et puru-
lentis excreationibus medetur. adversum 23,35.
diuturnam tussim falernum vinum utiliter
sorbetur merum ab ieiunis. ficus aridae 23,122.
coquuntur cum hysopo ex aqua eaque aqua
tussientibus propinatur. sunt membranae 30,46.
in ventribus gallinaceorum quae proiciuntur:
harum cinis potionibus inspersus destilla-
tiones pectoris et humidas tusses siccat. testae *ib.*
cocleae crudae tritae cum aquae tepidae cya-
this tribus sorbentur. ad tussim sedandam 30,49.
cocleae cum testis suis tritae adiecto croco
eduntur. sevum ovium decoctum cum vino 30,55.
austero tussi medetur. ova cocta cum melle 29,47.
trita in cibo dantur. ova cruda permixta *ib.*
cum pari modo passi bibuntur. sandaraca 34,177.
cum resina terebinthina ovo sorbili indita
editur. ursinum fel permixtum cum melle. 28,193.
salivae equi triduo potatae ternis potionibus *ib.*
ex aqua calida sanant: equum morti tradunt,
hominem sanant. pulmo cervinus cum gula *ib.*
arefactus in fumo, deinde tusus ex melle
cottidie sumendus. sorbitiunculam ex alica 28,231.
sevo caprino perunctam dabis, picem liqui- 24,40.
dam in ovo. iecur lupi coctum esui datur. 28,193.

1 sumpta (*M*): sumpto *g*, sumpto cum faba *d* (*haec sic contrahit r*: eaque faba in cibo vel ex melle sumpta. *unde b*). 6 propinantur *gd*. 8 distillationes *gd*. 9 pectoris *g*: pectinis *d*. | et humidas tusses siccat. testae: *cf. Pl.* et umide (-dam *Sill.*) tussim vel recens tosta lenit. Cocleae crudae tritae... *itaque* testae *hic natum videtur ex Plin.* tosta. 12 testibus *d*. | adiecto croco *gd*(*r*): cum protropo *Plin.* 14 austeri *gd*. | tussim *g*. 16 cum passo oleique pari modo *Pl.* 17 ovo s. indita *om. Pl.* 19 ternis potionibus ex a. c. *om. Pl.* 20 equum — sanant *gb*: *om. d*. | morti: mori *Pl.* 23 sorbitiunculam *gr*: Sorbiti ungula (*sic*) *d* (pulte alicacia *Pl.*). 24 seuo: seu | *g*. 25 esui *gr*: usui *d*.

XXIIII. Sanguinem reicientibus.

24,152. Si ex alto praecipitati sunt, millefolium
datur bibendum ex aceto. cruenta excre-
29,43. antibus quinque ovorum mediola cruda in
29,47 vini hemina propinantur. si et purulenta
(*om. r*) sint eodem tempore, ovum crudum cum
pari mensura porri sectivi suci itemque
30,44. graeci mellis calefactum hauritur. ad ex-
creationem cruentam cocleae elisae teruntur
(23,101) et ex aqua bibuntur. prodest aqua potata
30,49. qua cotonia decocta sunt. cocleae inlotae
ex aqua marina coquuntur et ita devoran-
ib. tur. cocleae cum testis suis tritae addito
31,129. croco eduntur. spongiae afrae cinis cum
20,48. porri sectivi suco sorbetur. porri capitati
22,127. sucus cum farina turis sorbetur. farina
qua chartae glutinantur calida in modum
*(*cf.Marc.p.*118) sorbitionis sumitur. aqua in qua rosa et
ruta et hysopum decocta sunt vino misce-
20,241. tur et ita potui propinatur. marrubii scopae
cum panico aqua decoquuntur eaque aqua
23,11. bibitur. uvae in vinaceis servatae aptae sunt
23,76. excreantibus sanguinem. oleastri folia de-
* coquuntur ex melle et dantur coclearia tria.
23,100. palmae thebaicae eduntur. cotonia matura
23,144. devorantur cruda. nuclei amygdalarum cum
(22,32 +) amulo et mentastro devorantur. semen urti-
23,159. cae aut myrti contritum in vino bibitur.

tit. Ad sanguinem reicientes *d.* 4 himina *g*, emina *d.* 6 sectivi suco *g*, secti in suco *d.* 8 elisae: elixe *gd* (*r*, elixatae *M. p.* 120). *cf. Pl.* dempta testa tritae. 10 qua *g*: ubi *db.* | cotonia *g*: citonia *d.* 13 croco (*ut supra p.* 37,12) *gd* (*r*). 16 calda *g.* 19 Marruuii *g*, marubii *d.* 20 cum panico aqua (*Pl.*): cum pane *gb*, cum aqua *d.* 21 vinaciis *gd.* 22 excreantibus *gb*: -ti *d.* 23 dantur coclearibus (*sine numero*) *Pl.* 24 cytonia *g*, citonia *d.* 25 Nuculei *g.* | amygdalorum *gd.* 26 amulo *gd* (amilo *b*): anulo *r.*

gummi optimum cum vino resolvitur et 24,105.
datur. si fieri potest, gummi ex amygdalis *ib.*
sit. ruborum in quibus mora nascuntur 24,118.
cauliculi teneri tunduntur, ex his sucus
exprimitur, qui in sole ad crassitudinem
mellis siccatur: hic haustus sanguinem effi-
cacissime claudit. eorundem ruborum caules 24,119.
ex vino austero decocti eduntur idque vinum
bibitur in potione. cornus cervini cinis in 28,194.
vino vetere potatur. bubulinus sanguis cum 28,195.
aceto modice sumptus ⟨iuvat⟩. haedini 28,196.
sanguinis recentis tres cyathi cum pari men-
sura aceti ferventes potui dantur. coagulum *ib.*
cervinum ex aceto datur. coagulum lepo- 28,194.
rinum eodem modo.

XXV. Vomicae.

Vomicae plerumque erumpunt in late-
ribus in membranas supervacuas et ex lan-
guoribus natas, humore concreto intusque
converso, qui adeo fecunde subnascitur ut
non tam excreetur quam evomatur. eos itaque *
qui eam fortunam inciderint, oportet am-
bulare vectari ungui, lectus et requies. qui

1 gumme *gd.* | cum vino *gb*: cum sextario vini *d* (*om. Pl.*). 2 gummę *g*, -me *d*. 3 ruborum (*Marc.*): rubi *gd*(*r*). 7 cludit *g*. 8 austeri *gd*. 11 modice *gb* (*Pl.*): modico *d*. | iuvat *add. rb*. 12 sanguinis: *cf. v. l. codd. Pl.* 13 aceti ferventis *gr* (ferventes *ego*): aceto ferventi *d* (*cf. Pl.* cum aceto acri pari modo fervens potus). *cf. Marc. p.* 120. 14 cervinum *gd*(*rM*): *om. Pl.* | c. datur ex aceto *d*. *tit.* Vomicae *g*: Ad vomicam *d*. 16 Vomicę (*init. cap. repetit*) *g*: *om. d.* | *Sic incipit r*: Apostemata interiora vomicas vocamus. Erumpunt enim pl. e lateribus membranae supervacuae ex l. natae ... 18 intusque *r*: in tussim que *g*, in tussim *d*. 19 subnascitur *g*: subnascuntur *d*, innascitur *r*. 21 (qui hanc passionem inc. *r*). 22 vectari *gb*: vectitari *d*. | ungui *g*: ungi *db*. | lectus (lectos *r*) et requies (*sic*) *gd*.

hunc morbum alunt sustinendi erunt cibis
firmis et glutinosis, avibus pinguibus, ope-
ribus pistoriis plus aequo mellitis, prout
patientur facultates.
30,50. Vomicam sanat privatim id mel in quo
* sint apes demortuae. ad hunc autem mor-
(*Marc. p.* 125.) bum facit optime potio haec: ovum cru-
dum in vaso funditur, putamen eius re-
pletur suco marrubii atque in idem vas
coicitur, item repletur melle et similiter
ibi adicitur, et ita permixta calefactaque
ad teporem haec hausta vomicam rumpunt,
purgant, ad sanitatem perducunt.

Multi medici se medicos adversum hoc
malum non inveniunt. ego certe scio raro
quemquam huic pesti ereptum qui se illis
credidisset. verum ita curatio eius expedita
est ut etiam hieme asperrima explicari
possit intra diem quadragesimum, vere autem
vel aestate breviore tempore. aliqui tamen
* curati sunt intra praefinitum tempus com-
(*Marc. ib.*) positione ea quae infra scripta est: man-
dragorae hyoscyami opii turis croci pondus

1 erunt *gb*: sunt *d*. 5 sanant *g*. | id mel *d*: idest (*sic*) mel *g*. 6 i. q. demortue apes sunt *d*. 8 vaso *g*: vase *d*. 9 maruuii *g*: marubii *d*. | in idem vas coicitur *g*: in eodem vase conicitur *d*. 11 permixtus calefactusque (calfactusque *d*) *gd* (*cf. Marc. p.* 125: omnia haec in se permiscentur ac tepefacta hauriuntur, miro modo vomicas rumpunt *etc.*). 17 credidissent *d*. | Verum curatio eius ita exp. e. *d*. 19 intra dies .XL. *d*. 20 aliqui tamen *r*: Aliquot (*interpunctione praemissa g*, aliquot *sine interp. d*) a me *gd*. 21 intra *rb*: infra *gd*. 22 Mandragorae pondus denarii (*a quo incipit g*) *post* turis p. d. *infert d. ceterum post singulas species* (*quinquies igitur*) *gd addunt repetuntque verba* pondus denarii (deñ. *d*), *quae omittenda esse docet v.* 20 singulorum (*sed cf. Marc. p.* 125). 23 opii: opopanacis *Marc.* (*qui praeterea addit* myrrae).

denarii singularum rerum omnium. haec ex vino diligenter teruntur ad crassitudinem paulo spissiorem quam mellis. ex hoc medicamento initio pondus victoriati in tribus cyathis aquae euntibus dormitum datur, mox deinde ex eodem modo aquae pondus denarii. prima potione profectus sentitur, deinde incredibili saltu explicatur curatio.

Liber secundus.

I. Pthisicis.

Invenio iam desperatum pthisicum sana-
tum hoc modo. radicem decoquis in punici *
mali cortice: mixtum ex aquae cyatho uno
et lactis pari mensura cottidie sumptum
profuit. utile est pthisicis et longis lan- 24,28.
guoribus qui tenentur morari in saltibus ubi
pix nascitur, <plus> quam in mari navigare
et marina loca visitare. cancri fluviatiles 32,118.

1 omnium specierum pares mensuras tere diligenter *Marc.* 2 ex vino *d* (ex vino vetere *Marc.*): ex uno *g.* 3 medicamenti *d* (-to *gr*). 4 p. v.: id est dimidium drachmae *add. Marc.* 7 potione *d*, positione (*sed* si *ex correctura*) *g.* 8 *in fine* (*litt. maj. g*) Plinii Secundi Liber. I. De medicina explic̄ feliciter. Incipiunt cap̄. libri. II. *g.* | Explicit liber primus. Incipiunt capitula libri II. *d.* *tit.* De pthisicis *g*, Ad thisicos *d.* 9 pthisicum *g*, thisicum *d* (*item infra*). 10 decoquis *g*: -ques *d.* 11 mixtum: mixto *gd.* | aquae: aqua *gd.* 12 cottidie (cotidie *d*) sumpti prosunt *gd* (quotidie sumptum [sumptui *b*] data profuit *r*). 15 pix *d* (*sc.* piceae): pinus *r.* | plus *add. ex Pl.* (utilius *b*). | navigari *d* (quam navigationem Aegyptiam *Pl. cf.* 31,62). 16 visitare *gd*: vitare *rM* (*sic Marc. p.* 119: Qui phthisi adficiuntur maritima loca vitare debent atque illic maxime ubi pix conficitur commorari. *cf. ed. Rom.* Traditur utile esse ptysicis et longis languoribus morari in saltibus ubi pinus nascitur. Aquosa vero et marina loca debent vitari. | fluviales *d.*

30,86. ex iure in cibo sumpti ieiunis dantur. lacerta viridis decocta in vini sextariis tribus ad cyathum unum, singulis coclearibus pthisico datis diebus singulis donec convalescat.
ib. propinatur coclearum cinis ex vino austero.
28,230. suis feminae herba pastae laridum in cibo
ib. 28,231. datur. carnes asinae ex iure sumptae. suis
* fimi cinis ex passo propinatur. adipis recentis pondo quadrans decoquitur in vini cyathis tribus, additur eo mel optimum et pilulis glutitur.

II. Syntexi.

Syntexis quoque nec periculo nec facie pthisi dissimilis morbus est. cui sic mede-
22,129. tur. alicae cyathi tres in passi sextarium aquae congium commiscentur et sensim coquuntur donec aqua consumatur, tunc suffunditur lactis ovilli sextarius aut caprini, quo subfervefacto fit genus sorbitionis, qua per se primis diebus curationis utuntur, proce-
* dentibus diebus et mel adiciunt. utilissimum putant eos in aqua marina lavari.

III. Ischiadicis.

30,54. Vermis terrenus effoditur et imponitur in catillum ligneum fissum ferro alligatum,

3 pthisico *g* (*b*): thisicis *d.* 4 datis: *sic gd.* | convalescat: *sic gd.* 5 coclearium *g* (-rum *d*). 6 herbae *ante corr. g.* | pastę laridum *g*: cum (c̄) parte lardi *d.* 7 asinae *g*: asini *d* (asininae *Pl.*). | prosunt *add. r.* 9 pondo quadrans *gd:* unciae tres *r.* *tit.* Sintexis percussio (*cf. ind. cap.*) *g*, De sintexi *d.* 12 Sintexis *d.* 13 cui medetur sic *d.* 14 alicae *r* (*Pl.*): Hillacae *g*, Hyllacee *d.* 15 et aquae sextariis VI. *r.* | miscentur *d.* | sensim *om. d.* 16 consummatur *d.* 20 Utillimum *g.* 21 putatur *d.* *tit.* Sciaticis *g*, De sciatis *d* (-ticis *ind. d*).

aqua perfunditur rursusque in eo loco ex
quo erutus est vivus suffoditur et ea aqua
in eodem catillo bibitur. cocleae crudae 30,71.
tritae ex vino amineo cum pipere bibuntur.
lacerta viridis dempto capite et pedibus *ib.*
cum interaneis, condita ut fastidium abigatur, in cibo datur. rubiam qua pelles 24,94.
conficiuntur cottidie bibere utile est et la- 24,66.
vari. genistae rami plurimis diebus in aceto
macerantur, deinde tunduntur et coquuntur: ex eo suco cottidie cyathus potui
datur. fimus bubulinus calefactus in cinere 28,199.
ferventi locis dolentibus in foliis cuiuscumque holeris imponitur.

IIII. Praecordiorum dolori.

In universum praecordia appellantur 30,42.
quae aliqui in plura vocabula dividunt, vocantes modo stomachum, interdum iecur,
interdum praecordia. haec cum induruerint *
praeter gravissimum dolorem velocissimam mortem ingerunt.

His caninus catulus lactans subinde appo- 30,42.
nitur inque eum vitium transire constat:
defunctum obrui moris est. bulbi triti in- 20,104.

3 c. trite crude *d.* 4 ex v. ammineo *gd* (ex vino mero *rb*, ameno *b*[m]!). | bibitur *d.* 6 condita ut f. a. *om. Pl.* | abigatur *ego*: abigat *gdrb.* 8 perficiuntur *Pl.* (inficiuntur *M*). | cotidie *d.* | bibere utile est. Lauri et geneste *gd* (*item r*). *ubi* lauri, *de quo silet Pl., natum est ex* „lavari“ (ut bibentes laventur cotidie *Pl. cf. Marc. p.* 174 . . . cotidie bibere ischiaicis utile est et in balneo ferventi lavari. Genistae rami . . .). 9 ramis *ante corr. g.* 11 ex suo suco. et cotidie ciatis id pot[s]ui datur *d.* 12 bubulcus *d.* 13 cınıq; holeris *d.* *tit.* De precordiorum dolore *d.* 15 universo *gd.* 18 induruerint *g* (*b*[m]): induraverint *d* (se gravaverunt *rb*). 21 lactans *g*: lactens *d* (*Pl.*). 22 constat (!) *gd* (*r*): creditur *Pl.*

20,122. liniti ventri bene molliunt. et ocimum tri-
20,251. tum impositum praecordiis prodest. sex-
tarius farinae lini seminis, sextarius feni
graeci, cum pari mensura mellis ex aqua
mulsa decocti calidi imponuntur saepius.
(20,256) aliqui malunt feniculi farinam cum pari
mensura mellis decoquere et ita imponere.
23,101. cydonia cruda vel cocta ceroti modo in
panno inlinuntur et calefacta praecordiis
26,77. super imponuntur. acori radix tusa cum
30,48. vino efficacissime prodest. is quos linquit
animus aut ⟨quibus⟩ mens alienatur quibus-
que vertigines fiunt cocleae singulae cum
sua testa tritae ex passi cyathis ternis cale-
ib. facta potione per dies VIII dantur. in eadem
curatione aliqui dant per dies quinque in
eodem modo passi primo die cocleam unam,
sequenti duas, tertio III, quarto II, quinto
* unam: sic suspiria tollentur. in his lan-
guoribus si febris non sit marina aqua lavari
30,47. utile est. iocineri prodest in cibo viverra
30,44 porcelli modo inassata. stomacho medentur
(*cf. Marc. p.* 148). cocleae si fieri potest africanae in cibo
sumptae: coquuntur intactae ex aqua, deinde
ex prunis torrentur, tunc ex vino et garo
eduntur, impari numero stomachi dolori
30,45. medentur. prosunt vivae cocleae ex aceto

1 ventri *g* (*Pl.*): ventrem *d.* 2 et inpositum *d.* 3 fenugreci *d.* 6 feniculi *r* (*cf. Marc. p.* 152): feni greci *g,* fenugreci *d.* 8 Cydonia *g*: Cidonea *d.* 9 illiniuntur *d.* 10 acori *Pl.*: aceris *gd* (*r*). 11 is: His *gd.* 12 quibus *addidi ex Marc.* (quorum *Pl.*). | mens alienatur *Pl.* (*Marc. p.* 152): mens. et alienantur *d* (*r*). 14 ex passi cyathis .III. *r.* 18 secundo die .II. *d.* 21 in cibo *om. d.* | vivarra *gd* (vivaria *rb,* viverra b^{m}). 22 stomacho medetur. Coclee *gd* (*et sic etiam r*: stomachoque medetur. Et item si f. p. cocleae *etc.*). 23 affricane *d.* 25 torrentur *g* (*Pl.*): torrentibus assantur *d.*

devoratae. [in hoc languore aqua marina *
lavari prodest.]

Aestimo praecordiorum vitium esse cum cibus non continetur. certe quibus hoc accidit stomacho laborare dicuntur. horum potioni infriatur venter ossifragi arefactus. 30,60
prodest etiam si teneatur manu dum cibus (*om. r*)
sumitur.

Non est ab re compositionem operi convenientem ponere, quae stomachi marcorem et fastidium detergit celerrime. in musti *
ex uvis albis congio coiciuntur cydonia quin- (*Marc. p.* 145.)
que non purgata, totidem mala punica, eo additur sorborum sextarius, rhus syriaci sextarius, croci siculi semuncia, fici optimi semuncia. sic coquitur usque ad crassitudinem mellis, inde in die lingula sumitur. servatur in vaso vitreo.

Fit efficacissima potio compositione ita *
scripta. apii seminis aridi drachmae sex, (*Marc. p.* 152.)
petroselini macedonici drachmae IIII, spicae

1 *haec uncis inclusi cf. supra p.* 44,19. 6 potioni (-ne *d*) infricatur *gd* (infriatur *ego*, *cf. Marc. p.* 143 potioni aspersus). | arifactus *g*. 7 manu *g*: in manu *d*. 9 *Hanc compositionem apponit Marc. p.* 145: Oxyporium mirum Neronianum.... hoc est oxyporium quo Nero utebatur ad digestionem, quod Marcellus medicus egregius ostendit (*Marcellus Galeni?*), quod et nos usu probavimus(!). *unde haec* (*eisdem paene verbis scripta apud utrumque auctorem*)? 12 ex uvis *d*: exuviis *g*. | coniciuntur *d*. | cidonea *d*. 13 punica *d* (*r, et in c. IX etiam b*): piciereo *b* (piniceo b^{m}): *nam bis haec dedit Torinus* (*ex ed. Ro. et ex. cod. suo*) *c. IX et XV*. 14 ros syriaci *g*, Ros siriaci (*sic*) *d*.

15 semuncia *g*, semiuncia *d* (*r*): scripulus *Marc.* | fici optimi semuncia *g* (*b*): fici VI *r*, *om. d* (*M*). 17 lingula *gdb*: ligula *r* (*M*). | œsui sumitur *b*. 18 vaso *g*: vase *d*. 19 efficacissime *d*. | ita: *sic gdb* (infra 1,25). 21 petrosilini *d*.

nardi drachmae IIII, myrrae drachmae IIII, opii drachmae IIII, schoeni drachmae IIII, piperis longi drachmae V, piperis albi drachmae V. haec una teruntur cum melle graeco despumato quod satis est. servatur in vaso vitreo. a balneo dantur ieiuno in potione mulsi mixti ex aqua calida drachmae duae.

V. Ventri molliendo.

32,100. Menae salsae id est pisces salsi ventri
molliendo cum felle tauri umbilico inlinun-
28,203. tur. lac caprinum potatum cum sale et
* melle. ventriculus suillus in quo sarda de-
* (*cf.* 20,49.) cocta sit. porri capitati discocti per se in
22,33. cibo sumuntur. urticae semen tostum pane
22,142. 23,98. colligitur. lens non percocta sorbetur. myro-
balanus est genus caryotae nascens in
Aegypto: haec os non habet, vino austero
28,203. trita et pota alvum citat. fel lupi cum ela-
23,101. terio umbilico inlinitur. cydonia in melle
23,132. servata cruda manducantur a ieiunis. pruna
23,135. a ieiuno eduntur. mororum maturorum

1 dragmę *vel* drag̃. *vocabulo repetito semper g* (*Marc.*), *pro quo notam* ʒ *ponit d* (*om. r,* uncias *b*). 2 scini *gdr*, scyni *b* (*om. M*, *ut et opium et piper album*). 4 *fort. scr.* cum mellis *etc.* 5 dispumato *d.* | vaso *g*: vase *d.* 7 mulsi mixti ex a. c. *gd* (*r*, mulsa mixta ex a. c. *b*). *cf. Marc.* ex a. c. vel ex mulso in potione dabuntur. | drach. IIII aut etiam minus ... *M.* *tit.* De ventre molliendo *d.* 8 Mena salsa *gd.* | i. salsi pisces *d.* 9 inlinitur *g*, illiniuntur *d.* 10 potatum (*gdb*): potui datur *r* (*fort.* potatur). 11 ventriculus ... editur *r* (*verb. fin. om. etiam b*). 12 alvum sistunt. *sec. Pl.* 14 Lens non percocta *db*: Lens bene cocta *g* (*sed* bene *in ras. corr. al. m.*). | sorbetur: *sic gdrb. cf. Pl.* lens optima ... quae maxime aquam absorbet ... alvum sistit ... discocta, eadem solvit minus percocta (*cf. infra c.* 6). 16 austeri *g.* 17 pota *gb*, potata *d.* | elatorio *d.* 18 cydonia *g*: cidonea *d* (*et sic semper*). 20 eduntur: manducantur *iterum d.*

sucus potui datur. ammoniacum potioni 24,23.
additur. ulmi cortex tusus: denarii pondus 24,48.
in hemina aquae frigidae étiam purgat. aqua 30,68.
bibitur in qua gallinacei decoxerint. hirun- *ib.*
dininus fimus adiecto melle suppositus. sa- *
licis sucus ex vino mulso potatus. thalasso- 31,68.
meli iucundissime purgat sine stomachi
vexatione, et odore grato et sapore. quod *ib.*
sic fieri debet: aquae marinae et aquae
caelestis eadem mensura et mel eiusdem
portionis permiscentur, et servatur in vaso
fictili picato.

VI. Ventri sistendo.

Cancri fluviatiles triti ex aqua bibuntur. 32,101.
sativi siseris sucus in caprino lacte potatur. 20,35.
ocimum tritum ventri inlinitur. panicum in 20,122. 22,131.
lacte caprino decoctum more sorbitionis in
die sumitur. vetus panis nauticus tusus et 22,138.
iterum coctus ex aqua bibitur. in aqua cor- 22,141.
tices fabae ad tertias decoctae prosunt. lens 22,142.
ex aqua caelesti decocta sorbetur. acetum 23,56.
merum sumitur. mala silvestria eduntur. 23,104.
aqua in qua pira agrestia cocta sint bibitur. 23,116.
silvestrium prunorum 'bacae vel ex radice 23,133.
cortices in vino austero decoquuntur ut ter-

2 tunsus *hic g* (*antea semper* tusus). | pondus: *sic gdb.* 4 quo (*sic*) *d.* | gallinae pedes decocti fuerint *r.* | hirundinus *db.* 5 supponitur *r.* 6 potatus valet *r.* | Talasso melli *d.* 7 iocundissime *gd* (*hic, sed* iucundissime *g* 1,3). 9 *post* debet *additur in textu gd*: Confectio thalasso melis (thalassa mellis *d*). aque m. *etc.* 11 servatur *g*: servantur *d.* | vaso *g*: vase *d.* *tit.* Ad ventrem sistendum *d.* 14 Sativi ciceris *g*, Sativicio eris (*sic*) *d* (sativi cineris *b*ᵐ, Mori *rb.* *cf. Fraas fl. cl.* 144.140. *Graff Sprachsch.* II 845). 17 in die *drb:* bis die *Pl.* | et *om. d.* 20 sorbetur: *cf. supra c.* 5. 22 pira: pruna *grb*, bruna (*sic*) *d.* 23 silvestria *d.* | prunarum *gd.* 24 austeri *gd.*

tia pars decidat, idque vinum bibitur merum,
23,135. cyathus unus in die. mororum sativorum
23,160. inmaturorum sucus bibitur. sorbetur sucus
30,60. seminis myrti. palumbus ferus ex pusca
ib. coctus in cibo datur. fimus columbinus
30,61. cum melle ventri inlinitur. bibitur anatum
* masculorum sanguis. flores vel cincinnos de avellana colligis et mittis in furno ut siccentur, et cum siccati fuerint teruntur et ex vino propinantur. iuniperi bacae tritae ex vino nigro id est ex uvis nigris expresso
24,79. potantur. flos hederae tribus digitis sumptus
24,116. in vino austero bibitur bis in die. bacae
24,119. acrifolii ex vino potantur. ruborum in quibus mora nascuntur cauliculi ex vino austero
30,59. decoquuntur et in cibo dantur. coclearum quae vivae crematae sint cinis potioni ex
26,44. vino austero inspergitur. plantago editur
26,45. ex aceto cocta. symphyti radix ex vino
30,59. bibitur. gallinacei iecur assum in cibo sumitur.

VII. Cholerae.

Cholera ventris vitium est malum, prae-
* ceps — mirifice prodest compositio quae infra scripta est. olivae quam veterrimae aqua calida eluuntur ita ut saporem salis

4 feminis *Pl.* (*ante Detlefs. qui correxit ex cod. V*). | Balumbos ferus *d.* 7 masculorum *gdrb.* 8 colliges ... mittes *db.* | furno (*sic*) *gd*: furnum *b.* 10 bachae *g* (bacce *d*). 11 exuviis *g* (*ut supra*). ex uvis nigris vel ex vinea (*quod om. grb*) propinantur *d.* 13 Bachae crifolii *g* (*sed* g^c caprifolii), Bacce acrifolii *d* (*ipsius Plinii lectio corrupta*). 14 in: ex *d.* 17 sint *gb* (*Pl.*): sunt *d.* 18 austeri *g.* 19 Synfiti *g*, Simphiti *d*: samsuci *r.* *tit.* Ad colera *gd* (Choleribus *ind. tit. g*). 23 *compositionem quae seq. hic non recte positam sed aut alienam esse aut certe loco suo depulsam, docent versus* 6—7 *pag.* 49.

amittant et enucleatae cum pipere teruntur,
quibus admiscentur coria mali in aceto decocta, oleum et acerrimum acetum cum
tribulas adicitur. oportebit autem qui curabitur potione quam diutissime abstinere —
utpote quod et vomitu et per sedem exhauriat. adversus quam lactucae caules 20,67.
quanto maiores et amariores in patina coquuntur ex aqua et sic eduntur. cydonia 23,100.
matura cruda in cibo sumuntur. optime
facit et potio cuius compositionem cum de (23,133.)
stomacho diceremus exposuimus. bacae acri- 24,116.
folii tritae et ex vino datae. mororum de 24,120.
rubo sucus efficaciter bibitur. aqua marina 31,66.
calida clysterio infunditur.

VIII. Torminibus.

Lactuca discocta editur ex oleo cymino *
sale sinapi. ovum crudum diffunditur in *
vaso, putamen eius impletur oleo quod in
vaso diffunditur, eadem ratione et vinum
et mel, vinum sit austerum: haec permiscentur in unum coeleario, et bibitur. holera * (*om. r*)

3 et oleum *d.* | acerrimum *om. d.* | cumtriblas *g* (*et ante corr. d*), cum tribulis *d*[c]. 6 utpote quod (*i.* quia hoc malum, *cf. ed. Rom. II,* 25 *in. ubi haec primis huius capituli verbis* Cholera . . . praeceps *iunguntur, tamen etiam infra repetuntur post compositionem ab editore Plinianis ex margine insertam, paulo mutata sic*: quo et vomitum per sitim exhauriat). | vomitum (-tū) *d* (vomitum provocet et p. sitim exh. *priore loco r*). 7 Adversus quam (*sc.* choleram *gd et pr. l. r*): In aqua (*ex em. altero loco*) *b.* 9 cydonia *g*: çidonea *d.* 10 in cybo *g.* 11 *vid. supra c.* 6 *ex Pl.* 23,133. 12 Bachae ⟨cap⟩rifolii (*ut supra*) *g*[e] (*ut scil. in unius litterae rasura sit* cap, *fortasse pro* c *ut supra* 2,6. aquifolii *Marc.*). | agrifolium . . . datur *r* (prosunt *add. b*, subveniunt *M*). *tit.* Ad tormina *d.* 18 *et* 19 vaso *g*: vase *db.* 19 diffunditur: *cf.* coicitur 1,25. 20 austere *gd* (*b*, -rum *r*). 21 et ad quantitatem coclearii unius bibuntur *r.* | Olera *hic g.*

20,136. discocta ex sale eduntur. ruta cum hysopo
discoquitur eaque aqua ex vini potione mi-
28,206. scetur. panis cum lacte caprino decoctus
bis in die sumitur more sorbitionis. in
23,81. olei cyathis sex ruta decoquitur idque oleum
23,109. bibitur. malum punicum tusum ex tribus
heminis vini coctum ad heminam emendat.
ib. malum punicum in olla addito operculo
exustum in furno et tritum datumque in
(24,118.) vini potione discutit. ruborum qui ferunt
mora cauliculi teneri tunduntur et ex his
exprimitur sucus, qui in sole ad crassi-
tudinem mellis coquitur: hic potus effica-
23,61 (*cf.* 60) cissime prodest. lien pecudis tostus tritus
ib. ex vino bibitur. palumbus ferus in cibo
ib. datur decoctus in pusca. anas viva appo-
nitur ventri, in eandem morbus transit,
31,66. itaque moritur. aqua marina calida clysterio
28,206. infunditur. vinum tepidum addito coagulo
leporis potui datur, creditur efficacissimum.

VIIII. Tenesmo.

28,211. Tenesmo laborat is qui subinde concu-
piscit desurgere et nihil eicit. ad hoc vi-
30,57. tium senectus anguium cum rosacio in vaso

2 eaque *gb:* eque *d* (et ea *r*). 4 In olei cyatis sex *g*, in ole ciatis. vi. (*sic cum albo*) *d* (in olei sexta. v. *r*, *ubi ad seqq. haec trahuntur, ut et in gb*, *non ad ea quae praecedunt ut in d*). 5 decoquitur in oleo idque ... *d* (*cf. ad v.* 4). 6 malum — emendat: *sic gb recte*, *nam d post* tusum *male transit ad seq. remedium inferens haec* in olla addito operculo exustum in furno, *quae mox suo loco repetuntur*). 7 ad heminam *gb* (*Pl.*): et eminam (*bis*) *d*. 10 qui *db*: que *g*. 14 tostus *g* (*Pl.*): totus *drb*. 16 Anas *et g*, *sed g*[e] Ana[ta] (*sic*)! *cf. vet. germ.* anut, anat). 18 calido *d*. 19 addit (*sic*) quagulo *g*. *tit.* Thenesmon qui frequenter se levat. ut procedat. et nihil eicit. *g*, Ad tenesmon *d*. 21 Thenesmon *gd*. | laborat is qui *ego*: laborantes qui *gd* (*et om.* qui *b*). | concupiscit ... eicit *g*: concupiscunt ... eiciunt *db*. 23 vaso *g*: vase *db*.

stagneo coquitur et ventri inlinitur. et si
exulceratio non sit, ostreae ex mulso de- 32,64.
coctae eduntur. lac bubulum potui prodest. 28,211.
ius piscium maritimorum in patina deco- 32,101.
ctorum cum lactucis sorbetur aut pane colli-
gitur. holus [id est caules] discoctum edi- 20,86.
tur cum sale. aqua marina ex alto hau- 31,64.
ritur, servatur in vetustatem, vires inde
deponuntur: bibitur cum vino aut aceto,
vomitu praecedente. aquam marinam aliqui 31,65.
per se dant, sed raphanos supermandi iubent
ex mulso aceto ut vomatur. pulticulam sili- *
ginis salsam bene sine oleo edendam dabis.

X. Dysentericis.

Holera discocta cum sale eduntur. per *
se bulbi triti dantur in vino austero: potio 20,104.
miscetur caelesti aqua. coctum ocimum in 20,122.
cibo datur. ruta cum caseo teritur in vino 20,140.
in modum moreti et ita editur. cera re- 22,116.
missa in potione datur: puls fit ex alica

2 si exulcerationes ẽ. *g*, si exulceratio ĩſ ÷ (-tionis est) *d* (si ex. sit *rb*). *sed cf. Pl. et M. fort. etiam* si sine (*sic Pl.*) exulceratione sit. | mulso *g*: mulse *d*, -sa *b*. 3 Lac prodest bubuli potui uspicium maritimarum (*sic*) *d*. | potatum prodest *b*. 4 patinam *d*. 6 idest (i. *d*) caules *gd* (!): *om. rb*. | discoctus *d* (-tũ *g*), bis coctam (brassicam) *Pl.* 8 servatur in v. *etiam M* (*rel. om.*), servaturque ut vetustate vires accipiat *r* (vetustate virus deponentem *Pl.*). 9 imponuntur *gd* (ut vires inde imponantur *b*[m]). | aut *g* (*Pl.*): et *db*. 10 precedente vomitu *d*. 12 *haec ultima sic habet r*: Item pulticulam siliginis cum sale tantum sine oleo condies, et adiicies cęrę punicę deñ. vi. et agitabis bene et sic dabis edendam (*om. Marc.*).
tit. Desintericis *g*, Ad dissintericos *d*. 14 *cf. supra c.* 9.
16 aqua *g*: aque *d* (*b*). | coctum *db* (*Pl.*): costum *g*. | occimum *d*. 18 in modum moreti (mereti *rb*): *om. Pl.* | cera: Gera *d*. 19 puls (*Pl.* pulticula *M*): pulvis *gd* (*r*). | ex alia *g* (allia *g*[c]).

tosta, priusquam detur in aqua cum sub-
23,13. igitur, cera remissa infunditur. sarmenta
in quibus acini uvarum haerent et acinorum
lapilli comburuntur eorumque cinere asper-
23,3. gitur. sucus pampinorum vitium clysterio
23,100. inmittitur. cydonia matura cruda eduntur.
23,159. myrti seminis pondus denarii in vino propi-
23,162. natur. vinum in quo folia myrti discocta
24,9. sint potui datur. galla commagena combu-
ritur, cinis eius extinguitur vino, inlinitur
24,79. ventri: hoc et ad coeliacos facit. flos he-
derae tritus tribus digitis sumptus in vino
24,119. austero bis in die bibitur. ruborum in
quibus mora nascuntur cauliculi decoquuntur
29,43 in vino austero et per se eduntur. lutea
(*cf. Marc. p.* 193) ovorum trium, laridi veteris unciae tres,
mellis totidem, vini cyathi tres una con-
teruntur, et in nucis avellanae magnitudine
ex aqua datur.

XI. Coeliacis.

* Bacae olivarum in vino propinantur.
30,58. membranae gallinarum tostae in oleo et

1 in quem subigitur c. r. *r.* | in aqua cum *d*: in qua cum *g*. 3 in *gb*: *om. d.* 4 lapilli: nuclei *Pl.* 6 cydonia *g*: cidonea *d* (*ut supra*). | matura *gb* (*cf. Pl.*): ĩmatura *d*. 7 pond̄ *g*: pondo *d* (*r*), pondus *b* (pondere *Pl.*) 9 sint *gb*: sunt *d*. | commagina *g*, c̄magina *d*. 10 vino extinguitur. vino illinitur. Ventri hoc et ad ciliacos facit. (*sic*) *d*. 13 austeri *gd*. 14 decoquuntur — eduntur *gr* (*Pl.*): *om. d.* 15 austeri *g*. 16 trium *g* (*Pl.*): trinum (tñ with i above) *d*, tria *rb*. | laridi *g*: lardi *db*. 17 unâ *g*[c]. 18 inn⟨ucis⟩ a⟨u⟩ellaneȩ m. *g*[c] *in ras.* | magnitudinem *d*. 19 datur *gd*: dantur *b*. *tit.* XI Cyliacis tortura ṫ scomissiones stentinorū *g*, Ad ilii torturam *d* (*sunt autem ad coeliacos quae sequuntur, sicut in Ps. Pl. rb* II, 26). 20 Bachȩ *g*. 21 Meṃbra ... tosta ... data *gd* (*non r*).

sale subfervefiunt, sic datae in cibo coeliacorum dolorem mulcent: abstinere a frugibus prius gallinam et hominem oportet.
fimus columbinus tostus et tritus dysente- *ib.*
ricis in potione propinatur. palumbi in *ib.*
aceto discocti et dysentericis et coeliacis (*om. r*)
in cibo medentur. dysentericos adiuvat tur- *ib.*
dus inassatus tritus in cibo sumptus cum (*om. rb*)
myrti bacis. item in eundem modum me- *ib.* (*om. rb*)
rula sumitur. gravissimum ventris vitium 30,59.
ileos appellatur: huic resistit discerpti vesper- *ib.*
tilionis sanguis inlitus ventri. dysentericis
ova pridie in aceto macerantur, eorum lutea 29,44.
friguntur in oleo et devorantur. ova ex 29,49.
aceto macerantur, ex his et farina et aqua
panis coeliacis fit. quidam eadem ova re- *ib.*
solvunt et in patinis tosta dant in cibo.
caseus vetus ovillus in cibo prodest. sevum 30,55.
ovillum decoctum in vino austero bibitur. *ib.*
hoc et ileo medetur. cocleae duae teruntur *ib.*
cum suis testis et ova cruda ex passi cyathis duobus, aquae cyathis tribus, atque totum in novo vase calefactum ad temperamentum potionis bibitur. coclearum cum 30,56.

1 in cibo siliacorum *g*, in cibos. iliacorum *d*. 2 abstinere *gr* (*Pl.*): -ri *d*. | a frugibus: *sic etiam rb* (*de „vet. lect.“ errat b*[m]). 4 ciliacis et dissintericis *r* (*b. cf. Pl.*). dysintericis *g* (*sic semper*). 6 coeliacis *g*: iliacis *d*. 8 cum (*Pl.*): ex *g*, et *d*. 10 *continuantur paucis de ileo intermissis remedia ad dysentericos et coeliacos. habet tamen r* Ad ileon (II, 38) *novum titulum*. 11 yleos *d*. | appellatur *g*: vocatur *d*. 13 pridie *r* (*Pl.*): pridem *gd*. | eorum — macerantur *om. rb*. 14 frigentur . . . devorentur *d*. 16 cyliacis *g*, ciliacis *r* (*Pl.*): iliacis *d*. 17 patenis *g*[c]. 19 austeri *gd*. 20 ileo (*Pl.*): ciliacis *gr*, iliacis *d*. 21 cruda: cruda II *Marc. p.* 193. 22 atque *g*: *om. d*. 23 in n. v. decoctum *r*. | vase *hic et g*.

suo putamine combustarum cinis addito pu-
30,57. sillo resinae ex vino bibitur. senectus ser-
pentium decocta cum rosacio in stagneo
34,151. vaso ventri inlinitur. dysentericis potiones
28,205. ferro candenti calefieri debent. caseus vacci-
28,207. nus recens inmittitur. ad omnes epiforas
ventris caseum mollem imponi iubent, ve-
terem autem tritum in modum farinae men-
sura cyathi addi in cyathos tres vini cibarii
28,206. et ita devorari. lac caprinum ad dimidias
28,209. partes decoctum. infunditur gluten taurinum
ib. aqua calida resolutum. imponitur inflationi
ventris vitulinus fimus in vino decoctus.
(*Marc.* *p.* 194.) frequenter evenit ex causa aliqua latente
28,199. ut ventri dolor subitus existat: qui num-
quam temptat habentem secum talum leporis.

XII. Tiniis.

Tiniae quoque vitium ventris sunt. quae
28,211. pelluntur poto cervini cornus combusti ci-
20,26. nere. raphani decoquuntur ex aqua ad ter-
20,38. tias et ea aqua vino miscetur. radix inulae

1 addito pusillo resinę *g* (addito resinae momento *Pl.*): addita resina pusillo *d* (pusilla *r*). 4 vaso *g*: vase *d*. 6 Imittitur ad omnes ... *sine puncto* *d*. 7 imponi iubent (*cf.* *Pl.* inlini suadent): in cibo poni debent *d* (iubent *gr*). | Veterem. k. (= autem *gr* *cum* *Pl.*) tritum *d* (*cf.* *supra* *ad* I, 3). 9 addi *gr*: additi *d*. 10 devorari *gr*: devorantur *d*. 11 decoctum infunditur *gd* (d. inf. Itemque gluten t. *r*, *sed* *cf.* *Pl.*). 12 resolutum imponitur. (*sine puncto* *g*) Inflationi *gd* (resolutum additur. Imponitur item inflationi...*r*). 13 ventris. Vitulinus *g* (ventris vitulinus *d*). 14 frequenter — existat *om.* *Pl.* (*qui sic* ventris quidem dolore temptari negant *etc.*). | evenit *gr*: venit *d*. | causa aliqua *g*: aliqua causa *d* (qualibet causa *Marc.* *p.* 194). 16 ut aiunt mulierculae *add.* *r*. *tit.* Tiniis *g*, Ad tineas *d*. *hoc totum capitulum om.* *r* (II, 21), *addit* *b*. 17 Tinię *g*, Tineę *d* (*cf.* *v.* *l.* *Plin.*). | q. ventris vicium *d*. 18 potu *gdb*. | cervini *gb* (*Pl.*): cum vino *d*. 19 Raphana *d*. 20 enule (-lę *g*) *gdb*.

decoquitur, deinde sucus eius exprimitur
et potui datur: cum eruta est inula terram
non debet tangere. alium in oxymelle de- 20,54.
coctum devoratur. betae candidae decoctae 20,69.
devorantur cum alio crudo. aqua in qua
lupini coxerint addita ruta et pipere bibi-
tur. bulbi genus est scilla, ex quo pusillum 22,155.
tritum cum oxymelle bibitur. malum puni- 23,109.
cum tusum decoctum ex tribus heminis ad
heminam tinias eicit potu. acini hederae 24,77.
albae contriti tres ex oxymelle prosunt:
in hac curatione convenit et ventri eos
eadem ratione inlini.

XIIII. Lieni.

Lieni sive spleni solea piscis imponitur. 32,102.
idem praestat eodem modo torpedo. rombus *ib.*
cum est impositus vivus in mare remittitur.
aqua bibitur in qua holera decocta sint addito *
sale. eius qui cottidie ieiunus ervum ederit 22,151.

1 deinde *gb* (*Marc. p.* 200): dimidius *d.* 3 debet tangere *g* (*b*): tangat *d.* | in oximelli *g* (-melle *db*): in aceto mulso *Pl.* 6 bibitur *gb*: *om. d.* 7 Bulli *g* (Bulbi *g*[a] *rec.*). | bulbi — (8) oximelle *om. b.* | quo *g*: qua *d.* 8 cum oximelle *gd*: ex aceto et melle *Pl.* 9 ex tribus heminis ad heminam *gb* (*Pl.*): ex. IIII. cīmis (*sic*) ad eminam *d.* 10 tinias *g*: tineas *db.* | potum *g.* 11 contriti tres ex oximelli (-le *b*) *gb* (terni in aceto mulso *Pl.*): triti in et oximelle (*sic cum albo*) *d*, *ubi in est pro* III *et album ex coniectura scriptoris relictum propter idem* in (*cf. Marc. p.* 200 tres contriti in oxymelite). 12 inlini *g*: illiniri *b* (et ventri illiniantur eos e. racione *d*). *tit.* Lieni et spleni *g*, Ad spleneticos *d.* (*hoc etiam cap. totum om. r*). 14 Lieni sive spleni (*ut in ind. tit.*) *g*: *om. d.* 15 p̄rat *d* (= prestat *g*). *Haec sic habet b*: Splenis dolori solea piscis contra ligatur. Torpedorū et buscum, si vividus superligatur bona medicina est, sed prius quam solvitur in mare remittitur. (*cf. Marc. p.* 165). | torpedo. rombus *d*: torpedorum bus *g* (*cf. b*). 16 cum est (?): cum eo *gd.* 17 sint *gb*: sunt *d.* 18 ervum *gd* (*Pl.*): serum *b* (serum caprinum *etc. M*!).

23,5. lienem consumi certum est. sarmentorum
cinis aceto conspersus binis cyathis ex aqua
ei dabitur: is qui curabitur in lienem iacere
(31,128.) debebit. acetum bibitur et in spongia appo-
24,76. nitur. corymbi hederae poti vel inliti pro-
24,68. sunt. ericaeis vasis in potione semper uten-
30,51. dum est. pecudis lien recens super dolorem
extenditur, dicente eo qui medebitur se
lienem mederi, deinde in pariete dormitorii
cubiculi tectorio includitur et ter novies
ib. subsignatur eademque dicentur. caninus lien
viventi eximitur et laboranti in cibo datur.
30,52. liberat de vitio lienis catulus duum dierum
ib. datus ignoranti aegro in cibo ex aceto. idem
ib. et lien erinacei praestat. coclearum cinis
cum lini semine et urticae addito melle
ib. imponitur donec persanetur. lacerta viridis
viva in olla ante cubiculum dormitorium
suspenditur, ut egrediens et rediens manu
28,200. tangat. sedat lienem fel apri vel suis potum,
ib. cervini cornus cinis potus ex aceto. equi
ib. lingua inveterata ex vino bibitur. praesen-
taneo remedio lien bubulus assus recens
ib. vel elixus in cibo. alii capita XX tusa cum

2 ex aqua tepida *Marc.* (*Pl.*). 4 debebit *g*: debet *db.* | apponitur *gb*d^c: bibitur (*iterum*) *ante corr. d.* 5 Corimbi *gd*: Gummi *b.* 6 ericaeis (*cf. Pl.*): Hederaciis *g*, Hederaceis *db.* | vasis *bis d.* | utētū *d.* 8 dicente — (11) dicentur *om. b.* 9 dormitorii *d*: -rio *g.* 10 tectorio id est capsella (!) *Marc.* | includitur *sc.* lien *g* (*Pl.*, *M*): medebitur *d.* 11 liens (*sic*) *g.* 12 et liberatur d. v. l. Catulus *etc. b.* 13 de vitio *gb*: de vino *d.* | duum *gb*: duorum *d.* 14 et aceto iuvat *b.* 15 irinacii *g*, herinacei *d.* 16 cum lini 1 semine et ultice (*sic cum albo*) *d.* 17 sanetur *b.* 18 viva *om. d.* | in olla *gdb* (*Pl.*): in ostio *Marc. p.* 166. | dormitorium (-riū *d*) *gd*: -rii (-rií d^c) *b*d^c. 19 ut *gd*: et *b.* 20 sedat (*gb*): S; ad *d.* 22 bibita valet. *b.* 23 lyeni *b.* | bibulus *d.*

aceti sextario imponuntur. haedi lien im-
positus idem praestat. radices violae lotae 28,201.
ex aceto inlinuntur. agarici oboli duo in 21,131.
aceto mulso poti per dies XXI consumunt 26,76.
lienem.

1 acet[i] *d.* | imponantur *b*, -nunt *d.* | Helıdı | enim positus (*sic*) *d.* 3 inlinuntur (*Plin.*): imponuntur *g*, illiniuntur *db.* 4 per dies xxı (viginti *b*) *gd*: *om. Pl.* 5 *Ab hoc inde loco si indicem huius libri compares intercidisse multa videntur in codd. gdb, et ut videtur r, id est in codicum nostrorum omnium archetypo. ipsius autem indicis in d ordo turbatus est* (*cf. g*), *atque unum totum textus capitulum intercidit de lumborum dolore* (*XIIII*) *cum praefatione* (*XV*) de sedis vitiis *in universum. cf. I*, 23.
titulus abest in codd. Defunctos obrui oportet *gb*: *om. d. nimirum excidisse initium capituli manifestum est* (*cf. Plin.* 30,64 Sunt occulti ...): *nam sic ex verbis quae praecedunt apud Plinium aliquot servaverunt gb*: Defunctos obrui oportet vespertilionis sanguine venter cont. *etc. g* (vespertiliones, quorum sanguine si venter fuerit contactus ... *b*).

⟨XIIII. Lumborum dolori.⟩

Acinorum nigrorum suci cyathus unus cum 27,68.
mulsae cyathis tribus potui datus lumbos do-
lentes sanat. inulae foliorum sive radicis pul- 20,38.
veris denarii duo ex vini cyatho uno bibiti
emendant. pastinacae radicis sive seminis deñ. 20,31.
IIII in aqua mulsa decocti et potui dati lum-
borum et renum vitia emendant. porri sectivi 20,46.
sucus ad cyathos duos in vini cyathis duobus
bibitus sine mora sanat. asparagi semen et 20,108.
cymini pari pondere tritum et ex vino vel aqua
calida potui datum emendat. apii radicis sucus 20,115.
ad cyathos duos ex vini cyathis tribus potui
datus prodest. olusatri radix in vino coquitur 20,117.

6 Ac. nigrorum *sc.* strychni. 7 duobus *Pl.* 9 deñ. II. *r.* 10 inlinuntur *Pl.* 10 radices ... semen ... decocta ... data *rb.* 17 ex: et *rb.* 18 oleastri *rb* (*corr. ex Pl.*)

30,64. . . . . defunctos obrui oportet.
30,64. vespertilionis sanguine ⟨si⟩ venter contactus,
in totum annum caventur vitia interaneorum.
28,211. cornus cervini teneri cinis cum cocleis africanis cum testa sua tusis mixtus datur in
* potione vini. facit optime ad colum potio
cuius compositionem tradidimus in prae-

2 venter contactus *g*, venter tactus *d*: contacto ventre *Pl.* (*addidi* si). 4 cervini *gb*: cervi *d.* | *haec colo medentur sec. Pl.* 6 potio ad colum *d.*

20,109 et ad cyathos duos potui datur. radix simi-
(*Marc. p.* 173). liter asparagi trita et in vino potui data lumborum dolori medetur. [cataplasma ad idem:]
20,130. nasturtium cum polenta teritur, calidum im-
* (?) ponitur. feculae viridis folia trita et in vino
29,32 mixta et imposita mirifice sanant. lana sucida
(*Marc. p.* 171). in oleo pice liquida sulphure vivo nitro attico fervefactis intincta quam fieri potest calidissima
35,176. bis in die ponitur. sulphur vivum imponitur
cum adipe.

⟨Renibus.⟩

20,257. Radix feniculi cum tisana decocta et in cibo data renum densitates relaxat, et eiusdem radicis sucus ad cyathos duos in vino potui datus
* (?) mirabiliter vitia sanat. urticae semen tritum
* (*Marc. p.* 178. ex vini cyathis tribus bibitur. vettonicae pul-
cf. Pl. 26,32.48.) veris denarii duo ex mulsae cyathis tribus febrici-
20,109 tantibus cum aqua calida propinantur. asparagi
(*Marc. p.* 179). radix teritur et ex ea denarii tres ex vini cya-
(*Marc. p.* 179)? this tribus potui dantur proficue. ocimi sucus
saepius bibitus renum vitia emendat . . . . .

11 calidum: ex aceto calido *M* (cum polenta ex aceto inlinitur *Pl.*). 15 ferventibus his *M* (fervescentibus *Pl.*). 19 renes purgat *Pl. cf. Mart. c.* 25: radix in ptisana data laxat renum densitatem. 22 pulveris: tritae *M.* 26 o. s. in mali granati corticem fusus *M.*

cordiorum curatione subiectam operi. he- *
derae et gladioli sucus pari mensura cum
passo calefactus potui datur.

XVI. Condylomatis.

Oleum vetus picem pollinem decoquere 22,127.
oportet et quam calidissimum imponere.

1 subiectam: *cf. supra. c.* 4. *tit.* XVIII (*sic pro* XVI) Condilomatis collectio sanguinis *g*, Ad condilomata *d*. 4 pollionem *g*. 5 imponere *grb*: ponere *d*.

⟨XV. Sedis vitiis.⟩

. . . .

. . . .

⟨Coli dolori.⟩

[Colo et omnibus intestinorum doloribus 30,62
. . . efficacissime subvenit avis galerita . . . (*Marc. p.* 202).
sive ipsa assata in cibo sumatur, sive cum plu-
mis suis combusta redigatur in cinerem, atque
ex eo diligentissime trito terna coclearia ex
aqua calida potui per triduum dentur. unicum 30,63.
est intestinum ossifragi mirae naturae, quod (*Marc. ib.*)
omnia devorata citissime conficit. huius pars
extrema colligitur et reponitur, et cum opus
fuerit ventri laborantis alligatur: remedio miro
omnes intestinorum dolores citissime sedat.
lupi stercus dummodo non in terra inventum 28,211.
. . . colliges et servabis et cum opus fuerit
laboranti colico alligabis ad brachium . . . .] . . . .
defunctos obrui oportet. vespertilionis sanguine 30,64.
. . . . . . cornus cervini . . . . 28,211.
facit optime ad colum potio . . . . *

8 *Dedi Marcelli verba.* 19 *haec ita Pl.* quae in excrementis lupi diximus inveniri ossa, si terram non attigerint, colo medentur adalligata brachio. *cf. quae ibi sequuntur facientia ad coli dolorem.*

24,119. folia rubi in quo mora nascuntur cum cera
24,120 (*cf.* 122). et rosacio sanant. radices eiusdem rubi
decoquuntur ex vino ad tertias eoque vino
foventur condylomata et omnia vitia sedis.
30,70. araneus dempto capite pedibusque et ita
infricatus optime sanat condylomata. adeps
anserinus cum cerussa et rosacio et cera
ib. pontica imponitur. adeps cygni et hoc et
haemorrhoidas sedat.

XVII. Vesicae dolori et calculo.

22,137. Amuli semuncia conteritur et ovum,
eiusdem ovi putamen ter impletur passo,
idque in balneo subfervefactum datur ad-
22,150. versum dolorem. cicer arietinum in aqua
discoquitur cum sale et ex aqua ea bibun-
tur bini cyathi per triduum in difficultate
23,97. urinae: sic et calculi pelluntur. caryotae
24,152. tritae dolori imponuntur. adversus urinae
difficultatem millefolium tritum ex aceto
30,65. bibitur. murino fimo dolorem inlinire
30,66. prodest. vermes terreni contriti bibuntur
ib. ex vino aut passo. ad calculos commi-

1 caera et rasatio (*sic*) *g.* 4 foventur condylomata *rb*: fovetur condy(i*d*)loma *gd.* 7 cerossa *g.* 8 pontica *gdrb* (*Marc.* p. 225): punica *Pl.* | et hoc (*sic*) et hecmoroidas sedat *g*: et hoc emorroidas sanat *d* (sanat *etiam* *rb*). *tit.* xviiii. Vessicae d. et c. *g*, Ad vesicam et calculum *d.* 10 Amuli *gd.* | semiuncia *d.* 11 et ovum putamen pıcıт t' ïplet passo *d.* | eiusdem ovi potam|ter (*sic*) *g* (*cf.* *Plin. in hoc loco corruptum*) 12 idque *g.* | adversum *g* (*b*): -sus *d.* 14 ex ea aqua *db.* | bibitur *ante corr.* *d.* 16 cauculi *gd.* | pelluntur *gb* (*Pl.*): expelluntur *d.* 19 inlinire *g* (illinire *b*): illiniri *d.* 21 aut *gb* (*Pl.*): vel *d.* | Ad *gb*: Adversus *d.* | cauculos *d.* | Ad calculos pellendos. mınuendosq' *g.*

nuendos pellendosque cocleae inanes conte-
runtur. combustarum cinis in potione cal-
culos pellit. lapilli qui in gallinaceorum 30,67.
vesica aut in palumborum ⟨ventriculo⟩ in-
veniuntur contriti potioni insperguntur. fimus *ib.*
palumborum in sorbitione ex faba fracta
bibitur. cicadas tostas in patella in vesicae 30,68.
dolore utile est bibere. contra omnes ve- *ib.*
sicae difficultates cinis plumarum palumbo-
rum ferorum ex aceto mulso bibitur. de *ib.*
nido hirundinis glebula luti diluta ex aqua
calida bibitur. turturum fimus ex mulso *ib.*
decoctus imponitur. convenit turdos esse *ib.*
cum bacis myrteis. aqua in qua decocti *ib.*
sunt pedes agnorum. scorpio marinus in 32,102.
vino necatus vesicae vitia sanat et calculos
pellit: ipse autem editur, vinum bibitur.
lapillus qui invenitur in scorpionis marini *ib.*
cauda utiliter potatur. inveniuntur in bacchi *ib.*
piscis capite quasi lapilli, poti ex aqua cal-
culosis praeclare medentur. echini cum 32,103.
spinis suis tunduntur et singuli ex hemina
vini bibuntur. difficultatibus urinae suci- 37,51.
num potum alligatumque prodest. planta- 26,78.

1 conteruntur (comminuuntur *g*) combuste. Earum cinis ... *gd* (*corr. ego*). 2 cauculos *d.* 4 vessica *g.* | aut *g* (*Pl.*): vel *d.* | aut in palumbium ventriculo (*quod addidi*) *Pl.* 6 facta *gd.* 7 tostas (*Pl.*): tostatas (*sic*) *g*, tostas das *d* (b^{m}, coctas das *b*). | vessice *g.* 11 glebule uti deluta (delute *d*) *gd* (glebula uti diluta *r*). *unde Hard. ap. Pl.* glaebulam dilutam (*pro* grillum dilutum *vel* dirutum *codd.*) *cf. Marc. p.* 176. 12 turdorum *gd.* 13 decoctus imponitur *om. d.* | esse *i. e.* edisse (*Pl.*). 14 baccis (*hic*) *g*, bacis *d.* 16 vessice *g.*

| cauculos *d.* 18 marini *om. d.* 19 in branceis (b^{a}nceis *d*, brancis *r*) capitis piscis *gd* (*r*). 20 lapilli poıт (*sic*) aqua (*sic cum albo*) *d.* 24 Plantagines *g.*

ginis vel folia vel radices potae ex passo
28,212. prosunt. vesica apri in cibo elixa sumitur.
28,213. leporis renes inveterati in vino poti cal-
ib. culos pellunt. ungulae equi cinis ex vino
vel aqua bibitur.

XVIII. Incontinentiae urinae.

28,215. Verrini genitalis cinerem potare ex vino
dulci oportet, in canis cubile urinam facere
et haec verba dicere, ne ipse urinam fa-
ib. ciat sicut canis in suo cubili. ungulae apri
ib. vel suis cinis potioni inspergitur. leporis
ib. cerebrum in vino bibitur, et eiusdem testi-
30,74. culi tosti eduntur. anserum trium linguae
ib. assae in cibo sumuntur. cocleae africanae
cum carne sua comburuntur cinisque earum
ex vino bibitur.

XVIIII. Verendorum vitiis.

30,72. Verendorum vitiis si formicatio sit aut
verruca, arietini pulmonis sanies inlinitur.
ib. ceteris vitiis arietinorum vellerum cinis ex
ib. aqua, sevum ex omento pecudis praecipue
ab renibus admixto pumicis cinere et sale
ib. *ib.* imponitur, lana sucida ex aqua frigida. caro

2 vessica *g.* 4 pellunt: solvunt *d.* *tit.* Incontinentia urinae *g*, Ad incontinentiam urine *d.* 7 cubile *g*: -li *db* (*Pl.*).

8 faciat urinam *d.* 9 sicut *g*: ut *db* (*Pl.*). 10 cinis suis *g.* 13 asse lingue *d.* | linguae: ligulae *r.* *tit.* xxi Verendorum vitiis si formicatio sit aut verrucae *rubr. scr. g* (Ad ver. vitia si f. sit vel verrucae *tit. b*), Ad verendorum vitia omnia *d.* *titulum qui est in g* (*b*) *ex ipso textu ductum fuisse primus qui apponitur Plinii locus docet* (30,72 Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inassati sanies, ceteris vitiis vellerum . . .) 16 Verendorum — verruca *addidi ex tit. g* (*b*): *om. d.* 20 ammixto *g.* | punicis (*sic*) *d.*

pecudis combusta trita ex aqua frigida. mu- *ib.*
larum ungulae cinis. dentium caballinorum *ib.*
tusorum farina inspergitur. ulceribus im- 30,107.
ponitur cum melle oesypum et plumbi sco-
bes. muricum vel purpurarum cum suis 32,108.
testis et carne combustarum cinis cum melle.
carbunculos eorum salsamenta cum melle *ib.*
cocta restringunt singulariter. cerebrum apri 28,213.
vel suis. sanat ea quae serpunt fel bubu- 28,214.
lum: cum alumine aegyptio ac myrra ad
crassitudinem mellis subactum inlinitur. in- *ib.*
super beta cocta ex vino trita imponitur.

XX. Testiculis et ramicibus.

Holus cum faba cocta aequis partibus 20,69.
dolori apponitur. bulbi triti ex vino mulso 20,104.
inliniti medentur. rutam cum teneris lauri 20,142.
ramis contritam tumori imponunt. cymi- 20,161.
num tostum contritum cum cera et melle
aut rosacio. farina lini seminis cum resina 20,251.
et myrra contra dolorem. faba in vino 22,140.
cocta et contrita inflationi, beta ex aqua *
imponitur aut melle. ad idem faex vini 23,63.
[aut faba ex vino] inlinitur. cupressi folia 24,15.

4 oesypum (*Pl. ubi* esipum R^1 oesopum R^2): ysopum *gd* (isopum *r*). | scobes: scobe (*sic*) *gd* (storia *i. e.* scoria *r*, squamae *Pl.*). 6 carnē *d.* 7 carbuncu⟨lus⟩ *in ras. g*, *ita quidem ut ex altera correctura* lus *mutatum sit in* los. 8 restringunt *gd* (confringunt *rb*, constringunt b^m): restingunt *Pl.* 9 suis sanat *etc. coniungunt gdr* (*sed cf. Pl. et Marc. p.* 230), *cum distinguant ante* Fel. bub. 11 subactum (exactum *r*) illinitur *rb*: subacta inlinitur *g*, subacta illiniut *d*. *tit.* XXII. T. et r *g*, Ad testiculos et ramices *d.* 18 aut (*Pl.*): ac *r* (*om. gd*, *ubi* melle rosatio, melle rosaceo). 19 faba: facit (!) *r*. 20 inflationi g^c *r*: inflammationi *d* b^m *et ante ras. g* (tumori *Pl.*, *sed cf. sq.* 23,63). | aut faba ex vino (*cf. v.* 19) *male repetitur* (*quasi ex varia lectione?*) *in gd*(*b*).

ib. cum polenta trita ramici prosunt. pilulae
de cupresso tenerae tritae cum axungia et
24,16. lomento imponuntur. sucus de pilulis cu-
pressi cum ficu arida prius ademptis granis
* imponitur. farina feniculina in hydromelle
30,72. decocta addita axungia facit ad omnia. si
decidit alter ex testibus, spuma coclearum
30,73. inlinitur. tetris ulceribus ibidem manan-
tibus auxiliatur capitis canini recentis cinis,
ib. senectus anguium trita ex aceto. hydro-
30,74. celicis steliones demptis pedibus et interaneis
31,65. et capite inassati in cibo dantur. tumores
31,129. testium marina aqua utiliter foventur. si
et dolor sit et tumor, pusca calida in spongia
apponitur.

XXI. Inguinibus.

23,163. Negantur inguina intumescere eius qui
habeat secum surculum ex myrto nec ferro
30,75. nec terra tactum. cocleae minutae tritae
28,48. ex melle inlinuntur. inguina priusquam ex
ulcere tumescant, in licio facere novem
nodos oportet et ad singulos nominare singu-
las mulieres viduas, tum licium alligare ad
28,218. talum vel cruri vel infra genu. si ab equi-
tatu femina vexata sunt, spuma equi ex
* ore feminibus inlinitur. inguinibus imponi-
tur fimus suillus sub testa calefactus tritusque

1 ramici (*v. l.* ramiti) *Pl.*: ramini *gdr* (*b*, framini b^{m}). | Pelulae (*sic*) *g*, Pillule *d*. 4 ademptis *g*: demptis *db*. | ficu: *sic gd*. 5 *cf. Pl.* 20,257. Farina feniculina *g*: Feniculi (*sic et b*) farina *d*. 6 exungia *g*. 10 Hydrochelis *g*, Hydrocleis (*sic*) *d* (atque hydromelle *rb*!) 14 tumori *d*. | sit *g* (*post* tumor *rb*): *om. d*. | posca *g*. *tit.* XXIII Inguinibus *g*, Ad inguina *db*. 19 illiniuntur *d*. | ingua (*sic*) *g*. 20 exulcerantur vel intumescant *r*. | tumescunt *d*. 22 *cf. Marc. p.* 225. 23 cruri *gb*: crus *d*. | aequitatu feminae vexatę (*sic*) *g*.

cum oleo. myrtea virga quae ferro tacta 15,124.
non est in dolore inguinum circumligatur.
absinthium habere in ventrali prodest. pollex 27,52. 28,42
eius pedis a quo inguen est proximo digito (*om. r*)
alligatus tumorem sedat.

XXII. Ulceribus in crure vel in tibiis.

Ulceribus in crure vel in tibiis adeps 28,241.
ursinus admixta rubrica imponitur. quae *ib.*
serpunt curantur felle aprino cum resina
et cerussa. maxillarum apri vel suis cinere *ib.*
insperguntur. fimus caprinus ex aceto sub- *ib.*
actus et subfervefactus imponitur. omnia *ib.*
in his locis ulcera purgantur et complentur
⟨et⟩ persanantur butyro ac medulla cer-
vina, item felle taurino cum cyprino oleo *ib.*
aut irino.

XXIII. Talorum dolori vel tumori.

Cruribus vel talis si tument et dolent 31,72.
muscus ex oleo tritus imponitur. limus aqua-

4 inguineſē proximo *g*, inguine est pr. *d* (in quo inguina erunt *Marc. p.* 225). *tit.* xxiiii Ulceribus *etc. g*, Ad ulcera in cruribus et tibiis *d.* 6 Ulceribus — tibiis, *quae verba om. gd, ex titulo huius cap. restituenda esse Plinius indicat*: Ulcera sanat in tibiis cruribusque adips ursinus *etc.* 7 ammixta *g.* 12 purgantur.et complentur. Persanantur . . *gd* (et *om r*). purgantur et persanantur *habet etiam Marc. p.* 232 (*om. Pl.*): *itaque addidi* et. 13 butyro *gr* (*M*): vulture *d.* 15 aut: vel *d.* | hyrino *gd* (hirino *b*[m]): hyrcino *rb.* | *in gd sequitur quasi novus tit.* xxv Cruribus ł talis *etc. g*, Ad crura vel tibiis si dolent vel tument *d*, *quae ex ipso initio capituli de talorum dolore* (*cf. Plin. et Marc. p.* 232) *ducta sunt. verus antem titulus in margine adscriptus nunc in codd. sequentis capituli* XXVI (= XXIIII) *initio praepositus est* (*propter textus brevitatem loco suo male depulsus*). 16 Cruribus — dolent *addidi ex tit. g.*

26,104. ticus ex oleo subactus mirifice prodest.
fimus caprinus decoctus ex aceto et subactus
cum melle.

XXIIII. Pernionibus et vitiis pedum.

32,111 *ib.* Pulmo marinus imponitur. cancri marini
22,153. cinis ex oleo imponitur. utiliter aqua foven-
23,123. tur in qua ervum decoctum est. ficus aridae
decoctae cum cera liquida subactae am-
30,79. bustis, pernionibus imponuntur. ulceribus
ib. sevum pecudum cum alumine. si pura sint
ib. ulcera, ⟨cera⟩ sanantur. fimi murini cinis
30,80. ex oleo vetere imponitur. coclearum quae
nudae inveniuntur vivarum combustarum
ib. cinere omnia ulcera pedum sanantur. fimi
gallinaceorum aut columbarum cinis ex oleo
ib. exulcerationibus medetur. attritus calcia-
mentorum emendat veteris soleae cinis ex
ib. oleo. agninus pulmo vel arietinus imponitur.
ib. dentis caballini contusi farina subluviem
ib. emendat. lacertae viridis sanguis subtritos

2 f. caprinus sive bubulus *r.* | *hic demum apponitur titulus in gd:* xxvi Talorum dolori et tumori *g*, Ad talorum dolorem vel tumorem *d*, *sed quae sequuntur iam pertinent* ad perniones, *licet eodem errore peccaverit etiam codex quo usus est auctor compilationis r* (*II*, 49 Ad tal. dol., *non Marc. p.* 232).
6 ervum discoctum *Marc. p.* 232 (*Pl.*): eorum decoctum *gr* II, 40 (*sed ibidem alio loco* ervum *II*, 51), eorum aliquid decoctum *d.* | *hic ante* Ficus aride *titulus ponitur in codd.* xxvii Pernionibus *etc. g* (*b*), Ad perniones vel vicia pedum *d.*
7 subacta *g.* | ambustis *gb*: *om. d.* 8 Ulceribus *gd* (*r*): pernionibus *Pl.* 9 saevum *g.* | pura *Pl.*: plura *gd* (*r*). 10 cera *om. gd* (*r*!), *ut etiam Plinii codd. aliquot* (*v. Sillig*). 13 cinerē *g.* | ulcera *Pl.* (*Marc. p.* 232): vulnera *gd* (*r*). | omnia pedum vulnera *d.* 14 gallinarum *Pl.* (*Marc.*). | columborum (*sic*) *g.* 15 Adtritos *g.* 16 solee *d* (*Marc. p.* 236, *Plin. edd. vulg.*): soli (*sic*) *g* (*Plin. codd. vet.*, *v. Detl.*, *sed cf.* 28,222).
18 Dentes *gd.* | subluinē *d* (subliviem *r*).

pedes inlinitus sanat. tegumenti testudinis 32,34.
cinis ex vino et oleo temperatus medetur.
adeps ursinus addito alumine omnes rimas 28,221.
sarcit.

XXV. Clavis et callis.

Plerumque pedibus innascuntur clavi
aut calli, praecipue tamen in digitis et in
manibus, quibusdam vero et in aliis cor-
poris partibus. adversus quos monstrantur
remedia talia.

Urina muli mulaeve cum suo luto in- 30,80.
linita tollit. fimus ovium imponitur. iecur *ib.* *ib.*
lacertae viridis vel sanguis impositus in
flocco medetur. vermes terreni ex oleo. *ib.*
fimus columbinus decoctus ex aceto in *ib.*
modum malagmatis subactus imponitur.
fimus apri vel suis recens impositus et 28,222.
post diem tertium solutus prodest. faba *
in qua laser servatur in aceto missa et
tumefacta et ita alligata. si in facie *

1 tegimenti *Pl.* (tegmenti *r*): Tumumenti (*sic*) *g*, Tumenti *d.* | testitudinis (*sic*) *g.* 3 ursinus *Pl.* (*Marc. p.* 236): anserinus *gd* (*r*). 4 sarcit *gr* (II, 51 *cum Pl.*): sanat *d.* *tit.* XXVIII Clavis et callis *g*, Ad clavos et calles (*sic*) *d.* 5 *hoc totum cap. om. r* (*habet b* II, 52). 10 muleuae *g*, mule ve *d.* 11 tollit *gb*: emendat *d.* 12 vel sanguis *g*: ł ſ ////////// īpoſıт' (*sic cum ras.*) *d*, *ubi in infimo marg. sine nota scribitur* ſāgſ (sanguinis *b*). 13 in flocco: in lanula *Marc. p.* 233, *sed cf.* 237. | in flocco medetur *d*: in sole (*b*^m sale!) comedetur *b.* 14 ex ac. decoctus *d.* | in modum m. subactus *om. Pl.* 16 apri *gb* (*Pl. Marc. p.* 233): columbinus *d* (*qui haec habet ante remedium fimi columbini quod revera praecedit, male primum transiliens, mox repetens quae omiserat*). 18 *de lasere cf. Plin.* 22,101.104. 19 tumefacta *b* (*M*): tumafacta (*sic*) *g*, tepefacta *d.* | mire prodest *add. Marc. p.* 237.

nascantur, etiam lomenti assidua fricatione
22,127. tolluntur ex oleo. pollinem ex oleo tempe-
24,23. rant et adiciunt: extrahit enim. idem facit
24,56. et ammoniacum. salicis ramorum primorum
cortices exuruntur eorumque cinis ex aqua
28,222. impositus tollit. utuntur et sevo bubulino
30,81. cum turis polline. urina canis cum suo
luto imponitur.

XXVI. Podagrae dolori.

31,72. Muscus qui in aqua nascitur tritus im-
(24,188) positus prodest. farina frumenti cocta ex
32,110. aceto imponatur. utiliter dolor perunguetur
<oleo> in quo decocta sint ranarum in-
ib. testina. ranae rubetae cinis cum adipe
22,145. vetere. palustris lens nascitur in aqua non
profluente, refrigeratoria sine comparatione:
haec imponitur vel per se contrita vel cum
30,77. polenta. adipe viperino pedes perunguntur.
30,78. * (20,29 sanguine milvi pedes perunguntur. ibisci
cf. Cels. IV,31). radices coctas cum axungia misces et cata-
plasma pedibus ponis. malvae erraticae

1 lumenti *g* (iumenti *b*[m]). 2 tolluntur ex oleo. Fimus columbinus — subactus imponitur *gd* (*qui eadem quae supra p.* 67, 14—15 *iterum hic repetunt*). *codex g* (*non d*) *addit praeterea quae et supra adduntur* fimus apri vel suis — prodest (*hic om.* recens). | pollinem *gb*: pollines *d*. 3 extrahit *sc.* clavos (*cf. seq.*) 4 et *gb*: ad *d*. | primorum: prunorum *b*. 6 saevo bubulino *g*: sevo bubulo *b*, bubuli sevo *d*. 7 canis: *cf.* asini *Pl.* 28,222 (*Marc. p.* 233). | suo *Pl.*: solo *gdb*. *tit.* xxviiii Podagrae dolori *g*, Ad podagricum dolorem *d*. 10 frumenti: *sic et Marc. p.* 250. 11 imponatur *g*: -nitur *db*. | perunguetur *g* (*b*): -gitur *d*. 12 oleo (*Pl., cf. Marc. p.* 246): *om. gdrb*. | sint *g* (*Pl.*): sunt *db*. 14 palustris (*Pl.*): In palustris *gb*[m], In palustribus *db*. 18 sanguine milvi p. p. *g* (*cf. Sillig et Detl. ad Pl. corruptum* 30,78 *et Marc. p.* 246): *hic om. d*, *qui transponit post v.* 20 pedibus ponis. | Ebisci *g*, Evisci *db* (cum axungia *om. Pl. et Cels. qui habent* ex vino). 19 cataplasmā (*sic*) *g* (*hoc om. Pl., habet Celsus*).

coctae: pisas cum sale et pedibus ponis. * (*om. r*)
lenticulam coquis, teris adiectis mellis * (*om. r*)
coclearibus tribus et pedibus imponis. ur- 30,78.
tica trita cum columbarum sanguine appo-
nitur. adipe vituli marini pedes perungun- 32,110.
tur, cuius et pellibus calciari expedit. ranae (32,111.)
aquaticae discerptae subinde recentes im-
ponuntur. lenit et plantago cum axungia. (26,101.)
limus aquaticus cum oleo subactus mire (26,103.)
prodest. ursino adipe, taurino sevo, cerae 28,219.
pari pondere decoctis utuntur. bubulum *ib.*
fimum cum aceti faece magnificant. fimi 28,220.
caprini cinis cum axungia vetere prodest.

Cum autem pluribus malagmatibus utan- *
tur ei qui hoc malo laborant prout illa apud unumquemque commendat monstrantis auctoritas, ponam compositionem de qua nemo qui usus est questus est. picis brittiae unciae V et scripuli VII, cerae ponticae tantundem, resinae frictae tantundem, galbani ℈ XI, ammoniaci semuncia: omnia haec in cacabo novo componuntur, coquuntur ad unum fervore bono. in mortario autem teruntur haec: euforbii uncia I, stypterias

1 *sic gdb.* 2 Lenticlam *g.* | coques teres ... inpones *d* (-is *g*). 6 cuius et *gb* (*Pl.*): et eius *d.* | pellibus *db* (*Pl.*): pedibus *g.* 7 imponuntur: *sc.* ad articulos *Pl.* 10 prodest: *sc.* talis tumentibus *Pl.* | cum cerae p. p. *rb.* 11 bubuli *d.* 15 ei: hi *gdrb.* 16 unūq; *d.* | monstrantis *grb*: monstrata *d.* 17 *hanc compositionem non exscripsit Marcellus* (*sed. cf. similem p.* 247/8). 18 brittiae *g*: bricie *d* (brutia *b*). 19 uncias .v. *g* (quinque *b*[m]), ∻ v. *d*, uncias sex *rb.* | et scripuli VII. (*sic*) *g*, et scp̄. VII. *d* (et scrupulos septem *b*). 20 frixae *r.* 21 ℈ XI *g*, ʒ (*sive* ʒ *et sic semper*) XI *d*: scry(u)pulos XI *rb.* | semunciam *g*, semiunciam *g*[c] *db.* 23 fervorem bonum *gdrb.* 24 Sypteriaescistes *g*, sipteria escistes *d* (styptiriae scystos *rb*, sipteriae sc. *b*[m]). *supra addit g*[c] id est alumen.

schistes tantundem, turis pollinis scripuli VIIII, opopanacis ℈ VIIII, fellis taurini ℈ VIII, salis ammoniaci ℈ VI. his suffunduntur aceti acerrimi cyathi III, tunc quod in cacabo coctum est mortario adicitur et pistillo permiscetur. cum eo utendum est, alutae inlinitur. si induruit, modice ad ignem calefactum manibus perfricatur et ita mollescit. hoc medicamentum non inquinat, vires in usu non perdit, appositum reservari potest.

* Sunt et qui potione podagra sint liberati, cuius compositionem subiciam et quemadmodum ea sit utendum. chamaedryos pondo libra, centauriae pond̄. unciae III, aristolochiae rotundae pond̄. unciae III, stoechados pond̄. unciae III, agarici pond̄. unciae IIII, cyperi seminis pond̄. quadrans, aloes pond̄. unciae III s. haec pondera singularum ⟨specierum⟩ expendi oportet, et trita cribrata permisceri ex mellis attici libris VI et in vitreum vas recondi. usus

1 thuris (*ut semper*) *d.* | scrip̄. VIIII *g*, scrup̄. IX (*sic*) *d*, scrupulos novem *b*, IX. (*atque ita etiam in seqq. — ut in his et b — sine ponderis nota*) *r.* 3 VI. *g*, sex *rb*: VII. *d.* 6 pistello *d.* 7 aluta *d.* | si (quod si *b*) induruit *g*: si induruerit *d.* 9 mollescet *rb.* 12 *hanc potionem habet Marc. p.* 250. | et qui *g* (*b*): qui et *d.* | sint *b*: sunt *gd.* 14 utendum pandam *rb.* | camedrię *gd*, cametriae *rb.* 15 libra *g*: libre *d.* 15 centaurię *gdrb*, -rei *M.* 16 aristolocii (-logie *d*) rotundi (-de *d*) pond̄. uncię .III. *g* (pondo ÷. III *d*). 17 stychados *g*, stichados *d* (stoechados *M*): stechades (tres) *r* (stichades *b*). | pond̄. (*sic g*) *om. d.* | agarici pond̄. unc̄. IIII *g* (— I *M*), agarici quatuor *rb*: *om. d.* 18 cyp. s. pond̄. quadras *g*, cip. s. pondo quadrantis *d* (— III s *M*). 19 aloes — III s *M*: aloe pond̄. uncię III s *g*, aloe pondo ÷. IIII. *d.* 20 specierum *rb*: rerum *M*, *om. gd.* 21 et cibrata *d.* 22 libras VI *d* (lib̄. sex *rb*). | in vitreo vase *rb.*

huius potionis talis esse debet ut sumatur a ieiunis qui bene concoxerint et per numerum dierum anni, adiecto uno die si dies continuari non potuerint propter cruditatem aut languorem aliquamque causam, quotquot intermissi fuerint totidem restituantur. potionis vero mensura erit ut denarii argentei pondus bibatur ex tribus cyathis aquae semel in die.

Radix cucumeris erratici ex aceto co- 20,4 (*om. r*)
quitur et imponitur. mitigatur si secum 28,220 (*om. r*)
habeat is qui curabitur pedem leporis vivo abscisum

Peractis singulorum membrorum malis et eorum remediis, quae inproviso solent accidere percurremus eo ordine quo una quaeque res succurrerit. incipiemus igitur a re podagrae proxima.

Liber tertius.

I. Ad nervos et articulos.

Amphisbaena mortua nervorum offensis 30,110.
alligatur. adeps vulturinus cum felle eius- *ib.*

2 et per dies et per num. dier. *etc. d.* 4 poterint *d.* 5 aliquamque *gb*: aliamque *d.* 7 denarii *gdrb*: scripuli *M.* | argenti *d.* 10 erratici: silvestris *Pl.* 12 curabitur *g*: vexatur *d* (vexabitur *b*). | vivo *g* (*b*): vivi *d* (*cf. Plin.* viventi absciso VR^1, viventis a. R^2). 14 *hanc libri clausulam om. r (medio in textu habet b).* 15 inproviso *g* (*b*): inprovise *d.* 16 percurremus *ego*: percurrimus *gb*, *om. d.* 18 *post* proxima *haec* (*ex superioribus repetita*) *subdit g* (*b*): urtica trita cum columborum (*sic*) sanguine apponitur. *deinde* (*una tantum linea vacua*) *finit pagina*, *pag. versa* Incipiunt caP. libri III, *non eadem quidem manu* (*licet coaeva*) *scripta*, *qua uterque textus* (*et secundi libri et tertii*). *Post capitula* Incip̄ lib̄ tertius. ad nervos et articulos (*sic etiam d*). 19 Amfisbere *g*, Amphisbere *d* (-bena *r*). 20 felle (*sic etiam Marc. p.* 237): ventre *male Pl.*

ib.? dem perunguitur. iecur eiusdem arefactum
ib. et tritum cum axungia imponitur. senectus
serpentium in corio taurino alligatur.

* Beta ex melle et fico imposita morbis
23,3. articularibus medetur. folia vitium trita et
admixta hordei farinae articularibus morbis
24,116. imponuntur. acrifolium tritum addito sale
30,78. et oleo eidem rei prodest. incussos arti-
30,79. culos aranei tela commodissime curat. arti-
culis vexatis praesentaneum remedium est
sevum pecudis cum cinere mulieris capil-
lorum.

30,110. Nervorum nodis capitis viperini cinis
ib. cum oleo cyprino imponitur. ad idem fa-
24,21. ciunt terreni vermes triti cum melle, item
24,24. galbanum per se. storax inlinitur. fimum
28,237. caprinum decoctum in aceto contritum cum
22,139. melle. tremulis utile est esse holera et pa-
32,120. nem ex aqua a balneo, perungui oleo in quo
30,119. castoreum est additum. articulorum fra-
cturis cinis ex femoribus pecudum cera mixta
medetur.

1 f. perungitur eiusdem *d.* | eiusdem *gd* (*rb*): *cf.* milvi *Pl.* 30,110. 2 axungia eius *gd.* 3 c. alligatur taurino *d.* 4 Beta et ficus pari mensura triti *rb.* *cet.* *cf.* *Marc.* *p.* 237. | fico *g*: ficu *d.* 5 vitiarum *d.* 6 admixta *b*, ammixta *g* mixta *d.* 7 inponitur *d.* | acrifolium *gd*: agrifolium *rb*, (aquifolium *M*). 8 incussos *Pl.* (*Marc.* *p.* 234): incisos *gdb.* 9 aranee *d.* 11 capillorum mulieris *d* (*rb*). 13 ui/^{ni}pi (*i.e.* iuniperi *pro* viperini) *d.* 15 Item — melle *g*: *om.* *d.* 16 galbano *g* (*om.* *rb*). 17 cum melle apponitur *b.* 18 esse *gd*: manducare *r* (*M*). | holera *om.* *Pl.* | holera et panem *rb* *cf.* *Marc.* *p.* 237: olearem panem *gd.* 19 perungi *gd.* 21 fimoribus (*sic*) *g.*

II. Sanguini ex vulneribus sistendo.

Fimus caballinus cum ovorum putami- 30,112.
nibus crematur isque cinis spathomela mix-
tus imponitur plagae ⟨: mire sistit⟩. poly- 32,121.
pus tusus in pila in modum emplastri ad-
hibetur. cortex vitium et folia arida tusa 23,4.
in farina sanguinem sistunt et vulnus gluti-
nant. folia persici trita et imposita hae- 23,132.
morrhagian sistunt. pilulae platani tusae 24,44 (*om. r*)
ex aceto impositae. ferulae cinis. hircini 26,135. 28,240.
utris vinarii cinis cum pari pondere resinae
ex aceto impositus sanguinem sistit et vul-
nera glutinat. haedinum coagulum ex aceto
sanguinem sistit. *ib.*

III. Vulneribus recentibus et nervis incisis.

⟨Vulnera recentia⟩ vermes terreni triti 30,115.
conglutinant, adeo ut etiam nervos incisos
solident die septimo. idem arefacti in sole 30,116.
ex aceto triti vulneribus imponuntur et
interposito biduo solvuntur. cocleae exem- *ib.*
ptae de suis testis crudae tritae mirifice
solidant. cocleae cum suis testis tusae cum *ib.*
myrra et ture etiam praecisos nervos sa-

tit. Sanguini ex ulceribus (vulneribus *rb*) sistendo *g*, Ad sanguinem ex ulceribus sistendum *d*. 2 spato melle mixto imponitur plagę *gd* (spatomele mixto melle imponitur *b*^{m}): admixto melle spatonulae (*i. e.* spatomilae) plagae impositus mire sistit *rb*. mire sistit *etiam Pl., qui om.* spathomelam. 6 farinā *db*. 7 hemorogian *g*, emorroiam *d*. 8 Pulule (*sic*) *d*. 9 et imposite *d*. | sanguinem sistunt *add. b*. | hyrcini *gd*. 11 ex *rb*: et *gd*. | vulnera *rb* (*Pl.*): ulcera *gd*. 12 quagulum *g*. *tit.* Ulceribus (Vulneribus *rb*) recentibus et nervis incisis *g*, Ad ulcera recentia et ad nervos incisos *d*. 14 Vulnera recentia *addidi* ex *rb* (*Plin.*). 15 incisos: abscisos *Pl.* 16 die: in die *r* (intra s. diem *Pl.*). | septimo *gr* (*Pl.*): die VII^{ma}. *d*.

20,103. nant. efficaces sunt et bulbi triti per se
ad vulnera glutinanda: adiciebat tamen illis
Damon medicus muscum qui in aqua gigni-
23,98. tur et die quinto solvebat. myrobalanum
ut iam diximus genus est caryotae quod
os non habet: haec ex vino austero trita
(24,15.) vulnera solidat. et cupressi folia trita ad
(23,134.) eundem effectum imponuntur. rubi sive
platani vel flos vel mora sine collectionis
(24,152.) periculo sanant. et millefolium tritum vul-
25,67. neribus imponitur. centauriae radix tam
efficax est ad plagas glutinandas ut etiam
carnes cohaerescant quae cum ea coquun-
29,31. tur. lana sucida infunditur in mel et ace-
tum frigidum et oleum, deinde expressa
31,126. imponitur. spongia ex aqua caelesti impo-
sita recentia secta non patitur intumescere.
28,242. et caro vituli recentibus vulneribus arcet
ib. tumorem. idem fimum bubulum cum melle
28,243. praestat. recentes plagas ferro factas gluten
taurinum liquefactum atque impositum ne-
que ante diem tertium solutum efficacissime
iuvat.

IIII. Ulceribus.

Scio gratius futurum fuisse, si singulis generibus ulcerum nominatim dedissem titu-

3 damon *gdrb*: Damion *Pl.* | muscum *etc. gd*: mulsum *Pl.* (per se aut ut Damion ex mulso!) *cf. Hard.* (*Marc. p.* 228). 5 ut iàm diximus *gb*: *om. d.* 6 austeri *gd* (ex austeri vino *d*). 7 et: Etiam *d.* 11 centaurię *g* (*r*): -reę *d*, -rii *Pl.* 14 inf. melle et aceto fr. et oleo *b.* | et in acetum *d.* 17 secta *gdb*^{m}: septa *rb.* 19 tumorem *gb* (*Pl.*): dolorem *d.* | fimus bubuli *d* (bubulus *b*). 20 glute (*sic*) *g.* 21 atque *g*: et *d* (calidumque *b*). 22 efficacissime iuvat *rb*: efficacissimum aiunt *gd.* *tit.* Ad ulcera et ad cancer quod noma (qd canceromata *corr.*) vocatur *g*, Ad u. et ad cancrum *d.*

los et remedia. sed cum aliquae res plu-
ribus vitiis prosint, brevitatem secutus genus
scripturae elegi quod subiectum est.

Vermes qui in ligno nascuntur, vocan- 30,115.
tur cosses, hi triti in panno inlinuntur et
ulceri apponuntur. idem combusti cum *ib.*
aneti pari pondere impositi nomas quos
vocant cancros sistunt. fimo ovium sub 30,114.
testa calefacto et subacto tumores sedantur,
fistulae sanantur. nomas sistunt cocleae 30,116.
crudae de suo testo eiectae et in linteolo
inlitae et appositae. cacoethe emendat ulula 30,118
discocta in oleo et contrita cui miscetur (*om. r*)
butyrum ovillum et mel. eadem ratione 32,126
curantur et cybio vetere, quod ut emplastrum (*om. r*)
panno inlini debet. vermes ulceribus innati 32,127.
ranarum felle tolluntur. quae serpunt sal- *ib.*
samento veteri tuso in modum emplastri
curantur. radix peponis contrita ulcera sa- 20,11.
nat in modum favi concreta, quae ceria
vocant. semen raphani ex aqua tritum et 20,27.
appositum sistit ulcera quae phagedaenas

1 aliquae res: aliquoties *b.* 4 Vermes quos ligno n. (*sic*) *g.* | in ligno *i. e.* in arbore cava vel putrida *Marc. p.* 42. 5 cosses *Pl.* (*r*): tosses *gdb* (*om. M*). | hae triti *g.* | linuntur *g*, illiniuntur *db.* 7 aneti *gdr* (*M*): anesi *Pl.* | nomas quos v. cancros *b*: noma (nomo *d*) quod vocant cancer *gd*, nomas quod est cancer *r* (sanant carcinomata *M*). 9 testa *gdb*: testo *Pl.* (subtecta *r*). 10 sanantur *gb* (purgantur sananturque *Pl.*): sedantur (*iterum*) *d* (fistulas purgat *r*). | noma sistunt *gd.* 11 suo testo *g* (teste *b*): sua testa *d.* 12 cacoethe emendat (*Pl.*, *Marc. l. c.*): aeque (eque *d*) emendant (*rel. ad priora*) *gdb.* | ulula (avis) *Pl.*: Viola *gdb* (Inula *M*). 14 ovillum butirum *d.* 15 et cibio—debet *gb*: *om. d* (*ubi sic* eadem r. curantur. Vermes *etc.* (eadem r. curantur et tubera, sed hoc vitii emplastri panno inlini debet *Marc. p.* 42). 16 panni (*sic*) *g.* 20 favi *gb* (*Pl.*): fani *d.* | quae ceria *b* (*Pl.*): quam cerean *gd.* 22 et appositum *b* (*M cf. Pl.*): *om. gd.* | ulcera sistit *d.* | phagedaenas *Pl.*: faridinas *g*, faredines *b*, pharetidas *d* (*om. r M*).

20,48. appellant. porrus capitatus contritus ex
20,55. melle ulcera purgat. alium cum sulphure
20,81 et resina fistularum vitia extrahit. vetera
(*om. r*) ulcera, etiam carcinomata, foveri debent
aqua calida in qua cocta sint holera, deinde
et ipsa holera trita imponuntur bis in die.
20,82 (*om. r*) sic curantur fistulae et tumores, quos evo-
20,88. cari quosve tolli opus est. cruda holera
20,251. trita veteribus ulceribus imponuntur. lini
seminis farina in vino decocta prohibet ser-
ib. (*om. r*) pere. eadem farina cum melle eruptiones
22,142 (*om. r*) et pituitas emendat. pustulas ulcerum len-
ib. ticula cocta rumpit. eadem collectiones
ib. sedat. eadem contra suppurantia cum po-
22,143 (*om. r*) lenta decocta imponitur. lenticulae sucus
ulceribus et oris et genitalium adhibetur,
22,151. sedis cum rosacio tritae et cydonio. farina
ervi serpere ulcera non patitur spathomela
22,155 (*om. r*) imposita. lupini farina eodem modo impo-
23,6. sita siccat. cinis vitium cum axungia vetere
23,69. fistulas curat et sanat. folia olivae com-
manducata et imposita ulceribus manantibus
23,78. medentur. cauliculi oleastri decocti cum
melle impositi carnes quae ab ossibus re-

4 ulcera *gdb*: vulnera *Pl.* 5 cocta sint *gb*: decocta sunt *d* (aquâ calidâ *tantum Pl.*, *qui* decoctam br. *subintelligit*). 6 holera: brassica *Pl.* 7 sic curantur *gb*: Succurantur *d.* | tumores: umores *Pl.* | evocari *Pl.*: evori *gb*, foveri *d.* 8 holera: olea *r* (*post initium cap.*) 9 tritave *b.* | ulceribus veteribus *d.* 11 eruptiones et pituitas (putuitas *d*) *male gdb*: 'eruptiones pituitae *Pl.* 12 pustulas (pusulas *Pl.*) *M*: fistulas *gdb.* 13 eadem — imponitur *gb*: *om. d.* 14 contra (*Pl.*): intra *gb.* 16 et oris et genitalium (*Pl.*): et erosis et genitalibus *gdb.* 17 sedis (*vel* sedi): sed *gdb* (*cf. Pl.*). | rosacio trito (tritae *ego*) et cydonio (cydoneo $g^{c}b$) *gb*: rosaceo et trito cidoni *d.* 18 ulcera *r*: ulnera (*sic*) *d*, vulnera *gb* (*etiam Pl.*). | spato melle *grb*, spumato melle *d.* 19 lupini *Pl.*: lini *gdb.* 21 curat *gdrb*: purgat *Pl.* | olivae *gdb*: oleae *r* (*Pl.*) 23 codiculi *gd.* 24 et impositi *db.*

cedunt comprimunt. contra collectiones folia 23,77.
oleastri ex vino trita imponuntur. is quae *ib.*
purganda sunt oleastri folia ex melle ad-
hibentur. ulcera manantia oleum amygda- 23,85.
linum cum vino expurgat. fici ramorum 23,119.
teneri cauliculi tusi imponuntur cum melle
ulceribus quae ceria vocant. carcinomati 23,123
si sine vulnere sit quam pinguissimam ficum (*om. r*)
imponere singulare remedium est. nuces 23,148
iuglandes perveteres commanducatae ulceri- (*om. r*)
bus medentur impositae. glans roborea trita 24,7.
cum axungia duritias quas cacoethes vocant
et evocat et emendat: melius si sit ilicina.
ulceribus quae serpunt et quae in is ex- 24,25
crescunt spondylium cum ruta inlinitur. (*om. r*)
pix brittia cum melle ulcera purgat explet 24,38.
sanat. eadem pix cum uva passa et axungia *ib.* (*om. r*)
ulceribus putrescentibus medetur. aqua in 24,42.
qua lentiscum decoctum est ulcera quae
serpunt utiliter foventur. pilulae de pla- 24,44.
tanis tusae emendant veteres malandrias ex
melle. hedera ex vino decocta imponitur 24,78.
omnium generi ulcerum. idem praestat et 29,31 (*om. r*)
lana sucida ex melle. cinis fimi pecudum 30,113.

1 compriment *d.* 2 is: his *gdrb.* 3 ex melle *om. d.* | adhibenda sunt *d.* 5 cum vino. ex vino expurgat *d.* 7 cereia *gd.* | Carcinoma *gb*, Carnomasis *d.* 9 imponere *g* (-ni *Pl.*): impone *db.* 10 perveteres *gb* (*M*, *Pl.*): *om. d.* | ulceribus: vulneribus *gdb.* 11 roborea *gdb*: de robore *rM.* 12 cacoethes *M* (*Pl.*): cachoethos *gd* (κακοήθεας *b*, *om. r*). 13 evocat *gb*: elocat *d.* | melius — ilicina *gd*: *om. b* (*rM*). | iligna *Pl.* 14 Vulneribus *d* (*sed suprascr. corr.* ulceribus = *g*). | is: his *gdb.* 15 spondilium *d*, -delium *gb.* 16 brittia *gb*, brictia *d* (brutia *r*). 17 et sanat *d.* 18 medentur *d.* 19 lentiscum *gd*: -cus *rb.* 21 emendant. Vermes tollunt (et *add. d*) Malatusa (mala tusa *db*) ex melle *gbd* (*correxi ex Pl.*: *totum om. M.*, *ultima* veteres — melle *om. r*). 23 generibus ulcerum *g*, genera ulceribus *d* (*haec om. b*).

addito cinere ex ossibus femorum agnorum
et nitrum tusum adhibetur ulceribus quae
ib. cicatricem non trahunt. pulmo arietinus
carnes excrescentes in ulceribus exaequat.
32,126. ulcera quae serpunt et quae in is excrescunt
32,127. cinis capitum menarum coercet. fistulae
aperiuntur siccanturque salsamento cum linteolo inmisso, intraque alterum diem om-
36,180. nem callum auferunt. serpentium ulcerum
coercet impetus calx non lota temperata
ex rosacio et aceto atque inlita, mox cera
ac rosacio permixta perducit ad cicatricem.
26,148. symphytum omnia ulcera celerrime perducit
26,126 (*om. r*) ad cicatricem et sanat. plantaginis sucus
28,241 infunditur fistulis, et mittitur isdem fel
(*om. r*) taurinum cum porri suco pari mensura.
28,242. carcinomata curantur coagulo leporis cum
pari mensura capparis, quod utrumque ad-
ib. spersum vino teritur una. gangraenis pinna
ib. inlinitur fel ursinum. is quae serpunt me-
28,243. detur ⟨asini ungularum cinis⟩. caseus caprinus siccus ex aceto et melle purgat ul-
ib. cera. quae serpunt cohibet sevum caprinum
ib. cum cera. idem additis sulphure et pice purgat.

1 addito cinere: *cf. Plin. l. c. ubi* aut cinere *legisse videtur epitomator* (*apud quem scribendum* aut nitro tuso). | femorum (feminum *Pl.*): firmorum *gdb*. 5 in iis (*Pl.*): in his *gdb* (*cf. supra p.* 77,14). 6 minarum cohercet *d*. 7 cum: c̄ ī (cum in *sic*) *d*. 9 callem *d*. | aufert *b*. 10 cohercet *d*. | calx $b^m r$: galla *gdb*. 11 inlita *Pl.* (illita *r*): indita *gdb*. 12 permixta *om. d*. 13 Symfitum — cicatricem *gb*: *om. d*. 15 et mittitur hisdem *g*: et mitigantur. Hisdem *d*, et eisdem medetur *b*. 16 pori *d*. | mensura cinomata curantur. Coagulum (Quagulum *g*), *etc. gd*. 18 caparis *d*. | adsparsum *gd*.
19 cangraginis *gb*, cangriginis *d* (*om. r*). 20 Fel ursinum … medetur *gdb* (adhibetur *r*). | is: his *gdb*. | quae: qui *d*.
21 asini — cinis *addidi ex Pl.* (*cf. M p.* 43 *sup.*). 23 prohibet *d*.
24 a. cum sulphure *gd*.

V. Ad panos.

Nasturtium cum pice panos discutit. 20,128.
⟨maturis aut⟩ maturescentibus imponitur 22,143.
lens ex aceto discocta. ervum cum melle 22,152.
tritum et impositum suppurare prohibet.
lupini ex aceto cocti aut minuunt aut ma- 22,156.
turant. ficum ex vino discoctam et tusam 23,122.
imponunt. viscum et resinam et ceram 24,11.
aequis ponderibus remissa imponunt. gal- 24,21.
banum per se prodest. feni graeci farina 24,188.
ex hydromelle decocta addita axungia miti-
gat dolorem. aperit panos sevum pecudum 30,75.
cum sale tosto. discutit murinus fimus ad- *ib.*
dito turis polline et sandaraca, lacerta divisa *ib.*
viridis imposita, cocleae tusae cinis inanium *ib.*
coclearum cerae mixtus, fimus columbinus
per se vel cum farina hordeacea impositus. *ib.*
echinorum testae contusae ex aqua inlitae. 32,106.
cinis muricum vel purpurarum ex oleo *ib.*
vetere sive incipientes discutit sive con-
coctos aperit. cancri fluviales triti meden- *ib.*
tur. salsamenta cocta et imposita. creta *ib.*
cimolia trita ex aceto cohibet. ursinus 35,195.
sanguis discutit, item taurinus aridus tri- 28,217.
tus. ungulae equinae cinis cum oleo, bu- *ib.*
bulus ⟨sanguis⟩ inlinitur. fimum hircinum *ib.*

tit. Ad panas quas paniculas nos dicimus *g*, Ad panas et paniculas *d*. 1 panas *gdrb*. 2 maturis aut *om. gd*. 3 discocta *g*: decocta *rb*, discutit (*ubi corr. suprascr.* coquit) *iterum d*. | ervum (*Pl., M. p.* 224): erum *g*, Acrum *d* (ipsaque — *sc.* lens — cocta et *rb*, *sed inferius iidem rectius* ervum). 8 remissum *g*, remissam *d* (*om. rb*). 9 feni graeci (*Pl.*): feniculi *gdrb*. 11 panas *gdrb*. 15 cerae *rb* (*Pl.*): cera *gd*. 17 Aechinorum *g*. 19 concoctos (*Pl.*): concoctas *g*, non coctos *d*. 20 fluviatiles *Pl.* 22 chimolia *g*. | cohibet *grb M. p.* 224 (*Pl.*): prohibet *d* (*ut supra p.* 78,23). 23 idem *d*. 24 ... cinis cum (Cum *d*) oleo bubulus (bubulinus *d*) in(l)linitur *gd* (sanguis *add. rb*). 25 fimus hircinus ... decoctus *drb* (-um *g*).

ib. cum melle decoctum. quidam ad panos
32,106. utuntur hac compositione: cerae et turis
drachmas vicenas, spumae argenti drachmas XL, muricum cineris drachmas X:
permiscetur tusum et additur eo olei veteris hemina.

VI. Ad strumas.

23,130. Caprifici corticem intumescentem puer
impubis si detracto ramo tollat dentibus et
medulla ipsa alligetur ante solis ortum pro-
32,88. hibere strumas constat. echinorum testae
contusae cum alumine ex oleo vetere et
20,127. pulte. nasturtium cum lomento contritum
20,241. superposito folio hederae. marrubium cum
22,143. 22,154. adipe. lens in aceto discocta. lupinum ex
23,118. aceto coctum contritumque. folia fici et
24,16. ficus inmatura una tusa imponuntur. sucus
24,21. pilulae cupressi ex fermento. galbanum
per se imponitur. exulceratis strumis mu-
30,36. stelae sanguis inlinitur. mustela ex vino
ib. discocta imponitur. cocleae cum suis testis
30,37. tusae: ad hoc faciunt optime quae salici-
ib. bus adhaerent. cinis aspidis cum sevo tau-

1 panas *gd* (paniculas *rb*). 2 Recipe (cerae...) *add. r.* 3 dragmas *gd.* | (*bis*) dragmas *g*: ℥ *d.* 5 eo *g*: *om. d.* *tit.* Ad strumas id est strofas (scrofas *ind. capp.*) que nascuntur in gutture *g*, Ad strumas que nascuntur in corpore *d.* 7 Caprofici *g.* 8 impubis *gr* (*Pl.*): īpuber *d.* | detracto r. tollat *gdr*: defracto r. detrahat *Pl.* 10 Aechinorum *g.* 11 cum alumine (alumen *g*) ex o. v. et pulte: ex aceto *Pl.* (cum alumine ex oleo. folia hederę *etc. r, sed cf. ibi init. cap.*). 12 lumento *g.* 13 superp. f. h. *om. Pl.* | Marruuium *g*, Marubium *d.* 14 lupini ... cocti *r.* 15 contritumque *g*: et contritum *d.* 17 pillule *dr.* 18 per se exulceratis strumis imponitur. Mustelae s. *etc. gdrb. sed* exulceratis *pertinet ad seq. remedium* mustelae sanguinis *sec. Pl.* (*et Marc. p.* 109). 21 tuse. Ad hoc (*sic*) *gd*, tunsae ad hoc *rb.* | salicibus (salinis *M*): frutectis *Pl.*

rino imponitur. adeps anguis mixtus oleo. *ib.*
anguium cinis ex oleo. esse eos quoque *ib.*
praecipitur abscisis a capite et cauda digitis quaternis, aut cinerem crematorum
bibere. fimum columbinum imponunt alii 30,38.
mixta farina hordeacea ex aceto acri. tal- *ib.*
pae cinis ex melle imponitur. iecur talpae *ib.*
quidam inter manus contritum circumliniunt
et triduo non abluunt. talpae capita prae- *ib.*
ciduntur et cum terra a talpis egesta conteruntur et in pastillos rediguntur: qui si servantur in stagnea pyxide utiles sunt
ad omnia apostemata. vermes terreni totidem 30,39.
quot strumae sunt alligati cum his pariter
arescunt. circumligantur lino quo vipera 30,40.
suspendio occisa est. milipedae imponuntur 30,40.
addita resinae parte quarta: non solum strumas sic curari praecipiunt sed et omnia
apostemata. axungia ⟨...⟩ calx viva cum 28,140.
resina liquida vel adipe suillo addito melle 36,180.
strumis utiliter auxiliatur. fel aprinum vel 28,190 (*om. r*)
bubulum tepidum inlinitum. ungulae asini 28,191.
vel equi cinis ex aqua vel oleo inlinitur.
bubulum sevum ex oleo imponitur. ebuli 28,192.

2 edisse *Pl.* | esse eos quoque p. *grb* (*cf. Pl.*): esse autem eos p. *d.* 3 digitis quaternis *om. Pl.* (*ubi* extremis partibus). 8 circum liniunt *grb*: illiniunt *d.* 9 triduum *d.* 11 pastillos *rb* (*Pl.*): pastillo *g*, pastella *d.* | Que si *d*, quasi *g* (sic que *b*). 12 puxide *g*, pixide *d.* | utilis (utiles *b*, *om.* sunt) *gb*: utilia sunt *d.* 13 apostomata *g.* 14 sunt strume *d.* 15 circumligatur *d.* 16 Milepedę, Millipedes *d* (millepedae *b*). 17 resinae terebinthinae *Pl.* 19 apostomata *g.* | Axungia viva *etc. sic d pluribus omissis* (admixta farina salsamentariae testae *Pl.*, cum testa vasi salsamentarii contusa *Marc. p.* 109): Calx viva (*om.* axungia) *grb.* 20 suillo *rb* (*Pl.*, *M*): suis *gd.* 21 auxiliatur utiliter *d.* | fel: vel *Sill.* (*Jan*) *e vit. typ.* 22 *et* 24 bubulum *gr* (*Pl.*): bubulinum *d.* 23 vel *Pl.*: et *gdr.* 24 Aebuli *g.*

* folia conteruntur et mixta cum faece cervisae super additis foliis eiusdem ebuli in linteolo alligantur.

VII. Ad furunculos.

30,108. Fimi gallinacei id quod rufum est recens
ib. inlinitur ex aceto. ventriculus ciconiae ex
ib. vino decoctus inlinitur. muscae impari nu-
ib. mero infricantur digito minimo. sordes ex
ib. auriculis pecudis inlinuntur. sevum arietis
cum farina pumicis et salis aequis portio-
31,118. nibus. nitrum cum resina mixtum extrahit.
20,130 (*om. r*) nasturtium tusum cum fermento concoquit.
22,135. novem granis hordei si quis furunculum
circumducat singulis manu sinistra et omnia
23,122 in ignem coiciat, confestim sanat. ficus
(*om. r*) siccae decoctae ex vino et tritae imponuntur.
24,21 (*om. r*) galbanum per se. sevum bubulum cum sale
28,234. imponitur, aut si dolor sit sine sale liqua-
ib. tur cum oleo. simili modo facit caprinum
* sevum. limacis cinis aspersus purgat.

VIII. Ad carbunculum.

30,107. Fimus columbinus cum lini semine ex
32,127. aceto mulso imponitur. mullorum salsorum
20,141. 22,152. cinis prodest. ruta ex aceto trita. ervi

1 mixta *gr*: missa *d* (*f. om.* cum *leg.* et mixtâ faece *etc.*). | cervisę *gd*: cervisiae *rb*. 2 ebuli. il(in *g*)linitum alligatur *gdb*[m], ebuli illud alligatur *rb* (*corr. ego*). *haec non habet Marc.* 4 est *g*: et *d*. 7 minimo digito *d*. | minimo *gdrb*: medico *Pl.* 8 illiniuntur *drb*. 9 farina: cinere *Pl.* | pumicis *g*: pomicis *d* (punicis *rb*). | et salis *g* (*Pl.*): *om. drb*. 11 concoquit (*Pl.*): concoquitur *g*, coquitur *db*. 12 si q. furunculum circumducat *g* (*Pl.*): si quis circumdat *drb*. 13 singula *gr* (singulis ter *Pl. cf. Marc. p.* 236 *in.*): etiam *d*. 14 coiciat *g*: coniciat *d*.
21 Mullorum *db*: mulorum *g*. | salsarum *d*.

farina ex vino imposita carbunculum rumpit.
idem praestant et lupini triti. fimus pe- 22,156. 30,107.
cudis incipientibus carbunculis imponitur.
ficus siccae in vino decoctae aut tritae et 23,123.
confricatae extrahunt. nuces iuglandes per- 23,148.
veteres tritae impositae ⟨medentur⟩. pix 24,38.
brittia cum uva passa demptis nucleis addita
axungia purgat. herba sabina quae habet 24,102.
folia similia cupresso cum melle inlinitur.
cerebrum suis feminae coctum et tostum 28,243.
imponitur.

VIIII. Ad ambusta.

Fimus ovium cum cera ambustis im- 30,109 (*om. r*)
ponitur. canini capitis cinis. coclearum *ib. ib.*
cinis ex oleo inlinitur. adeps verrinus. 30,109.
fimi columbini cinis ex oleo inlinitur. ga- *ib.* 31,97.
rum infunditur nec nominatur. cancrorum 32,119.
marinorum vel fluvialium cinis ex oleo.
hordei cinis spargitur. lens ex aqua semi- 22,134 (*om. r*)
cocta imponitur: procedente curatione lens 22,145.
cruda teritur et cribratur eiectoque fur-
fure coquitur et sic imponitur, novissime
eo mel additur. vitis cortex comburitur et 23,6.
cinis eius ex oleo inlinitur: et pilos reddit.
prodest ambustis inlita faex vini sive sapae. 23,68.
olivarum carnes teruntur et imponuntur. 23,73.

5 et confricatae *gb*: *om. d* (*Pl.*). | nuces iuglandes (*Pl.*): nuclei glandes *db*[m], nuclei grandes *g*, nuces sive glandes *rb*. 6 et imposite *d.* | medentur *addidi ex Pl.* 7 brittia *grb*: bricia *d.* | nuclei (*sic*) *g.* 8 exungia *g.* 9 folia similia (simillima *rb*) cupresso *grb*: folia cupressi *d.* 10 femina *g.* 14 verrinus *grb*: viperinus *Pl.*, ursinus *d* (*cf. Pl.* 28,235). 15 inlinitur (*sic*) *g.* 18 semicocta *drb* (*Pl.*): cocta *g.* 20 eiectaque *g.* 22 eo *g*: ei *d* (*om. rb*). 23 ex oleo: *immo* per se *Pl.* (*ubi* cum oleo *pertinet ad praeced.*). 24 f. vini *om. Pl.*

ib. nigra oliva continuo si imponatur comman-
23,163. ducata, pustulas gigni prohibet. myrti fo-
24,79. liorum cinis spargitur. flos hederae cum
29,40. cera utiliter imponitur. hordeum tostum
tritum ex albis ovorum addito adipe suillo
ib. (*om. r*) mirifice prodest. ⟨ambusta⟩ aqua ovis si
statim occupentur ut elevantur, inde pustulae
29,45. non sequuntur. ova in aqua decoquuntur,
deinde in prunas coiciuntur donec puta-
mina eorum comburantur, tunc lutea eorum
* ex rosacio inlinuntur. oleum addito sale
32,119. pustulas reprimit. eis quae ferventi aqua
exusta sint ranarum cinis aspersus adeo
ib. prodest ut etiam pilos reddat. efficax est
36,30. fibrinarum pellium cinis. magnes lapis cre-
28,235. matus tritusque inspergitur. fimus leporis
28,236. et caprae inlinitur aequis ponderibus. gluten
taurinum remissum sicuti solet a fabris re-
mitti sine cicatrice sanat: optimum est ex
auribus taurorum et genitalibus si sordes
applicentur.

X. Ad morsum canis rabiosi.

32,47. 20,133. Salsamentum imponitur. rutae suci pon-
ib. dus denariorum XV ex vino bibitur. plagae
imponuntur rutae folia trita cum melle et
23,119. sale vel cum pice et aceto. folia nigrae

5 ex ovorum albis *d.* 6 ambusta aquis si statim ovo occ. *Pl.* 9 in pruna torreantur *rb.* | coiciuntur *g*: conitiuntur *d.* 10 lintea *rb.* 11 illiniuntur *drb.* 12 ferventia quae exusta *g.* 13 sint *g* (*Pl.*): sunt *drb.* | combusta *rb* (*Pl.*). 15 fibrinarum ferarum pellium cinis (cinis pellium *d*) *gd* (fibr. p. c. *rb*). 17 et: *cf. Pl.* (sed). | aequis p.: *om. Pl.* 18 remissum—sanat *om. Pl.* | fabris *grb*: fibris *d.* 20 si *d*: *om. g.* 21 applicentur *d*: -cantur *g.* *tit.* rabiosi *g*: rabidi *d.* 22 ruti (*sic*) *g.* | pondus denariorum xv *gd* (*sic et rb*) = acetabuli mensura *Pl.* 24 cum melle et sale *g* (*Pl.*): cum sale et melle *db.* 25 cum pice: c̄cipe *d.*

ficus trita ex aceto medentur. rosae sil- 25,17.
vestris radix pota efficacissime abigit aquae
pavorem. plantago pota et imposita facit 25,125.
et adversus canis rabiosi morsum et ad-
versus omnium bestiarum. lana sucida in- 29,32.
dita morsum sanat post diem septimum
soluta. cinis capitis canini inlitus abigit 29,98.
aquae pavorem, aut caput canis devoratum.
vermis de cadavere canis adalligatus pa- *ib.*
vorem tollit. est limus sub lingua canis 29,99.
rabiosi qui datus in potione hydrophobiam
prohibet. omnia praecedit ut iecur eiusdem *ib.*
canis devoretur, si fieri potest crudum, si
minus quoquo modo coctum. crista galli- 29,100.
nacei contrita imponitur plagae. anseris *ib.*
adeps cum melle. saliuntur a quibusdam *ib.*
canes qui rabiosi fuerint ut in remedium
carnes eorum edantur. lactans catulus eius- 29,101.
dem sexus qui momorderit in aqua neca-
tur eiusdemque iecur crudum devoratur.
fimus gallinacei rufus ex aceto morsui im- *ib.*
ponitur. glebulae ex hirundinino nido so- *ib.*
lutae ex aceto inlinuntur. catulus lactans *
priusquam videat aperitur eiusdemque coa-
gulum bibitur, ita ut is qui bibit in de-
fluenti aqua stet usque ad umbilicum. pa- 32,57.
vescentibus aquam totam faciem perungunt

2 abigit *db*ᵐ: abiicit *rb*, ambigit *g* (*ubi* aqua). 4 (facit) et *grb*: *om. d.* | rabidiosi (*sic*) *d* (rabiosi *grb*). 5 indita *grb*: *om. d.* 6 septimum *grb*: VII. *d.* 9 Vermes *g.* | de: e *Pl.* | adalligatus *g*: alligatus *db.* 11 hydrophouiam *d*, hydrof<ab>am *in ras. g**. 13 si potest fieri *d.* | sin minus *d* (*non gb*). 16 saliuntur *gdb* (*cf. b*ᵐ): salvuntur *r.* 17 carnes *ante ras. d.* | in: hi *d.* 18 Lactans *g*: -tens *db.* 21 rufus *gdb*ᵐ: rursus *rb.* | imponitur morsui *d.* 22 hyrundinino *g*: hirundinis *db* (-dinum *Pl.*). 23 illiniuntur *db.* | lactans *g*: -tens *db.* 24 quagulum *g.*

34,151 adipe vituli marini. aquam expavescentes
(*cf.* 32,47) usta plaga ferro continuo sanantur.

XI. Ad morsum canis non rabiosi.

31,118. Nitrum et axungia et resina aequis por-
31,96. tionibus ex aceto imponuntur. allex cruda
20,50. in linteolis concerptis. alium cum melle
* 20,244. tritum. menta cum melle contrita. marru-
22,32. bium tusum cum axungia vetere. urtica
23,6. trita addito sale. cinis vitium cum oleo.
23,55. 23,119. acetum calidum in spongia. ramorum fici
23,144. cauliculi teneri triti. nuclei amygdalini cum
23,148. melle triti. nucum iuglandium carnes cum
23,149. cepa et sale et melle contritae. easdem
carnes nucum ab ieiuno homine comman-
31,129. ducatas imponi iubent. spongiae minutae
conciduntur et imponuntur infusae vel ex
23,67. aceto vel ex aqua vel ex melle. faex aceti
cum melanthio plagae imponitur.

XII. Ad cicatrices quibus color reddi debet.

30,120. Arietinus pulmo recens quam frequen-
ib. tissime imponitur. sevum eiusdem cum nitro
28,89. 30,120. efficax est. adeps leoninus ex rosacio. utun-
tur senectute anguium ex vino decocta.
ib. 32,127. fimus columbinus cum melle. fel scorpionis

1 marini *grb* (*Pl.*): maris *d.* | expavescentes: expavescentibus *grb*, pavescentibus *d.* 2 sanantur *gd*: -natur *rb.* *tit.* rabiosi *gb*: rabidi *d.* 3 portionibus *gb*[m]: ponderibus *db.* 4 imponitur *gd* (-nuntur *rb*). *fort. scr.* ex axungia et r. 6 contritum *d.* | Marruuium *g*, Marubium *d.* 7 tusum *g*, tunsum *rb* (*Pl.*): contritum *d.* 13 comma⟨sticatas⟩ *in ras. g*[c]. 14 iubet *d.* 15 concidunt et imponunt *d.* | vel aceto *d.* 16 seu ex m. *rb.* 19 eiusdem: ei *d.* | ex nitro *rb.* 21 senectute: vernationem *appellat Pl.* | excocta *d.* 22 *ablativos inducit rb* fimo *etc.*

marini. erucae semen cum felle bubulino. 20,125.
lupini ex aceto cocti. sevum asini impo- 22,156. 28,245
situm. fel vituli adiecta myrra et oleo et (187). *ib.*
croco extenuat: servatur in pyxide aerea,
calefactum imponitur.

XIII. Ad frigore exusta.

Ituri per nivem farinam opopanacis bibere
debent eaque perungui: vim enim habet miri- 26,117.
fice excalfactoriam. si facta sint vulnera, 22,119.
frumentum tostum in ferro et tritum ex
vino praesentaneo remedio est. rutae folia 20,140.
in oleo cocta imponuntur. leporini pili 28,221 (*om. r*)
cinis. pulmo leporis adalligatur. aristolochia *ib.* (*om. r*)
ex oleo calefactoriam vim habet. axungia 26,117 (*cf.* 25,98)
porcina. 28,136 (*om. rb*)

XIIII. Extrahendis is quae in corpore fixa sunt.

Mus vivus discerptus imponitur. lacer- 30,122. *ib.*
tae caput concussum et cum sale tusum.
lacerta viva discerpta. cocleae exemptae *ib.* *ib.*
de testis suis et contritae cum leporis co-
agulo. testarum sepiae cinis. alium elixum 32.125. 20,55.

1 bubulino *g*: bubuli *d*, -lo *rb*. 2 sevo (saevo *g*)—imposito *gd*. 3 vituli *grb* (*Pl.*): milui *d*. 4 puxide *g*, pixide *d*. *tit.* frigora *g*. 6 opopanicis *g*. 8 excal(-cale- *d*)factoriam *gd* (*Pl.*): calefactoriam *rb*. 10 praesentaneo remedium (*sic*) *g*, presentaneum remedium *d*. 11 pili *grb* (*Pl.*): pellis *d*. 12 adalligatur: *sic gd*. | Aristolocium *g*, -latium *d*. 13 vim *om. g*. | ax. porcina (*sc.* item calefacit, *cf. Pl.*): *haec* (*om. rb*) *cum sequentibus coniuncta ita exhibent gd*: axungia porcina extrahendis his que affixa sunt. *Deinde tit. g*: Ad extrahenda ⟨ea *add. ind.*⟩ quę in corpore fixa (corpori infixa *rb*) sunt. *et tit. d* Ad extrahenda tela. *duos igitur hic titulos deprehendis, antiquum cum textu confusum conservatumque, alterum recentiorem.* 16 concussum *gd*: concisum *rb*, *om. Pl.* 18 quagulo *g*.

20,128. cum pice arundines extrahit. nasturtium
20,250. cum pice impositum. farina lini seminis
cum radice silvestris cucumeris una trita.
22,38. 24,85. urticae radix trita et imposita. ⟨arundinis
radix trita et imposita⟩ filicem extrahit;
item filicis radix eodem modo arundinem
24,116. extrahit. radix acrifolii coquitur et teritur
29,142. et sic imponitur. blattae sine pedibus et
32,125. capite et pennis tritae inlinuntur. cancri
ib. fluviatiles triti. testarum purpurarum cinis
28,245. *ib.* ex aceto. fimus caprae ex vino. coagulum
quodcumque, sed maxime leporis, cum pari
pondere turis aut visci.

XV. Ad quartanas.

28,46. Caput clavi quo aliquis in crucem fixus
sit alligatur panno, vel spartum de cruce.
28,229. *ib.* fimi bubuli cinis aspergitur. urina pueri
inlinuntur primi digiti in manibus et pedi-
ib. bus. leporis cor adalligatur coagulumque
eius bibitur ante accessionem, leonis in
30,98. cibo datur. viperae caput abscisum in lin-
30,99. teolo adalligatur. muri vivo rostellum pri-
mum et auriculae summae deciduntur et
in russeo panno adalligantur, et ipse mus

1 harundinis *g* (-nes *b*): arundinem *d*. 2 Farini *g*. 4 arundinis—imposita: *addidi ex Pl.*: *om. gdrb*. 6 modo *om. g*. 7 acrifolii *b*: atrifolii *d*, ⟨cap⟩rifolii *in ras. g*[c]. 9 illiniuntur *db*. 11 ex aceto *gdrb*: ex aqua *Pl.* | Quagulum *g*. *tit.* Ad quartanas febres *d* (febres *om. g et hic et in ind.*). 14 cruce *d*. 16 bubuli *gb*: -lini *d*. 17 illiniuntur *db*. | primi *om. Pl.* | primi digiti *grb*: primo digito *d*. 18 adalligatur *g*: alligatur *db*. | quagulumque *g* (que *om. d.*, quoque *b*). 19 antecessionem (*sic*) *g*. | leonis (*sc.* cor) in c. datur *gb*: *om. d*. 21 alligatur *db*.

22 acoole (*sic*) *d*. | deciduntur *gd*: praeciduntur *rb*. 23 russeo *g* (*Pl.*): roseo *rb*, rubeo *d*. | adalligatur *g*, alligatur *d* (alligantur *b*).

vivus dimittitur. ranae in trivio decoquun- 32,113.
tur cum oleo, carnes earum proiectae: eo
oleo utuntur ad unctionem. alii elixi caput 20,56.
unum cum laserpicii obolo in vino austero
bibitur. hirundinis fimi drachma una trita 30,102.
ex lactis caprini aut ovilli aut passi cyathis
tribus ante accessionem propinatur. rubetae 32,114.
ranae cor vel iecur adalligatur in panno
leucophaeo. semen anesi tribus digitis com- 20,194.
prehensum et feniculi tantundem ex aceti
mulsi potui datur cyatho uno. in charta *
virgine scribis quod in dextro brachio liga- (*om. rb*)
tum portet ille qui patitur: recede ab illo
Gaio Seio, tertiana, Solomon te sequitur.
item panem et salem in linteo de licio *
alliget et circa arborem licio alliget et ad-
iuret ter per panem et salem: crastino
hospites mihi venturi sunt, suscipite illos.
hoc ter dicat.

XVI. Ad tertianas.

Spongiae africanae cinis ex oleo vel 31,129.
aceto in fronte inlinitur. ante solis ortum 32,115.

1 coquuntur *d.* 2 Carnes earum (eorum *d*) proiecte *gd* (carnibusque earum proiectis et oleo utuntur ad u. *rb*). 4 cum laserpicii obolo *Pl.*: cum laser trito (lasere trito *d*) obolo *gd*, cum lasare tritum obulo *rb.* | austeri *d.* 7 propinatur *gb*: datur *d.* 8 adalligatum (*sic*) *g*, alligatur *db.* 9 leucopeo *gdrb.* | aneti *gdrb*, *ut semper.* 10 et tantundem fen. *d.* | ex—datur *r*: ex aceti (ex aceti *bis d*) mulsi potui datur. cyatus unus (I. *d*) *gd*, et aceti mulsi cyathus unus potui datur *b.* 11 in charta *etc. haec revera pertinent ad cap. seq. de tertiana.* 12 scribis *g*: -be *d.* | portet ligatum *d.* 13 Recede ab illo .n.(*sic, quasi comp. pro* enim) terciana solo monte sequitur (*sic*) *d.* 14 solomonte *g*, solo monte *d.* 15 salem *gb*: sal *d.* | in lintheo alligat de licio *d.* | de licio *gd*: de lyco *rb*, (lycio *b*[m]). 17 ter per *d*: per ter *grb.* | sal *d.* 18 mihi hospites *rb.* 21 ortum *grb* (*Pl.*): occasum *d. male haec cum praecedentibus* (*spongia afr.*) *coniunxerunt rb.*

cancri fluviatilis oculi eruti adalligantur,
20,155. ipse cancer in aqua remittitur. puleii ramus in lana involutus ante accessionem
22,38. olfaciendus datur aut stratis subditur. urticae autumnalis radix alligatur: is qui eam effodiet debet nominare eum cui medetur
24,170. et quibus parentibus natus sit. herba quae in fluminibus aut rivis nascitur adalligatur in laevo brachio quid sit nescienti, tertianas discutit: legi debebit ante solis ortum
30,104 (*hic om. rb, cf. c.* 17). sic ut eum qui colligit nemo videat. lacerta viridis viva adalligatur in vaso quod eam
ib. capiat. aranei tela cuilibet emplastro in-
* fricatur. idemque emplastrum ut libet in aluta tamquam anacollema imponitur ante accessionem et aquae frigidae decem unciae bibuntur.

XVII. Ad febres periodicas.

32,113. Iecur delphini ante accessionem gustan-
ib. dum datur. in aselli piscis capite lapilli qui plena luna inventi sunt adalligantur in
(31,104.) 32,114. linteolo. utile est ungui oleo et sale. cancris fluviatilibus tritis in oleo et aqua ante
28,228. accessionem perungui oportet. oculus lupi dexter salsus adalligatur ante meridiem.

1 alligantur *db*. 2 ipse *g*: et ipse *d*. | in aqua (*sic*) *gdrb*. 6 nīare *d*. 8 alligatur *d*, -ta *b*. 9 quid sit *grb* (*Pl.*): quod fit *d*. 10 debebit *g*: debet *db*. 11 sicque ut eum nemo videat qui colligit *d*. 12 alligatur *d*. | vaso *g*: vase *d*. 13 capiat *g*: accipiat *d*. | tela ... infricatur *Pl.*: tres ... infricantur *gdrb*. 15 alute *d*. | anacolema *gd*, anacolima *r*. 16 et aque *d* (quoque aquae *rb*): ea quae *g*. *tit.* Ad febres periodicas *d*, XVII Ad f. periodas (-dicas *ind.*) id est quae de accessione nascuntur *g*. 19 datur: est *d*. 20 alligantur *db*. 22 fluviatilibus *gb* (*Pl.*): fluvialibus *r*, fluminalibus *d*. | et in aqua *d*. 24 alligatur *db*.

dantur aquae heminae tres potui, in qui- *ib.*
bus additae sint tres guttae sanguinis ex
vena asini quam in auricula habet. reci- 30,104.
divas prohibet lacerta viridis viva adalligata
in vascello quod eam capiat.

XVIII. Ad lethargicos.

Cimices septem triti in aquae cyatho 29,63.
uno dantur si vir sit, si puer sit in eodem
modo aquae cimices quattuor. castoreum (32,28 *om. rb*)
fronti inlinitur. ruta ex aceto datur ol- 20,138.
facienda. sisymbrium capiti infunditur ex 20,248.
aceto. urtica 'pedes caeduntur et frons. 22,31.
spondylium capiti instillatur. mustelae iecur 24,25. 30,97.
exuritur ad olfactum faciendum. pulmo *ib.*
pecudis calidus circa caput adalligatur. pa- *
lumbi tres putrefacti lethargicum excitant
odore. euphorbio ex aceto nares tanguntur. *
capri cornus usti nidor dormire eum non 28,230.
patitur. vulturis nervos tollis et eos nervos *
circa manus laborantis ligabis. alumen ro- *
tundum cum adipe vulturino teris et ex *
eo manus fricabis.

XVIIII. Ad phreneticos.

Rosacio et castoreo et peucedano per- 32,28.
uncto capite somnus accedit. alium elixum 20,52.

1 .III. *dr* (tres *gb*): II (duabus) *Pl.* 4 alligata *db.* 5 vascello *grb*: vasculo *d* (vase *Pl.*). *tit.* Ad lethargios *d* (*g ind.*), Ad loethargios *g.* 7 si vir sit. si puer *rb*, Si vir si puer sit *d.* | in eodem *g*: eodem *db.* 8 castorei *gd.* 9 inlinitur *g*: illiniuntur *d.* 10 Sisimbrium *d*: Vis imbrium *rb.* 12 spondilium *gd.* 13 ad olfactum faciendum *g*: ad olfaciendum *db.* 14 alligatur *db.* 15 lethargum *gb*, letargum *d* (lythargum *r*). 18 tollis *g*: tolles *db.* 19 alumen *Reinesius Var. lect. II*, 8: Apostolicum (Apl'icū *d*) *drb*, Apostolicium *g.* *tit.* Ad freneticos qui sensum perdunt (perdit *g*) et (qui *add. g*) somnum non capiunt (capit *g*, *sed in ind. etiam g* perdunt ... capiunt) *gd.*

20,138. in cibo datur. sucus rutae tritae ex aceto
24,25 (*om. r*) instillatur in tempora. spondylium infundi-
29,31. tur capiti. suffitus lanae sucidae prodest.
30,95 (*om. r*) pulmo pecudis calidus circa caput alligatur.
* (*cf.* 30,86) adipe gliris frontem lini et dormit. pellem
* (*cf.* 28,260) de lepore albo nescienti sub capite pone.
* lauri folia tria nescienti sub capite ponis
(20,201.)(20,68.) et dormit. semen papaveris, semen lactucae,
* dactylos tres in aqua coquis ad tertias, das
* bibere et dormit. seminis lactucae coclear
(*om. rb*) dimidium teris cum vino et super imbricem
supino pone et dormit.

XX. Ad cardiacos.

20,87. Aqua potui datur in qua holera discocta
20,139. sunt addito sale. ruta ex aceto et melle
cum farina hordeacea pectori imponitur.
20,142. rutae fasciculus cum rosacio ex aceto de-
coquitur adiecta aloes uncia una: id oleum
20,260. perunctione sudorem sistit. radix ferulae
ex aceto et oleo perunceto sudorem inhibet.
23,44. vinum merum in spongia imponitur mammae
23,160. sinistrae. myrti semen cum polenta ex vino
24,118. imponitur mammae sinistrae. folia rubi in
quo mora nascuntur per se trita imponun-
24,120. tur eidem mammae. sucus mororum quae
28,260. in rubo nascuntur potui datur. cornus cer-

5 gliris *d*: grilis (*sic*) *g*, grillis *rb*. | lini *grb*: linis *d*. 6 pone *gd*: pones *rb*. 7 ponis *g*: pone *d* (supponas *rb*). 8 semen lactucae ac papaveris cum daptylis (*sic*) tribus *etc. rb*. 9 tres: *fort.* teres. | tertias *grb*: tertiam *d*. | das *g*: da *d* (dabisque *rb*). 10 Semen *gd*. 11 et perimbricem supinum (supremum *d*) *gd* (*corr. ego*). 17 uncia una *rb*: uncia .I. *g*, ⁓. I. *d* (addita uncia aloes *Pl.*) 18 punctienē *g*, -ne *d*. | sudorem sistit *om. gd* (in olei p. sudorem sistit *rb cf. Pl.*). 19 perunceto (*dat.*) *d*: punctorē *g*, perunctione *rb* (*fort.* perunctorum). 20 mamme sin. imponitur *d*. 21 Myrtis *d*. 25 cervini *om. Pl.*

vini et caprini cinere ex oleo myrteo ad-
versus sudorem perunguntur. pulvis ex 15,123.
myrti foliis tostis inspersus sudorem sistit.

XXI. Ad comitialem morbum.

Testiculi ursini in cibo prosunt. testes 28,224. *ib.*
apri crudi triti ex aqua bibuntur. cum 28,63.
primum quis cecidit, in eo loco quo caput
eius fuit clavus ferreus figatur: non repetit.
dantur carnes edendae bestiae occisae eo *
ferramento quo homo ante occisus est.
⟨lapillus qui in ventriculo hirundinis in- 30,91.
venitur.⟩ hirundinis sanguis cum ture vel *ib.*
eiusdem cor recens devoratur. lapillus de *ib.*
nido hirundinis adalligatus ad collum iacen-
tem recreat et ab hoc periculo tutum prae-
stat. alium elixum subinde in cibo et in 20,56.
potione sumitur. tenentes in manu anesum 20,192.
comitiali morbo non appetuntur. testiculi 30,87.
arietini inveterantur et ex his dimidii de-
narii pondus datur in hemina aquae tritum.
abstinentia vini utendum est diebus quin- *ib.*
que ante et totidem postea. sanguis pe- 30,88.

1 myrteo *g* (*Pl.*): myrtino *db*. 2 sudorem *grb* (*Pl.*): dolorem *d*. 3 inspersis *g*, Ipsus *d*. | sistit *rb et in ras. g*[e]: statuit *d*. | *in fine huius capituli haec leguntur in gd* (*medio in cap. rb*): Lapillus qui in ventriculo hirundinis invenitur. *quae ad morbum comitialem pertinent* (*cf. Plin.* 30,91). *alieno scil. textus loco ea cum olim omissa essent, fuisse restituta cod. g significat, ubi haec in extrema pagina ultimo et paginae et capituli versui subiiciuntur alia scriptura et minore, tamen coaeva. ego infra inserui cap. seq. v.* 10. 5 apri *gd*: aprini *rb* (*Pl.*). 6 cecidit *gb*: ceciderit *d*. | quo *gb*: in quo *d*. 7 c. eius fuit *gb*: c. fluxit *d* (fixerit *Pl.*). 9 ante *gb*: antea *d*. 13 hyrundis (*sic*) *g*. | adalligatus *g*: alligatus *d* (-tur *rb*). 15 Allium elixum *rb*: Elixum *g*, Flexum *d* (*uterque om.* alium). 16 anesum (*Pl.*): anetum *gdrb*. 18 arietini inveterantur *grb* (*Pl.*): arietis minute terantur *d*. | deñ ponđ *g*. 20 v. ante *g*: quinque et ante *db*.

* cudis utiliter bibitur. sed et humanus
30,88. sanguis hoc vitio liberat. fel agninum cum
ib. melle vel cocleari vel ligula sumitur. ca-
tulus lactans absciso capite et pedibus, ex-
sectis interaneis, ex vino et myrra coctus
30,90. editur. viverra sumpta in cibo prodest.
ib. lacerta viridis ablato capite et pedibus et
(*om. r b*) interaneis in cibo datur condita ut fasti-
ib. dium abigat. coclearum cinis addito lini
semine et urticae ex melle inlinitur cum
30,92. sale. iecur vulturis tritum cum suo san-
guine propinatur ter septenis diebus. me-
lius prodest si ea avis cum occiditur satura
32,37. erit humano cadavere. fel testudinis nari-
32,112. bus inlitum iacentem erigit. coagulum vituli
marini bibitur cum lacte equino aut mali
ib. punici suco aut mulso aceto. castoreum
in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur.
ib. is qui saepius cadunt clystere, infunditur
hoc: castorei drachmae duae, mellis hemina,
30,90. olei hemina, aquae sextarius I. mustelae
28,226. marinae iecur in cibo bene sumitur. carnes
caprinae in rogo hominis tostae hunc mor-
ib. bum depellunt. caprini vel cervini cornus
usti nidor adhibetur.

1 utiliter *ego*: vel vituli ter (*sic*) *gdrb*. 3 vel c. v. ligula *om. Pl.* 4 lactans *g*: -tens *db* (*Pl.*). | exsectis interaneis *om. Pl.* 5 mirra *db*[m] (*Pl.*): aceto *rb*. 6 Vivarra *g*, Vinarra *d*, vinaria *r* (vuerra *sic b*). 7 et interaneis *om. Pl.* 10 in(l)linitur cum (ex *r*) sale *gdrb*: linitu (*v. l.* unctu) sanant *Pl.* 13 satura *gdrb*: saturata *g*[c]. 14 humana (*sic*) *g*. | de humano c. *d* (*solus*). 15 inlitum (illitum *b*) *gb*: illinitum *d*. 16 marini vituli *d*. 19 clystere infunduntur haec *r* (clyster infunditur ille *b*). | infunditur: *sc.* castoreum (hoc clystere). 20 mellis et olei sextarius et aquae tantundem *Pl.* 24 caprini — adhibetur *gb*: *om. d*. | adhibetur: (morbum ipsum) deprehendit *Pl.*

XXII. Ad hydropicos.

Lapidem gagatem hydropicus si secum *
portat liberabitur. vomitus canini ventri 30,105.
inlinuntur. sablone calido marino obruun- 31,72.
tur. spongiae afrae siccae apponuntur. 31,128.
adeps delphini liquatus ex vino bibitur, 32,117.
propter graveolentiam naribus obturatis aut
unguento optimo tactis. cancri marini vel *ib.*
fluviatiles in cibo ex iure ⟨sumuntur⟩.
alium viride cum fico duplici alvum eva- 20,52.
cuat. scilla subiecta linguae sitim compe- 20,99.
scit. scillae bulbus torretur, deinde pur- 20,100.
gatur et medium eius in aqua coquitur,
cum madidum est eximitur, ex eo tres
oboli dantur potui ex melle et aceto: eva-
cuatur per urinam. sinape et ficus et cy- 20,237.
minum aequis partibus tusa ventri impo-
nuntur. ficus siccae coquuntur et ex vino 23,123.
et absynthio suffunduntur, farina hordeacea
addito nitro: omnia in unum conteruntur
et ita imponuntur. folia myrti in vino de- 23,162.
cocta conteruntur et ex eo vino duo cyathi
potui dantur. radices sambuci in vino de- 24,52.
coquuntur et ex eodem vino duo cyathi

1 cagatem *g*, gagaten *d*. 2 portat *g*: portaverit *db*. | vomitus — inlinuntur (illinuntur *b*) *gb*: vomitu canino venter illinitur *d*. 3 sablone (harena litorum *Pl.*): in sabulo *rb* (sub Iove *b*^{m}). 4 sicce affre *d*. 6 gravem olentiam *dr*. 8 fluviatiles *r*: -lis *db*, flu⟨uiales⟩ *in ras.* *g*^{c}. | sumuntur *r*: *om.* *gdb*. 9 fico *gb*: ficu *d*. | alvum evacuat *rb* (*Pl.*): malum evocat *gd* (*et al. loco*) *b*. 10 Scilla (Scillae *g*) — compescit *gb*: *om.* *d*. 13 eximitur *om.* *b*. 14 obili *g*. 15 Sinapem *g*, -pi *d*. | ficum *gd*. 16 ponderibus (*sed supra scr.* partibus = *grb*, *Pl.*) *d*. 18 subfunduntur *g*. 19 addito nitro *gb*: addita (*om.* nitro) *d*, addita et nitro *r*. 20 mirtini vino *d*. 21 duo cyati *g* (*b*): ciati duo *d* (II. *r*), *om.* *Pl*. 22 sabuci *g*.

24,77. poti exinaniunt. est hedera quae chryso-
carpos appellatur, propterea quod fert grana
aurei coloris: haec grana XX in vini sex-
tario conteruntur et ex eo vino terni cyathi
32,118 bibuntur qui per urinam exinaniunt. testudo
(*om. r*) decisis pedibus et capite et cauda, intesti-
nis abiectis, in cibo datur ita condita ut
28,232. citra fastidium sumi possit. fimus vituli
21,172 masculi ventri inlinitur. vincae pervincae
(*om. rb*) aridae tusae farina coclearis mensura ex
* (*cf.* 25,55. aqua data celerrime reddit sanitatem. helle-
om. rb) borum contusum ut sit pulvis: deinde com-
miscebimus illud radicibus et super ventrem
in linteolo imponimus, ita ut pulveris pu-
sillum supra spargas. adalligatum habeas licet
biduum vel triduum unum adalligamentum.

XXIII. Ad morbum regium.

30,93. Sordes de auriculis aut de mamma pe-
cudis, pondere denarii, cum myrrae pusillo
ib. ex duobus cyathis vini hauriuntur. vermes
terreni cum myrra in aceto mulso propi-
30,94. nantur. cerebrum perdicis in tribus cyathis
ib. vini bibitur. cineres interaneorum palum-
borum ad coclearia bina bibuntur ex mulso.

1 potui *d.* | chryso (crhyso- *g*) carpos *gb* (-pus *r*): criso-cappos *d.* 3 in *gb*: ex *d.* 4 eo *grb*: *om. d.* 6 pedibus et capite *gb* (*Pl.*): capite et pedibus *d.* 7 abiectis *gb*: eiectis *d* (exemptis *Pl.*). 8 vituli: bubuli *ante ips. corr. d.* 9 Vineae (*sic*) per uincae aridae tusae *g* (*cf. Pl.*), Vince uncia peraridæ tusę *d.* 10 farina *d*: -nae *g.* | coclearis *gd* (-ris *vel* -ri *v. l. Pl.*). 11 celerrime *g*: celeriter *d.* | helleborum: et liuorum *g*, Et | livorū *d.* 14 imponimus *g*: -nemus *d.* 15 sparges *d.* | et adall. *d.* 16 lice⟨t⟩ *g.* | biduo vel triduo uno alligamento *d.* 17 aut *gb* (*Pl.*): et *d.* 18 denarii pondere *rb* (*Pl*): pondus denarii *gd.* | myrra *g*, mirra *d.* 20 propinatur *g.* 22 Cineres (*sic*) *gdrb.* 23 ad *r* (*Pl.*): *om. gdb.* | bina *gd*: duo *rb* (tria *Pl.*).

salsamentum in cibo ex pipere sumitur ser- 32,101.
vata carnis abstinentia. alium tritum in 20,52.
potione vini propinatur. erucae silvestris 20,126.
tria folia sinistra manu decerpta ex aqua
mulsa bibuntur. cicer arietinum decoquitur 22,150.
in aqua et duo cyathi potui dantur, vel ex
melle in cibo. nuces graecae cum absinthii 23,146.
semine teruntur, deinde pilulae ex aceto
eduntur. rubia qua pelles inficiuntur in 24,94.
aqua mulsa bibitur. herba sabina quae 24,102.
habet folia cupressi, trita ex vino potui
datur. canini capitis cinis in mulso propi- 30,93.
natur. gallina si sit luteis pedibus, aqua *ib.*
pedes ei purificantur, deinde vino coluuntur
idque vinum potui datur. folia oleastri in *
vino trita imponuntur. spondylium ex vino 24,25.
bibitur. fimum pulli asinini quod primum 28,227.
edidit a partu datur ex vino ad magnitu-
dinem fabae, triduo medetur. idem prae- *ib.*
stat equini pulli fimus eadem ratione. cy- 20,161.
minum ex vino albo a balneo datur.

XXIIII. Ad ignem sacrum.

Vermes terreni ex aceto inlinuntur. 30,106.
serpentium senectus cum bitumine et *ib.*

1 servata carnis abstinentia *rb* (ita ut reliqua carne abstineatur *Pl.*): servata carnis (caro *d*) datur *gd.* 3 erucae *etc. cf. Pl. cuius in textu lacunam significavit Harduinus.* 4 decerpta *gb* (*Pl.*): discerpta *dr.* 5 decoquitur *gd*: discoquatur *b* (*Pl.*). 6 vel *b*: velut *gd.* | vel ex melle *om. Pl.* 9 rubia *d* (*Pl.*): rubea *gb.* | inficiuntur *gd*: efficiuntur *rb*, perficiuntur *Pl.* 10 sabina *g* (sauina *rb*): sina *d.* 11 quasi (cupressi) *add. rb. cf. c.* 24. 13 a. ei pedes *d.* 14 coluuntur *b* (*Pl.*): colluuntur *gd*, *om. r.* 16 Spondelium *g*, -dilium *d.* | ex *g*: in *d.* 17 Fimus p. a. quod *gd*, Fimus p. a. quem *rb* (Fimum … quod *Pl.*) | asinini *g* (*Pl.*): asini *db.* 18 edidit *db* (*Pl.*): *om. g.* | ad magnitudinem *rb*: adnitudinae (*sic*) *g*, in magnitudinem *d* (magnitudine *Pl.*). 20 fimus *sic.* eadem ratione: *hoc ad seqq. trahunt gdrb.* 22 illiniuntur *db.* 23 butumine *d.*

felle sive fimo agnino ex aqua inlinitur a bal-
20,55. 20,141. neo. alii cinis ex oleo et garo inlinitur. ruta
22,144. ex aceto et oleo inlinitur. lens in aqua
23,74. marina decocta imponitur. amurca olivae
24,102. nigrae infunditur. herba sabina tusa quae
habet folia quasi cupressus, cum melle in-
29,40. linitur. ova cocta trita cum oleo imponun-
29,41. tur et operiuntur folio betae. ovorum trium
candidum cum amuli pari mensura con-
30,106. tritum imponitur. hysopum cum pompho-
ib. lyge et rosacio inlinitur. gryllus contritus
manu ab eo qui non sit eo vitio apprehen-
sus, eum qui hoc fecerit in totum annum
ab hoc malo liberat: oportet autem eum
ib. erui ferro cum cavernae suae terra. anseris
ib. adipe perunguitur vitium. viperae caput
aridum combustum ex aceto superlinitur.
31,128. spongia ex aceto imponitur tam grandis ut
28,233 (*om. rb*) sanas quoque partes tegat. ursinus aut
ib. suinus adeps. adicitur fimus vitulinus vel
ib. bubulinus. ramenta pellis cervinae desecta
pumice ex aceto trita imponuntur.

1 felle sive (si<v>e *g*) fimo *gdrb*: sebo *Pl.* 2 Cinis allii *d.* 3 inlinitur *g* (*b*): *om. dr* (*ante* Lens). | in *rb* (*Pl.*): ex *gd.* 4 marina *om. d.* 6 cupressus *gb*: cupressi *d.* | *itaque apud Plinium legendum est* (*cf. supra c.* 23): inlinitur igni sacro et carbunculis cum melle. ex vino pota regio morbo medetur. 8 folio gd^{c} (folia *ante corr. d*): foliis *rb.* 10 Hysopum *g*, Ysopum *d* (Isopum *r*, Hyssopum *b*): oesypum (?) *Pl.* (*sc.* oesopum R^{2}, hysopum VR^{1}). | ponfolica *gd* (panis polline *rb*). 11 et cum r. *d.* | grillus *gdrb.* 12 manu *gd*: *om. rb.* | eo *g*: illo *rb*, om (*sic*) *d.* 14 autem *gb* (*Pl.*): *om. d.* 17 combustum gdb^{m} (*Pl.*): adustum *rb.* | super illinitur *d.* 19 sanas partes etiam t. *d.* | aut suinus (?) *gd*: *om. rb* (*Pl.*). 20 vel *g* (*Pl.*): aut *d* (seu bubulus *rb*). 21 cervinae gdb^{m}: caprinae *rb.* | desecta gdb^{m}: eiecta *rb*, deiecta *vel* delecta *Pl.* (*qui corrigendus*). 22 pumice *gd* (*Pl.*): punice *rb* (*et Plinii V*).

Est genus sacri ignis quod zoster vo- 26,121.
catur, quoniam occidit eum quem appetit
si praecingat. huic occurrit imposita plan- *ib.*
tago cum creta cimolia.
Aqua cisternina aut certe dulcis solvi- *
tur ex oleo, locus deinde penna perungui-
tur: eadem die liberat. ovi medium quod *
est rufum teritur, sublato albo, in vaso
cupreo, perinde pistillo de cupro, et sic
dolor penna inlinitur.

XXV. Ad ossa fracta.

Caninum cerebrum linteolo inlitum im- 30,119.
ponitur, superpositis lanis quae subinde
oleo suffundantur: quarto decimo die soli-
dat. cinis silvestrium murium imponitur *ib.*
cum melle. cinis terrenorum vermium cum *ib.*
melle etiam minuta ossa extrahit. laridum 28,227.
elixum circumligatum mira celeritate soli- 30,119.
dat. articulorum fracturis cinis de femori- 28,227.
bus pecudum cum cera, costis fractis im-
ponitur caprinus fimus ex vetere vino:
aperit, extrahit, sanat.

XXVI. Ad scabiem.

Plurimum prosunt asini medullae in- 28,244.
litae. urina asini cum suo luto imposita *ib.*

1 zoster *grb* (*Pl.*): tostus *d.* 8 est *om. d.* | vaso *g*: vase *db.* 9 perinde *gd*: deinde *rb.* | pistello *d.* 11 illitum lintheolo *d.* 13 subfundantur (-dā̊tur *sic*) *g* (suffundantur *d*, -duntur *rb*). 15 vermium terrenorum *d.* 17 ex liū *d.* 19 f. pecudum cera coctis fracturis imponitur. Caprinus f. *etc. d*, f. pecudum cum caera coctus imponitur. Caprinus f. *etc. rb* (*sed* costis fractis *pro* coctus *b*[m] *g*). 22 asini *gd*: asininae *rb* (*Pl.*). 23 in(m)posita *gb*: -to *d.*

ib. *ib.* sedat. fimus bubulinus impositus. sanguis
bubulinus recens impositus: cum aruit,
alter super inlinietur, postero die abluitur
30,121. cinere lixivo. sanguis caninus inlinitur.
35,185. alumen liquidum imponitur admixto nitro
30,30. et melanthio. locustarum pratensium pedes
cum sevo hircino triti medentur.

XXVII. Ad papulas et prurigines.

22,155 (*om. r*) Lupinorum farina ex aceto subacta in
30,121. balneo papulis inlinitur. pruritus sedant
31,116. cocleae minutae tritae impositae. nitrum
candens vino austero extinguitur, deinde
conteritur et sine oleo in balneo aspergitur.
32,119 (*om. r*) pruritum et scabiem sedat oleum in quo
35,185. pastinacae marinae decoctae sunt. aluminis
liquidi pars tertia, duae partes mellis in
35,196. balneo papulis inlinuntur. aeque papulis
28,223 (*om. r*) inlinitur creta cimolia in balneo. pustulis
suilli fimi cinis vel cornus cervini cinis ex
* aqua inlinitur. sulphur tritum mixtum liqua-
mini in balneo utiliter inlinitur.

XXVIII. Ad varos.

20,44. Folia porri sectivi trita imposita tol-
22,151. lunt varos. farina ervi ex aqua imposita

2 bubuli *g*. | aruit *gb*: aruerit *d*. 3 super in(l)linietur *gd*: super illinitur *b*. | postera *d*. 4 lixivo *d*, lexivo *r* (lexivio *b*, lixivio *b*[m]), elixivo *g*. 6 et melanthio *Pl.*: et mel ligant tritum. (*sic*) *gd* (ex melle *et post alia intermissa* Trium *sc.* locustarum *rb*). 11 austeri *gdb* (*om. r*). 12 teritur *d*. 15 mellis partes *d*. 16 illiniuntur *db*. 19 *ad haec cf. quae alio cap. habet r* III, 43 (*cf. Pl.* 20,102 *ad porriginem*). 20 in: ne (*sic*) *g* (*cf.* liquamine *b*). | illinitur utiliter *d*. *tit.* XXVIII Ad varos *g*. *In cod. d hoc loco apponitur cap.* (XXVIIII *g*) *Ad verrucas, sequitur deinde cap.* (XXVIII *g*) *Ad varos.* 21 et imposita *db*. 22 varo. (*sic*) *g*.

sanat et toto corpore maculas emendat.
oleum amygdalinum ex melle inlinitur. adeps 23,85. 30,30.
gallinaceus cum cepa contritus imponitur.
naevos tollit farina avenae ex aceto cocta 22,137.
et imposita.

XXVIIII. Ad verrucas.

Verrucae abolentur urina recenti canis 30,81 (*om. r*)
cum suo luto inlita. fimi canini cinere *ib.* (*om. r*)
cum cera [et cepa] imposito. fimo ovium *ib.*
inlito. sanguine murium recenti. erinacei *ib.* *ib.*
felle. sanguine lacertae. fimo gallinacei cum *ib.* *ib.*
oleo et nitro. efficaciter tolluntur ocimo 20,123.
cum atramento sutoricio. inmaturarum fico- 23,118.
rum lacte cum axungia mixto. capitum 32,128.
menarum cinere cum alio trito. cinere 28,223.
fimi vitulini ex aceto. asini urina cum *ib.*
suo luto.

XXX. Ad livores et tumores.

Recenti livori cortex raphani ex melle 20,24.
tritus imponitur. alium ustum tritum ex 20,55.
melle. holus tritum crudum per se. apium 20,88. 20,115.

3 cepa (*Pl.*, *Marc. p.* 235 *extr.*): cera *gd*b^{m} (*utrumque habet rb sic*: cum creta contritus cum cepa imp. *cf. infra ad v.* 8). 4 Nevos *gd.* | cocta et imp. *db*: coctae imposita *g.* 7 luta *g.* 8 et cepa (cepe *d*) *gdb*: *om. Pl.* (*fort.* cum cera vel cepa *sic ex dubia lectione apposita*). | imposito *g*: -ta *db.* | ovium *gd*b^{m}: avium *rb.* 9 murium *gd*: murino *rb* (*Pl.*). | erinacei *d*: irinacii *g* (herinacii *b*). 10 cum sanguine *d*, et sanguine *rb.* | laceratae (*sic*) *g.* | gallinacei (-cii *g*) *gd*: -ceo *rb* (*Pl.*). 11 efficaciter *gb*: -cissime *d.* | tolluntur *grb*: tollunt *d.* | Ocimo *rb* (*Pl.*): Cymino b^{m}, *sed utrumque sic habent* Cymino ocimo (Cimino occimo *d*) *gd.* 12 suturicio (*sic*) *gd*: sutorio *b.* | immaturorum *rb.* 14 minarum *gd.* | cinerem *gd.* | al(l)io *gd*b^{m}: oleo *rb.* 15 vitulini *gd* (*Pl.*): vituli *rb.* | asini urina cum suo luto *gd*: asininae urinae llūuto (*sic*) *r* (*unde* luto *male b*, *cf. Pl.* asini urinae lutum *pro* cum —c̄— luto).

* (*cf.* 20,240) viride tritum cum albo ovi. sinapis alexandrini
heminam triti, adipis anserini uncias IIII,
mellis selibram in mortario commisceri
oportet et in panno induci et parti quae
ex contusione in dolore est imponi, et
22,139. mirifice remediat. percussa in facie aut
24,116. discorticata pane ex melle sanantur. acri-
folii radix decoquitur, teritur et imponitur
30,28. livori et tumori. pulmones pecudum in
tenuissima frusta conciduntur, deinde con-
iecta in aquam ferventem calida subinde
ib. (*om. rb*) tumoribus imponuntur. columbino fimo con-
31,65. trito utuntur. aqua marina calida utiliter
tumores foventur, deinde postea aceto aeque
(26,122.) calido. plantagine cruda et contrita si tu-
mor sive duritia cataplasmetur, efficaciter
* sedatur: quod remedium et alia huius modi
31,100. curat et carcinomata. sal in saccum linteum
coicitur, deinde intinctus in aquam ferven-
tem et ita calefactus crebro imponitur.
31,129. livorem ab ictu recentem spongia ex aqua
28,234. salsa calida saepius imposita tollit. miri-

1 alexandri himinam (*sic*) *g*, alexandrini emina *d*. | *pro his* (*quae paulo post subiciuntur*) *ex ipso Plinio* 20,240 *brevius habent rb*: Sinape item tritum cum melle et adipe anserino. 2 ∻ IIII *d*. | triti heminam *rb*. 3 mellis si libram *g*, mellis libram *d*, mellissae (melissae *b*) libram *rb*. 4 et in panno induci *g*: et in patino adduci *d* (et panno induces *rb*). | et parti — est *grb*: partemque ex contusione dolori *d*. 5 et *gd*: *om. rb*. 6 remediat *g*: emendat *d*, sanat *rb*. | percussa: incussa *Pl.* (*sed cf.* 22,138). 7 discorticata (*ex glossa?*) *gdb*^m: desquamata *rb* (*Pl.*). | sanatur *gd*. | acrifolia (*sic*) *d*, agrifolii *r*. 8 et teritur *d* (et trita imp. *rb*). 14 tumores (*Pl.*): humores *gd* (tumor fovetur *rb*). | deinde postea *g*: deinde *d*. | aeque calido *g*: aqua calida *d* (*haec om. rb*). 16 sive *grb*: sit sive *d*. 17 sedatur *grb*: medetur *d*. 18 canceromata *gdb*^m, cautromata *rb*. | s. conicitur lineum *d*. 19 intinctus ... calefactus *gd*: -tum *rb*. 20 crebro *b* (*Pl.*): cerebro *gd*.

fice facit adversus tumores fimum suillum
sub testo calefactum tritumque cum oleo.
vitiatis ex percussu fimum aprinum de- 28,237.
coctum ex aceto imponitur. eiusdem fimi 28,238.
arida farina inspersa potioni eversis uti-
lissima est. aliqui putant melius esse eius- *ib.*
dem fimi farinam ex aqua bibere. itaque 28,237.
sic curantur agitatores tracti a quadrigis et
rotis pressi. proximam huic putant suillo 28,238.
fimo vim inesse. luxatis recens fimum vel 28,234.
aprinum vel suillum vel vitulinum imponi-
tur. verris spuma recens cum aceto in- *ib.*
linitur. fimum caprinum cum melle. bu- *ib.* *ib.*
bulina caro trita. ruptis convulsisque in- 30,71.
linitur fel ovillum cum lacte mulieris. cancri 32,103.
fluviatiles triti cum lacte asinino.

Ponimus hoc loco compositionem em- *
plastri quo Sagaris uti solebat pancratiastes
de nobilissimis adversus omnia quae in eius-
modi certamine solent inferri. quod prae-
terea furunculis strumis vulneribus collectio-
nibus podagris quoque medetur. in cacabum
novum fictilem coicitur spumae argenti tu-
sae cribratae libra, olei veteris sesquilibra.

1 fimum (*etc.*) ... tritumque *g*: fimus ... tritusque *db*. 2 testo *g* (*Pl.*): testa *drb*. 3 percussu *g*: percusso *drb* (*Pl. codd. VR*). | fimum *etc. g*: fimus *etc. db*. 5 farina [ex aqua bibere] inspersa *d* (*bis positis — cf. v. 7 — quae uncis exclusi*). 7 fimi *om. d.* 7—8 *mutilata haec in rb*: eiusdem fimi fracti a quadrigis ... 8 tracti a quadrigis (*Pl.*): fracti a (a *om. d*) quadrigis *grbd*. 9 pressi *grb*: pressis *d*. 10 vimen esse (*sic*) *g*. | fimum *g*: *om. d*, fimus *b*. 11 aprunum *g*: aprinus *etc. db*. 13 fimus *etc. db*. | bubulina *g*: bubuli *d*, bubula *rb*. 14 contrita *d*. | ruptis *etc. ad priora referunt gdrb*. 15 ovillum *gd*: ovium *rb* (*Pl.*). 17 emplastri *om. d*.
18 sagares *gdrb*. | prancatiastes (*sic*) *gd*. 19 eiusmodi *gd*: huiusmodi *rb*. 20 oferri *d*. | quod *om. d*. 21 furunculus *g*. | concollectionibus (*sic*) *gd*. 23 conicitur *d* (*b*). 24 libra .ɪ. *r* (l. una *b*). sesquilibra *gbd*²: sexqlibra *d*, ɪ. et semis *r*.

haec coquuntur et subinde tudicula permiscentur: modus est ut fiat crassitudo glutinis fabrilis. tunc additur picis siccae pondo quadrans, sevi taurini diligenter contriti pondo uncia, et interposita horae dimidia parte cum desederit tudicula, in aquā frigida missa et amota digitis inquinatis tollitur et cum opus fuerit in linteolo spisso imponitur ita ut oleo non tangatur.

13,126. Nero initio imperii sui quotiens in nocturnis grassaturis in faciem verberatus esset, tapsia cum ture et cera caesa inlinebat et postero die, sine ullis argumentis rixae, populo romano vultum suum spectan-
22,127. dum praebebat. si sanguis suffuderit, farina frumenti pollinis ex aqua temperatur, eaque tantam habet potentiam ut sanguinem perducat usque ad fascias.

XXXI. Ad paralyticos.

20,85. Nullus tam idoneus est paralyticis ci-
24,94. bus quam holera. rubia salubriter ab his

1 tudicula: *sic gdrb. item infra v.* 6. *cf. lexx. s. v. et s.* rudicula. 3 glutis *gd.* | adiicitur *rb.* | piscis *d.* 5 unciam *g*, unc̄. *d.* | et *om. rb.* | interpositae (-te *d*) *gd* (-ta *rb*). 6 desiderit *g*, desierit *drb.* 7 missa (*sc.* compositio?). | et amota *gdrb.* | inquinatis: inquinata *gdrb.* 8 tollitur *r* (tollit *b*): retollitur *gd*, recolitur *b*[m]. | et *om. g.* | fuerit *om. g.* | linteo (*om.* in) *rb.* 10 in inicio *d.* 11 grassaturis *grb*, crassaturis *d* (grassationibus *Pl.*). 12 erat *rb.* | tapsia (tabsia *g*) *gd*: tapsiam *rb.* | et cera cesa *d* (*cf. Pl.*): et caere caesa *g*, et caerosa *r* (et cerusa *b*). | in(l *d*)linibat *gd*, illiniebat *b* (inlinens *Pl.*). 13 postero *rb* (secuto *Pl.*): -ra *gd.* 14 populo romano *grb*: populo ≡ (*sic cum ras.*) *d.* 15 sufuderit *d.* 16 pollinis (*sic*) *gd*: *om. rb* (farina in pollinem subacta *Pl.*). | temperatur *gd*: temperata imponitur *rb.* 17 perducat *gd* (*Pl.*): producat *rb.* 18 usque fascias *g* (usque ad f. *db*, in f. usque *Pl.*). 20 quam bolea (*sic*) rubea. Salubriter ex his *etc. b* (*om. r cum toto capitulo*). | Robia *gd.*

bibitur, sed ut usus sequatur balnei. aliqui solent solia temperare addito euphorbio. pingue glirium et soricum decoctorum ex 30,86.
aqua dant edendum.

XXXII. Psilotrum.

Sunt qui vel suis pilis vel servorum suorum in balneo offendantur, sine ulla quidem ratione: sed illorum quoque persuasioni succurrendum est et monstrandum quemadmodum effici possit ut evulsi pili
non renascantur. nam omni psilotro sic 32,136
utendum est ut priusquam adiciatur, resina (*cf.* 14,123).
pili auferantur.

Sanguisugae vivae tostae in vaso fictili 32,136.
ex aceto inlinuntur per horas tres, deinde
in balneo abluuntur. lacte canis primi- 30,133.
parae inlinitur. amerinae nigrae semen 24,58.
cum spumae argenti pari pondere inlinitur a balneo. sanguis vespertilionis. vi- 30,132. 30,133.
pera exemptis ossibus in tribus heminis olei discoquitur et teritur: hoc peruncti
psilotrantur. fel erinacei inlinitur. *ib.*

XXXIII. Contra venena.

Cum adversus omnes morborum incursus fuerimus diligentissimi, non ideo

1 Sed ut $g^{c}b$ (ita ut *Pl.*): si *d*, Sed *ante corr. g.* 2 addito *gb*: adhibito *d.* 4 dent *d.* *tit.* Psilotrum *r*, -thrum *b*, Psylotrum *g*, Ad psilotrum *d.* 7 suasioni *r* (*non b*). 8 succurrendum *rb*: occurrendum *gd.* 9 evulsi pili *grb*: evulsis pilis *d.* 10 Nam omni *gd*: Non omni autem *rb.* 13 Sanguissuge *gd.* | tostae *gd* (*Pl.*): tunsae *r* (tusae *b*). | vaso *g*: vase *db.* 14 illiniuntur *db.* | per horas tres (.III. *r*) *gb*, per .XII. horas *d*: *om. Pl.* 15 primiparae (*Pl. codd.* $R^{1}V$): primi partus *gdrb* (*ut Pl.* R^{2} *etc.*). 17 spumae *grb*: spuma *d* (*Pl.*). 18 a balneo (*Pl.*): balneo *g*, in balneo *drb.* | Sanguis *gb*: sanguine *d.* 21 irinacii *g*, herinacei *d* (-cii *b*). 22 *Hoc novi potius libri prooemium ipsi capitulo praecedenti adnectitur in gdrb. titulum ipse inserui.* | incursus morborum *d.*

tamen habebimus spem certam salutis, cum ex improviso serpentes saeviant, mures aranei, phalangia, et his omnibus nocentiores sint venefici hominis morsus. adversus haec itaque convertendus est animus instruendis remediis, ut appareat benignitatem naturae etiam ea mortifera esse noluisse.

Tithymalli sucus oleo inlinitur in sole frequenter, et hyaenae sanguis inlinitur.

Antidotum mithridaticum laudant medici eiusque compositiones diversas afferunt et ad commendanda migmata pretiosa propter raritatem ingentes pecunias poscunt. appendunt namque singulas libras vicenis sestertiis et infelicium credulitatem hoc quoque ingenio circumveniunt ut illis persuadeant emere quae noceant. alia namque stomachum laedunt, alia caput adgravant, alia pallorem afferunt et corporis maciem. itaque frequenter accidit ut ei qui illorum antidotis usi sunt, miserius morerentur quam si

1 certam *gd*: *om. rb.* 2 muresque *r.* 3 falangii *g*, phalangii *d*, et phalangei *r* (-gii *b*). | et omnibus his *d.* 4 sint *g*: sunt *drb.* | veneficii *g.* 5 in instruendis *d.* 6 appareat *grb*: aperiant *d.* 7 ea *rb*: ea que *gd.* | esse (ēē *g*) noluisse *grb*: constat novissime (*sic*) *d.* 8 Titymalli (*g*)—inlinitur *gb*: *om. d.* 10 *hic novi capituli titulus apponitur in gd* (*cf. rb*): XXXIII Antidotum contra venena. *itaque titulos in margine et olim fuisse positos et nunc esse ponendos vel ex hoc uno titulo manifestum est, qui medium dirumpit capitulum particulae tantum proprius.* | mi(me *d*)tridaticum *gd*, mythridaticum *r.* 11 diversas afferunt compositiones *rb.* | asserunt *g°* (*ex* afferunt). 12 migmata *gd*: pigmenta *rb.* 15 credulitatem *b*: crudelitatem *gdr.* | hoc — circumveniunt *om. r* (*non b*). 17 namque alia *r* (*non b*). 18 caput—maciem *r*: caput. alia pallorem afferunt. adgravant (aggravant *d*) et corporis maciē (corpus macie *d*) *gd* (caput aggravant, alia p. afferunt, aggravant et corporis maciem *b*, *quod ex utroque male compositum est*). 19 itaque *gd*: et ita *rb.* 20 ei: hi *gdrb.*

bibissent venenum. Pompeius autem magnus 23,149. Mithridate devicto invenit in scrinio eius ipsius manu scriptam compositionem, qua ille praesumpta adversus omnia veneficia in totum diem tutum se incolumemque praestabat: nuces iuglandes duae, ficus siccae duae, rutae folia XX, salis granum I in unum contunduntur et devorantur a ieiuno.

Electrum est aurum in quo quinta pars 33,80. argenti invenitur. ex quo si quis vaso po- 33,81. tatorio utatur, insidias veneni vitabit. discurrunt enim in eo arcus caelestibus similes cum igneo stridore, eoque modo duplici ratione deprehenditur scelus. est 33,80. electrum fictum in auro addita argenti parte quinta, sed hoc tantum praestat quantum illud naturale.

Ergo monstravimus quo antidoto venenum non admittatur et quo vasculo arguatur. nunc et remedia suggeram.

Centaurion potum omnia mala medica- 25,127. menta exigit per alvum. aristolochiae radix 25,128 pondere denarii ex hemina vini bibitur. (*cf.* 101). sanguis caninus hauritur adversus toxica. 29,58. coagulum agninum in potione, ventriculus 29,104. ciconiae cum lacte ovium in cibo datur. 29,105.

2 mitridate *gd*, Mythridate *r*. | devicto mitridate *d*. 4 ille *gd*: ipse *rb*. | maleficia *d*. 5 se *om*. *d*. 6 praestabat *grb*: pr̄avit *d*. 7 in unum *gd* (simul *Pl*.): in vinum *rb*. 10 invenitur argenti *d*. | vaso *g*: vase *db*. | portatorio *d*. 12 enim *om*. *d*. | similis *g*. 13 cum *om*. *d*. | eoque: eo *d*. 14 Est *grb*: *om*. *d*. 15 fictum *gdb*: *om*. *r*. | argenti parte addita quinta *d*, a. a. quinta parte *rb*. 16 sed et hoc *d*. 18 Ergo *grb*: Q̊(Quo) *d*. | monstrabimus *g*, demonstravimus *d*. 20 et *om*. *d*. | suggeremus *rb*. 22 Aristolociae *gr*, -logie *d*. 23 pondere *b*: pondus *g*, pondo *d*, *cf*. 1,17. 25 agninum *gd* (*Pl*.): anguium *rb*.

ib. mustela vulgaris inveterata drachmis binis
29,104. potatur. sanguis anatum ponticarum ser-
28,158. vatur spissus et diluitur ex vino. asinini
28,161. sanguinis potus venena restinguit. haedi
sanguis utiliter bibitur.

XXXIIII. Contra leporem marinum et pastinacam.

Saeviunt quidam et marino lepore. qui
32,9. cum sit genus piscis, mortem infert in
cibo impactus, non subitam sed quae trahatur quantum plerique existimant totidem
ib. diebus quot is lepus vixit. atque qui has
insidias inciderit ipse suo corpore ostendit
veneficium, habet namque odorem piscis.
32,58. hoc periculo liberabitur cancris marinis
32,59. coctis et in cibo sumptis. ostrea fricta in
20,223. cibo sumpta. malva cum sua radice co-
29,104. quitur et sucus eius potui datur. sanguis
anserinus aequa cum olei portione bibitur.
28,162. ad omnium marinorum ictus coagulum leporis et haedi vel agni bibitur ex vino
cyathis tribus.

XXXV. Contra murem araneum.

* Mus araneus exiguus est ultra modum,
longo rostello, oculorum acie obtusa, et

2 anetarum *rb*. 3 asini sanguis *rb*. 4 restringit *gdrb* (*cf. Pl.* restinguntur). *tit.* Contra marinum leporem *d*. 6 Astruitur quidem et de l. m. quod *rb*. 7 infert (inferat *rb*) in cibo inpactam *gdrb*. *cf. Pl.* 8 sed *om. gd.* | trahatur *db*: trahitur *g*. 10 quod is plus (quot displus *d*) vixit *gd*, quot is vixit *rb* (*cf. Pl.*). 11 ipse *g*: ipso *db*. 12 beneficium *gd*. | odore *g*. 14 fricta *g* (fricta et *rb*): frixa *d*. 15 sumpta. (*sic*) *gdrb*. 16 eius *om. d*. 17 aequa c. o. portione *Pl.*: aeque (eque) cum olei potione (pocione) *gdrb*. | bibitur *gd*: *om. rb*. 18 maritimorum *d*. | quagulum *g* (*ut semper fere*). 19 ex vino *gdr* (ex vini *b*). 20 cyathis (ciatis) tribus: drachmae pondere *Pl.*

ideo quantum existimo iners est huius na- 29,89.
tura ut non possit transire orbitam. mor-
sum venenatum habet, cui sic occurritur.
coagulum agninum ex vino bibitur. ungulae 29,88. *ib.*
arietinae cinis cum melle imponitur. ipse 29,89.
mus araneus divulsus imponitur. terra quam *ib.*
in orbita rota depressit plagae imponitur.
talpa discerpta imponitur. 30,20.

XXXVI. Contra phalangium.

Phalangium praecipue in leguminibus
et in hortis observatur, sed et araneus et
alia genera bestiolarum mortifera, quorum
morsus non sentiuntur sed pruritu intel-
leguntur. adversus haec omnia vinum me- 23,43.
rum bibitur. acetum calidum in spongia 23,55.
quam amplissima imponitur, ita ut tres
sextarios aceti habeat, sextantem sulphuris.
radicis hederae sucus bibitur. sucus bibi- 24,79. 24,120.
tur mororum de rubo. gallinacei cerebrum 29,88.
cum piperis exiguo additur in puscae po-
tione. fimi pecudum cineres ex aceto. *ib.*

XXXVII. Contra serpentes et hominis morsus.

Serpentes praecipitem morsum inferunt.
quos sanare in promptu est, cum etiam

1 est huius natura: et huius natura *grb*, et huius nature *d.* 3 m. habet venenatum *d.* | sic *gd*: si *rb.* 4 quagulum *g.* | anguium *iterum rb.* 7 orbita *rb*: -tam *gd.* 9 Phalangius *rb*: 10 araneus *grb*: -nea *d.* 11 bestiarum *d.* 12 morsus *grb.* morsū *d.* 14 Acetum calidum in spongia *rb* (*Pl.*): Aceto calido (*sic*, calido *d*) spongia *gd.* 16 sextantem *drb*: sex tantum (*sic*) *g.* 19 additur: Adduntur ... *quod ad seqq. male trahunt*) *gdrb.* 20 *suppl. ex Pl.* inlinuntur. *tit.* Ad serpentis et hominis morsum *d.*

29,77. ipsas fugare sit facillimum vulturinarum
25,119. 28,149. pinnarum suffitu, ebuli fumo, nidore usti
29,71. cornus cervini. viperae qui iecur coctum
hauserit negatur umquam a serpentibus
(20,126.) feriri. erucis ex aceto tritis perunctos non
29,77. mordent. habentem secum cor vulturis nec
serpentes nec ferae appetunt.

Nunc remedia morsibus subiciemus.
20,23. raphanus sativa ex pusca coquitur et trita
20,51. plagae imponitur. alium tostum cum resti-
20,260. bus suis et tritum ex oleo adicitur. radix
22,130. ferulae ex vino medetur imposita. farina
22,151. milii cum pice liquida optime facit. ervum
tritum ex aceto et ad serpentium morsus
et ad omnium ferarum et hominis mirifice
23,43. medetur. vinum merum in spongia impo-
23,138. nitur. mori folia trita recentia: si arida
sint, decocta et aeque trita imponuntur.
25,136. 25,78. hysopi semen bibitur. eius qui percussus
est vertex inciditur eoque additur euphor-
bium: medetur quacumque parte corporis
25,100. periculum est. centauriae radix pondere
25,101. denarii in tribus cyathis vini bibitur. vet-
tonica herba trita morsui imponitur. aga-
rici oboli quattuor in duobus cyathis aceti
25,101. mulsi propinantur. aristolochiae radix pon-

1 ipsas *g*: ipsos *rb*, illas *d.* | sit facillimum est (.ē.) *sic d.* 2 pinnarum *g*: pennarum *d.* | penna sufficii (*sic*) *r* (penna, suffitu *b*). 5 ex: cum *d.* | *haec scil. e lacuna loci Pliniani* (20,126)? 6 nec serpentes *om. d.* 8 subiciam *d.* 9 sativa (*ut Gargil.*) *gd*: -vus *rb* (*ut Pl.*). | pusca *Pl.*: aqua *gdrb.* 10 tostum *gdrb*: potum *male text. Pl.* 13 Erum *g.* 15 et ad omnium *g*: et omnium *rb*, et ad omnia *d.* | hominum *d.* 18 sint *grb*: sunt *d.* 20 eoque *gdb* (vertex—22 est *om. r*). 22 centauriae *gdrb*: -ri (rii) *Pl.* | pondus (*g*, pondo *d*, pondere *rb*) denarii: drachma *Pl.* (*item v.* 26). 23 Vettonica *g*: Vetonia *d*, Bettonica *rb.* 25 obuli *rb.* 26 Aristolociae *gr*, -logie *d.* | pondere *rb*: pondus *g*, pondo *d.*

dere denarii in vini hemina saepius bibitur. et ipsa ex aceto contrita imponitur *ib.*
plagae. fimus pecudis recens vino decoctus 29,59.
imponitur. mus discerptus adicitur. viperae *ib.* 29,69.
morsui viperae cuiuslibet tritum et appositum caput efficacissime prodest. carnibus 29,78.
gallinaceorum discerptorum ita ut tepeant extrahitur venenum. item gallinarum cerebrum et gallinacei plagae imponitur. *ib.*
sal 31,98.
cum origano et hysopo ex melle. fraxini 16,64.
tenerorum foliorum sucus bibitur et ipsa super plagam adicitur.

Non omittenda theriaca qua Antiochus 20,264.
rex adversus omnes serpentes utebatur praeter aspidem. quae adeo probata est experimentis ut Coi in templo Aesculapii incisa sit in lapide. quam sic componi oportet. opopanacis serpylli mei singulorum binae drachmae, trifolii seminis pondus denarii unius, anesi et feniculi seminis et ammii et apii singulorum pondus denariorum senum, ervi farinae pondus denariorum duodecim. haec singula tusa cribrata, deinde mixta ex vino teruntur et digeruntur in

3 plage imponitur *d.* | in vino *Pl.* 4 decerptus *g.* 7 ita ut tepebunt—appositis *Pl.* 8 gallinarum (*sic propter item illud correxi ex Pl.*): columbarum *gdrb.* 9 et *om. g.* 10 ex *grb* (et *Pl.*): cum *d.* 12 plaga *d.* 13 est et theriaca *rb.* | teriaca *g*, thiriaca *d.* | qua *grb*: quam *d.* | anthiocus *d.* 16 coıı (*sic*) *g* (Coi *Pl.*): apud insulam Coum *rb*, *om. d.* | aescolapii *g* (escu- *d*). 17 incisa sit in lapide *grb*: incideret (*sic*) in lapidem *d.* 18 opopanicis. serpulli *g.* | mei (*Pl. coll. Gal.* XIV, 185. 186): mellis *gdrb.* 19 binae *gd*: *om. rb.* 20 aneti *gdrb.* 21 ammii (*Pl.*): amuli *gd*, appuli *r* (apuli *b*). 22 senum (*Pl.*): seminis *gd*, semis *rb.* | denariorum duodecim *g*: denar̄. XII. *d*, den̄. XII *r* (duodecim *b*). 23 tusa *Pl.*: trita *gdrb.* | et cribr. *drb.*

pastillos ponderis victoriati, deinde in vaso vitreo ponuntur. cum utendi necessitas venit, singuli pastilli dantur ex vino mixti cyathis tribus.

28,156. Hominis morsui carnes bubulae, effi-
cacius vituli imponuntur neque ante diem
28,40. quintum solvuntur. sordes ex humanis
auribus inlinuntur plagae.

XXXVIII. Contra aspidem.

29,65. Adversus aspidis morsum unum refugium
habebant priores ut percussus urinam suam
biberet. intra paucos annos casu inventum
23,56. est et alterum remedium. namque is qui
utrem plenum aceti ferebat percussus ab
aspide dolorem non sensit, donec fatigatus
requiescendi gratia utrem deposuit. quo
facto perniciem sentire coepit, rursusque
imposito sibi utre desiit. intellectum est
quod si acetum bibisset, posset sanari.
ex eo experimento factum est palam hanc
29,65. potionem esse efficacissimam. si autem mor-
sum aspidis secutus est sanguis, nulla de
eo qui percussus est spes superest.

1 pastellos *gdr*. | ponderis *grb*: pondus *d*. | victuriati *gd*. | vaso *g*: vase *db*. 3 venit *g*: venerit *db*. | pastelli *gd*. | vino *gd*: vini *rb* (*Pl*.). 6 diem. v. *d*. 7 sordes—plagae *om*. *d*. 8 illiniuntur *b*. 10 habebant *grb*: habentes *d*. | priores: Varro *Pl*. 11 intra paucos annos = nuper *Plin*. 15 quiescendi *d*. 18 posset *drb*: possit *g*. 19 palam factum est *d*. 20 eff. esse *d*. 22 est *gd*: fuerit *rb*. | superest *gdb*[m]: salutis est *rb*. | Explicit liber tertius *g*.

Medicina Plinii.

Romae 1509.

Capita libri primi.

Capita libri secundi.

Capita libri tertii.

Index

verborum sive apud ipsum auctorem (praeter Pliniana) sive apud librarios saeculorum IX (g) et XII (d) memorabilium.

habet Marcellus p. 234 [Aquifolium cum ture et (*corr.* contusum ex) sale et oleo subactum impositumque medetur articulis. *ceterum. cum sermo sit de solis foliis, ita potius Plinii locus corrigendus est ut legas* Aquifolii folia . . . *de quorum virtute cf. Hayne Arznei - Gewächse* VIII. 25. *Strumpf Arzneimittellehre* II. 224] *et suspicatus est iam Fée Botanique de Pline t.* III (*Par.* 1833) *p.* 273. aquifolium (*vel* aquifolia) *Plinii* = acrifolium *Ps. Plinii* (*Macrob. sat.* III, 20,3) = ὀξυάκανθα (-θος *Theophr.*) *Dioscor.* 1,122 (Ilex aquifolium: *Avellino Flor. med. di Napoli* 1841 *p.* 27, *nobis* Stechpalme). *ceterum praeter aquifoliam ilicem uno apud Plinium loco arbor memoratur* crataegos *Theophrasti* „quam Itali aquifoliam vocant“. *quibus confusis factum esse videtur ut apud Diosc. l. c. oxyacantha dicatur* (*id quod a reliqua narratione plane alienum est*) „arbor similis ἀχράδι“ (*cf. Fraas Flor. class. p.* 70 *et* 94, *Salmas. ad Solin. p.* 675. 190), *virtutes autem habeat easdem quas apud Plinium aquifolia* (*ilex*).

adalligare (*frequentius quam Plinius*) *habet g, ubi* alligare (*semper fere*) *edit d*: 3,10. 15. 16. 17. 18. 21 (adalligare *etiam d* 3,13. 22) *etc.*

adalligamentum (*nov.*) 3,22 (alligamentum *d*).

ademptis *g* 2,20 (*ubi* demptis *d, ut vulgo*).

adeps *masc.* (*ex Plinio*), *raro fem.* (*rec., ut Marcellus*) 1,4 cum adipe ursina *g* (*non d*). 1,6 (*g d*). *cf. Neue Lat. Formenl.* I, 695. adeps *masc. etiam ap. Scribonium* (*nisi quod fem. legitur* 271. *cf.* 260).

adversum *frequentius quam* adversus (*quod praefert d* 1,13. 2,17) 1,13. 23. 25. 2,17 *etc.* adversus *g d* 2,7. 17 *inf. Neue* II, 492.

ae *pro* e: aechinorum *g* 3,5. 6. aebuli 3,6. caera, saevum *plerumque g etc.*

affricane (*sic*) coclee *semper d* (*non g*).

agitatores 3,30 (= quadrigas agentes *Plin.*).

alere: qui hunc morbum alunt 1,25.

alica 2,2 (hillaca *g*, hyllacea *d*). 2,10 (alia *g*).

aliquis: propter cruditatem aut languorem aliquamque (aliamque *d*) causam 2,26.

alium: *sic semper g* (*ut Plin.*), *sed* allium *semper d* (*ut rec.*) *et interdum g*° (3,22 *cf. v. l.* 2,10). alei *pro* alii 1,21 (*ut ed. Diocl. p.* 14 *W.*).

alopiciae *g* (allopicie *d*) *semper.*

amulum *g d* 1,24. 2,17. 3,37.

-an in *acc. sg. decl.* I *voc. Gr.*: hemorogian *g* 3,2. *sed* hydrofobiam 3,10.

anacollema: anacollima *g d* 1,8. anacolema *g d* (-colima *r*) 3,16.

anetum: *sic semper g* (*cum d, non* anethum, *ut idem scriptor in Martiale*). — *pro* anesum (*quod nusquam apparet*) 1,1. 16. 3,4. 15. 21 *etc.* (anesum *et* anethum *Scrib.*).

aprinum 2,22. 3,6. 30 *etc. semel* aprunum *g* 3,30 (*ut Plin. vet. lect., rec.* aprinum *et rarius* aprugnum, *ut Marcellus, cf.*

Jan. ad Pl. 28,167. aprunae *ed. Diocl. p.* 12 *W.*).
aranea 1,1 *etc.* (*ubi* araneus *Pl.*).
aristolocia (-locium 2,26. 3,13) *semper g* (1,10. 3,33. 37. *etc. sic etiam cod. Vratisl. s.* IX *Apul. herb.*), aristologia *d.*
astulae 1,13 (*cf. Isidor.* 17,6,26 „quasi abstula").
auriculae = aures (*frequentius quam apud Pl.*) 1,1. 6 *etc.*
austere (vinum) *gd* 2,8 et *saepe in abl.* austeri (vino) 1,13 (-ro *d*). 1,23. 24. 2,5 (-ro *d*). 6. *iterum* 6 (-ro *d*). 10. 3,3. 15 (-ro *g*). 27. *quod exemplum addendum iis quae affert Neue* II, 70. 71.
autem *compendio Anglosaxonico scriptum in d* 1,3.

bacae *vel* bachae *g*, bacce *d semper* (*cf.* 2,6 *etc. sed interdum* bace *etiam d* 2,11 *et* 2,17, *ubi* bacis *d*, *sed* baccis *g*).
balneum (*numquam* balineum) *gd.*
benignitas naturae 3,33.
bessis (= ⅔) *nom. sg. in praef.* (bessis sextarii salis marini). *Neue* I, 178.
brittia pix *semper g*, bricia (*sed* 3,4 brictia) *d* 2,26. 3,4. 3,8 (brutia *b* 2,26. *r* 3,4).
bubulinus *saepe g ubi* bubulus *Plinius* (1,6. 2,25 *etc.*) *et saepius d quam g* (3,5. 6 *bis.* 15 *etc.*). (fimus *etc.*) bubuli *d pro* bubulinus 2,26. 3,3. 12 (*sic etiam g* 3,26).

cacabus novus fictilis 3,30. 2,26.
cacoethes: duritias quas cacoethes (cachoethos *gd*) vocant (*ex Pl.*) 3,4. *ibidem* cacoethe (aeque *gd*) *cf. Scribon.* 102. 220.
calefactoria vis 3,13. *sed ib. infra* (*ex Pl.*) excalfactoria (excalefactoria *d*).
canceromata *gd* (*pro* carcinomata, *ut Marc.*) 3,30 (*cf. Apulei. Vrat. c. de centauria mai.*, *sed* cancrinomata *idem c. de aristolocia*).
caproficus (*pro* caprificus) *g* 1,13 (*ubi* morus *Pl.*). 3,6.
catulus caninus 2,4 (*ubi* catulus *simpl. Pl.*).
cauculi (*pro* calculi) *passim g* (et *saepius d*) 2,17 *etc.*
centauria (*ut Apul. Vrat.*) 2,26 (centaureum *Marc.*). 3,3 (-rea *d*). 3,37 (-rium *Pl.*). centaurion potum (*gd*) 3,33 (-rium *Pl.*).
cerbellum (*g*, cerebellum *d*) leporinum 1,14 (*ubi* cerebrum *Pl.*).
cerotum 1,3.
cervicum 1,21 (*ubi* cervicium *Plin. codd. VR*, — cum *T*). *Neue* I, 281.
cervisa *gd* 3,36 (cervesiae *ed. Diocl. p.* 10 *W.*, cervesa *inscr. lagonae Paris.* Revue archéol. 1868. XVIII, 226).
cisternina aqua 3,24.
citat alvum 2,5 (ciet *Pl.*).
-cius *term. adiect. g* (*numquam* — ceus, *ut plerumque d*): rosacium (*sic iam Act. fr. Arval. s. a.* 87. 105. 118. 155 cum corona pactili rosacia, *sed ib.* rosacea *a.* 90. 120 *Henzen.* rosaceo *Pl. Aug.* 15,30). *item* gallinacius, erinacius, vinacius, hordiacius *etc. semper g. similiter et* calciamenta, calciari (2,24. 26 *etc. cum Pl. Aug.*).
cludit sanguinem *g* 1,24 *etc.*

(*cf. Scrib.* cludenda cicatrix 42. clusi 80. 97).

clysterium: clysterio (clysteribus *Pl.*) infunditur 2,7. 8. *it.* inmittitur 2,10. *at* clystere (*ex Pl.*) 3,21. *cf. Scrib.* (clystere, clustere 179. 200. per clysterem 154 [clysmo 155. 194. 197], *semel* clysterio 114, *et* clysteria 118).

cocleae *semper g* (cuchliae *Ed. D. p.* 46).

cocleare *praef.* (*gd*, coclear *r*). *cf. Martial. ep.* 14,121. coclear 3,19. *gen.* coclearis 3,22 (-ris *vel* -ri *v. l. Pl.*): coclearii 1,6. *abl.* cocleari 1,15 (*bis*). 3,21: cocleario 1,15. 2,8.

coclearia 1,1. 3,23. coclearibus 2,1. 26 (*cf. Scribon.* cochlearium 94, cochleario *semper* 71. 76 *bis.* 96. 122. 133. cochlearia. cochleariorum 76).

colera: ad colera *gd tit.* 2,7 (coleribus *in ind. capit.*).

coliandrum *semper g prf.* 1,6. *etc.* (coriandrum *d, ut Apul. Vrat.*).

coliculi (*Ed. D. p.* 14): codiculi *bis g* 1,15. 3,4 (*alibi* cauliculi).

comparatio: refrigeratoria sine comparatione 2,26.

conchyliata (conquiliata *g, ut* quiatus *pro* cyatus *semper Apul. Vrat.*) lana 1,6 (= conchylio infecta *Pl., cf. Marc. p.* 75. 77).

coquere: aqua in qua lupini coxerint 2,12 (= decocti fuerint *Marc. p.* 200). aqua ubi mus decoxerit 1,16.

corrigium caninum (*g*, corrigia canina *d, Pl.*) 1,11 *et* 1,16 (*ubi* corium *g, om. d*), *ut Marc. p.* 87 *et* 109 (*sed idem* corrigia canina p. 201). corigia *Ed. D. p.* 26 (*cf. Cic. etc.*).

cottidie *g* (cotidie *d*) *semper.*

cupressus 3,23. 24 *etc.*

cyatus *g* (ciatus *d*) *sine h semper.*

cydonea *g* 1,4. 8. *g*≟3,4. cydonia *g* 2,4 (*bis*). 5. 7. 10. 3,4 (cidonea *semper d*). cotonia 1,24 et *ib. iterum* cytonia *g* (citonia *bis d*) = *nunc ital.* cotogna. — cotonea *semper Pl. qui sic* 15,37 (*cod. Aug.*): mala quae vocamus cotonea et graece cydonea (*cf. Aug.* 15,38. 58. 60. *et* cotoniorum *in ind. l.* xv). *cf. Macrob. sat.* 7,6 (cytonia ... cotonea). cydonea Garg. c. 43. mala qudenaea Ed. Diocl. p. 16.

cypreo oleo *g* 1,4.

dactylos tres 3,19.

de 1) *pro gen.*: de porri suco coclearia duo 1,1. aqua quae superfuit de bovis potione 1,1. de myrra pondus denarii 1,12. folia de buxo 1,13. sucus de quinquefolio (= *Pl.*) 1,17. mora de rubo 2,7. 3,36 *bis.* pilulae de cupresso 2,20. sucus de pilulis cupressi 2,20. pilulae de platanis 3,4. pellem de lepore albo 3,19. sordes de auriculis (aurium *Pl.*) aut de mamma pecudis 3,23. cinis de femoribus pecudum 3,25. *cf.* surculum ex myrto (myrti *Pl.*) 2,21.

2) = *ex*: corona de puleio 1,1. pistillo de cupro 3,24. — uti de horto sublatum est 1,1. ossa de capite vulturis 1,1. menarum ci-

nis de capite (e capitibus *Pl.*) 1,17. glebula luti de (e *Pl.*) nido 2,17. cocleae de suo testo eiectae 3,4 (exemptae de testis suis 3,14). vermis de cadavere canis 3,10. spartum de cruce 3,15. lapillus de (e *Pl.*) nido hirundinis 3,21. pancratiastes de nobilissimis 3,30.
3) = a: liberat de vitio 2,13.
4) *pro abl. instr.*: de licio alliget 3,15.

defervefactum oleum *prf.*

deinde postea 3,30 (*g*, *non d*).

denigrare (capillos) 1,5.

denigrescunt (dentes) 1,5.

dentio (infantium) 1,14.

distillatio *gd* 1,11. 16 *etc.*

desultare (= exsultare *Pl.*) 1,6.

desurgere 2,9 (= se levare ut digerat *r* 2,24).

detergit (potio) stomachi fastidium 2,4.

devocant (medici curationem) ad scalpellum 1,7.

dies: in die, semel in die, bis in die (bis die *Pl.*) *sic saepe* 2,4. 6. 8. 10. 26. 3,4.

diversus: et e diverso (und umgekehrt) 1,21.

digitus minimus *male* (*ubi* medicus *Pl.*) 3,7. *digitorum nomina sunt haec*: 1) pollex. 2) index, salutaris. 3) inpudicus, medius. 4) medicus, honestus. 5) auricularis, minimus. *cf. Rose Anecd.* II, 254, 35. *cod. Berol. lat. theol. fol.* 119 *f.* 240.

discorticata (= desquamata *Pl.*) 3,30.

donec (= dum non, dum nec) deposuit 3,38.

dormitorium cubiculum 2,13 (*bis*, *ubi* cub. *om. Pl.*).

dragma *semper gd.*

dysinterici *g* (dissenterici *d*) *semper* (desinterici *g* 2,10).

ebiscum, eviscum *rec. pro* ibiscum (*malvae species*, *althaea*): ibisci *gd* 1,18. ebisci *g* (evisci *d*) 2,26. hibiscum *Pl.*, hibisco *Verg. ecl.* 10,71 (ibisco *P*) *et* 2,30. hybisci *Scribon.* 160 (ebiscum 80.82 *cf. Rhod. ad Scrib. p.* 141). ibiscum *Pall.*, *Apul.* (*cod. Vrat.*). *cf. Dioscor.* 3,153 *ἰβίσκον* (*sed apud Gal. de simpl. sub litt. e ἐβίσκος*). eviscum („quasi visco") *Odo Magd. cf. Du Cange s. bauculus ex Act. SS. Jun. t.* III *p.* 461 (*vit. S. Rainerii Pisani saec.* XII): „radicem evisci tritam quae vulgo dicitur bauculus".

enula *rec. pro* inula (*Pl.*) 1,13. 2,12. innula *Apul.* (*cod. Vrat. et Cass.*), *ital.* enula, enola, ella.

eo: additur eo 2,1,4. 3,5. 9 (ei *d*). 37.

ericaea (hederacia *gbd*) vasa = *Pl.* vasa ex ea (erica) facta 2,13 (*cf.* mel ericaeum *Pl.*).

erinaceus: erinacius *g* 1,4. irinacius *g* 1,18. 2,13. 3,29. 32 (erinaceus *vel* herinaceus *d*). irenaceus *vel* irinaceus *codd. Plin.* (*R V*) *Jan* II *p.* XIII. IV *p.* XLV.

erum *pro* ervum *g* 3,5. 37.

erraticus (= silvestris *Plin.*): asparagus (agrestis *Ap.*) 1,13. cucumis (silvaticus *Ap.*) 2,26. malva (rustica *vel* erratica *Ap.*) 2,26.

esse (= edisse *Pl.*) 2,17. 3,6.

ex Pl. 3,2 (*ubi* manducare *r M*).

et: adipe frontem lini et dormit... lauri folia sub capite ponis et dormit *etc.* 3,19 (*cum praes. pro futuro, ut saepissime* colligis, coquis, mittis, tollis, scribis, misces, das *etc.*).

euforbium (*ut Scrib.*) 2,26. 3,31. 37. (euphorbia *Pl.*).

experiscerer *in prf.* (experirer *r M*), *ut in inscript. rec.* experiscar, -catur, *cf. Corradini s. v.* experior *init.*

exungia *pro* axungia *g* 2,20. 3,7.

facit: mirifice facit 1,10. 3,30. optime facit 3,37 *etc.*

faginus (= fagineus *Pl.*) 1, 4. 12.

farina frumenti 2,26. 3,30. farina (= cinis *Pl.*) pumicis 3,7.

fascia pedalis 1,1.

febre (-i *Pl.*) 1,1. *cf. Neue* I, 215.

fenugrecum *rec.* (*d*): fenugreci *d*, feni greci *g* 2,4 *etc.*

feniculina (farina) *g* (feniculi *d*) 2,20.

fervore bono coquere 2,26.

ficus: *gen.* fici 3,4. 6. 11 *etc.* ficus 3,10.
abl. fico (*Pl.*) *g* (ficu *d*) 1,21. 3,1. 22. ficu *gd* 2,20.
plur. nom. ficus (fici *Pl.*) *gd* 2,24. 3,7. 8. 22. 33 *cf. Neue* I, 533). *gen.* ficorum 3,29.

fimus *rec. pro* fimum (*Pl.*): *sic semper d et plerumque etiam g, sed* fimum *retinet g* 1,4. 3, 1. 3. 5 *et* (*saepius*) 30. fimus ... quod *gd* 3,23 (= fimum ... quod *Pl.*). *auctor ipse sine dubio* fimum *semper dixit cum Plinio. Neue* I, 555.

fluviales (cancri) *pro* fluviatiles (*Pl.*) *gd* 3,5. 9. *quod corrigendum videtur cf.* 3,17 *g* fluviatiles (*ubi* fluminales *d*, fluviales *r*).

foetor *g* 1,12.

fricatus, frictus: nitrum ... capiti infrictum (*g*, infricatum *d*) 1,2. cinis ... dentibus infricatus *gd* 1,12.

fricta faba *gr* 1,23 (2,17) *pro* fracta *Pl.* (= fresa *Marc. cum Plin.* 22,140). *cf.* pisae fractae *Ed. Diocl. p.* 14.

frictus: ostrea fricta *grb* (frixa *d*) 3,34. resina fricta (*cf. Scribon.*) 2,26.

fundere: ovum crudum in vaso funditur 1,25 (diffunditur 2,8).

genesta (*pro* genista *Pl.*) *gd* 2,3 (*cf. Pall., Veg.*).

genus: huius generis *g prf.* (*cf.* hoc genere *ib.*) = huius modi *d*.

gluten *et* glutinum *utrumque* (*ut Pl.*) *g* 1,18 *etc.* glutinium *d* 1,18 (*ubi* glutinum *g*).

glutinosi cibi 1,25 (= *Veget.* 5,41,1).

grassaturae (nocturnae) 3,30.

gumme (gummę) *pro* gummi (*nom.*) *bis gd* 1,24.

h *om. aut add.*: halica 2,2 (*v. s.* alica). arenulae *g* 1,13. harundo (arundo *d*) 3,14 *etc.* hibiscum (*v. s.* ebiscum). holus (*et* olus 2,8. 10. 3,10) *g.* humerus. humidus. humor *plerumque g* (*cf.* 3,4 et tumores, *ubi* et umores *Pl.*).

hemicrania *nom. plur.* (emigrania *gd*) 1,1. *ut* emi-

granion *Cass. Felix c.* 1 (*de morbo*). emigraneus dolor *Alex.* (*lat.*) *I*, 45 *et* emigranea passio *I*, 49.

hic *pro* is: his (*saepe ante* qui quae) *pro* is (iis) 1,5 (is *d*). 6 (is *d*). 19. 21 (*tit.*). 2,4. 3,4 (*quater*). 13 (*tit.*) (*cf. Scrib.* 170. 208). hisdem *pro* isdem (iisdem) 3,4. hi (*pro* ei) qui 2,26. 3,33. — *cf.* eis quae 3,9. — is *d pro* his (*g*) 1,19. — huiusmodi *et* eiusmodi 3,30.

himina *pro* hemina *passim g* (1,17. 24. 3,30).

„**holus** id est caules“ 2,9. holus, holera = brassica (*Pl.*). 2,20. 3,4. 20. 30. 31.

hydromelle *abl.* 2,20. 3,5. *cf. s.* oxymeli.

hysopum: ysopum *semper g d* (*sed semel* hysopum *g* 3,24).

i *pro* e *in abl. III decl.*: molliori (*sic semel in compar.*) *g* 1,7.

idem (= iidem) *g d* 3,3. 4.

ilicina (iligna *Pl.*) 3,4.

imbrex 3,19.

in 1) *omissum*: qui eam fortunam inciderint *g d* 1,25. qui has insidias inciderit *g d* 3,34.
cocleari (*pro* in c.) *bis* 1,15.
2) = pro: in cibo *vel* in potione dare, sumere *saepe*.
3) *additum* (*pro abl.*): in linteolo involutus 1,7. in lana involutus 3,16. in lana alligatus 3,13. tostum in ferro 3,13. — in die *vid. s.* dies.
4) *c. abl.* (*pro acc.*) *apud verba motum exprimentia*: in naribus indita 1,14 (*mox ib. dat.* naribus inditur. *cf.* 1,13 *etc.*). in auribus inmissum 1,6. — in linteolo inlitae 3,4. in panno inlinuntur 3,4. in fronte inlinitum 3,16. in panno induci 3,30. in xx libris hordei adiciuntur tres librae lini seminis *praef.* additur in puscae potione 3,6. oleo in quo est additum 3,1. [super plaga adicitur *d* 3,37 *ubi* plagam *g*]. in cacabo novo componuntur 2,26. in dextro humero inclinati 1,6. in musti congio coiciuntur cydonia *etc.* 2,4 (*cf.* ovum in vaso diffunditur 2,8). [in eodem vase conicitur *d*, *ubi g*: in idem vas coicitur 1,25] *cf. Scrib.* 220. 271. — mittis in furno 2,6. [in olla mittis *d* 1,13 *ubi* in ollam *g*]. cancer in aqua remittitur 3,16. in aqua frigida missa 3,30. [in cruce fixus *d ubi* crucem *g* 3,15]. in pastillo rediguntur *g* 3,6.

in-: inlinere *semper g* (*sed* illitus 2,11. illinitur 2,10. indita *corr. pro* inlita *g d* 3,4). inligare 1,1. inmittere, inmissus 1,6. 2,10. 11. 3,5. inmunibus 1,18. inmatura 1,21. 2,6. 3,6. 3,29. impatiens 1,23. inpetigines 1,18. impetus 1,10. 3,4. implere 2,8. imponere *fere semper* (*sed* inponere *etiam g* 1,16. 3,26 *bis*). inproviso 2,26.

incursus morborum 3,32.

infra 'scripta (compositio) = *sequens* 2,7 (*cf.* ita scripta 2,4).

infriatur potioni (*codd.* infricatur) 2,4.

infundere: lana infunditur in mel (= inf. melle *b*) *gd* 3,3. *cf.* spongiae infusae ex aceto 3,11 *etc.*

ingenium: hoc ingenio (=hac arte) 3,33.

inlinere (inlinuntur, inlitus, inlini *semper fere g*, ubi inlinire (illiniuntur, illiniti, illiniri) *d. habet tamen etiam g* inlinitus (-ti *etc.*) 1,1. 16. 2,20. 24. 25. 3,6. inlinire 2,17. circum liniunt 3,6. lini (*imperat.*) 3,19. inlinietur 3,26. *et* inlinibat (*sic pro* inlinebat) 3,30. *cf.* adlinuntur *g* (adliniuntur *d*) 1,16. — linere *sic semper etiam Scribon.* (*sed idem* oblinierit 230. oblinita 244).

inquinare: hoc medicamentum non inquinat (schmutzt nicht) 2,26. *cf. Scrib.* 80.

instar: ad instar (= ad modum) coclearii adiciuntur 1,6.

instruere remedia 3,33.

intra paucos annos (= nuper *Pl.*) 3,38.

invenire se medicos: 'multi medici se medicos adversum hoc malum non inveniunt 1,25.

inviolati praestantur dentes 1,13.

iocinere 1,21. iocineri 2,4 *etc.* (iecinoris *male Scrib.* 144. 265. *id.* iocinerosi 105. 169).

-is *in plur.* III *decl. raro servatur in g*: harundinis 3,14 (*acc.*). similis 3,33 (*nom.*).

iucundissime *g* 1,3. iocundissime *g* 2,5.

lactans (cutulus) *g* 2,4. *bis* 3,10. 3,21 (lactens *d, Pl.*).

laridum *g* (lardum *d*) 2,1. 10. 3,25.

lenticula (lentille = lens *Pl.*). 1,8. 2,26. 3,4. lenticla *g* 1, 21 (*ut in Ed. Diocl. p.* 8 *W.*).

lentiscum (-cus *Pl.*) 3,4.

limus aquaticus 2,26 (= phycos thalassion id est fucus marinus *Plin.* 26,103).

lingula 2,4 (ligula *M,r*). ligula 3,21.

linquere: his quos linquit animus 2,4. *cf. Gargil. c.* 16.

liquamen 3,27.

lixivus (cinis) 3,26 (lixivius *Pl.*) *cf.* cinis lixiva *et* lixivia cineris *Scrib.*

lumentum (*pro* lomentum) *g* 2,25. 3,6. (*cf. Apul. Vrat. c.* 21. 22).

lupinum *g* 3,6 (*sed* lupini triti 3,8 *etc. cum Pl.*).

madidum: in aqua coquitur, cum madidum est eximitur 3,22. *cf. Scrib.* 41 *etc.*

malagma 2,25. 26 (*abl.* malagmatibus).

malandria *corruptum in* mala tusa 3,4.

manna turis 1,6.

marina loca 2,1.

marrubium (*sic et Ap. Vrat.*, *μαρρόυβιον Diosc.*): marruvium (*ut Plin. Aug.* 14,105) *g* (marubium *d*) 1,24. 3,6. 11. maruvium *g* 1,26.

medetur *passive* 2,2.

menae salsae i. pisces salsi 2,5. 1,17.

migmata pretiosa 3,33.

millefolium (milifolium *Pl.*) 1,13. 24. 2,17 *etc.*

milipedae *g* (*Pl.*) 1,17. milepedae *g* 3,6 (millipedes *d*).

mittitur isdem (= inmittitur) 3,4.

modus est ut fiat crassitudo glutinis 3,30.

mora domestica (*cf. Plin.* 23, 135 „apud nos“) 1,12.

moretum: in modum moreti 2,10.

muria amurcae 1,13 (*nisi forte hoc ex duplici lectione natum aestimes*).

myrobalanum genus est caryotae 3,3. 2,5.

myrtinum (myrteum *Pl.*) oleum 1,1 (myrteum *g*, myrtinum *d* 1,4).

nucleus: nuculeus *g* 1,1. 13.24. nuclei (nuces *Pl.*) amygdalini 3,11. nuclei grandes *pro* (*Pl.*) nuces iuglandes *g* 3,7 (*cf.* 3,11).

opopanax 2,26. 3,37. farina opopanacis (panacis *Plin.* 26, 117 *ubi* panaces *volunt editores*) 3,13 (opopanicis *sic g* 3,13. 37).

opera pistoria (backwerk) 1,25.

ovi rufum (= luteum *Pl.*) 3,24.

oxymeli: oximelli *nom. g in prf.*, *abl. g* (oximelle *d*) 2,12 *bis.* oximelle *abl. gd ibid.* (oxymelite *Marc. cf. Pl.*) *cf. s.* hydromelle. *Neue* I, 239.

palumbus, *pl.* palumbi, -borum (palumbis, -bes, -bium *Pl.*) 1,9. 2,6. 11. 17. 3,18. 23 *etc. cf. Scrib.* 16 (*bis*) *et v. l. Plin.*

panas (panos *Pl.*) quas paniculas (*Scrib.*, *Apul.*) nos dicimus *g in tit.* 3,5. panas (*pro* panos) 3,5 *ter gd.*

pastillus: pastellos *gd* 3,37. pastelli *gd ib.* in pastillo (*sic g*, pastella *d*, pastillos *Pl.*) rediguntur 3,6.

patinis *g* (*ubi* patenis *g**) 2,11.

ph: *scribitur* f *pro* ph, pth *pro* phth *in g*: epifora. elefantiasi 1,20. synfitum 2,6. 3,4. euforbium 2,26. 3,31. 37. amfisbere 3, 1. faridinas 3,4. hydrofobiam 3, 10. leucopeo 3,15. frenetici 3,19. ponfolica 3,24. rafanus 3,30. 37. falangium 3,32 (*sed* raphani 2,12. phalangium 3, 36. *cf. etiam* sulphur 1,20. 22. 3,27). pthisici 2,1. tysis (tussis *d* = pthisis) 1,23. pthisi 2,2. pthiriasis 2,2.

pilulae *g* (pillule *d*) *semper.*

pinna *g* 3,4. 37 *etc.* (*ut semper Scrib.*). penna *g* 1,6. 3,24 (*bis*).

pisare: pisas 2,26.

pistillo *g* (*ubi* pistello *d*) 2,26. 3,24.

pond̄, pondus, pondo: sucus de quinquefolio pondus (*gd*) denarii ex aquae cyathis tribus potui datur 1,17. sordes de auriculis ... pondus denarii ..., hauriuntur 3,23. aristolochiae radix pondus (*g*, pondo *d*, pondere *b*) denarii ex hemina vini bibitur 3,33. centauriae radix pondus denarii bibitur 3,37. — rutae suci pondus denariorum xv bibitur 3,10. — adipis pondo quadrans decoquitur 2,1. ex his dimidii den̄ pond̄ (pondus) datur 3,21. trifolii seminis pondus denarii unius 3,37. croci pondus denarii 1,25 chamaedryos pondo libra, centauriae pond̄ (pondo) unciae tres *etc.* 2,26. cyperi seminis pondo quadras (*sic g*) *ib.* ex hoc medicamento pondus victoriati datur 1,25. dig. in pastillos ponderis victoriati 3,37.

porrigo (*g*) *et* prurigo (*d*) *confunduntur* 1,2.
postero die 3,26. (postera *g*) 3,30. *cf. Sircker Tac. Formenl. s.* 21.
potatorium vas 3,33.
praecedere: omnia praecedit ut iecur canis devoretur 3,10.
praedicere: superius praediximus 1,5.
pulticula 2,9.
pusca: *sic g, rarius* posca (2,20).
pusillum (= momentum *Pl.*) resinae 2,11. myrrae 3,23. *cf.* 2,12. (pusillo diutius *Scrib.* 53).
pustulae (pusulae *Pl.*) 3,4. 9. 27 (*ut Marc.*).
puxis *g* (pixis *d*) 3,6. 11.

quagulum *g pro* coagulum 1,17. 24. 2,8. 3,2. 4. 10. 14. 15. 21. 34. 35 (coagulum *g* 3,33). *ita* quiatus *pro* ciatus *semper in cod. Apul. Vratisl.*
quod: intellectum est quod si acetum bibisset posset sanari 3,38.

radix (= raphanus) 2,1. *cf. Gargil. c.* 1 *tit.* (*Scrib.* 198).
rafanus sativa *fem.* (*ut Garg.*) 3,37.
reditus: aegros in reditu habere *et* facere ex aliquo reditum *praef.*
refrigerationem praestat 1,8.
remediat 1,1. 3,30 (*sic saepe Scribon.*).
remollit (emollit *Pl.*) 1,21.
removetur (*sc.* ab igne) 1,6.
repetit *abs.*: non repetit (*sc.* morbus, kommt nicht wieder) 3,21. *cf. Cels. apud Rhod. lex. Scrib. s. v.* (*ad Scrib.* 122, *ubi* non repetit eum dolor).
repraesentat mare *prf.*
restringunt *pro* restingunt (*Pl.*) 2,19. 3,33.
rombus (rumbus *g*) 2,13.
ros (*pro* rhus) syriaci (*gen.*) *g* 2,4 (*cf.* rhus *Scrib.* 111. 113. 256. *et* rhois *id.* 142. *Neue* I, 323).
rostellum 3,35.

sablo marinus (= harena litorum maris *Pl.*) 3,22.
saccus linteus (= linteolum *Pl.*) 3,30.
sal *masc. g* (*neutr. d*) 3,30. (panem et salem) 3,15.
sanguissugae (*sic*) *gd* 1,5. 3,32.
sarmenta (= vitium sarmenta) 2,13.
sciatici *gd* (= ischiadici) 2,3.
scobes plumbi (= squamae *Pl.*) 2,19.
scrofae quae nascuntur in gutture (= strumae) *g in tit.* 3,6 (scrofulae *Veget.*).
selibra: silibra *g* 3,30.
semuncia *g* (semiuncia *d*) 2, 17. 26.
serpullum *g* (*ut Apul. Vrat., cf. Ribbeck Prol. Verg. p.* 452, serpillum *d*) 1,1. 3,37 (serpyllum *Plin. Aug.*).
sevum *et* saevum (sevum) *g* (sebum *Plin. Aug. cf. Corssen Krit. Beitr. s.* 158).
sextarius: sestarius *g prf. et* 1,12. — sextarius medicinalis *prf.*
sinape *nom.* 1,15. 3,22. *abl.* 1,4. *gen.* sinapis 3,30. *cf. Neue* I, 576.
siser *corruptum a librariis* 2,6 (ciceris *gd*, mori *rb*).
sorbitiuncula (= puls *Pl.*) 1,23 (*Rönsch, Itala s.* 96).
sparsus: insparsum 1,6 (in-

spersus 3,20). adsparsum 3,4 (aspersus 3,7). inspergitur 2, 17. 3,9 *etc.* aspergitur 3,27.
spathomela: spato melle *gd* 3,2. 4 (*non apud Pl.*).
spondylium: spondilium *gd* 3,17 (*et d* 3,23). spondelium *g* 3,23.
steliones *gd* 2,20 *etc.*
stomachicus (stomaticus *g*) 1,12.
strigilis: strigle (*gd*, strigili *rb*, *ut Pl. et Marc. cf. Neue* I, 219) infunditur 1,6. *cf. Scrib.* 39 per strigilem in foramen auris infusus.
sub-: subfita *g* (suffita *db*) 1,22. subfunduntur *g* 3,22. 25 (suffunduntur *g* 2,26. *cf.* 3,30).
subiectus: genus scripturae elegi quod subiectum est 3,4. compositio subiecta operi 2, 15 (= infra scripta 2,4).
subinde (*souvent*) 2,9 (= saepius *Marc. p.* 198 *med.*) 3,30 (*bis*). *cf. Gloss. lat. gr. Stephani p.* 204: subinde ὑπὸ χεῖρα, πολλάκις.
sugillatus *gd* 1,16.
suinus (= suillus) adeps *gd* 3,24.
suspendunt (= sedant) epiforam (lentisci folia) 1,8.
sutoricium (suturicium *gd*, sutorium *b*) atramentum 3,29.
synfitum (*g*, simphitum *d*) 2,6. 3,4.

tantum: in tantum ut 1,5.
taxare occasionem *prf.* (*cf. Pl.* 34,108 *Jan*).
temperamentum: calefactum ad temperamentum potionis (= subfervefactum et in potu datum *Pl.*) 2,11.
terebintina *g* (*et semel d* 1,23), terbentina *d semper.*
testa *gd* (testo *Pl.*) *et mox ib.* testo *g* (testa *d*) 3,4. testo *g* (testa *d*, *Pl.*) 3,30.
th *graecum plerumque servatur in g* (*sed* cyatus *semper*, maratum 1,12. titymalli *g* 3,33, mitridaticum *et* mitridate 3,33. psilotrum 3,32).
thalassomeli *g* (talasso melli *d*) 2,5. thalassomelli *g* (talasso melle *d*) *prf. cf.* oxymeli.
tiniae *g* (tinee *d*) 2,12 (*pro* taeniae *vitio sollemni*). *cf. Ackermann ad Ser. Samon.* 564 *etc.*
tribulare 2,7.
tudicula 3,30 (*bis*).
tunsus *raro g* 2,5. 6 *plerumque* tusus 1,7. 8. 21. 2,4. 8. 11. 13. 15. 3,2. 3 *etc.*, *ut* contusus 1,6.
tus *g* (thus *d*) *semper. cf. Wagner orth. Verg. p.* 476.
tussilae *g* (toxillae *g in Garg.*, tonsillae *Scrib. Marc. etc.*) *pro* tussillae (*cf.* manus uastus syllas *lect. corr.*) 1,16. *idem lingua vulgari* (*i. e. Gallica*) toles (tules *g*) 1,16. *Festus p.* 356ᵇ14 *Müll.* toles tumor in faucibus quae per deminutionem tonsillae dicuntur. *unde Isid.* XI, 1,57 **toles** Gallica lingua dicuntur quas vulgo per diminutionem tusillas (*v. l.* toxillas) vocant, quae in faucibus turgescere solent. *cf. Schneider ad Veget.* II, 10 (*Ser. Samon.* 291: quos autem vocitant tolles *etc. Marc. c.* XV *p.* 108 *extr.* . . . tolles optime sanat). *Gloss. lat. gr. Steph.* (1573) *p.* 218 *s.* tolae, tolia, tonsillae = παρίσθμια.
ulcera *et* vulnera *saepissime a librariis confunduntur et apud nostrum et apud Plinium.*

Index nominum.

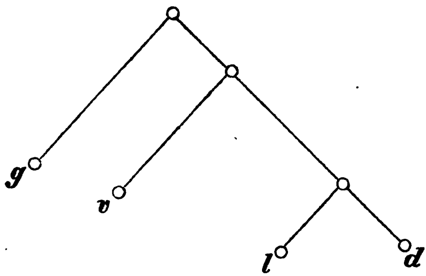
Signa ponderum medicinalium.

uncia (*litteris tantum scribitur in g,*) ∻ *d.*
scripulus (scrip̄.) ℈ *g* = ʒ *vel* ℥ (scrup̄.) *d* (2,26) } *confunduntur in d.*
dragma (*vel* drag̃. *scribiter in g*), ʒ *vel* ℥ (dr̄.) *d* (2,4. 3,5). } *confunduntur in d.*
denarii (argentei 2,26. *cf. praef.*) pondus (= *Plin.* **drachma** 3,37).
victoriati pondus (*Pl.*) *etc. etc.* (*sine signis, ex Plinio*).

GARGILII MARTIALIS

MEDICINAE

EX OLERIBUS ET POMIS.

<table>
<tr><td rowspan="5">A. textus genuinus „Plinii Secundi iunioris“ i. e. genuinis Pseudo-Plinii de medicina libris tribus sine titulo subiunctus.</td><td>g = cod. S. Galli 752 (saec. X)</td><td rowspan="2">optimi et antiquissimi.</td></tr>
<tr><td>v = cod. Lugd. Vossianus oct. 92 (saec. X) mutilus</td></tr>
<tr><td>l = cod. Lond. reg. 12 E XX (saec. XII)</td><td rowspan="3">recentes.</td></tr>
<tr><td>d = excerpta cod. Dresd. D. 160 (saec. XII, ex Anglia oriundi)</td></tr>
<tr><td>b^m = cod. vetustus Albani Torini (partim in textu ed. Basil. adhibitus partim in margine citatus)</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td rowspan="2">B. textus recentior in ampliorem (quinque librorum) „medicinae Plinianae“ collectionem receptus (lib. IV)</td><td>r = ed. princ. Rom. („Medicina Plinii“) 1509 fol.</td></tr>
<tr><td>b = ed. Basil. (A. Torini) 1528 fol. (contaminata „codicis vetusti“ textu genuino).</td></tr>
</table>

Gargilii textum olim (10. Febr. 1872) constitutum nunc addita collatione codicis Vossiani (qui non ex ipso *g*, sed ex communi fonte derivatus est) auxi et correxi.

Berolini 15. April. 1875. V. R.

I De rafano (*epit.* 33).
II De apio (1) — [*Odo* 8].
III De ruta (23) — *O.* 7.
IIII De coliandro (11) — *O.* 29.
V De malva (6) — *O.* 62.
VI De cucurbita (7).
VII De atriplice (8) — *O.* 28.
VIII De lapatio (10) — *O.* 63.
VIIII De blito (9).
X De beta (4).
XI De lactuca (12) — *O.* 20.
XII De intibo (13).
XIII De nasturcio (36) — *O.* 30.
XIIII De eruca (37) — *O.* 31.
XV De pepone (27).
XVI De cucumere (26).
XVII De carduo (28).
XVIII De alio (30) — *O.* 5.
XVIIII De papavere (29) — [*O.* 32].
XX De satureia (38) — *O.* 23.
XXI De porro (34) — *O.* 13.
XXII De ocimo (18).
XXIII De nepeta (*) — [*O.* 15].
XXIIII De menta (2) — [*O.* 47].
XXV De feniculo (24) — *O.* 17.
XXVI De holusatro (19).
XXVII De cepa (31) — *O.* 33.
XXVIII De anetho (14) — *O.* 10.
XXVIIII De sinapi (35) — *O.* 35.
XXX De cauliculo (5) — *O.* 36.
XXXI De asparago (*).
XXXII De armoracia (*deest*).
XXXIII De pastinaca (15) — *O.* 37.
XXXIIII De napo (16).
XXXV De rapo (17).

XXXVI	De thymo (*).
XXXVII	De origano (*) — *O*. 38.
XXXVIII	De cerefolio (*deest*) — *O*. 27.
XXXVIIII	De serpyllo (*deest*) — *O*. 39.
	De sisymbrio (3).
	De portulaca (20) — *O*. 19.
	De escaria (21).
	De abrotano (22) — *O*. 3.
	De panagorace (25).
	De ulpico (32).
XL	De piro (40).
XLI	De malo granato (61).
XLII	De malo (39).
XLIII	De cydonio (41).
XLIIII	De persico (42).
	De armeniaco (43).
XLV	De citrio (44).
XLVI	De pruno (45).
XLVII	De mespilo (46).
XLVIII	De zizypho (47).
XLVIIII	De fico (49).
	De uva (50).
	De moro (51).
L	De sorbo (48).
LI	De siliqua (*deest*).
LII	De cerasio (53).
	De tubere (54).
LIII	De amygdalo (60).
LIIII	De abellana (55) — *O*. *sp*. 7.
LV	De pistacio (58).
LVI	De castanea (56).
	De balano (57).
LVII	De nuce (59).
LVIII	De pinea (62).
	De palmarum pomis (63).
LVIIII	De myxis (52).
LX	De spomelidibus (*deest*).

I. De rafano.

Plin. 20,13. 19,26 (85-87).

Rafano calidam inesse virtutem omnium medicorum opinione compertum est, sed et nobis intellegere de usu licet. cur enim mixta cum cibis ceteris sola de stomacho ructus eiciat, nisi quia prima concoquitur? capillos alopeciae iniuria raptos cum melle trita restituit. eiusdem sucus etiam gravitatem aurium instillatus emendat. contra venena unicum remedium est si a ieiuno sumatur. contra pthiriasim sucus eius adhibetur, qui solus potest tenuitate subtili ad imi corporis liniamenta penetrare. Aegyptii enim reges quibus erat studium scrutari corpora mortuorum et valitudinum causas oculata fide recognoscere, in ipso corde nasci eiusmodi

---

(*De virt. herb.* 59).

Rafano calidissimam inesse virtutem omnium medicorum opinione compertum est. humectat et dispergit flegma austeritate sua, folia tamen eius minus austera sunt. articulis dolentibus contraria est. supernatat et vix digeritur [, stomachum inflat]. unicum in rafano contra venena subsidium. [semen eius fortius ipsa radice.] sucus eius cum modico rosino aurium instillatus dolori graves

---

tit. Medicina de radice *g*, De raphano *ld*. 1 inesse *gd*: esse *l* (*rb*). 2 intelligere *gld* (*rb*). 3 licet: *sic gl* (ipsius *add. rb*). | mixta ... sola ... prima *etc.*: *sic gld* (*et b*[m], *sc. cod. vet. Torini excerptus ad marg.*), mixtus ... solus ... *etc. rb*. 4 nisi quia prima *gld* (*b*[m]): nisi prius *rb*. 5 alopicii *g*, allopicii *ld*. 8 pthiriasim *g*: ptyriasin *ld*. 10 adimi corporis liniamenta penetrare *gld*: adimi corporis liniamenta (, *add. b*) cor penetrare *rb*. 12 valitudinum *gl*. | causas *ante* val. *ld* (*rb*). | oculata *g*: occulta *ld* (*rb*). 13 cognoscere *ld*. | huius modi *ld*.

vitium prodiderunt. semine rafani cum melle trito et sumpto suspirium mitigatur et tussis arcetur. sola cum salibus sumpta ventris animalia extinguit, venerem stimulat, urinam citat, puerperis copiam lactis adquirit.

⟨Rafanus quibus rebus sit contraria dissimulare nequeo, sed refero quae reprehensa in rafano scio. arguitur enim quod voci noceat et stomachum inflatione distendat, dentibus etiam contraria, quos atteri ex ea sic probant ut quod nitidissimum ebur adest a nulla alia re magis quam de rafani radice poliatur.⟩

II. De apio.

Apii quoque calida vis tradita est, quam de indicio licet colligas. nulla enim alia res fortius vel urinae difficultates resolvit vel feminarum menstruis * imperat. unde mirari necesse est quod a quibusdam inperitis indifferenter adiuncta aquae calidae febricitantibus detur, quando res calida calorato malo addita magis accendat ardorem. nisi vel strictura

---

auditus tollit. radix eius comesta in lavacris ictericos curat. radix in vino cocta calculos expellit. trita radix inposita livores tollit. sucus radicis eius vermes necat. comesta ⟨in aceto et melle infusa⟩ nausiam provocat. ⟨ipsum ius ubi infusum fuerit, *si* bibatur *in*super aqua calida, ad acidiam provocat vomitum.⟩

---

3 salibus *gl* (solibus *d*): sale *rb*. 4 u. citat *gld*: et urinam (*om.* citat) *rb*. 6 *hic subieci primum ex tribus fragmentis cod. S. Gall.* 762 (*s.* IX), *de quibus vid. Anecd. Gr. et Graecolat.* II *p.* 128. 8 iscio *ante ras. cod.* | istomacū *ante ras.* 9 contrariā *cod.* (-riū *corr.*). 10 ea *ante corr.*: eo *corr.* 11 ad(?)est *abrasit corr.* | nulla alia *ante corr.*: nullo alio *corr.* | re *ipse addidi.* 13 indicio *glb*ᵐ: iudicio *rb*. 17 indifferenter *glb*ᵐ: *om. rb*. | adiuncta *sc. haec* res *ex v.* 11. 18 detur: *sic gl* (*rb*). 19 strictura *l* (*rb*): stricta *g*.

stomachi vel praeclusa praecordia relaxanda sunt: ut priore in loco causa ponatur unde etiam ipsa febris exoritur. absque his similibus causis dati in contrarium incendunt. aqua pota in qua vel ipsi *Diosc.* vel radices eorum incoctae sunt efficaciter pugnat 3,67. contra insidias venenorum. theriacis et antidotis post amoma post cinnama iam non ut vile miscetur. est anodynos ex apii semine quae stomachum inundatione capitis laborantem mire tuetur, ut Heras Cappadox in tono suo retulit. ea recipit apii seminis — VI, anesi — VI, hyoscyami — VI, apiorum cymae — III: omnia trita creta et cum aqua subacta in

(25) Apium mingitur magis quam egeritur. cuius magis radices egeruntur quam ipsum egeritur. [Apium virtutem habet calidam et acriorem. mingitur, urinae difficultatem resolvit. radices vero eius magis egeruntur, quia ipsum apium magis mingitur quam egeritur.] coctum in aqua stomachi ardores compescit. urinam movet. tumores et inflationes tollunt folia eius trita cum pane in aqua infusa et rosaceo. [aqua ubi radix eius coxerit contra venena prodest et dolorem renium sublevat. trita eius folia

---

1 praec<lu>sa (lu *in ras.*) *g.* | praecordia *om. r.* | sunt: *sic gl* (*rb*). 3 febris *om. l.* | dati *gr* (dari *b*): data *l.* | in contrarium *g* (*r*, non contrarium *b*, in contraria *l. cf. c.* 51). incendunt *ego*: cedunt *gl* (*rb*). 4 vel (*ante* ipsa) *om. l.* | ipsi *g* (*rb*): ipsa *l.* 5 incoctae: *sic gl* (*rb*). 6 Thyriacis *l* (tyriacis *r*). 7 iam non ut vile *gl* (*rb*): *χρησίμως Diosc.* 8 mundatione *rb.* 9 Heras *ego*: hierax *codd.* | cappa(capa- *l*)dox *gl*: Cappadoro *rb.* 10 in tono *ego* (*Gal.* XIII, 416): in tomo *g*, in thomo *l* (intimo *rb*). | retulit ea. Recipe *r.* 11 *unciae nota in g est* —, *in l* ∻ (*e. g.* anesi. — VI. *g*, anesi ∻ VI. *l*, uncias sex *rb*). | anesi *gl*: anisi *rb.* | yoscy(i)ami *gl* (hyosciami *b*): iusquiami *r.* | Apiorum comae. — III. *g*, aptorum come ∻. III. *l*: comarum apii. VII. (septem *b*) *rb.* | comae *fort. factum est ex* cumae (cymae), *quod est in Ed. Diocl.* 12 creta *g*: cribrata *l* (*et cribrata rb*).

breves pilulas deformantur, ex quibus una vel duae, si febris non fuerit, dulci vino resolutae potantur. st enim febris fuerit, aqua resolutae dormitum euntibus propinantur. quantum haec potio valeat utinam nulla calamitas coegisset ut experimento meo nossem.

Pl. 20, 51.

III. De ruta.

Rutam valde hominibus salutarem testantur tot antidota medicorum qui de eius nomine gloriantur. * e quibus unum non inutile exponam repertum in aegyptia Iovis civitate atque inde adhuc Diospoliticum dictum diapeganon. stomachum excitat, digestionem adcommodat, alvum mollit, bilem extenuat, vitia pectoris lateris iecoris ac renum mitigat. conficitur sic: rutae viridis — VI, cymini — VI, piperis — VI, nitri — III. cyminum aceto prius maceratur,

---

cum pane superposita lippitudini medentur et omnem tumorem compescunt. ipsum apium viride tritum corpori infricato ubi vis quod variola non transeat: iuvat. semen apii tritum et aliud tantum semen aneti, similiter semen yoscyami, apii comae medium tantum, trita et cibrata, conspersa aqua, pillulae figurentur. si febres adfuerint, una aut duae in aqua solutae cubitum euntibus dentur: mirum est.]

---

1 pilulas *gb*: pillulas *l* (*r*). | ex quibus: *ab his verbis inc. cod. Lugd.* (*v*). 2 si febris non — potantur *om. r* (*non b*). | resoluta *b*. 3 enim *om. rb*. | resoluta *vrb*. 5 nulla: nullā *r*, nullam *b* (!, nulla *ed. Ven.*). | coegisset experimento meo novisse *rb*. 7 qui $gvlb^m$: quae *rb*. 8 unum *om. l*. | exponam *gvl*: ponam *rb*. 9 civitate atque i. a. di(y)ospolim. dictum (dictā *l*) di(y)apeganon *gvl*: civitate Diospoli atque adhuc diapeganon dictum *rb*. *cf. Gal.* VI, 265. 430 (*atque ex Ps. Plinio Oribas. vet. lat. ed. Par.* 1529 *p.* 337). 10 quod stomachum *rb* (Ruta stom. e. v^c). 13 Recipe rutae *r* (*non b*). 14 aceto prius *gv*: prius aceto lb^m (prius in aqua *rb*).

deinde torretur, et universa tunsa et creta melle optimo mixta subiguntur. rutam venenis resistere mustelae docent, quae cum serpentibus dimicaturae cibo eius armantur. docuit et rex ponticus Mithri- * dates, qui cum fratris sui timeret insidias rutae folia XX cum duabus nucibus et totidem caricis admixto salis grano cottidie ieiunus accepit. nec minorem nobis opem et contra vitia corporis praestat. aceto et oleo roseo mixta mirifice dolorem capitis avertit. inflationes choli, item matricis omniumque *Diosc.* interaneorum statim mitigat cum butyro et oleo de- 3,45. cocta et iniecta. ad lumbricos necandos utile est oleum bibisse cui ruta incocta est. ignes sacros cum aceto et oleo rosaceo et cerussa temperata ilico extinguit. datur et sucus eius ante accessionem bibendus contra febres cum frigore venientes. idem instillatus auriculis efficit ut contingat audire.

Stultissime quidam rutae vitia dixerunt quod vene- * rem inhibeat, genitale semen extinguat, infantes in (*Diosc.*) utero necet. facit enim haec non ipsa, sed qui virtutis eius obliti nec modum nec tempus aspiciunt. et ideo temperare prudentis est ut de auxilio non fiat venenum.

Ruta hortensis nimium virtutis calidae, omnia venena (46) expellit cum vino pota. sucus foliorum eius cum melle attico caligines oculorum discutit. cum melle sumpta inflationes stomachi tollit. semen eius tritum cum vino potui datum tortiones ventris tollit.

---

1 tunsa *gv*: tusa *l*. | creta *gvb*ᵐ: cribrata *l*(*rb*). | melle *gvl*: melli *rb*. 3 mustellae *r*. 4 metridates *g*. 6 nucibus iuglandibus *rb*. | admixto — cottidie *om*. *l*. 9 roseo *gv*: rosaceo *l* (*rb*). | mixta *gvl*: mixto *rb*. 10 avertit. inflationes choli (Inflaciones coli *l*): *sic gvl*. 11 buturo *v*. 13 oleum *om*. *r* (*non b*). | cui oleo ruta i. sit *l*. | Ignes acros *l*. 14 cerussa *gvl*: cerusa *b*, cęrosa *r*. | ilico *gvl*: illico *rb*. 16 idem *gvl*: item *rb*. 18 dixerunt *gvl* (-r̄ *v*): -re *rb*. 21 modos *l*. 22 fiat *gv* (*rb*): faciat *l*. 27 *quae seq. in cod. Vat.* (*Mai* 1,42) *adiecta sunt ex Apuleio Dioscoride iterumque Apuleio.*

Pl. 20,82. *Gal.* XII, 36

IIII. De coliandro.

Non dubitanter coliandro refrigeratrix potestas datur, non tamen simplex, ut prudentissime Galeno videtur, sed cui quaedam portio austeritatis inmixta sit, inde quod quaedam ex eo vitia curantur quae numquam omnino sanaret, si sola virtute frigida niteretur. cum melle et uva passa tritum et inpositum omnes tumores collectionesque compescit. praecipue tamen isto genere medicaminis doloribus testium subvenitur. suco mali granati et oleo in potione permixtum animalia interaneis innata persequitur. semen ex aqua potum solutionem ventris astringit. scriptum a multis legitur tria coliandri grana tertianas excludere, ante accessionem si fuerint devorata. isdem repellendis efficax est ipsum coliandrum ante solis ortum ignorantis cervicali viride subiectum. mirum est quod Xenocrates tradit, si unum seminis granum femina biberit, uno die ei menstrua contineri, biduo si duo, et totidem iam diebus quot grana sumpserit.

---

(35) Coriandrum calefacit et stringit, somnum etiam facit. cum melle et uva passa tritum inpositum omnes tumores collectionesque compescit. tritum cum aceto morsui canino occurrit. sucus eius cum oleo mixtus potatur contra lumbricos et tineas. [semen eius in dulci vino datum proniores reddit in venerem. si supra modum dederis amentiam nutrit. canos ex coriandro infici traditum est.]

---

tit. et 1 coliandro *gvl* (*cf. Du Cange l. Graec.*): coriandro *rb*. *item infra*. 2 galieno *gv*. 4 inde *gvl* (*rb*): *fort.* ideo. | ea *gv*. 5 sanaret *gvlb*^m^: curaret *rb*. | niteretur *gvb*^m^: uteretur *rb* (*nihil enotavi ex l*). 9 et oleo impositione permixtum *v*, et olei impositio est permixtum (*sic*) *l*. 11 asstringit (*sic*) *g*, astringit *vl*: stringit *rb*. | scr. a multis: iubent aliqui *Plin.* 12 tertianas *om. l*. 13 isdem: hisdem *gvl* (*rb*). | repellendus *rb* (*vit. typ.*). 14 ignorantis *ego*: ignoranti *gv* (*rb*), *om. l*. 17 biduo *Pl.*: duo *gv* (*rb*), duobus *l* (Duo. duo *v*, *sed ips. corr.* si duo. duo).

V. De malva. *Pl.* 20,84.

Malvam molliendi dissolvendique naturam esse sortitam graeco vocabulo licet credas. nam *απο του μαλασσειν* malaches nomen accepit. interaneis itemque vesicae prosunt in cibo sumptae. item adseverant vulnera recentia foliis malvarum itemque salicis simul tritis ad sanitatem usque perduci, melius etiam quamvis emplastro nominato. item addiderunt malva cum axungia vetere pulcherrime quassaturas foveri. * radix unius caulis admota denti pellit dolorem. eadem femori alligata stimulat venerem. eadem nigrae lanae obvoluta et illigata mammarum vitia compescit. Olympias Thebana abortivas putat esse malvas cum adipe anseris genitali parti subiectas.

⟨Sunt et alia quae in malvis non inmerito reprehensa sint.⟩ Sextius Niger et Dioscorides stomacho inutiles arbitrantur. Dioscorides et Galenus criminantur in malvis quod corpus minime alant sed citato lapsu per meatum ventris erumpant. *D.* 2,144. *Gal.* *VI*, 629.

Est et agrestis malva fortioris effectus, quam

1 *hoc verum initium statui coll. alt. epit. et fr.* III *cod. S. Gall.* 762 (*Anecd.* II, 129). 2 Nam apotumalassin mal⟨a⟩ches (a *in ras. g*) *gv*, nam ΑΠΟΤΟΥΜΑΛΑCΙΤ ΜΑΛΑΧΕC *l* (Nama potu malasui seu malaches *r*, Nam *ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν b*). 4 vesicae: brassicae (!) *rb*. | Idem *gvl* (Ass. item *rb*). 7 nominato (pretiosis *Odo*): nominata (*sic*) *gvl* (Melius enim emplastrum iidem eam addidere *etc. rb*). | Idem *gvl* (iidem *rb*). 10 in venerem *vl*. | nigrae lanae obvoluta *gv*, nigre lane involuta *l*: nigra lana obvoluta *rb*. 11 et illigata (inl. *v*.) *gv*: *om. l* (et alligata *rb*). | compescit *gvb*: comprimit *l* (concupiscit *r*). | Olympias — subiectas, *deinde* Sextius — arbitrantur *in principio capituli ponunt codd. ante* Malvam molliendi . . . *ego transposui, interpositis insuper primis tertii fragmenti verbis ex cod. S. Gall.* 762 (*Anecd.* II, 128). 15 Sextius (*Pl.*) *rb*: Sextus *gvl* (*Odo*), Sextilius *fr. cod. S. Gall.* 762. | et dioscorides *om. fr. S. Gall. cum Plinio* (*cet. cf. Diosc.* 2,144 *κακοστόμαχος*). *idem mox* arbitratur. 16 Dioscorides *etc. haec post* compescit (*v.* 11) *sequuntur in codd.* | galenus *v*, galienus *gr*. 18 meatus *fr. S. G.*

* *Gal. XII,67 (cf. XI, 867)* Galenus althaean esse contendit, emplastris mollibus adcommodata, quae tamen possit et plagis recentibus subvenire et ulcerum tabes admota siccare. haec cum in praesentia non erit, in eiusdem usum sativa succedit.

Pl. 20,8.

VI. De cucurbita.

Gal. XII,33. Veteres medici de cucurbita ita senserunt ut eam aquam dicerent coagulatam. Galenus umidae putat virtutis et frigidae, idque ex eo probat quod in cibo sumpta stomachum relaxat, bibendi desideria non excitat. cetera etiam in cucurbita talia ut aperte frigidae potestatis exempla demonstret. crudae et tritae leniunt omnem tumorem, in cibo sumptae molliunt ventrem. sucus earum, ut Galenus ait, ad-

---

(30) Malva virtutem habet purgatoriam ⟨et mollitoriam⟩ ventris. vesicam movet in cibo sumpta. trita cum rosaceo apium ictus compescit. folia eius trita cum axungia vulnera recentiora curant. semen eius cum vino tritum contra scorpionum ictus potatur. [folia eius cum vino trita ignem sacrum et quae adusta sunt sanant. tradunt etiam partu feminam liberari, si malvarum folia subter iacta sint: quae partu edito mox oportet auferri, ne matrix sequatur. recentia vulnera malvarum et salicis folia trita sine mora ad sanitatem perducunt.]

---

1 galenus *v*, galienus *gl* (*r*). | althean *gvl* (alcheam *r*, altheam *b*). 2 accomodatam *l*. 3 u. tabes exiccare. *r*. 4 haec: que *r*. | non erit *gvl* (*b*): esse non potest *r*. | eiusdem *g*: eius *vl* (*rb*). 5 succedit sativa *l*. 6 sensere *rb*. 7 Gal(i*gld*)enus *vgld*: Dioscorides *male rb*. | G. putat eam humide v. esse et frigide *d*. | umidae v: humidae *etiam g*. 8 probat *etc. haec ita apud Galenum* (*περὶ κολοκύνθης*) ... *ἔστι δὲ καὶ ἐσθιομένη πλαδώδης* (relaxativa!) *καὶ ἄδιψος*. | quod in *gvld*: quod ipsa in *rb*. 9 non excitat desideria bibendi *d*. 13 earum *d* (*rb*): eorum *gvl* (*τῶν ξυσμάτων αὐτοῦ Gal. l. c. ut Diosc.*, rasae *Pl.*). *cf. infra p.* 141,20. | galenus *v*, galienus *gld*(*r*).

compescendum velociter auriculae dolorem tepefactus infunditur. idem sucus et dolores dentium mitigat, si diutius in ore teneatur. sed et rosaceo mixtus et unctioni corporis admotus febrium restinguit ardores. cinis aridae corticis efficaciter potest combusta sanare. eundem cinerem didicimus ab expertis * vulnera in veretro iam in putredinem versa purgare et ad cicatricem usque perducere. Dioscorides ramenta corticis viridis in cucurbita laudat, eorum (*Diosc.* 2,161.) effectus sic tradit: siriasim infantium capiti inposita depellunt, cum polenta podagrae aestuanti et ignibus sacris cum pane subveniunt. semini sicco illa * vis traditur ut in pulverem tunsum et inspersum impleat vulnera quae cavata sunt. quidam illud ex * vino bibendum dederunt, ut solutiones alvi fluentis inhiberet. viticulae quoque cucurbitae iam senescen- * tes cum passo atque aceto dysentericis datae miro modo saucia intestina componunt.

Cucurbita frigida est et humida. in cibo sumpta ventrem mollit. rasura earum oculorum tumores tollit. trita cum polenta podagrae tumoribus medetur. sucus earum cum rosaceo mixtus aurium dolorem cum tumore tollit, quia humectat et deducit. (31)

---

1 velociter *et mox* dolorem *om. dl.* 2 et *om. d.* | dolores *gvld*: -rem *rb.* 3 rosacio *gv* (*semper, ut in Pseudoplinio*). 4 f. ardores restinguit *d.* | restinguit *gvldb*[m]: restringit *rb.* 5 Cinis aridae corticis *gvl* (*Plin.*): Eius aridae cortices *rb.* | potest *gv* (possunt *rb*): prestat (prāt) *ld.* 6 etenim in cibo redactae *post* sanare *add. r* (*non b*). | ab expertis *om. d.* 8 usque *om. d.* | Diascorides *d.* | ramenta: ξύσματα *Diosc.* 9 eorum: earum *gvld* (*rb*). 10 siriasim (*Diosc., cf. Plin.* ardorem capitis): pthiriasim *gv*, pthyriasim *l*, ptyriasim *d* (*r*), phthiriasim *b.* | p. inquiens infantium *r.* | capiti: cuti *gvld* (*rb*). | impositam (-tā) *l.* 11 ignibus acris *ld.* 12 Semini sicco in pulvere tuso et super infuso implet v. *d.* 13 tusum *l* (*b*). 14 ex (vino): et *gvld*, in *rb.* 15 solutionis *ante corr. g.* 16 Viticulae: Quiricule *d.* | iam *om. ld.* 17 atque *gvl*: et *d* (*rb*). | dysentericis *gv*: di(y *b*)sse(i *r*)ntericis *ld.*

Pl. 20,83.

VII. De atriplice.

Gal. XI,843.

Atriplex umidae atque frigidae substantiae holus est, amplius tamen ex umido possidet. et est illi sicut malvae facilis sucus ad lapsum. inde in cibo sumptus indubitate ventrem resolvit. crudus sive coctus inpositus duritias omnes ac furunculos sanat. pernionibus qui adhuc aestuant, antequam in vulnus erumpant utiliter inponitur. scabros ungues sine iniuria ulceris detrahit. ignes sacros sedat, podagrae fervorem cum nitro et aceto cum melle restinguit. Galenus ad aurugines expellendas vino tritum et in potione perductum efficacius putat semen eius.

Pl. 20, 85-86.

VIII. De lapatho.

Lapathus calidae et austerae virtutis est, et ideo in cibo sumpta ventrem reprimit, stomachum confirmat, ructus excitat, confundit urinam. cum fimo gallinaceo tunsa paniculas rumpit. semen ex aqua vel vino potum dysentericis subvenit. scorpionum venenis vehementer resistit nec feriri creditur posse qui ante praesumpserit eiusmodi potionem. radices

---

(32) Atriplex humidam et frigidam virtutem habet. in cibo sumpta ventrem solvit. trita folia eius furunculos curant. semen eius tritum cum vino ictericos curat. folia eius trita cum melle et nitro podagrae fervorem tollit.

---

1 umidae *v*: humidae *gl*. | holus *gvl*. 2 ex (h)umido *gv* (*lb*): ab humoribus *r*. 3 sicut malvae: *vid. supra c. V v.* 18. 6 Pernicionibus *l*. 8 ulceris *gvl*: *om. rb*. | acros *l*. | *sic*. 9 restinguit *gvlb*ᵐ: restringit *rb* (*ut supra c. VI*). 10 Galienus *g* (*r*). | aurugenes *ante corr. g*. *tit.* lapatho: lapatio *gv* (*rb*), lappatia (*sic*) *l*. 12 Lapathus *ego*: Lapatium *g* (*post* virtutis est *rb*), *om. vl*. 13 sumpta *gvl*: sumptum *rb*. | ventrem *ego*: venerem *gvl* (*rb*). | premit *l*. 14 st. firmat *l*. | confundit: ciet *Plin*. (*fort*. profundit. *cf. Epit*.). 15 tunsa *gv*: *om. l* (*rb*).

ex aceto coctae et inpositae duritiam lienis infringunt, scabros ungues levigant, ulcera in mento nascentia extinguunt, in vino coctae et inpositae strumas et parotidas sanant, gargarizatae dolorem dentium et *Diosc.* uvae tumorem mitigant, potae auruginem expugnant. 2,140. quidam putant ipsam radicem si collo suspendatur (*ap.* scrofas fugare. *Diosc.*)

VIIII. De blito. *Pl.*

Quibusdam bliti natura iners et sine acrimonia 20,93. visa est. ventrem usque ad choleram plerumque conturbant. Hippocrates praecepit ad sistenda nimia menstrua feminarum in cibo dandos. clavi pedum inposito eo limari et comprimi creduntur. sucus ex vino datus utiliter adversum scorpionum venena resistit. quidam putant etiam ipsum tritum et inpositum plagis mederi.

Lapatium hortensium sive rumex calidae et austerae (34) virtutis est. in cibo sumptum ventrem reprimit, urinam provocat, ructum excitat, stomachum confortat. in vino coctum tritum strumas et parotidas curat, et omnes tumores spargit.

Blitus virtutem habet frigidam et glutinosam. in cibo (33) frequenter sumptus stomachum evertit et colera movet. folia eius trita in scorpionum ictus ponito et cum vino pota.

---

1 positae *rb.* | infringunt *gvl*: confringunt *rb.* 2 scabros *gvlb*: scrobes *r.* | ulcera *ego*: vulnera *gvl* (*rb*). *haec saepe et apud Plinium confusa.* lichenas *ait Plin.* | v. iumento *v.* 3 extingunt *gv.* 4 gargarizatae: διακλυζόμεναι *D.* 6 suspendat *l.* 7 scrofas *gv* (*r*, -phas *b*): glandes *l* (χοιράδας *ait D., ut et supra* strumas). *tit.* blitto *l.* 8 blitti *l.* 9 colera *gvd*, cholera *l.* 10 yppo(Hypo-*l*)crates *g*, ypocrates *v.* | Hippocrate praecipiente *rb.* | nimia *gvldb*ᵐ: omnia *rb.* 11 dandum *rb.* 12 eo limari *gv*, et limari *ld*: eo elimari *rb.* 13 datus *gvld*: datur *rb.* | adversum *gv*: adversus *ld* (*rb*). 14 resistit *gvld*: *om. rb.*

Pl. 20,27.

X. De beta.

* Iecore laborantibus et spleniticis cum sinapi utilissime esui datur. ignes sacros et quae adusta sunt cum alumine inlita restinguit. ulceribus in capite manantibus, item alopeciis cruda trita optime (D. 2, 149). inlinitur. aqua in qua decocta est furfures capitis elimat, pernionibus in fomento adhibita ⟨medetur⟩, * iniecta cum melle onera ventris exponit.

Pl. 20,26.

XI. De lactuca.

. . Est autem illis natura frigida, non tamen noxii frigoris, ceterum nec usui esse potuissent, verum medium temperatumque sortitae rigorem praestant. aestatis ardores relevant, fastidio languidos ad cibum provocant, sanguinem adquirunt. lacte plurimo nutrientes feminas implent. alvum restringunt, copiosius

---

(28) Betae genera sunt duo, nigra et alba. nigra ventrem stringit maxime cum lenticula et aceto cocta, alba commoda ventri emolliendo. sucus radicis eius cum melle mixtus naribus iniectus caput purgat. elixatura eius furfures capitis tollit. betae albae sucus deducit ventrem, olera ipsius restringunt. sucus radicis eius aut elixatura fortius deducunt.

---

tit. De beta ⟨beta i. cives grandes *v*[c]⟩ *v*. 1 spleni(e *rb*)ticis *g*: splene *ld*. | cum: beta cum *rb*. | sinapi *rb*: si(y *l*)nape *gld* (et splenitim sinape *v*). 2 ignes acros et que usta s. *ld* (usta *etiam v*). 3 inlita *v*: illita *gld*. | restinguit *gvlb*[m]: restringit *d* (*rb*). 4 alo(allo- *ld*)piciis *gvl* (*r*). 6 eliminat *d* (*rb*). | Pernicionibus *l*, perniobus *v*. | in frumento *ld*. | medetur *d* (prodest *rb*): *om. gvl* (occurrit *Pl.*). 7 inecta *l*. | ventris *gvld*: veteris *rb*. *titulus deest in rb duobus in unum capitulis conflatis.* 8 *abesse videtur initium capituli* (*de generibus lactucae, ut apud Pl.* 19,127). 9 usui *om. r*. 10 med. temperatumque s. *gv*: med. temperamentumque s. *l*, medium temperamentum s. *rb*.

ingestae resolvunt. optime illas stomachicis dari non lotas Dioscorides adfirmat. tritae cum sale combusta sanant, si ante pustellas inlinantur. ignem quoque sacrum eadem ratione compescunt. coctae in patina aliorumque holerum more condita cholera laborantibus utilissime offeruntur. quidam eas ad eandem causam cum lacte coxerunt. *Diosc.* 2,164.

XII. De intibo.

Diosc. 2,159. *Pl.* 20,29 *et* 32.

Sativis intibis styptica ut medici aiunt et austera natura est. ideo et stomacho adcommodata sunt, et ventrem restringunt cocta maxime et cum aceto data. et thoracis ardores et oculorum epiforas et podagras cum polenta optime leniunt. cardiacis super sinistram papillam ex aceto inposita prodesse certissimum est. radix trita scorpionum plagis medetur, ignes sacros adhibita cum polenta fugat. sucus cum aceto ac rosaceo mixtus capitis dolores relevat, iocineris et vesicae vitia cum vino haustus emendat.

Lactucae natura frigida est, non tamen noxii frigoris. (36) in cibo sumpta fastidio languidos iuvat prius quam habeat sucum. inbecillum tamen corpus facit ex parte. sanguinem adquirit. lacte plurimum nutrit feminis. trita cum sale combustis medetur. [haec et in viris veneris usum coercet.]

---

1 optime — affirmat: *sic gb*[m] (l. d. | diu adfirmat *v*, l. affirmant *om.* dioscorides *rb*), optime illas dioschorides stomaticis non lotas dari diu affirmat *l.* | stomachicis *gv*, -ticis *lrb.* 2 Trite cum busta sanant *l.* 3 inlinantur *gv*: inliniantur *l*, illinientur *rb.* 4 sacrum *gv*: acrum *l*, *om. rb.* *tit.* intibo (*sic semper*) *gvl*: intubo *rb.* 8 sativis — est *gvl*: Sativus intubus stipticae ... austerae naturae est *rb.* 9 accommodata sunt *gvl*: -tus est (*et similiter semper in seqq.*) *rb.* 10 ut v. restringant *l.* 12 super *gv*: supra *rb* (*l*). 13 pallam *l* (mammam *Pl.*, mamilla *epit.*). | impositos *r*, -tus *b.* | prodesse *om. r.* 15 sacros *hic etiam l.* 16 ac *gvl*: et *rb.* 17 vessicae *g.* | hausta *l.*

sanguinem reicientibus itemque geniturae abundantia laborantibus alterno die potandus offertur. omnibus partibus quae refrigeratione sanandae sunt, cum aceto et cerussa efficaciter sucus inlinitur.

Pl. 20,50. *Diosc.* 2,184.

XIII. De nasturcio.

Natura nasturcio caustica est et tamen usum venerium videtur inhibere, eadem fortasse ratione qua etiam ruta nimia vi caloris semen genitale consumit. fermento mixtum et adpositum furunculos itemque carbunculos provocata suppuratione disrumpit. sucus inlitus capillis fluentibus prodest. idem infusus auribus dolores dentium mitigat. seminis maior effectus adeo ut etiam partus necet. cum vino haustum animalia ventris extinguit. venenis serpentium occurrit et fugare eas creditur carbonibus suffumigatum. lienem reprimit in potione cum aceto datum vel cum fico devoratum. ischiadicis utilissimum est cum aceto et polenta impositum. lichenas cum melle inlitum purgat. ulcera capitis itemque porriginem cum anserino adipe tergit. alvum pur-

---

(37) Intiborum genera sunt duo, subamari et dulciores, stomacho adcommodi, et ventrem restringunt triti cum aceto, et oculorum dolores [cum polenta]. cardiacis impone in sinistra mamilla.

---

1 reiicientibus (*sic*) *g*. 2 offertur potandus *rb*. 3 sanandae *rb*: -da *gvl*. 7 qua: quae *g*. | etiam *om. rb*. 8 Fermentum (-tū) *rb*. | fermento *Plin.* = ἅλμῃ *Diosc.* 9 disrumpit *gvl* (dir- *rb*). 10 inlitus *gv*: illitus *rb*, illinitus *l*. | infusus *rb*: fusus *gvl*. 11 magior *ante ras. g*. 13 serpentium *gv*: -tum *rb* (*l*). 14 eas *gv*: eos *rb* (*l*). | carbonibus *om. r*. 15 Lienum *g*. | in potione *om. r*. | cum aceto: ex vino *Pl.* 16 fico *gv*: ficu *rb* (*l*). | sciadicis *g*, sciaticis *v* (*rb*), scyaticis *l*. | utillimum *gv*. 19 porriginem *gv* (*rb*): pruriginem *l* (*Odo*). | cum adipe anserino *rb*. | terget *gvl*.

gat ex aquae cyathis quattuor unius denarii pondere propinatum. sorbitionibus mixtum pituitam pectoris solvit. cum lacte caprino coctum dolores pectoris mitigat. a ieiunis ex melle sumptum tussientibus salutare est.

XIIII. De eruca. *Pl.* 20,49.

Eruca calidae quidem, non tamen nimium austerae ignitaeque virtutis est. inde venerem maxime stimu- *Diosc.* lat in cibo sumpta et digestiones adiuvat et urinam 2,169. movet. lactucae quoque optime in cibo iungitur, ut *Pl.* 19,44. rigori par fervor admixtus temperamentum salubre componat. ex vino pota duritiam sensus contra verbera creditur posse praestare. infantibus tussientibus in cibo utilis est. maculas cuti tollit ex facie cum melle inlita, lentigines extrahit. radix in aqua decocta extrahit ossa quae fracta sunt. semen ex vino potum scorpionum venena itemque aranei muris excludit. nigras cicatrices cum felle bubulino ad candorem reducit. condituras coquorum tam ipsa

---

Nasturcium calidum est, et conficit carnes ita ut (63) constringat flegma et faciat stranguriam id est meatum urinae obduret. semen eius tritum cum fermento duritias omnes tollit et carbunculos curat. semen tritum cum aqua paniculas spargit.

---

1 quatuor *g* (*rb*), IIII. *vl* (VII *Plin.*). | deñ. pond. *rb* (*Pl.*): denarii (*om.* pond.) *gvl.* 4 Aieiunus (*sic*) *v.* *Post tit. sequitur folium album in v cum lacuna capitulorum quinque* (XIV—XVIII). 6 Eruca *om. gl*, *post* virtutis est *interponunt rb.* 10 rigore *l.* 12 posse *gl*: *om. rb.* 13 est *rb*: *om. gl.* 17 bubulino *g*: bubulo *rb* (*Pl.*, cum bibuli felle *l*).

quam semen adeo suavissimas reddit ut inde a Graecis euzomos nominata sit.

XV. De pepone.

* Melonis usus est quidem gratior, verum difficile concoquitur propter naturalem rigorem. et ideo nonnulli cum aceto sumunt, puleium ei et cepas admiscent, quo nocitura vis frigoris temperetur.

Pl. 20,6. Pepo in cibo levior. nam detracta cute ac semine abiecto esui datus stomachi compescit ardores, alvum leniter mollit. coctus ex aqua cum oleo aceto melle iucundissime sumitur. caro eius inposita fronti glarantes oculorum epiforas miro modo mitigat. ulcera in modum favi concreta, quae ceria Graeci vocant, trita radice pelluntur. adsignatum cortici eius ut maculas ex facie sine signi vestigio detrahat. semen in pulverem versum lomentoque permixtum nitidiorem feminis cutem praestat.

---

(64) Eruca calidam virtutem habet et causticam, non tamen nimium austerae ignitaeque virtutis est. venerem maxime stimulat in cibo sumpta, digestiones facit, urinam movet. semen eius tritum cum pipere potum ex vino venerem movet.

---

(50) Pepo est nimium frigidus, difficile digeritur propter naturalem rigorem. ideo nonnulli cum aceto consumunt et cum aliquo calido, ut cepae aut puleium, permiscent. carnes eius oculorum fervorem tollunt. semen eius tritum cum vino potum canino morsui subvenit. mingitur, egeritur et inflat.

---

2 ЄΥΖΟΜVS *g* (*litt. mai.*, *min. lr*, *graecis b*). *tit.* De melone *d.* 5 sumunt et p. *ld.* | puleium *gld* (*r*): pulegium *b.* 7 nam: non *d.* 8 compescit *om. d.* | et alvum *d.* 9 cum aceto et oleo. | (et *d*) melle *ld.* 10 iocundissime *gld.* | glarantes: *sic omnes* (*fort.* glareantes). 12 theria *gd*, cheria *lr* (κηρία). 13 assignatum *gld*: assignanturque *rb.* | eius ut *g*: eius est ut *ld*, eius quod *rb.* 14 signis *ld.* 15 pulverem *rb*: pulvere *gld.* | lomento: farina *Pl.*, ἀλεύρῳ *Diosc.* 16 n. cutem feminis p. *ld.*

XVI. De cucumere. D. 2,161. Pl. 20,5.

Cucumis et ipse naturae frigidae reperitur, ventrem resolvit, stomacho adcommodatus est, quibus anima linquitur odore succurrit. folia eius ex vino trita vulneribus medentur quae caninus morsus inpresserit. semen ex dulci vino datum vesicae laboranti facilem praestat urinam. dysentericis ex lacte muliebri acetabuli mensura datum prodest. tritum pari pondere cum cymino etiam purulenta vitia iocineris expurgat.

XVII. De carduo. Pl. 20,99.

Carduo natura mordax et subaustera est. ideo sucus eius alopecias ex capite depellit, stomachum iacentem si non avidius sumatur erigit et recomponit. radix ex aqua decocta cupiditatem bibendi potatoribus subministrat. matrici utilissimus cibus est: ne mirare quod sic a feminis carduus appetatur. est et alia causa qua patrocinari feminis possit. nam Glaucias

---

Cucumeris natura frigida est, stomacho adcommoda. (49) radix eius in aqua cocta sitim arcet. sucus eius alopicias tollit. semen eius urinam movet atque ventri (vesicae?) et calculosis medetur.

---

1 frigide nature *ld.* | repperitur *g.* 2 resolvit *gld*: solvit *rb.* | 3 anima *gld*: *om. rb.* | linquitur: liquitur *gld* (*rb*). | eius *postea add. g.* 5 imprессit *r.* | ex vino dulci *rb.* 6 facile *r.* | Desintericis *g* (dissent- *d*, dissint- *r*). 7 acitabuli *gld.* | datus *ld* (ur *compendio supra scripto*). 8 tritum — vitia *om. r* (*ubi sic* mensura datum iecinoris expurgat). | Tritum pari pendere (Tr. piper pondere *ld*) — expurgat *gld*: purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, et iocinoris vitiis auxiliatur (*sic ex Plinio suppl. Torinus*) *b.* 9 iocinoris *d.* 11 alopicias *g* (*r*), allopitias *d.* 12 recomponit *gd*: componit *rb* (*l*). 13 decocta *gd*: cocta *rb* (*l*). 14 Ne *gld*: nec *rb.* 15 appetatur *gld*: ambitur *rb.* | est — (16) possit *om. ld.* 16 feminis *g*: eis *rb.* | nam *om. r.* | gaucias *d.*

scribit cibum cardui adiuvare ut masculos procreent. mastice carduorum odorem oris commendabilem red-
Pl. 19, dit. non praeteribo quod de servandis carduis legisse
43,153. me memini: aceto melle diluto condiuntur, addita radice lasaris et cymino. eiusmodi arte provisum est ne quis omnino sine carduis dies esset.

Pl. 20,23. **XVIII. De alio.**

Magna vis alio, et ideo ex eo est maxima utilitas.
* omnibus quippe perniciosis hominum malis vehementer resistit. serpentes et scorpiones itemque alias latentes bestias odore solo fugat, ictibus eorum aeque medetur sive vulneri inlitum sive in potione vel in cibo sumptum. morsui canino cum melle succurrit. taenias et alia ventris animalia in mulso aceto coctum perimit et expellit. siccum cum restibus suis oleoque permixtum omnes ictus venenatos efficaciter sanat. eodem modo et attritas corporis partes et ulcera in capite manantia quaeque in vesica tumescent lenit inpositum. peregrinantibus esui datum minime patitur eos aquarum et locorum mutatione pertur-

---

(51) Cardui natura mordax et subaustera est. mollis frigidus et indigestus. ideo sucus eius alopicias expellit. matrici utilissimus cibus est.

---

1 cibum cardui *gld*: cardui cibum *rb*. 2 mastice *gld*: Mastica *rb*. 3 carduis *om. rb*. | legisse me memini: legi *d*. 4 aceto melle *gl* (Aceto et melle *d*): aceto scilicet melle *rb*. | diluto c. *g* (*rb*): diluuntur ac c. *ld*. 5 lasaris *g*: laseris *d*, lasseris *l*. | eiusdem modi *gd*. *tit.* de aleo *g*. 7 alio: aleo *g* (allio *lrb*). | ex eo est maxima *gl* (b^m): in eo maxima est *rb*. | 8 omnibus: Hominibus *l* (*qui mox om.* hominum). | pernitiosis *g*. 10 I. eque eorum m. *l*. 12 sumptum: datum *l*. 13 taenias: tineas *gl* (*rb*). 14 siccum cum *gb*: Succum cum *r*, Sic cum *l*. | suis: sui *l*. | oleoque *gl*: oleo *rb*. 16 eodemque *rb*. 17 quaeque: quecumque *l*. | vesicam *l* (*cf. Pl.*). | tumescent *g*: -cunt *lrb*. 19 et *gl*: ac *rb*.

bari. suffito eo feminarum secundas evocari Hippocrates auctor est. suspiriosis quidem per se crudum, aliqui et cum lacte tritum dederunt. Diocles hydropicis cum centaureo miscuit. idem freneticis elixum dedit. Praxagoras alio ita usus est contra morbum regium in potione vini. viride cum coliandro et fico datum alvum mollire perhibetur. tussim et * suspirationes pectoris mitigat in faba coctum. elixum inlitumque temporibus dolori capitis opitulatur. aurium doloribus sucus cum adipe anserino tepefactus infunditur. raucitatem vocis emendat in piso aut in faba sumptum, et quod ad vocem attinet coctum crudo, elixum sicco utilius existimatur. tenesmo ex pulte coctum medetur. tumores suspectos ex adipe dissolvit.

Alium calidum est et deducit et mingitur. corpo- (56) ribus quidem bonum est, oculis vero perniciosum. movet enim ventrem et deducit id quod invenerit, simulque et urinam movet. oculis caliginem facit. coctum tamen invalidum est. inflat autem calore suo et ventos movet. femiuarum secundas evocat. potum ex vino cum pipere tritum ictericos curat. stomachum laedit. spicas tres cum lasare aut cum pipere albo quartanariis dato cum vino ante accessionem. tritum cum sale morsui canino recenti inponitur. tritum cum vino tineas ventris et lumbricos excludit.

---

1 suffito: suffitu *Plin.* | ip(yp- *l*) pocrates *gl*. 3 dederunt *gl*: dedere *rb*. | ydropicis *gl*. 4 centaureo *g* (*Pl.*): -rea *lrb*. | freneticis: *sic et g* (*ut semper* f *pro* ph). 5 alio *g*: allio *lb* (eo *r*). | ita *gl*: *om. rb*. 6 viridem *g*. | coliandro *gl*: coriandro *rb*. 7 fico *g*: ficu *lrb*. 8 suspirationes *gl*: -nem *rb* (suppurationes *Pl.*). 9 inlitum *g*: illinitum *lrb*. 11 Raucitatem *gl* (*Pl.*): Raucedinem *rb*. | piso: pisa *lrb*, ipsa *g*. | aut in faba *gvl*: aut faba *rb* (*ab his verbis denuo incipit v*). 12 ad *om. v*. | adtinet *g*. | attinet aut coctum aut crudum *l*. 13 Thenesmo *l*. 15 dissolvit: solvit *l*.

Pl. 20,76.

XVIIII. De papavere.

Capita eius et folia decocta meconion faciunt medicamentum, contra ea corporis vitia quae medio rigore sananda sunt. sucus cum rosaceo mixtus dolorem aurium mitigat. folia decocta et cum rosaceo trita morbis articularibus optime inlinuntur. aqua foveri in qua papaverum capita decocta sunt vigilia morbo laborantibus itemque ex epifora lippientibus prodest. semen tritum cum aceto et melle non modicam tumentibus opem praestat. cortex cauliculorum contusus et redactus in pulverem mellique permixtus sordidis vulneribus utiliter inponitur.

Est et silvestre modici capitis et non ita fruticis elati, quod miro usu faucibus in tumore positis asperatas axterias sanat. fit ex eo medicamentum quod medici auctore Chrysippo diacodion vocant. *(cf. P. 20,79 (207)).

---

(52) Papaver restringit quidem et replet et est fortissimum, et fortius quod est nigrum. horum omnium sucus magis egeritur quam carnes. coquendo ergo servabis ita ut eum volueris aliquid desiccare, suco prius *quam* recentibus carnibus utaris. nam genera papaverum multa sunt, et agrestia quidem medicinae usu efficacissima sunt quae in hortis seruntur. album papaver minus efficax, soporiferum est quidem, quoniam minus rigoris in se continet, quem paulatim illi cultura decoxit. folia eius

---

1 eius *gvl*: papaveris (*et mox* folia eius) *rb*. | meconion *gvl*: -nicon *rb*. 3 sananda (*om.* sunt) *gv*: sunt sananda *l*, sanantur *rb*. | r. sananda sucus c. rosatio trita morbis a. *etc. g* (*non v*). 5 morbis articularibus *gvl*: tumoribus articularibus *r* (tumoribus auricularibus *b*). *cf. epit.* | inlinuntur *gv*: illininntur *lrb*. 6 vigilia *gvl*: vigiliarum *rb*. 7 epifora lippientibus *gv*: epi(y)phora oculis lippientibus *lrb*. 9 Cortix *g*. | caliculorum *v*, caulicorum *l*. 11 utiliter *gvl*: *om. rb*. 12 fructicis *g*. 13 miro usu *gvl*: miro est in usu *rb*. 14 asperatas *g* (et asp. *rb*): apperatas *v*, apporiatas *l*. 15 auctore *in marg. add. g* (*ante* crysippo *ut vl*). | diocydon *gv* (*rb*), dyocidon *l*.

XX. De satureia. *

Satureiae calida vis ét prope ignita est. unde illi et nomen inditum credunt, quod pronos faciat in venerem. ideo et gravidae prohibentur eam in cibo sumere. nam trita et ventri superposita partus etiam mortuos pellit. urinam movet ex vino pota. lethargicos letaliter dormientes excitat capiti eorum cum aceto frequenter infusa. stomachum nausiantem vel in ovo sumpta vel pota confirmat. contra animalia quae aculeatis ictibus saeviunt non inutiliter adhibetur.

XXI. De porro. *Pl.* 20,22.

Porro capitato ad multa corporis vitia Hippocrates usus est. sucum eius sanguinem reicientibus etiam solum bibendum dedit, quamvis ceteri cum galla vel turis farina dandum censuissent. vulvas contractas eodem suco resolvit. ipsum etiam in cibo

---

cum rosaceo trita tumorem articulorum tollunt. calda in qua coxerint capita eius, foveto caput freneticorum, somnum facit. semen eius tritum cum aqua capitis dolorem tollit et somnum facit.

Satureia calida est et prope ignita. venerem movet: (65)
ideo in utero habentibus dari prohibetur. semen eius tritum ex vino potum urinam movet. folia eius trita cum aceto fronti inlinito: lethargicos suscitat. [ad stomachum cum vino et aqua calda bibitur.]

---

1 Satureia *g.* | vis est et p. i. *l.* 2 illi et *gv*: et illi *lrb.* | creditur *l.* | facit *r.* 3 ideo et *gvl*: ideoque *rb.* | eam *gvl*: eo *rb.* supposita *gvlb*ᵐ: supposita *rb.* 5 pellit *gvl*: expellit *rb.* | movet ex v. *gvl*: movet et ex v. *rb.* 6 lithargicos lo&aliter (loetaliter *v*) *gv* (lythargicos lętbaliter *r*). 7 nausiantem *vl*: nauseantem *g.* 9 non (n̄) utiliter *v.* 11 capita ad *v.* | ippo(ypo- *l*)crates *gv.* 12 sucum eius *gvl*: succum enim eius *rb.*

sumptum fecunditati plurimum adquirere existimavit. purgat ulcera ex melle contritus. in sorbitione ptisanae datus destillationes itemque tussim, thoracis arteriae pulmonisque vitia compescit, vocem purgat, venerem stimulat, somnos adducit. capita bis aqua
* mutata cocta molliunt alvum. eadem aqua cum vino pota restringit.

Pl. 20,21. Sectilis profluvium sanguinis sistit, et maxime in naribus, si cum manna turis aut galla contritus atque inlitus inhaerescat. ex abortu plus iusto san-
Diosc. 2,178. guinem profluentem detinere potus solet. Dioscorides ad eandem causam profluvii septem seminis scripulos cum myrti bacis pari pondere in potione dandos putat. contra ictus venenatos vel cum mero vel cum aqua mulsa sucus datus prodest. sed et folia contrita cum melle vulneribus adposita non minus profuerunt. eodem suco plerique cum lacte muliebri veterem tussim atque pulmonis vitia sanarunt. aurium quoque dolores cum felle caprino vel pari mensura mulsi compescuerunt. profuit multis in dolore capitis cum dormitum ire cupissent idem sucus sive

2 contritus in *g*, contritus. in (In *l*) *vl*, contritus etiam in *r*, contritus et in *b*. | tipsanae (ti=sanae *corr.*) *g*, tisane *v*, ptysane *l*. 3 datus. *rb*: datur (.Distillationes . . .) *gvl*. 6 vino *gvlb*ᵐ: aqua (*iterum*) *rb*. 7 restringit *lrb*: restringunt *gv*, restinguit *b*ᵐ. 8 Sectilis pr. (*cf. Epit.*) *ego*: sucus (succus *l*) eius profluvium (profluuii *gv*) *gvl* (*Odo*), Succus eius cisis (*sic*) pr. *rb*. *sed incipit altera huius capituli pars de porro sectivo* (*ex Pl.* 20,21). 11 detinere — (12) profluvii *om. rb* (*qui habent* plus iusto sanguine profluente septem *etc.*, *nisi quod b*ᵐ sanguinem profluvii). 12 septem: *fort.* sex (ᴠɪ). *cf.* σπ. $<\overline{\beta}$ (*binas drachmas cf. Odo* 513) *Diosc.* (*est autem scripulus tertia pars drachmae*). | seminis (σπέρματος *D.*): semis *gvl*, et semis *rb*. 13 p. p. in potione dandos pari portione (*iterum*) *r*. 14 putant *rb*. 16 melle vulneribus *gvl* (*Odo*): melle ac mulieribus *rb*. | prosunt *l*. 17 plerique *om. l*. 18 tussem *gvl* (*supra v.* 3 tussim *iidem*). 20 mulsi *gvl* (*Pl.*): usi *rb*. | compescunt *l*. 21 ire cupissent *gvl*: irent *rb*. | idem *rb*: Item (*puncto ante posito*) *gv*, Idem *l*.

auribus sive naribus cum parte tertia mellis infusus. ita idem lumborum dolores ex vino mitiores facit. sanguinem excreantibus, pthisicis, etiam destillationibus vetustissimis vel ex ipso cibus utilissime datur vel sucus in potione miscetur. in cibo sumptus plurimum estur contra venena fungorum. fracturas alligat, duritias relaxat, vulnera recentia cum sale adpositus statim claudit, ebrietates discutit, venerem stimulat, sitim sedat, ventrem mollit. vocem adiuvat adstipulante Nerone qui porro debuit quotiens bene cantavit. *P.* 19, 33,108.

⟨Capitato porro in eo quod extenuare quidem videtur calorata vis creditur, sed admixta est illi et acrioris et umidi qualitas. ideoque Dioscorides haec in eo vitia percenset quod inflationes stomachi excitet, sucos inutiles generet, vesicam vulneret, caligines incutiat. atque ideo flegmate laborantibus modice datur, felle autem prorsus denegandum rectissime Galenus existimat. vitia eius haec ferme viden- *D.* 2,178. *G. ubi?*

Porrus minus quidem calefacit, urinam tamen movet et egeritur. habet etiam partem purgatoriam: humectat enim. carbunculos curat et stomachum. post cibum accipiendus est. tritus cum melle vulnera sordida purgat. (60)

Sectilis porrus in cibo sumptus vocem expurgat. sucus foliorum eius cum rosaceo vulnera aurium et tumores sive percussuras curat. sucus eius cum gallae (61)

---

3 pthisicis *l*: ptisicis *gv*. | distillationibus (*ut supra*) *gvl*(*rb*). 4 utilissime datur *gvl*: utilis sumatur *rb*. 5 sucus in *gvl*: sucus eius in *rb*. | miscetur. In cibo s. *gv*(*l*): miscetur. Idem succus in cibo s. *rb*. 6 estur (*Pl.*): est *gvl*, prodest *rb*. 7 vulnera (*Pl.*): ulcera (ἐσχάρας) *Diosc.* 8 cludit *gv*. 10 adstipulante *v*: astipulante *gl* (*rb*). | qui *l* (*b*[m]): quae *gv* (*rb*). *fort.* qua. | qui porrum debibit *l*. 12 *Additamentum ex cod. S. Gall.* 762 (*Anecd. II*, 129). | capitatus porrus *cod.* | quedam *cod.* 13 bis *cod.* 14 D. e cineo vitia *cod.* 16 excicet. sucus inutilis generat *cod.* | vissicā (*corr.* visicā) *cod.* 19 firme *corr. cod.*

tur: inflationes facit, oculos hebetat, stomachum laedit, sitim gignit. sed recte Plinius noster adiecit, copiosius sumptus. unde apparet haec omnia frustra adscribi, si modum temperare nescimus.⟩

Pl. (20, 21, 47) *ubi?*

XXII. De ocimo.

Pl. 20,48.

De virtute ocimi penes medicos opinio incerta est. nam qui auctore Chrysippo criminantur, haec eius vitia percensent, quod sit stomacho inutile, quod oculos hebetet, quod insaniam faciat, iecori obsistat: et ideo capram genus hoc herbae numquam omnino contingere. addunt praeterea, si tritum lapide contegatur scorpiones gigni, commanducatum et in sole positum vermes creare, pediculos etiam nutrire. Afris putant hoc esse persuasum, si quis eo die quo ocimum sumpserit a scorpione feriatur, non posse salvari. sed qui in diversa opinione sunt haec falso tradita adseverant. quin immo stomacho prodest quod inflationes eius ructuando dissolvit

---

pulvere sanguinem reicientes curat. folia eius trita cum sale vulnera recentiora curant. semen eius tritum cum vino potatur contra fungorum praefocationes. cocti stomacho utiles, crudi utentibus malum.

---

1 oebetat (ebetat *corr.*). | Estomacum *cod.* 2 pleniusante *corr. cod.* 3 sumatū *cod.* (sumtū *corr.*). | frusta adiscribi inobmod *cod.* 5—16 *om. d.* 5 opinio—auctore *om. r.* | incerta est opinio *b.* 6 qui *gvl*: *om. b.* | chrisippo *gv*, crysippo *l.* | atque eius haec v. p. *r.* | haec *om. v.* 7 percessent (*sic*) *v.* | quod sit s. inutile *gvl*: quod obsit stomacho *rb.* 8 hebet& (ʰeb&*g*, ebetet *l*). quod *gvl.* | faciat *gvl*: facit *rb.* | iecuri *g.* 9 obsistat *gvl*: obsistit *rb.* 12 sole *gvl*: sale *rb.* | peduculos *v.* 13 Afris (Affris *l*) putant hoc *gvl*: Aphris quoque hoc putant *rb.* 15 sunt *gvl*: sint *rb.* 16 *abhinc d*: Ocimum st. pr. *etc.* | quin immo — dissolvit *gvl*: quin imo inflationes stomachi ructu dissolvit (coctum cum aceto, et sumptum r. *etc.*) *rb.* 17 quod: quia *d.* | ructando solvit *d.* | dissolvit. Coctum *gv* (*ld*). *sed cf. Plin.*

coctum ex aceto sumptum. reprimit alvum fluentem. semen tritum haustumque naribus sternutamenta compescit, verrucas tollit atramento sutoricio temperatum.

XXIII. De nepeta. (Gal?)

Nepetam Graeci calaminthām vocaverunt, nostri vulgo nepetam dicunt. magnae virtutis et vehemens (Gal. XIV, 43). in calore est. unde etiam nobilissimis antidotis meruit ascribi, e quibus unum quod hodieque diacalaminthes a medicis praedicatur publicandum putavi: nepetae * — VI, petroselini — VI, seselis — VI, pulei — VI, (cf. Gal. VI, 282). thymi ſc. XII, apii seminis ſc. XII, ligustici — II, piperis — VI, omnia tunsa creta melli optimo mixta diutissime subiguntur: digestionem facit, stomacho * et praecordiis utile est et pituitas thoracis ac capitis dissolvit ac purgat, iecori medetur, duritiam

---

Ocimum siccat et stringit, stomacho prode est, in- (41) flationes ructu discutit coctum cum aceto. supprimit alvum fluentem. urinam movet. sanguinem reicientes ex mulsa frigida, capitis dolorem cum rosaceo, semen eius tritum haustum naribus sternutamentum compescit. tritum epiforas oculorum tollit.

---

2 semen *om. ld.* | sternumenta *v.* 3 sutoricio *gv*: sutorio *rb* (*Pl.*), sutario *ld.* 5 calamitam *gvl.* | vocant *l* (vocavere *r*). 6 nepitam (*hic*) *gv.* | quae magnae *rb.* 8 asscribi *gv.* | odieque *g* (*om. l*). | dia calamintes *gv*, calamintes (*om.* dia) *l* (dyacalamites *r*). 9 Accipe (Recipe *r*) n. uncias sex *etc. rb.* | Nepetae. ·vi (*et sic semper omissis unciarum notis*) *g*, Nepete. ÷ (*postea* —) vi *v* (÷ vi *l*). 10 Seselis *gvl*: seseleos *rb.* | Pulei *gv* (puleii *lr*, pulegii *b*). 11 ſc xii *gv*, ſcr. xii *l.* | Appii semen *gv.* | Ligistici *g*, ligustici *v*, lygustici *l*: lybistici *rb* (levisci *b*[m]). | lybistici unciam unam, piperis unam *rb.* 12 omnia *gvl*: haec omnia *b*, quae omnia *r.* | creta *gvb*[m]: cribrata *rb*, et cribrata *l.* | melllique *rb.* 13 subiguntur *gvl*: -gantur *rb.* 14 toracis *g.* | ac capitis *gl* (a capitis *v*): capitisque *rb.* 15 dissolvit *gv*: solvit *rb* (*l*). | iecuri *g.* | Duritia (*sic*) *g.*

lienis infringit, calculos pellit, urinam citat, ad-
ubi? monet menstrua feminarum. hoc antidotum Galenus polyides inscribit, quod putat tam salutare ut plurimis annis vitam hominum possit extendere.

Pl. 20,53.

XXIIII. De menta.

De menta quoque quae potuimus adnotare subiecimus. labentem animum odoris efficacia recreat. stomacho nihil concupiscenti fastidium detrahit. sanguinem excreantibus in sorbitione ptisanae optime propinatur. in dolore capitis contusa temporibus inlinitur. instillari auribus sucum cum aqua mulsa utile est in dolore. aridae pulvis tribus digitis apprehensus et cum aqua calida in potione datus omnem stomachi detergit iniuriam. eadem res etiam ventris animalia interficit.

(*cf. Anecd. II*, 124). Nepeta calidissimae virtutis est. unde ex ea fit antidotum quod diacalamintes vocatur. urinam citat, menstrua movet. sucus eius ex mulsa potus sanguinem excreantes sanat. sucus eius aurium vulnera curat.

---

(26) Menta virtutem habet refrigeratoriam (*al.* calidam). sucus eius cum aceto et sulphure ignem sacrum tollit, tumores et vulnera capitis curat. sucus eius cum aceto pota sanguinem reicientibus prodest. sucus cum melle acapno et felle perdicis caligines oculorum extergit. vomicam stringit sucus eius cum mastice catapotio facto si glutiatur.

---

1 citat *gvl*: ciet *rb*. | Admonet *gv* (*προσκαλεῖται Gal. XII*, 5. *κινεῖ VI*, 285): admonet *rb* (*l*). 2 hoc *gv*: hoc autem *rb* (*l*). | galenus polytesin scribit *gv*, galienus polites inscribit *l*, Galienus polotensis scribit *r* (Galenus Polotensis scribit *b*). 3 salutare *gvl*^c: salubre *rb* (*et ante ips. corr. l*). 4 . . . possit extendere. De menta quoque . . . *sine tit. novi cap. et sine numero g* (*item lr, non v*). 5 quoque *om. rb*. | adiiciemus *r*. 8 tisanę *gv*, ptysane *l* (tysanae *r*). 11 . . . est. In dolore . . . *gvl*. | digitis tribus *rb*. | appensus *l*. 13 detergit *l*^c (*rb*): deterget *gv*, digerit *ante ips. corr. l*. | Eadem res etiam *gvl*: Eadem etiam res *b*, Eademque res *r*.

XXV. De feniculo.

Pl. 20,95. 96. (*Gal.* XI, 883).

Calidam vim feniculo insitam non tamen simplicem sed cui etiam austeritas mixta sit gustus ostendit, et multa praeterea per quae vel solvendi vel extenuandi vel etiam siccandi exprimit potestatem. traditum in libris et serpentes annuam senectutem feniculi gustatione deponere et oculorum caliginem suco eius excludere: unde intellegi datum est easdem virtutes et corporibus humanis utiles esse, sicuti postea experimenta docuerunt. sucus ergo cum melle attico mixtus vetustissimam licet caliginem discutit. auribus purulentis idem sucus infunditur. vermiculos etiam qui in isdem nascuntur interficit. radix in ptisana data laxat renum densitatem. hydropicis ex vino data succurrit. veretro laborantibus ex vino cocta fomentum perquam utile subministrat. ipsa cum oleo trita eidem causae medetur. tumores et quae ictu vel repentina indignatione commota sunt folia ex aceto trita dissolvunt. adversum ictus scor-

---

Feniculum calidam virtutem habet insitam, non tamen simplicem sed cui etiam austeritas mixta sit, ut gustus ostendit et multa praeterea per quae eluendi et extenuandi vel etiam desiccandi habet potestatem. oculorum vulnera et cicatrices curat. suci foliorum eius partes duas mellis acapni partem unam simul misceto et tepidum oculis infundito. radice eius in aqua cocta foveto caliginantes oculos. sucum eius infunde in aurium (47)

---

tit. xxiiii *g* (*et sic etiam v*). 2 etiam (et *l*) austeritas *gvl*: austeritas etiam *rb*. | mixta *gvl*: admixta *rb*. 5 Traditum *gvl*: traditumque *rb*. | in libris (*sc. Plinii* 20,95,254). 7 datum est int. *l*. 8 humanis *gvl*: *om. rb*. | utile *gv*. | sicut *l*. 9 docuerunt (-eř) *gv*: docuere *rb* (*l*). | ergo *gvl*: ergo eius *rb*. 12 isdem: hisdem *gvl* (*rb*). 13 tisana *gv* (tysana *r*). 14 data *g*: pota *vl* (*rb*). | Veretro *gvl*: Veterno *rb*. 16 medentur *g*. 18 Adversus *l*.

pionum itemque serpentium optime semen ex mero sumitur. simili modo temperatum venerem stimulat, urinam ciet, sistit alvum, pulmonis et iocineris iniurias abigit, abundantiam lactis puerperis praestat, ex aqua tritum nausiam sedat, stomachum dissolutum adstringit: nec est illud periculum etiam si in febre sumatur. vulnera dentis canini cum melle inlitum purgat et sanat.

Pl. 20,46.

XXVI. De holusatro.

Scorpionum ictibus et morsui canis semen eius ex vino datum occurrit. in mulso decoctum atque potum difficultatibus urinae medetur. tormenta ventris et ceteras intestinorum querelas eodem modo sanat. radix in vino decocta calculos pellit. lateris et lumborum doloribus eadem potione succurritur. sucus algentibus propinatus exoptatum calorem per membra diffundit.

---

vulnera. radix eius in vino cocta sanat hydropicos pota. veretrorum causae radice eius in vino cocta foveantur. folia eius trita cum melle canino morsui subveniunt. semen eius ex vino tritum potatum urinarum difficultates iuvat et lactem provocat.

---

(42) Olusatrum calidae et austerae virtutis est. coctum in oleribus commodum stomacho. crudum comestum multum calefacit vesicam et urinam movet. radices eius in mulsa coctae difficultates urinae expellunt. semen eius tritum ex vino calculos frangit et expellit. sucus radicis eius potatur contra fluorem multum sudoris.

---

1 serpentum *gvl* (*rb*). 3 Sitit (*sic*) *g.* | iocineris *gvl*[c]: iecinoris *rb*, iecoris *ante ips. corr. l.* | iniuriam *l.* 4 pperis *v.* 5 ex: et *l.* | nausiam *gvl*: nauseam *rb.* 6 adstringit *g*: astringit *vl.* | in febres amatur (*sic*) *vl.* 8 et *gvl*: atque *rb.* *tit.* De holosatro *gd* (*rb*), De holisatro *v*, De oleastro (*sic*) *l.* 9 ictui *d.* | eius *gvld*: holosatri *rb.* 11 tormenta: tormina *Pl.* 13 pellit *om. r.* | Lacertis (Lactus) *d.* 15 propinatur (*sic*) *g.*

XXVII. De cepa. *Pl.* 20,20.

De virtute ceparum inter medicos non nulla diversitas est. Dioscorides putat ex cibo earum sitim accendi, inflationes fieri, caput praegravari. Galenus existimat is demum qui felliti videantur esse contrarias, ceterum flegmate laborantibus etiam utiles adseverat. Asclepiadi videtur ceparum usus perquam necessarius, et firmitatem valitudinis obtinere qui eas ieiuni cottidie sumpserint. credit et stomacho cibum salutarem, videlicet illa ratione quod spiritus agitet. praeter haec peculiare cepis attributum putat ut quotienscumque edentur gratiam nobis boni coloris adquirant. somnum cepas adiuvare, alvum mollire consensu omnium creditum. medentur oris ulceribus, si cum pane manducantur. morsus caninos virides ex aceto inlitae sanant. siccae quoque cum melle contusae contra morsus eosdem pari virtute subveniunt. ad eandem causam ex vino et melle decoctas iubent vulneribus inponi nec nisi post tertium diem solvi. Dioscorides cum sale et ruta caninis morsibus suadet inponi. instillatus auribus sucus cum lacte mulieris prohibet dolorem. quidam illum repente obmutescentibus ex aqua bibendum

Diosc. 2,180. *ubi?* *D. l. c.*

1 non(n̄)nulla *gvl*: nulla *rb*. 2 Dioscorides (-dis *gv*): proxumi *Plin.* 3 Galenus *gvl* (*b*): Galienus *r*. 4 is: his *gvl*, illis *rb*. 6 asseverat *v*, asseverant *l*. 7 valitudinis *gvl* (*r*): valetudinis *b*. | optinere *l*. 8 cottidie *g*: cotidie *v*, quotidie *rb* (*l*). 9 illa *vl*: *om. g*, ea *rb*. 10 adtributum *gv*. 11 edentur *ego* (*cf. Pl.*): videntur *gvl* (*rb*, *cf. Odo* quotiens aliquis conspexerit illas). 13 creditum est *l*.

f

16 contunsae *hic g*.. | eosdem ~~eodē~~ | ⟨pari⟩virtute *g* (*sc. ad* eodē *corr. primum addidit* f, *deinde omnia delevit*, *et ante proximum versum adscripsit* pari). | easdem *v*. 17 ad e. c. *gvl*: eandem causam *r*, eandem ob causam *b*. | ex melle et vino *l* (*rb*). 18 iubent *ego*: iubet *gvl* (*rb*). | nec nisi—(20) imponi *om. l*. 19 Dioscoridis *gv*. | D. cum *gv*: D. et cum *rb* (*l*). | cum cepa sale et ruta *gv*, cum caepa salem et rutam *rbl* (*omisi* cepa). 22 illum *om. l*.

dederunt. conluendis dentibus frequenter adsumptum integros eos servare praesumitur. tardantibus menstruis feminarum non inutile est vel ipsas in cibo offerre vel sucum ex vini potione miscere. idem sucus et caput optime purgat si modo patienter naribus fuerit attractus, et cum adipe gallinae trituras pedum mitigat quas calciamenta fecerunt. fluxu ventris laborantibus profuit coctas eas in cibo sumptas oleo prius tinguere, scilicet ad mitigandos morsus quos in eiusmodi causis necesse erit experiri. alopecias tunsis cepis infricare inter efficacia remedia compertum est. Galenus adfirmat citius ex his nasci capillos quam si alcyonio quis utatur.

Gal. (*simpl.*) *XII*, 48.

(*cf.* *Pl.* 20,74).

XXVIII. De anetho.

Anetho etsi calida vis traditur, non est tamen plurimum fervens nec austera, verum habet aliquam

---

(57) Cepae oculis quidem prosunt, [infusa dolores et caligines tollit, sumpta nutrit flegma], sed corpori inutiles propter calorem et acrimoniam, quia nec egeruntur nec nutriunt corpus: ob hoc inutiles. nam et calefacientes siccant corpus. cepa trita cum aceto et sale morsui canino convenit: recenti inponitur. cocta cum melle trita veterrimis vulneribus (a morsu canino factis) et bestiarum omnium plagis convenit. sucus eius cum rosaceo aurium surditatem solvit. sucus eius cum lacte mulieris aurium dolorem tollit. alopiciis fricatis de cepa capillos nutriunt.

---

1 con(c̄ *v*)luendis *gv*: colluendis *l* (*rb*). | assumptum (adsumptum *v*) integros *gvl*: assumitur, aegros *rb*. 2 tardentibus *rb*. 3 cibos *l*. 7 fecerunt *gl* (feceř *v*): -re *rb*. 8 sumptas o. p. tinguere *gvl*: sumere o. p. tinctas *rb*. 9 ad *gvl*: et *rb*. 10 eiusmodi *gvl*: huiusmodi *rb*. | erit: est *l*. 11 A. etiam tunsis *rb*. 12 Galenus *gvlb*: Galienus *r*. | adfirmat *v* (affirmat *gl*). | his *gvl*: iis *rb*. *tit. et* 14. (*etc.*) anetho *gv* (*b*): aneto *l* (*r*). 15 verum habet aliquam in se etiam m. *gvl*: verum in se habet aliquam (etiam *r*) m. *rb*.

in se etiam molliendi potestatem, si graecis auctoribus credimus etiam nutriendi: nullum denique athletarum cibum sine anetho esse patiuntur. aegrotantibus prodest cum ex oleo tepefactum cerebro infunditur. creditur dare illis aliquas et febris indutias, mitigat capitis dolores, nervorum tensuras relaxat, non dormientes ad spem quietis invitat. stomachi querelas coctum in aquae cyathis tribus potum miro modo relevat: ructus indicio est, per quem intellegere datur aperta omnia quae clausa torquebant. digestiones adiuvat: ideo ventrem videtur inhibere. intestinis laborantibus et ventris dolori vel ex aqua datum in potione succurrit. tritae radices et inpositae fervoribus medentur oculorum. cinis eius suspendit uvam faucibus ingravescentem. radicum acrior cinis est, adeo ut curentur ex eo et caro crescens et sordidum vulnus et quae serpere incipiunt. semen fervefactum admotumque naribus singultire non patitur. *ubi?*

Anetum calefacit et restringit. prohibet sternutamenta naribus oppositum. defectum stomachi [curat], capitis dolorem et vertigines [sedat]. in aqua coctum potatum indigestiones et acres ructus tollit. in oleo coctum capite de eodem uncto somnum facit. semen eius ex vino potum tortiones ventris et intestinorum tollit. (38)

---

3 Agrotantibus *g*. 4 ex *gvl*: *om.* *rb*. | cerebro infunditur *gvl*: ac crebro (cerebro *b*[m]) infusum *rb*. 5 creditur enim illis dare a. *rb*. | et febris *gv*, febris (*om.* et) *l*: ex febre *rb*. | inducias *v* (*l*). 6 mitigas (*sic*) *g*. 7 dormientis *g* (-tes *vg*[c]). 9 modo miro *l*. | relevat *vl* (*rb*, solet depellere *Odo*): revelat *g*. | indicio est ructus *rb*. 10 intellegere datur *gv* (*lb*): datur intelligi *r* (*cf.* *c.* 25). | omnia: *cf.* *Odo* (os stomachi). 11 videtur ventrem *l*. 12 et ventris dolori *gvl*: et ventri *rb*. 15 ingravescentibus *r*. 16 r. vero acrior *rb*. 18 semen eius f. *rb*.

Pl. 20,87.

XXVIIII. De sinapi.

Pythagoras inter ea quae propter virtutem et efficaciam laudat, primum sinapi locum adsignat. D. 2,183. cuius naturam medici volunt esse thermanticam hoc est caloratam, leptynticam quae quod invenit extenuet, epispasticam quae quod comprehendit adducat. merito ergo sucus eius, in quo omnis virtus est constituta, tantis tamque numerosis corporum vitiis praestat auxilium: sensus acuit, alvum mollit, urinam ciet, menstruis imperat, calculos frangit, caput purgat nunc palato gargarizatus ut pituita crassior profluat, nunc admotus naribus ut sternutamento strictura solvatur. stomacho contra omnia querelarum genera succurrit. suspiriosis flegmate dissoluto liberos hauriendi aeris praestat meatus. serpentium ictibus et scorpionum cum aceto tritum inlinitur. non inutilis cibus est contra venena fungorum. positum extrinsecus cutem vi caustica exulcerat, raro medicis ad eiusmodi remedia venientibus, quoniam paene intolerabilem suscitat ustionem nec nisi in magnis ac vetustissimis causis tam saeva

tit. synape *g*, sinape *v*, synapi *l* (sinapi *rb*). 2 adsignat *g*: assignat *vl*. 3 medici volunt *gvl*: vult *rb*. | thermaticam *rb*. 4 caloratam *v*: coloratam *gl*(*rb*). | lepticāq' eo quod *g*, leptyticam eo quod *vl* (lepticam quae quod *rb*). | inveniet *rb*. 5 epispasticāq' *gv* (epyspasticamque *l*, epispaticam quae *b*, epyspastycam q. *r*). | comprehendat *rb*. 6 Merito—(8) auxilium *gvl*: Merito ergo virtus eius omnis est tantis insinuata indiciis, tanquam numerosis corporis vitiis praestet auxilium *rb*. 8 accuit *g*. 10 palato *om. rb*. | gargarizatus (*sc.* sucus) . . . admotus *gvl*: -tum *rb*. 11 crassior *vb*: grassior *gl*(*r*). | sternutamento *rb*: -ti *gl* (sternumenti *v*). 14 liberos *gvl*: *om. rb*. | meatus *gvl*: -tum *rb*. 15 serpentum *gvl* (*rb*). | ignibus (*suprascr.* ictibus) *l*. | et scorpionum *om. l*. | tritum *rb*: tritus *gvl* (*cf. v.* 10). 16 non *gvl*: nec *rb*. 17 Positam *l*. | uıcastıca *l*. 18 eiusmodi *gvl*: huiusmodi *rb*. 19 quoniam (qūō *gr*, qm̄ *v*) *gvl* (*r*): quomodo (*nota male explicata*) *b*. 20 nec nisi *gvl*: necnon nisi *rb*. | ac *gvl*: et *rb*.

tormenta subeunda sunt. sed hoc genere tormenti et umor capitis avertitur qui caecitatem oculis comminatur quique stomacho atque pulmoni acer instillatus letaliter ad pthisim praestruit. et coxae dolores per vesicas et pustulas digeruntur, et splenis tumor solvitur ac iocinerum indignatio relaxatur, et hydropicis innatans umor iam non reversurus hauritur. aiunt et lethargicos excitari, si pedes eorum simul tritis sinapi et fico arida perfricentur. nos interim de suco locuti sumus qui semine exprimitur, admixtus scilicet nunc aquae nunc melli si usus exegerit. est et aliud quod ex caule colligitur: hic cum inaruerit, lacteam facit guttam, utilem dentibus si in dolore mandatur. elegans ex eo velut antidotum Plinius tradit. nam semen sinapis eiusdemque radices in musto contineri iubet: hoc colatum putat dandum vitiis faucium stomachi capitis oculorum, potioni modum statuit quantum manus plenae

2 et humor (umor *v*) *gvl*: humor (*om.* et) *rb*. 3 atque: aut *r*. 4 loetaliter *gv* (lęthaliter *r*), loetale iter *l*. | pthisim *v*, ptisim *g*, ptysin *l* (*rb*). 6 iecinorum *rb*. 7 ydropicis *g*: hidro- (ydro *l*)picus *vl*. | innatans *gvb*^{m}: uı^{tans}tıatus (*sic supra scr.*) *l*, minitans *rb*. | iam *gvlb*^{m}: tam *rb*. 8 lethargicos (*Pl.*): lethargos *gvl* (*b*, lythargos *r*). 9 sinapi: *sic gvl* (*rb*). | fico *gv*: ficu *l* (*rb*). | arida *gvlb*^{m}: ariola *rb*. 10 Nos *gvl*: Nunc *rb*. | interius *l*. 11 admixtus: -tis *gvl* (*rb*). | aquę (aque *vl*) . . . melli *gvl*: aqua . . . melle *rb*. 12 exegerit *gvl*: exigit *rb*. | aliud quod *gvlb*^{m}: alius qui *rb*. | ex *gvl*: *om.* *rb*. 13 hic: hoc *b*^{m}. | inaruerit (inharuerit *g*) *gvl*: inhaurierit *b*^{m}, expressus fuerit *rb*. 14 mandatur *vl*: mundatur (*cum* u *ex* a *aperto*) *g*, illiniatur *rb*. | Elegans — (15) nam *gvl*: Fitque elegans ex eo antidotum sicut docuimus (*sic dissimulato nomine Plinii*) *rb*. 15 semine . . . radicibus *r*. 16 in musto *gv*: vini musti *l*, in musco *rb*. | contineri — putat *gvl*: *om.* *rb*. 17 dandum *gvl*: (in musco) datur *rb*. 18 modum statuit *gvl*: modo statuto *rb*. | plenae (-nę *g*, -ne *l*) mensura *gvl*: plena *rb*.

mensura concludit. fit ex sinapi oleum semine infuso, lumborum doloribus et nervis torpentibus necessarium.

Plin. 20,33.

XXX. De cauliculo.

Cato tradit populum romanum sexcentis fere * annis medicina brassicae usum. nondum enim in urbem commeaverant medici, qui in artem redegerunt quemadmodum magno sanitas constet, et peregrina pigmenta secum attulerunt ut illis inponerent pretia quae vellent. ceterum militares viri gloriosas cicatrices gratuito holere curabant, eodem horto usi ad salutem: dum illos pascit, et sanat. ponam primo in loco medicamentum re vera ita appellandum Catonis antidotum, quod ille ex brassica componendum putavit dolori capitis, oculorum caligini, stomacho et praecordiis profuturum. crudam cum coliandro et ruta et menta et radiculis laseris ex aceto et melle conteri iubet ac mane ieiunis duorum acetabulorum mensura propinari. ceterum brassica hoc modo curat: vulneribus non solum recentibus verum

---

(62) Sinape calidum est et egeritur, sed ⟨hoc⟩ restringit urinam. semen eius tritum cum melle et aceto mixtum caput purgat gargarizatum. stomacho contrarium crudum, coctum cum olere iuvat stomachum. semen eius tritum cum aceto serpentium vulnera curat.

---

1 Fitque *rb.* | sinapi *rb*: sinape (*hic*) *gv*, synapis *l.* | infusum *l.* 4 sescentis *vl.* 6 urbem *rb*: urbe *gvl.* | commeaverant *v* (*rb*): commoveaverant *l*, commeaveř (-verunt) *g.* | artem *rb*: arte *gvl.* | redierunt *l.* 7 magna *l.* 8 p. secum pigmenta *rb.* 10 horto (orto *g*) usi *gvl*: horto cura usi *rb.* 14 capitis dolori *rb.* 15 coliandro *gvl*: coriandro *rb* (*item p.* 167,5). 16 laseris *gvl*: lasseris *l*ᶜ, lasaris *rb.* 17 aeitabulorum *l.* 18 ceterum *gvb*: Cerebrum *l*, De cętero *r.* 19 curat *gvl*: curans *rb.* | verum *vl* (*rb*): sed *g.*

etiam veteribus, canceratis quoque, si prius aqua calida fota sint, crudam contritam bis die inponi ⟨iubet⟩. et impetigines credit hoc modo tritam sine ulceratione sanare. podagrae atque articularibus morbis cum ruta et coliandro et hordei farina et salis mica utiliter admoveri putat, fistulas itemque luxata discutere, tumores aut evocare aut spargere inpositam, insomnia ac vigilias compescere si decocta cum sale et oleo ieiunis in cibo detur, decoctae aquam in fomento nervis articulisque prodesse. eius qui brassicam ederit urinam servari iubet, quam calefactam nervis utilem adseverat. pueros etiam numquam debiles fieri si ex ea urina frequenter laventur.

hactenus de Catone. nunc ad medicos transeamus, *Pl.*
ex quibus Chrysippus peculiarem brassicae librum 20,34.
dicavit omnium membrorum ex ea remedia continentem. eius et ceterorum de brassica haec opinio est: cibus eius adsiduus caliginem discutit, concoctioni prodest, purgationem feminis excitat, copiam lactis infundit. semicruda alvum resolvit, bis cocta constringit. cruda ex aceto sumpta splenicos curat, *

1 quoque *gv* (*cf. Pl.*): que *l* (*rb*). 2 fota *gvl* (*rb*): fomentata b^{m}. | fota. sic contritam crudam *l.* | bis die *g*: bis in die *vl* (*rb*). | imponi et (Et *vl*) *gvl* (*addidi* iubet *ex Plinio cf. rb*). 3 et in(im *vl*)petigines credit *gvl*: et ad impetigines iubet creditque *rb*. 4 ulceratione *gvl*: exulceratione *rb*. 6 s. quoque mica *rb*. | itemque *gvl*: atque *rb*. 7 luxata *rb* (*Pl.*): laxata *gvl* (*cf. ad p.* 165,14). | discutere tumores *vl* (*cum Od. et Pl*): discuteret humores *g* (discutere, humores *rb*). 8 inposita *vl.* | si—(9) detur *gvl*: *om. rb.* 9 Decocte aquam *l* (*rb*): Decocta ea quā (*male dist.*) *g*, decoctaeaquā (*sine dist.*) *v*. 11 Eius quoque qui *rb*. 12 nervis asseverat utilem *rb*. | adseverat *gv*, ass- *l*. 13 ea *om. vl.* 15 Actenus *v*. 16 crisippus *g*, chrisippus *v*. 17 membrorum $gvlb^{m}$ (*Pl.*): morborum *rb*. 18 Eiusque *rb*. 19 est. Cibus (Cybus *l*) *gvl*: est, quod cibus *rb*. | eius *g* (*rb*): *om. v.* | assiduus *gvl*. 20 foeminis expurgationem excitat *rb*. 21 bis cocta (*Pl.*): discocta *gvl* (*rb*). 22 splenicos *vb*: plenicos (*sic*) *g*, spenicos *r*, spleneticos *l*.

partus etiam mortuos pellit. cocta contrita et sto-
* macho cum axungia vetere et rosaceo superposita ardores febrium mitigat. lepras et psoras cum alumine rotundo ex aceto inlita emendat, eadem virtute medicaminis etiam fluentes capillos retinet. testium et genitalium vitiis utiliter inponitur, efficacius pro-
D. futura si fabae tritae misceatur. Dioscorides sucum
2,146. eius viridem cum iri et nitro ad molliendum alvum dari censet. podagricis et arthriticis cum aceto et feni graeci farina utiliter inponitur.

* Catapotia Corneliana alectoria fiunt ex brassica satis innoxia, Corneliana ab auctore dicuntur, alectoria quod post balneum sumpta circa cantum gallorum alvum incipiunt commovere. eorum compositio talis est: cucurbitae agrestis interioris medullae s̄c̄. VI, piperis s̄c̄. VI, dacrydii s̄c̄. XII, mastices s̄c̄. XII, haec trita et creta suco brassicae temperantur et in pilulas ad modum erviliae deformantur. ex his quinque vel septem, interdum etiam novem post balneas propinantur, nec erit necesse ut is qui accipit aliquid de cottidianae vitae consuetudine inmutet.

Pl. Stirpes eius aridi combusti et in cineres redacti
20,35. vim causticam praestant, qua ratione ad veteres la-

1 contrita et *gvl*: contritaque *rb*. 2 vetere *gvl*: -ri *rb*. | rosacio superposito *g* (*non v*). 3 psoras *rb* (*Pl.*): sporas *gvl*. 4 rutundo *g* (*non v*). 7 Dioscoridis *gv*. | vero succum *rb*. 8 iri *g*: yri *lr*, hyri *b*. | admoliendū *v*. 9 dari *om. l*. | artitricis *gvl*, art(h *b*)etticis *rb*. 10 feno(-nu *b*)graeci *rb*. 11 Cataputię ... allectoriae (*etc.*) *r*. | allectoria *gv* (*b*), [al]electuaria (*sic*) *l*. | brassica *rb*: -cae *g*, -cę *v*, -ce *l*. 12 Corneliana— allectoria *gvl*: *om. rb*. | [Al]Electuaria *l*. 15 (*etc.*) s̄c̄ *gv*, sc̄r. *l*. 16 dacrydii *g*, dacridii *v*: dyagridii *l* (*rb*). | masticis (*sic*) s̄c̄. (sc̄r. *l*) XII. *gvl*: *om. rb*. 17 haec—creta *gvl*: quae trita et cribrata *rb*. | pilas *l*. 18 erviliae *r*: herbiliae (-ię *v*, -ie *l*) *gvl*, herviliae *b*. | V *gvl* (*r*). 19 VII *vlr*. | VIIII *v*, IX *l*. | balneas: *sic gl* (*rb*), banneas *v*. 20 his *v*. 21 cotidianę *v*, -ne *l*. 22 Stirpes quoque e. *rb*. 23 veteres *gvl*: ventris *rb*.

teris et coxae dolores cum axungia vetere efficaciter admoventur. eundem cinerem si quis psilotris cum aceto et lasere coniunxerit, detracti pili non renascentur. apud Galenum invenio semine brassicae poto, maximeque aegyptiae quae vehementior illi videtur, lumbricos et omnia intus animalia extingui. pulvis e cinere radicum iacentem uvam subiectus attollit. Melitius adfirmat uvae esse remedia radicem plantae avulsam colloque suspensam ita ne terram post runcationem contingat.

G. (simpl.) XII, 42. *Pl.* 20, 36,95. *

XXXI. De asparago.

Asparago inest et caloris aliquantum, sed illi etiam styptici vigoris temperatura miscetur. inde

Pl. 20,42.

Caulium genera sunt quinque, cumanus pompeianus aricinus sabellicus bruttius, una virtus calida. cumanus sessilis, in capite fusis et latioribus foliis. pompeianus ex ima parte tenuissimus totum corpus in caput contrahit tenerum alias et contra frigora infirmum. aricinum frequentibus foliis, sed qui tamen alio modo pensat quae reciduntur: plurimo caule renascitur. sabellicus est crispus, sapore dulcissimus, crassus in foliis, caule macilento. bruttius altissimi fruticis, tenuissimi caulis et duri.

(29) *Pl.* 19,41.

In cibo utilissimi, et ventrem movent et urinam. sucus eorum in vino mixtus aurium dolores instillatus *sanat.* semen eorum cum vino tritum potum lumbricos et tineas ventris *interficit.* calefacit et fel deducit.

(*Pl.* 20,33)

---

1 et coxae *gvl*: coxaeque *rb.* | vetere *gvl*: -ri *rb.* 2 admovetur *gv.* | eundemque *rb.* | psilot(h)ris *r* (*b*): spilotris *g*, pıſlotuſ *v*, pis lociis *l.* 3 lasere *gv*: lassere *l*, lasare *rb.* | c̄iunc|xerit *v.* 4 galienum *lr.* | autem invenio *rb.* | semine ... poto *ego*: semen (sem̄ *v*) ... potū *gvl* (*rb*). 6 extingui: *sic gvl* (*rb*). 7 e *gvl*: vero ex *rb.* | adtollit *v* (att- *g*). 8 Melitius *gvl*, melicius *Odo* (*cf.* Meletos *Pl.* 28,7 *s.* Miletos *Pl. ind.* 28): Melius quoque *rb.* | adfirmat *v*: affirmat *g.* 9 runcationem b^m: truncationem *gvl*, evulsionem *rb* (*Odo*). 11 et *om. d.* | aliquantulum *ld.* 12 etiam illi vigoris stiptici t. *d.* | stiptici *etiam g* (styptici *v*).

stomacho laborantibus cibus utilior. transit in antidoti vicem si cum cymino oleo sale ieiunis offeratur. et coli dolorem sic acceptus emendat, caligines discutit, ventrem leniter mollit. radix ex vino albo trita et in potione perducta calculos frangit. eadem lumborum dolores et renum sedat. medetur etiam vulvae querelis. aceto discocta et inposita contra elephantiasim efficax creditur. eadem sicca tunsa et in lana denti dolenti admota sine dolore eum detrahit. semen obolorum trium pari pondere cum cymino potui datum venerem stimulat, sollicitat urinam.

* XXXII. De armoracia.

(*cf. P.* 20,12). Calida est armoraciae virtus, et ideo in cibo sumpta copiosam effundit urinam. incitat etiam menstrua feminarum. stomacho utilis ex aceto data. pituitas glutinosas cum melle sumpta dissolvit. radix

---

(*cf. Anecd. II*,123). Asparagi in cibo sumpti stomacho prosunt. calidi sunt. radix in aqua cocta vesicae causas omnes curat et calculum frangit. in vino cocta radix eius quartanariis prodest, dentium dolores tollit et agitatos confirmat. renum dolores et urinarum suffocationes purgat. semen eorum tritum cum vino (*pot.* cymino) potum venerem stimulat.

---

2 cimino *gv.* | c. cymine (*sic*) et sale *l*, c. cim$\overset{i}{o}$no et sale *d.* 3 choli *gv.* 4 ex v. albo pota (pota albo *d*) calculos fr. *ld* (*cet. ad h. l. cf. Plin., ubi male dist. Detlefsen*). 5 perducta *gv*: data *rb.* 6 dolores *gvld*: -rem *r* (-re *b*). | querelis vulve *ld.* 7 discoctę imposita *g* (discoctaeimposita *v*). | discocta: decocta *Pl.* | eleph(f)antiasim *gv* (*rb*): -sin *ld.* 8 creditur esse. *ld.* 9 dolenti *rb* (*cf. D.*): dolentis *gv*, doloris *ld.* 10 pari pondere *om. g* (*non vld*). | cum cymini pari pondere *rb* (*cf. Pl. et supra p.* 154,13). 11 urinam sollicitat *rb.* *tit.* (*etc.*) armoracia *gv*: -tia *ld* (*rb*). 12 et ideo *om. d.* 13 etiam *om. d.* 14 utilis ex *gv* (*rb*): utilis est ex *ld.*

adusta et in pulverem versa siccandis ac purgandis vulneribus inponitur. quidam sucum eius ex vino datum contra venena utilem crediderunt. eadem trito semini vis est, si cum melle sumatur. nobis expertum est armoraciam in ptisanae sorbitione discoctam thoracis vitia sanare.

XXXIII. De pastinaca. *Pl. 20,15.*

Pastinacae vis omnis in radice et in semine constituta est. aqua mulsa in qua radix discocta est potui data iocineris et lienis querelas, lumborum et renum vitia compescit. dysentericis etiam vetustis utilis radix in lacte decocta. trita ex aqua et in sucum redacta ac potui mensura quattuor unciarum data opisthotonicis et pleureticis praestat medelam. radix collo alligata tumores testium sedat. negant * feriri a serpentibus qui pastinacam secum ferant vel ante gustarint. venerem stimulat copiosior in cibo sumpta. dentes radice pastinacae circumscalptos credunt a dolore relevari. semen ex vino vel ex posca datum scorpionum venenis resistit. aeque semen ex vino datum tumentem alvum feminarum

2 Quidam s. *gld*: Quidam vero s. *rb*. | eius *vld*(*rb*): *om. g*. 3 crediderunt (-r̄ *v*) *gvld*: -re *rb*. 4 trito: trita *gv*, -ti *rb*, *om. ld*. | semini *gvld*: -nis *rb*. | Nobis *gvl*: Nobis quoque *rb* (nobis — est *om. d*, *ubi* Armoracia ... discocta ... sanat). 5 ptisanae *b*: tisanę *g*, tisane *vd*, tysanae *r*, ptypsane *l*. 7 in *gvl*: *om. rb*. 8 constituta est *gv*: est constituta *l* (*rb*). | aqua vero *rb*. | discocta est *gv*: cocta est *l*, est discocta *rb*. 9 iocineris *gv*: iocinoris *l*, iecinoris *rb*. | lumborum vitia et r. *l*. 10 Dysentericis *g*: dysintericis *v*, Disyntericis *l* (Dissin- *r*, Dyssen- *b*). | vetustissimis *l*. 11 aut trita *rb*. | aut in succum *rb*. 12 suco *gvl*. | IIII. *g*, IIII^{or} *v*. 13 opistotonicis *gv*: opystonicis *l*, opistotonis *rb*. | spleureticis (*sic*) *r* (spleneticis b^{m}). | medullā (*sic*) *g*, medellā *v*. 14 radix quoque *rb*. 15 ferunt *l*. 16 gustarint *gv*: -tarunt *l*, -taverunt *r*, -taverint *b*. 17 Dentes vero *rb*. | pastinace radice *l*. 18 adolore *gv*: ad odorē *l*, dolore *rb*. | semen vero *rb*. | vel ex pusca — vino (*om.*) *in marg. suppl. l*. 19 posca *gv* (b^{m}): pusca *l* (*rb*).

et suffocationes ex matrice praeclusa efficaciter solvit. cum melle tritum canceratis vulneribus inponitur.

Pl. 20,11.

XXXIIII. De napo.

Non unam eandemque virtutem in omnibus napis experta medicina est. hoc enim quod angulosis foliorum caulibus ad anethi similitudinem floret, vesicae laboranti itemque cessantibus menstruis feminarum decoctum ex aqua mulsa utile existimant. per quae non dubie ostenditur calidam possidere virtutem. semen quoque eius tostum atque tritum bibendum ex aquae calidae cyathis quattuor dysentericis obtulerunt, sed urinam videtur inhibere nisi illi pro modo lini semen addatur. alterum genus est quod simile rafano ac rapo videtur, laudatissimi seminis et contra venena fortissimi. ob hanc causam optima quaeque theriaca sine eo nulla conficitur.

---

(39) Pastinacae *vis* calida et austera, in radice et in semine constituta est. radix eius in mulsa cocta datur *ad* iocineris et lienis, renum et lumborum dolores. in cibo saepius sumpta venerem stimulat. semen eius ex vino tritum menstrua provocat, et matricum suffocationes sanat.

---

(40) Napi calidissimi sunt et conturbant corpus. non deducuntur, sed minguntur. tritis cum melle dysentericis cataplasma umbilicum et renes. semen eius contra venena potum datur. ex vino similiter potum urinam movet.

---

1 praeclusa: -sas *gvl* (*rb*). 3 et eandem *ld*. 4 est medicina *rb*. | hoc *gvld*: id *rb* (*sc.* genus). 5 anethi *gv* (*b*) aneti *ld*. | floret similitudinem *rb*. 8 quȩ *g*, q̄ *v*, quod (q: *rb* (*l*). 10 aqua calida ecyatis quattuor *g*, aq calidaecyatis. IIII. *v*, aqua calida cyatis IIII. (ciatis. III. *d*) *ld*. | dysen(in *v*)tericis *g*: dissen- *l*, disen- *d* (dissin- *r*, dyssen- *b*). 11 optulerunt *ld* (obt- *gv*). 12 pro *gvld*: aequali *rb*. 13 laudatissimi *g* (laudantissimi *vld*): lautissimi *rb*. 14 f. seminis *b* (*propter dittographiam in r*, *ubi sic*: „l. seminis et c. v. fortissimi seminis. et contra venena fortissimi.“). | ob hanc *etc. om. d.* | hanc *gvl*: quam *rb*. 15 quoque *r*. | nulla *gv*: *om. l*, non *rb*.

XXXV. De rapo.

Pl. 20,9.

Rapa Democritus tamquam contraria corpori damnat. putat enim ex is inflationes stomachi excitari. contra Diocles itemque Dionysius etiam necessaria existimant propter eas virtutes quae subiectae sunt. antidotum repraesentant cum ex oleo et vino trita sumuntur. venerem stimulant, eo validius si cum eruca condiantur. tosta et cum adipe contusa articulorum dolori medentur. ferventia inposita perniones mitigant, frigus ex pedibus expellunt. aqua in qua discocta sunt frigidis podagris salubre fomentum est. cuicumque vitio pedum maximeque trituris cruda tunsa succurrunt. contra serpentes * et toxica datur semen ex vino bibendum. idem semen ex vino vulneribus venenatis inlitum prodest. secundum haec semen in rapis potest calidum et * fervens videri, ipsa paulo solutiora creduntur, sed quod minus possident caloris, molliendi potestate compensant.

Rapa si frequens comedatur stomachi inflationes facit. (40^{b}) calda ubi coxerint radices eius podagricos fove. semen eius ex vino tritum contra serpentium morsus datur.

---

tit. De rapo *gv*: De rapa *ld* (*rb*). 1—6 *om. d.* 1 Rapa . . . contraria (*etc.*) *gv*: Rapam . . . contrariam *l* (*rb*). 2 is: his *gvl*, ea *rb*. 3 dionisius *gv*, dyonisius *l.* 5 A. namque representat *rb.* | cum *gvl*: *om. rb.* 6 sumuntur *gvl*: sumitur (tritum sumitur *r*) *rb.* | *hinc incipit d*: Rape venerem stimulant *etc.* | stimul^{n}at (*ips. corr.*) *g*, -lant *vld*: -lat *rb.* 7 condiantur *gv*: (sumuntur *l*, *sed supra scr.*) condiuntur *ld*, condiatur *rb.* | tostum . . . contunsum *r.* 8 medetur *rb.* | fervens . . . mitigat . . . expellit *rb.* | impositum *r.* 11 c. vero vitio *rb.* 12 cruda tusa succurrunt *hic* (*ut infra v.* 16 ipsa *etc.*) *etiam rb.* 13 Idem *gvl*: Itemque *rb.* 14 ex vino *post* venenatis *rb.* | illitum *ld* (*rb*). 15 sqq. *om. d.* 16 Ipso *l.* 18 compensant *g* (compensat *b*^{m}): conpessant *v*, compescant *l* (plene compescant *rb*).

Diosc. 3,38.

XXXVI. De thymo.

Thymum inter ea recte ponitur quae virtutem calidam simul austeramque sortita sunt. in cibo sumptum caliginem discutit, lumbricos interimit, urinam inpellit, menstrua feminis provocat, uteri reliquias vulvae inhaerentes vel ipsos partus emortuos extrahit. tritum cum melle et ad modum ligulae datum flegmata in cibo solvit. tritum ex aceto et inpositum eodem modo papulas fugat et eminentia excidit. mixtum polentae et in vino maceratum coxaeque fervens superpositum ischiadicis salutare est.

Pl. 20,67.

XXXVII. De origano.

Origano Graeci tria nomina posuerunt, ex quibus unum tragoriganum, aliud heraclium, tertium onitem vocaverunt. sed illa maioris virtutis atque efficaciae sentiuntur in ratione medicinae, hoc sativum cuius nos meminimus aliquanto infirmius illis scilicet comparatum. ceterum nec ipsum sine acri virtute sentitur. ex vino albo tritum in potione

---

(*cf.* *Anecd.* *II*,123). Thymum virtutem habet calidam ut ysopus. caliginem discutit, lumbricos eicit, urinam compellit, menstrua provocat, fetum mortuum extrahit et secundas. pulvis eius ex vino potatus . . . pulvis eius cum melle mixtus tussim tollit.

---

1 Thy(i)mum *gvld*: -us *rb*. | ea *ego*: haec *gvl* (*rb*). | recte inter haec *rb*. 3 sumptum *gvld*: -us *rb*. 4 inpellit (*sic*) *gv*. 5 emortuos partus *rb*. | mortuos *ld*. 6 *sqq*. tritus . . . datus . . . tritus . . . impositus . . . mixtus . . . maceratus . . . positus . . . salutaris *rb* (*contra gvld*). 10 sciaticis *gvld* (*rb*). 11 posuerunt (posueř *v*) *gvl*: -re *rb*. | ex *gvl*: e *rb*. 12 trigori canum *rb*. | heraclium *gl*, eraclium *v* (eradium *rb*). 13 onitē *gv*, oniten *l* (*rb*, onitin *Pl.*). | vocaverunt (-ř *v*) *gvl*: -re *rb*. | virtus (*sic*) *v*. 14 hoc *gvl*: *om*. *rb*. | sativum est c. *l*. 15 aliquanto *gv*: aliquando *rb*, *om*. *l*. 17 vino enim a. *rb*. | tritum in *gv*: tritum et in *rb* (*l*).

sumptum scorpionum et araneorum venenis resistit, cruditates discutit. stomachi morsus ex aqua calida datum lenit. cum oleo et aceto tritum collectumque sucida lana luxatis et contusis partibus prodest.

XXXVIII. De cerefolio.

Cerefolio ignea vis et acerrima est. potest cum melle canceratis mederi, lateris dolores haustum ex vino mitigare. quidam illud oleo incoctum acopis ad solvendam iniuriam frigoris miscuerunt. ex aqua mulsa pituitam resolvit, ex aceto lumbricos et taenias perimit, urinam ciet, menstrua inpellit. tritum cum cera et axungia vetere parotidas discutit, solvit omnem tumorem. (*cf. Pl.* 19,170 *de sinapi!*)

XXXVIIII. De serpyllo.

Pl. 20,90.

Serpyllum calidum simul et nobis utile medicinae usus ostendit. capitis dolores coctum ex aceto et cum rosaceo tempori ac fronti inlitum mitigat. ser-

---

Origanum, hoc est conela, calidum est, et mingitur, deducit etiam flegma. elixa in aqua pota fervorem omnem sanguinis et coleram compescit. elixatura eius in aqua cocta epaticis et tussientibus prodest. ex vino albo coctum potatum scorpionum et araneorum ictus mitigat. in oleo et aceto coctum in lana sucida imponitur luxatis et fracturis prodest. (*cf. Anecd. II*,123).

---

1 araneorum *gv*: -nearum *rb* (*l*). 2 cruditatem *l.* | morsus stomachi *rb.* 4 lauxatis (*sic*) *g.* 5 vis et *vl*: vis est et *rb* (*g*). 6 laterisque *l.* 7 Quidam vero i. *rb.* | i. incoctum oleo ac pisa (*pro* acopis) ad s. *l.* 8 miscuere *rb.* | Ex aqua autem m. *rb.* 9 tineas *gv* (*rb*), tyneas *l.* 10 impellit *hic gv*: -pellit *l* (*rb*). | cum *om. l.* 11 vetere *gvl*: -ri *rb.* | solvitque *rb.* 12 timorem (*sic*) *v.* 13 Serpyllum (*sic*) *gv.* | et *gvl*: *om. rb.* 15 cum *gvl*: *om. rb.*

pentes et omnia animalia venenata adusti nidor repellit. ideo et messoribus in cibo miscetur, ut si fatigatos forte somnus oppresserit, tuto quiescant contra animalia quae id temporis venenatis morsibus saevire consuerunt. contusi pulvis ex scripulis XII in aqua datus tormina emendat, urinae difficultates resolvit. lienis iniuriae idem pulvis ex aceto mixtus occurrit, nec minus cruentis excreationibus subvenit ex duobus cyathis mellis et aceti temperatus. atque ut serpylli potentiam intellegas, subdidi theriacam in templo Aesculapii ab Antiocho rege Syriae versibus dedicatam, in qua non levem meruit portionem. est autem compositio haec. trifolii scripuli VI, opopanacis sc. VI, serpylli sc. VI, anesi sc. XII, feniculi sc. XII, amuli sc. XII, apii seminis sc. XII, ervi farinae — I, haec simul trita vino quam potest optimo colliguntur et in pastillos victoriati ponderis scripuli I S digeruntur. ex his singuli dantur ex vino mixti cyathis tribus. hac theriaca magnus Antiochus semper est usus adversum toxica et potiones malas et animalia venenata, cui quantum debuerit ex eo licet colligere quod testimonii sui arbitrum medicinae deum fecerit.

Pl. 20,100 (*cf. Ps. Plin.* 3,37).

1 adusti nidor *gvl*: adustum nidore *rb*. 3 tuto *gvl*: tute *rb*. 4 id temporis *gvl*: hoc tempore *rb*. | morsibus *gvl*: hausibus *rb* (haustibus *ed. Ven.*). 5 consuerunt *gvl*: consueverunt *rb*. | ex: et *g*. | scripulis *g* (cripulis *v*): scr. *l* (drachmis quattuor *Pl.*). 6 datis *l*. | torminia *l*. 7 Lienis quoque i. *rb*. 8 execrationibus *b* (*non r*). 9 aceti *gvl*: -to *rb*. 10 theriacam (-cā) templo *gvl* (*om.* in *quod add. rb*). 11 esculapii *vl*, scolapii *g*. | anticho *v*. 12 quo *l*. 13 est—haec *gvl*: quae recipit (scrupulos) *rb*. 14 *sqq.* scripuli *vel* sc. *g*, sc. v, scr. *l*. *de numeris vid. Plin.* | anesii *l*, anisi *b*. 15 amuli *gvl*: ami(y)li *r* (*b*). 16 hervi *gvl*. | — I. *g*, — I. *v*, ∻ I. *l*. | quam potest *gvl*: *om. rb*. 17 victoritati *rb*. 18 scripuli I S *ego*: scripuli. II. *g*, sc. II. *v*, scr. II. *l* (*quod ex interpretamento additum*), scry(u)pulorum duorum *rb*. | his *gvl*: quibus *rb*. 19 vino *gvl*: vini *rb* (*Pl.*). | Ciatis .III. *vl*. 21 debuerit *gvl*: debuerunt *rb*. 22 ex eo: ex oleo *v*, ex eo loco *l*. 23 arbitrum: arbitrium *g*, -triū *v*, -trio *l*, participem *rb*. | medicinae *om. l*.

De sisymbrio. (27 *coniunct. c. Apul.*)

Sisymbrium virtutem habet calidam. semen eius ex vino potum difficultates urinae calculos frangit, singultum et tortiones intestinorum sedat. folia eius trita et fronti vel temporibus inposita dolorem capitis extinguunt, contra ictus vesparum vel apium prosunt. sucus eius potus vomitum restringit. *D.* 2,154.

De portulaca (porcellaca *Pl.*). (43)

Portulaca recens refrigerat [calefacta vero calefacit et refrigerat]. ad oculorum tumores trita cum pane inponitur et podagricis simili modo medetur. *D.* 2,150.

De escaria. (44)

Escaria virtutem habet medendi omnibus doloribus internis hepatis et stomachi. sucus eius cum pulvere piperis triti potui datur. similiter et ictu laesis. *unde?*

De abrotano. (45)

Abrotanum virtutem habet calidam. folia eius trita cum malis cydoneis cocta oculorum tumores curant. tritum et coctum cum polline hordeaceo furunculos spargit. semen eius suspiriosis ⟨prodest⟩, urinarum difficultates solvit. contra scorpionum ictus cum vino potatur, ex vino potum menstrua provocat. *D.* 3,26.

De panagorace. (48)

Panagorace causticam virtutem habet id est calidam. folia eius in mulsa cocta pota tussientibus prosunt. semen eius tritum cum pipere ex mulsa potum ventrem et urinam movet et calculos in vesica frangit. *unde?*

De ulpico. (58)

Ulpicum indigestibile est. cum vino tritum potui datum calculosis prodest. *unde?*

XL. De piro.

D. 1,167. Pirorum naturam Dioscorides stypticam credidit et ideo contrita inposita impetus omnes incurrentis umoris avertere eaque ratione compescere etiam * quae de tumore sublata sunt. recentibus certe admota vulneribus sistere sanguinem profluentem, per- cf. Gal. XI, 834 (VI,603) ubi? ducere vulnus ad cicatricem. Galenus non unam in piris sed ex pluribus mixtam putat esse virtutem. nam quaedam ex is austera quaedam acida quaedam dulcia deprehendit. austeris quidem posse concedi ut styptica et constrictiva videantur. acidis autem inesse aliquid et caloris, unde plerumque dissolvunt stomacho inhaerentem flegmatis densitatem. dulcia cum sint aquati et soluti saporis, nihil in se neque frigidi neque calidi continere. ex quibus singulis pro discrimine generum et necessitate causarum ordinanda etiam subsidia medelarum. austera et acida in cibo sumpta stomacho existimant convenire, siti minime convenire, in dulcibus universa contraria. aqua in qua pira sicca decocta sunt, mirifice valet fluxum ventris inhibere. non minus proderit

tit. (*item in seqq.*) pyro *gvl.* 1 dioscoridis *g*, dyoscoridis *v.* | stypticam: *sic gv* (*l*). | credidit *gvl*: credit *rb.* 2 et *gvl*: ac *rb.* 5 profluentem *gvl*: fluentem *rb.* 6 Gallenus *v*, Galienus *l* (*r*). | in *om. l.* 7 piris [illegible]. 8 is: his *gvl* (*rb*). 9 et austeris q. *rb.* | posse *gvl*: *om. rb.* 10 stiptica *gv.* 11 unde et pl. *rb.* 12 inhaerentem stomacho *rb.* inherentem *g.* 13 aquati *gv* (*et Epit.*): -tici *rb* (*et l*). | neque frigidi neque calidi *vl*: nec calidi nec frigidi *rb* (neque cal. neque fr. *g*). 15 pro generum discr. et causarum nec. *rb.* 16 ord. etiam *gv* (*et epit.*): ord. sunt etiam *rb* (*et l*). | medellarum *gv* (*et Epit.*). 17 acida: arida *l.* | existimant *gvl*: -antur *rb.* 18 siti (sitī *v*, sitim *g et corrupte* — stcī — *l*) minime convenire *gvl*: *om. rb.* | universa *gvl*: vero omnia *rb.* 19 aqua *etc.*: *abhinc d* (*qui om. v.* 1—19). | decocta *vld*: discocta *rb* (*g*). | sunt: des̄ (desunt *sic*) *v.* | mire *d.* 20 valeat *gv*: valent *ld*, valet *rb.* | non *gvld*: nec *rb.*

si vel folia sola decocta sint. adnotatum in piris quod praeter alia poma corpus nutrire credantur. Galenus adfirmat pira ieiunis oblata ventrem con- *ubi?* stringere, eadem post cibum sumpta dissolvere. folia ignitis admota vulneribus possunt mitigare fervorem. radix piri alligata tam diu creditur conceptum im- * pedire quousque portetur. aiunt et ipsa poma removenda cum feminae partus incubuit: si in eodem loco fuerint, difficulter uteri claustra reserari. semen pirorum cum melle contritum et saepe ieiunis datum traditum dolorem iecoris submovere.

XLI. De malo granato.

De punici arbore quod vim stypticam obtinet *D.* omnes fere medici una opinione consentiunt. verum 1,151. in ipso genere pomorum dissonans virtus et quadri-

---

Pirorum natura styptica, genera multa. quaedam (67) acida habentur quaedam dulciora quaedam austera. quae sunt acida habent aliquid caloris, unde plerumque dissolvunt stomacho inhaerens flegma densissimum. dulcia quae sunt aquati et soluti saporis nihil in se neque frigidi neque calidi continere. ex quibus singulis pro discrimine generum et necessitate causarum ordinanda etiam subsidia medellarum. austera et acida in cibo sumpta stomacho conveniunt, sitim movent: dulcia in omnibus contraria. ante cibum sumpta ventrem stringunt, post cibum solvunt.

---

1 decocta *gvld*: discocta *rb*. 2 credantur *gvld*: -duntur *rb*. 3 Affirmat etiam Galenus *rb*. | Galienus *l* (*r*). | adfirmat *gv* (dicit *d*). | ventrem: venerem *l* (*non d*). 5 possunt *gvld*: *om. rb*. 6 radix vero p. *rb*. | tandiu *b*: diu *gvld* (*r*). | impedire *g*, inpedire *v*. 8 Si enim in *rb*. | incumbit *d*. 9 fuerit *rb*. | Semen autem p. *rb*. 10 contritum *gvld*: tritum *rb*. 11 traditum (*sc.* est) *gv* (*rb*): traditur *ld*. 12 stypticā *v*: stipticam *g*. | optinet *v* (*l*).

fariam divisa cernitur. nam dulcia continent aliquid et caloris, et inde inflationes stomacho movent nec tuto febricitantibus dari possunt. acida stomacho adcommodata sunt et urinam movent, pulmonem refrigerant, iecori blandiuntur. vinolenta de superioribus singulis aequa parte composita mediam sibi vindi-(*cf. P.* 23,57. 107). cant potestatem. acerba illa sunt quibus coria curantur, frigidae siccantis constringentisque virtutis, quod intellegere licet cum effervescentem pellium tabem trita et aspersa consumant. cibus ex punico nullus est. nam etsi dentibus mandatur, solus ab stomacho sucus hauritur. recte igitur tradiderunt qui negant punico corpora nostra nutriri et eo sic opinantur utendum ut medicari potius, non alere videatur.

Pl. 23, 57-58. Mala punica in duas partes divisa per triduum in aqua caelesti madent. haec potui data coeliacis sanguinemque iactantibus salutaris est. alvum fluentem miro modo sistit punicum in olla nova operculo inlito in furno exustum et in pulverem redactum et in vino potione perductum.

1 divisa cernitur *rb*: divisa se cernitur *gv*, divisa secernitur *l*. 2 calores *g* (*non v*). 3 tuto *gvl*: tute *rb*. 4 accō(co *v*)-modata *gv*. 5 iecur blandiuntur (blandiunt *l*) *vl*. | vinulenta *gv*. 6 vindicant *gv*: vendicant *l* (*rb*). 7 Illa vero acerba s. *rb*. | Acerua *gv*. 9 fervescentem tabem pellium *rb*. 10 tritā *l*. | aspersa *gvl*: conspersa *rb*. 11 a (ab *ego*) stomacho *rb*: aut stomachus *g*, adstomachus *v*, ad stomachum *l*. 12 sucus *vl* (*rb*): sucum *g*. | Recte igitur *gvl*: Igitur recte *rb*. | tradiderunt *g* (-r̄ *v*): -re *rb*. 13 et eo sic *gvl*: ac si *rb*. 14 medicari: medicare *gvl*, mederi *rb*. | potius *l* (*Isidor.*): potus *gv*, potum *rb* (*cf. in alia re ita Gal. de alim. fac.* 2,25). 16 Mala propterea p. *rb*. *ab hoc v. accedit d* (*qui om. priora*). | divisa in duas partes *rb*. 17 madent (madescunt *Pl. cf. c.* 43): madentur *gvld*, macerantur *rb*. | Haec *gvld*: quae *rb*. | cyliacis *gld* (ciliacis *vr*). 18 et alvum *rb*. | miro m. fluentem *d*. 19 operculo *gvld*: cooperculo *rb*. | in: cū *d*. 20 ferno *gv*. | pulvere *gv*. 21 vino potione *gvld*: vini potionem *rb*.

Ex cytinis fit remedium quod creditur tutos ab oculorum dolore praestare. Dioscorides simplicius *D.* in hunc modum tradit ut cum primum cytini erum- 1,152. pere incipiunt, tres numero additi sine contactu dentium transvorentur. ceteri, in quibus Plinius, *Pl.* efficacius putant ut qui hoc remedium petiturus est, 23,59. omni vinculo solutus, duobus sinistrae manus digitis pollice et quarto cytinum detraheret et ut supra positum est transvoraret et levi floris attactu oculos suos ante lustraret. idem cytinus siccatus et in pulverem redactus exedit carnem quaecumque vulneribus excrevit.

Est in cytino flosculus quidam antequam ex eo *Pl.* mali figura formetur, eum Graeci balaustion voca- 23,60. verunt, maximae mirandaeque virtutis: ulceribus oris itemque toxillis et uvae medetur cum melle contritus. sicci pulvis vulnera in quacumque parte genitalium nata compescit. et idem excreantibus sanguinem datus in poscae sorbitione succurrit. solutiones quoque ventris sumptus ex mero constringit.

1 1—10 *om. d.* | citinis *g*, cytinis *vl* (b^{m}): cytrinis *rb.* | tutos — praestare *gvl*: totum oculorum dolorem detergere *rb.* | ab *vl*; ob *g.* 2 Dioscoridis *g*, dyoscoridis *v.* | D. vero s. (*inepte*) *rb.* 3 cytini *g*, citini *vl*: cytrini (*et sic semper*) *rb.* 5 trasvorentur *g.* | in quibus plinius *gvl*: ut diximus *rb* (*cf. supra*). 6 putant *rb*: putat *gvl.* 8 citinum *g* (*om. l*), cytinum *v.* 9 et levi *gv*: ac levi *rb*, et lini *l.* | floris adtactu *gv* (att. *l*): attactu floris *rb.* 11 pulverem *d* (*rb*): pulvere (*ut semper*) *gv*, *etiam l.* | exedit *gvld*: excedit *rb.* | in vulneribus *d.* 13 Est in cytino (citino *v*) *gvld* (b^{m}): Estque in extremo *rb.* | flos. cuius (*sic*) *v.* | eo: ea *gv.* 14 eum *gv*: quem *rb* (*l*). | eum G. b. v. *om. d.* | balausion *gvl*, Balancion *r* (*unde βαλάγμιον b!*). | vocaverunt (-r̄ *v*) *gvl*: -re *rb.* 15 oris *gv* (*rb*, *Plin.*): acris *ld.* 16 itemque *gvl* (item *d*): et item *rb.* | toxillis *gvld*: tonsillis *rb* (*Plin.*). | et uvae (uve) medetur *gvld*: medetur. Uvaeque *r*, medetur. Et uvę *b.* | contritus *gv*: tritus *ld* (*rb*). 17 sicci pulvis *v* (*rb*): sicci pulveris *g*, siccus pulvis *ld.* 18 conpescit *g.* 19 in posce (puscae *rb*) sorbitione *gv* (*rb*): in potione *ld.* 20 sumptus: -tum *gvld* (*rb*). | mero *rb*: more *gvld* (humore b^{m}). *huc usque d.*

Pl. 23,58. Fit ex acido punico medicamentum stomatice a Graecis nominatum, cuius compositio eius modi est. detracto cortice mala tunduntur, ex his sucus exprimitur, is decoctus ad tertias cum ad sextarium venerit croci s̄c̄. VI, myrrae s̄c̄. VI, aluminis scissi s̄c̄. VI, mellis optimi lib̄. I. hoc medicamento praecipue quidem oris vitia sanantur, verum et vitia narium mitigat et aurium vulnera expurgat et oculorum caliginem discutit, ulcera etiam genitalibus innata persanat.
Pl. 24,79. fit et haec compositio de punicis apud Graecos oporice dicta contra marcorem stomachi ac fastidium necessaria. in congio musti coniciuntur quinque punica, totidem et cydonea, cum his sorborum sextarius, roris syriaci sextarius, croci

---

(92-96) Punicorum multae virtutes. sunt dulcia acida vinolenta acerba. dulcia habent aliquid caloris, et ideo inflationes stomachi movent et egeruntur et partim nutriunt. febricitantibus non dantur. acida frigidiora stomacho accommoda. urinam movent, pulmones refrigerant, iocinere laborantibus succurrunt. vinolenta in usu erunt meliora supradictis quia mediae virtutis sunt. acerba illa sunt quibus coria curantur. frigidant siccant et constringunt. prae is omnibus apyrena appellantur. sucus malorum granatorum acidorum stomachum nausiantem constringit.

Mala cum granis suis in duas partes divisa in aqua cocta potui dato coeliacis et dysentericis. integra cocta

---

1 stomatice *gl* (*Pl.*), -cae *v*: stomaticon *r* (στωματικὸν *b*!). 4 is decoctus *vl* (*b*, is decoctū *r*): his decoctis *g*. 5 al. sicci *l*. 6 obtimi *g*. | lib̄. I *g* (P̄. I. *vl*): libra una, miscentur, et ex *b* (librā. I. admiscentur, et ex *r*). *sed cf. Plin.* 7 oris *gvl* (qui de moris *sic g*): et humoris *rb*. | sanantur — narium *om. r*. 8 narium vitia *b*. 11 grecos oporie (greco soporie *sic g*) *gvl* (quod oporicen vocant *Pl.*), Gr. opone *rb*. 12 ac: et *l*. | congio *gvl*: -giū *rb*. 13 cy(i *v*)donia *gvlrb*. 14 sext. *g*. | roris: *sic gvl* (*rb*). | croci (simplic. *v*) simplicis s̄c̄. (sc̄r̄. *l*) VI *vl*.

sc. VI. omnia simul tam diu decoquuntur donec in mellis corpus crassitudo pinguescat. ex hoc cocleare grande plenum optime ieiuno cottidie datur. ipsum vero medicamentum salubriter vitreo vaso servatur. fit ex eo et roitu sceuasia quae omnibus nota est. (D. 5, 34).

XLII. De malo.

Dioscorides quod ad aestiva mala pertineat ita sensit ut ea crederet flegma nutrire, fellis ardores excitare, inflationes movere, nervosis partibus minime convenire. (D. 1, 159.) Galenus non omnia reicienda pronuntiat sed quae aut aquati saporis aut asperi aut acidi aut prope vanitate dulcis occurrunt: in his tantum esse vitia quae frustra omnibus adiudicantur. (Gal. XII, 75.)

---

in vino pota contra lumbricos et tineas ventris. cortices siccae cum gallis aeque tritae vitia dentium curant. coctae in vino et tritae perniones et tumores omnes curant et gingivas tumentes. aqua in qua coctae fuerint gargarizatur contra uvarum tumores.

Flos eius arboris, qui cytinos roas vocatur, siccatur in umbra, tritus in pulverem omnibus vulneribus medetur. cum melle tritus vulnera oris curat. balaustion id est centifolia flos eius siccus tritus vulnera quae humorem aut sanguinem mittunt desiccat. cocturas (*sic*) oculorum et faucium cum melle mixtum tollit.

---

1 Omnia *gvl*: quae omnia *rb*. | coquuntur *rb*. 2 Ex hoc *gvl*: ex quo *rb*. | cocleare *gvl*: coclear *r* (cochlear *b*). 3 obtime *g*. | cottidie *g*: cotidie *vl*. 4 vaso *gv*: vase *l* (in vase *rb*). 5 Fit—est *om. rb*. | ῥοῖτου σκευασία: roitu ceyasia *g*, roytu ceyasia *v*, yoitū ceyasia *l*. 6 est *vl*: es (*sic*) *g*. 7 Dioscorides *hic gv*. | aestiva: τὰ τοῦ ἔαρος ἀκμάζοντα *D.*, verna *Pl.* 23,100. | pertineat *gv*: -net *rb* (*l*). 10 Gallenus *v*, Galienus *l* (*r*). 11 aquati *gv*: -tici *rb* (*l*). 12 vanitate *gvl*: *om. rb*. 13 q. omnibus frustra *l*.

ipse austeris et stypticis adest fermeque is omnibus quae sola in hieme servantur: ea si matura lecta et salubriter custodita provenerint, etiam prodesse languentibus adseverat. denique farina involuta in calido cinere discocta in querelis utiliter putat sto-* machi nausiantis offerri. potest malum maxime matianum sanguinem reicientes, pulmonis et iecoris iniuriae obnoxios sublevare, melius tamen si numquam ieiunis sed post cibum detur. vis ergo malis *Gal. l. c.* umida et frigida est, quod maxime ex eo comprehenditur quod sucus qui fuerit expressus facile transit *G. ib.* in acorem. austeris tamen malis et acidis possunt recentia vulnera statim claudi si contrita inponantur. tumores atque livores ex aqua cocta et cum axungia trita compescunt.

* Fit ex malis manlianis optimis nobile medicamentum quod graece hedrice dicitur, perquam utile atque efficax si quando verendis partibus condylomata, vel papulae eminentes quas cacoethes medici vocant, vel callosa pars carnis excreverit. eius compositio talis est. mala concisa et interius lignosa parte purgata librae unius ponderis, adiectis croci $\overline{sc}$. VI, in passi sextario decoquuntur et cum omne concoxerit, tam diu cum pulpa id est molli panis

1 adesse ait *l.* | is: his *gvl* (*rb*). 2 sola in *gvl*: in sola *rb.* 3 prodesse *om. l.* 4 adseverat *gv.* | in *gv*: et in *rb* (*l*). 5 stomachi *gvl*: -chum *rb.* 6 Potest vero m. *rb.* | matianum *l* (*rb*): mattianum *gv.* 7 reicientes: -tibus *gvl* (*rb*). 8 sublevare *gvl*: relevare *rb.* 10 umida (humida *l*) *gvl*: et humida *rb.* | maxime ex eo *g*: ex eo maxime *vl* (*rb*). 12 in macorem *l.* | austeris: Hausta *l.* 13 contrita: contraria *l.* 16 animalibus optimis (obtimis *g*) *gvlb*^{m}: *om. rb. pro* animalibus *scripsi* Manlianis. 17 hedrice *rb*: aedrice *gl*, edrice *v.* 18 atque *gvl*: et *rb.* | verendis: intendis (*sic*) *gvl*, in verendis *rb.* 19 cacoethes *ego*: exacodas (*sic*) *gvl*(*rb*). 20 callosa *ego*: cal(cau *l*)culosa *gvlrb.* | excreverit *gvl*: -vit *rb.* | eius *gvl*: cuius *rb.* 22 ponderis *gvl*: -re *rb.* 23 $\overline{sc}$. VI *gv*: scrupulis sex *b* (*l*, scrypuli VI. *r*). 24 molli panis aut apyro *ego*: mollis panis aut opyri (opiri *vl*) *gvl*, molli pane, et tinaperi (et tiuaperi *r*) *rb.*

aut apyro conteruntur, donec in ceroti lentorem mollescant. hoc adpositum vitia supra dicta sic curat ne ad ferrum venire patiatur.

Fit ex isdem malis ecligma perquam elegans: * decoquuntur ex vino falerno, sucus expressus cum melle miscetur. folia vulneribus adposita impetum * fervoris excludunt, trita cum nitro et butyro parotidas sanant, siccata et fumigata carbonibus serpentes fugant. corticis sucus eiusdem paene virtutis est, nisi quod adustus et in pulverem dissolutus cavatis vulneribus ut carnem reddat inponitur. uvam iacentem cum melle contritus levat. genitalium vitia cum vino aspersus emendat.

XLIII. De cydoneo.

[Medicina ex cydoneis.] Cydonea plurimi medici eustomacha crediderunt. eadem Dioscorides et di- *D. 1,160.*

Malorum genera sunt multa, tamen duo sapores. (66) quae sunt dulcia vix egeruntur, flegma nutriunt, fellis ardorem movent, inflationes faciunt, quia vis humida et frigida est. cocta obvoluta in farina cinere obruta trita oculorum tumores tollunt. mala acida matura omnibus commoda, et bene digeruntur. sunt et agrestia mala, restringunt. cocta bene digeruntur. sucus eorum suspiriosis prodest.

---

1 cero tilento remolescant *g*, ceroti lento remolescant (remollescant *l*) *vl* (c. lentorem mollescant *rb*). 4 isdem *g*: hisdem *vl* (*rb*). | ecligma: endigma *gvl*, edumna *rb*. 5 Decoquuntur (-quntur *v*) *gvl*: Decoquitur enim *rb*. | (falerno) mala *add. l.* | cum *gvl*: et cum *rb*. 6 *abhinc etiam d* (*qui om. quae praecedunt*): Folia malorum *etc.* Folia eorum *rb*. | adposita *gv*. 8 sanant *rb* (*l*): sanat *gv*. 9 s. pene eiusdem *ld*. 10 dissolutus: redactus *d*. 11 vulneribus cavatis *rb*. 12 contritus *gvld*: tritus *rb*. *tit.* cydonio *gvl* (-neo *b*, cytonio *r*). 14 Medicina ex cidoneis (cydoneis *l*) plurimi *etc.* (*sic*) *gvl* (*titulo cum initio cap. confuso*) *unde rb*: Medicinam ex cydoniis (cythoniis *r*) pl. m. stomachantur. | Cydonea *add. N.* 15 crediderunt *add. N* (eustomacha eadem d. *gvl.* | dioscorides *hic etiam gv.* | et adiureticam *rb*.

uretica existimat, austeritatis fortasse beneficio. ceterum styptica comprimere urinam magis quam eicere consuerunt. cruda austeriora sunt. cruda itaque et matura coeliacis dysentericis sanguinem reiactantibus * prosunt in cibo sumpta. coquuntur et in cinere calidissimo farina involuta, et aegris quorum diuturna iam febris est, sine periculo dantur. thoracis et stomachi tormenta mitigant. aqua etiam caelesti madescunt, quae potest ad multa prodesse. nam et sedis vitia in fomentum adsumpta delenit et matricibus feminarum in tumore succurrit omnibusque fervoribus vehementer obsistit. infundi quoque aceto sive vino solent, quod stomachicis et intestinorum fluore vexatis oportunissime offertur.

* Fit ex cydoneis vinum quo colore languentium desideria fallantur. nam specie et gustu et odore cuiuslibet vini veteris imaginem repraesentat, ideoque Graeci ydromelon appellant. ex multis compositionibus eius melior haec et utilior traditur. post caniculares aestus quaecumque se ex novis imbribus aqua caelestis infuderit mundo vaso excipitur et in

1 extimat *N*. 2 eicere *g*: acere (?) *N* (agere *Maius*), ciere *vl* (*rb*). 3 cruda — sunt *add. N*. | itaque et *gvl*: *om. rb*, itaque (*om.* et) *N*. *abhinc d*: Cydonea cr. et mat. *etc.* 4 cyliacis *gl* (*r*), ciliacis *v*. | dysint. *Nv*, dyssent. *b* (*g*), disent. *l*, dissint. *r*. | reiectantibus *N* (*et d*). 5 sumpti *d*. | cocuntur *N*. | in *gvl*: *om. rb et N*. 6 diuturna iam *gv et N*: iam diuturna *ld* (*rb*). 7 febris est *gvl et N*: febris (*om.* est) *rb*. | datur *rb*. | toracis et stomaci t. mitigant *add. N* (*Epit.*). 8 caelesti *om. ld*. 9 madescunt: *in hoc v. deficit folium N* (madefaciunt *b*[m]). | et *om. d*. 10 adsumpta *gv*. | delinit *gvld* (*rb*). 11 in dolore (*sed ipse supra scr.* tumore) *l*. 12 vehementer fervoribus *rb*. | vehementer *om. d*. | in aceto sive in vino (sive vino *d*) *gvld* (*rb*). 13 stomachicis *gv*: stomachi *ld*, stomaticis *rb*. 14 opportunissime *v* (oport. *g*). | offertur: *huc usque d*. 15 cydoneis *g*, cidoneis *v*: cydoniis *lb*, cytoniis *r*. 16 nam et sp. *l*. | et gustu *vl*: gustu *rb* (*g*). 17 repraesentant *gvl* (*rb*). 18 ydromelon *gvl*: ὑδρόμηλον *Diosc.* 5,30. | ex *gvl*: et ex *rb*. 21 vaso *gv*: vase *l* (*rb*).

umbra posita saepius transfusa colatur. tunc cydonea iustae maturitatis seminibus et ligno interiore purgata et in frusta concisa inmerguntur aquae et tam diu cum ea relinquuntur, donec in sucum transisse malorum vini colore prodatur. hanc diligenter liquatam et in vasa picata diffusam eiusmodi loco servare solemne est ad quem maxime fumo et si fieri possit soli negetur accessus. septimo mense pro vino uti licebit.

Quidam ex his et oleum quod appellatur melinum faciunt vehementer adcommodatum ad ea corporis vitia quae styptica virtute pellenda sunt. maxime tamen ex eo sudores molesti detineri solent et stomachi aperta componi et vulnera in capite nata leniri. haec sicco die ante meridiem lecta et linteolo mundiore purgata vitreo vaso inmittuntur et oleo deinde recentissimo vas ad usque fauces repletur et pelle coopertum umbroso in loco servatur. *

Cydonia plurimi eustomacha vocaverunt. styptica con- (68)
primunt urinam propter austeritatem suam. cruda austeriora et vehementiora, cocta grata et leviora. cruda et

---

1 saepiusque *rb.* | cydonea *gv*: cidonea *l*, cydonia *b*, citonia *r*. 2 seminibus *gvl*: *om. rb.* | et *gvl*: ex *rb.* | interiori *rb.* 4 transisse: *sic gvl* (*rb*). 5 prodatur *gvlb*ᵐ: probatur *rb.* | Hanc *gvl*: quam *rb.* | liquatam *gvlb*ᵐ: colatam *rb.* 6 vasa picata *v* (*rb*), vasa picita (*sic*) *g*: vase picato *l.* | loco *gvl*: in loco *rb.* 7 solemne *g*, sollēne *v.* | maximo *l.* 8 possit *g*: posset *vl*, potest *rb.* | septimo *gvl*: quo septimo *rb.* 10 et oleum *rb*: in oleo *gvl.* | *ἔλαιον μήλινον D.* 2,55. 11 adcommodatum *gv.* 12 virtute *gvl*: *om. rb.* 14 aperta: operta *gvl* (*rb*). | leniri *rb* (*l*): liniri *gv.* 15 sicco die (*cf. Pl.* 23,103 non . . . in umidis nata) *g* (*rb*): sicotidie *vl*, sic cotidie *b*ᵐ. | ante *gl*: ad *rb.* | et in linteolo (lineolo *gv*) m. p. *gvl*, et linteo purgato mundiore *rb* (*omisi* in). 16 vitreo vaso inmittuntur *ego*: in vitreo vaso (vase *l*) mittuntur *gvl*, in vitreum vas mittuntur *rb.* 17 et recentissimo oleo vas usque ad f. r. *rb.* | ad usque *g*: usque ad *vl* (*rb*).

XLIIII. De persico.

Gal. VI,592. Persicorum cibus est quidem stomacho inutilis, eo quod cito sucus eius inacescat et caro aeque in digestione vitietur, verum minime gravis, dum non diutius in intestinis moratur et ad ima semper exitu celeriore festinat. *ib. VI,593.* praecoqua tamen et armenia leviora sunt. minus in his offendit quod supra in maioribus persicis adnotavimus. et tamen praecoqua ad utilitatem corporis armeniis antecedunt. ideo haec etiam aegris interim dari possunt, quorum dum taxat condicio permiserit.

Persicorum cibus negatur a medicis membra nutrire. *Gal. VI,593.* Galenus suadet numquam post cibum omnino sumere, corrumpi adfirmans si cibis ceteris innatarit. *Gal. XII,76.* folia persicorum trita et inposita ventris animalia perimunt et expellunt. eadem sicca atque in pulverem tunsa recentes plagas cruentorum vulnerum claudunt. ** Pl. 23,67.* nucleus persicorum capitis dolori

---

matura coeliacis et dysentericis et sanguinem reicientibus prosunt in cibo sumpta. cocta in cinere calido obvoluta in farina dantur in febribus laborantibus diuturnis. stomacho commoda sunt. incisa cocta in aqua dato stomacho dolentibus. vinum eorum dysentericos coeliacos nausiantes stringit et sanguinem expuentes. cocta in mulsa trita stomacho inposita defectiones tollunt.

---

1 P. quidem cibus est inutilis st. *l.* 2 eo *rb* (*g*): *om. vl.* | inacescat *g*: macescat *rb*, inarescat *vl.* | indigestionem *l.* 5 celeriore (-ri *g*) *gvl*: celeri *rb.* | praecoqua — (10) permiserit *gvl*: *om. rb.* *cf. de praecoquis et armeniis i. minoribus persicis Diosc.* 1,165. 9 etiam *om. l.* | posunt *g.* | dum taxat *g*, dū taxat *v*: duntaxat *l.* 11 nigetur *l.* 12 Galenus (Galienus *l*) *gvl*: sed et Galenus (Galienus *r*) *rb.* | nunquam omnino post cibum *rb.* 13 adfirmans *gv.* | si *gvld*: in *rb.* 14 innatarit *gvld*: innatent *rb.* | *abhinc d.* Persicorum folia *rb.*

cum oleo et aceto tritus inlinitur, quamvis quidam * cum solo rosaceo terere maluerint. gummis gutta * quam persici truncus inlacrimat, fluenti alvo medetur. eadem mixta cum vino etiam in vesica lapillos frangit, trita ex aceto impetigines reprimit, decocta cum croco tumores faucium mitigat, asperam arteriae canalem leviorem facit, excreantibus sanguinem miro modo subvenit, thoracis obstrictos sinus reserat, vitia pulmonis expurgat.

XLV. De citrio. *

Non una eademque virtus in omnibus citrii partibus continetur. nam semini acidam potestatem ac (*Gal. de alim. fac. VI,* 618.)

Persicorum cibus est quidem stomacho inutilis quod cito sucus eorum acescat, et caro eius indigestionem facit. tamen post cibum si dantur utilitas est. nec non et cocti in iure si cum pullo gallinaceo sumuntur, nausiam stringunt. folia eorum trita cum calda pota contra lumbricos viscerum. similiter folia trita umbilico inponuntur. nucleo persicorum cum aceto et oleo frontem linito: capitis dolorem tollit. gummi eorum in posca soluto pota sanguinem reicientes. sucum foliorum eius cum aceto ad vermes aurium instillato: et vulnera curat et vermes necat. (69)

Armeniaca calida et styptica, stomacho valde utiliora in cibo sumpta. (70)

---

1 et aceto *gvld*: *om. rb.* | quamvis cum s. r. quidam t. *rb.* 2 Gummis *gvld*: Gummi *rb.* 4 mixta *gvld*: *om. rb.* 5 impetigines *gv.* 6 tumores *gvld*: -rem *rb.* | *post* tumores *deest folium unum in v* (*usque ad* 192,4 | liendo accommodata). | arteriae asperam c. *rb.* 8 obstrictus *rb.* 9 purgat *ld. sequuntur in d quaedam ex initio cap. excerpta.* *tit.* (*etc.*) citrio *gl* (*r*): cytreo *b* (citro *d*). 10 Non una: Nomina *l.* | citri *l.*

(*D.* 1,166) per hoc stypticam inesse manifestum est, deinque praegnantibus fastidio laborantibus esui datum sto- * machum a nausia vindicat. tritum et in potione vini datum lieni medetur, querelis iecoris occurrit, aqua tritum et inspersum umidis vulneribus adhibetur. inde pernionibus ex ea singulare praesidium * est. cortici austerior natura concessa est, quae quan- (*Gal. l. c.*) tum valeat etiam de ipso odore testatur. modice sumptus aut potioni calidae diutius inmersus beneficia maturae digestionis operatur. medicamentis quae purgando ventri praeparantur sucus eius admixtus turbationis periculum demit.

* Fit ex citrio nobile antidotum tussientibus, quod eximie pectus exonerat. diaprasion quidem apud medicos hoc vocatur, sed maxima virtus eius in citrio constituta est. id varie quidem apud multos, verum explorata et recepta eiusmodi compositione conficitur. citrii — VI, marrubii — I, hysopi — I, inulae — I, glycyrhizae — I, iunci radicis — I, pulei ſc. $\overline{\text{VI}}$, roris marini $\overline{\text{sc}}$. VI, pinea integra una, palmulae tostae XXI, caricae XXI: haec omnia in aquam fontanam infunduntur et ibi die ac nocte

1 deinque *ego*: denique *gl* (*rb*). *cf. v.* 6 inde. 2 Semen praegnantibus et f. *sic incipit d.* | aesui *g.* 4 querellis *g.* 6 ex ea *gld*: *om. rb.* | praesidium: remedium *r.* 7—10 *haec contracta in d* Cortex citri m. dig. benef. operatur. 8 de ipso odore *gl* (*b*[m]): ipso dolore *rb.* | qui modice *rb.* 9 beneficium *l.* 10 maturae dig. beneficia *rb.* 13 Fit *etc. haec om. d.* 14 exhonerat *gl.* | Di(y)aprasion quidem *gl*: labrasion, quod *rb.* 15 maxima *gl*: -me *rb.* 18 conficietur *l.* | Citrii .$\overline{\text{vi}}$. *g,* citrii ⁓ .vi. *l*: Recipe cytrei (cytrii *r*) unciam unam *rb.* | ysopi *gl* (isopi *r*), hyssopi *b.* 19 inulae *g*: enule *l* (enulae *rb*). | glycyrhizae (*Plin. Aug.*): glicyrrizae *g*, glyryrece *l*, glycirizae *rb.* 20 Pulei $\overline{\text{sc}}$ vi. *g*: puleíí $\overline{\text{scr}}$. vi. *l.* | Roris marini $\overline{\text{sc}}$ vi *g* (*rb*): *om. l.* | pineam integram unam (.i. *l*). Palmulas tostas (costas *rb*) .xxi. Caricas .xxi. *gl* (*rb*). *correxi casum.* 21 Haec (Hec *l*) *gl*: quae *rb.* | in aqua fontana *gl* (*rb*). 22 infunduntur *gl*: -dantur *rb.*

merguntur, postea aqua ipsa cum pigmentis sicut infusa sunt decoquitur ad tertias, et inde colata mensura pari cum despumato melle miscetur, mōllique igniculo ne aduratur hoc usque incalescit donec subacta in mellis crassitudinem transeat.

XLVI. De pruno.

Pruni recens pomum ventrem resolvit, stomacho contrarium iudicatur, sed omne hoc incommodum celeri digestione finitur. sicca non tantum molestiae praebent. Dioscorides sicca cocta alvum restringere existimat. quod Galenus non inmerito falsum esse contendit: quis enim nesciat ex passo discocta vel mulso ad solutionem ventris operari, maximeque proficere si decoctum ipsum cui sucus admixtus est sorbeatur? facit tamen et ipse differentias diversi generis in prunis, ut syriaca tantum putet minus

D. 1,174. *Gal. XII, 35.*

---

(71) Non una eademque virtus in omnibus citriorum partibus, in cortice thermantica, in carne alba medie temperata acrimonia, acerrima in semine et styptica. cortici austerior natura concessa est, quae quantum valeat ex ipso odore testatur. modice sumptus aut in potione calidae diutius inmersus beneficium maturae digestionis operatur. caro alba qua in cibo utimur, flegma nutrit, * foramina interiora claudit et stomachum opprimit, tarde coquitur et indigestiones facit acrimonia. cum semine trita morsui canino succurrit. incisum cum omnibus in se coctum serpentium morsus et venena fungorum curat.

---

1 merguntur *gl*: -gantur *rb*. | postea *gl*: post *rb*. 2 sunt *om*. *l*. | ad tertias *gl*: *om*. *rb*. | inde *rb*: in· (*sc*. *pro* in̄) *gl*. 3 mensura pari cum *gl*: *om*. *rb*. | melli *rb*. 4 hoc usque *gl*: hucusque *rb*. | incalescat *l*. 5 subacta: *sic gl* (*rb*). *capit*. 46 *om*. *rb* (*primus ipse edidi in Anecd*. *II*, 130). 10 galienus *gl*. 13 ipsud *g*. 14 sorbeatur *g*: sorbatur *l*. 15 siriaca *g*.

alvum movere quod sint strictiora, hispana vero *Gal.* plus solvere quod sint dulciora. idem ex omnibus *VI*, 613. prunis quae maiora et elata sunt, ea demum tenera et digestioni faciliora et ventri molliendo adcommodata praesumit, minoribus omnia inesse contraria. est et agreste prunum austerioris fortiorisque virtutis. hoc siccum etiam veteres dysentericos certum est adiuvare. gummi huius arboris cum vino potum calculos frangit, cum aceto tritum atque inlitum (*Pl.* lichenas optime purgat. aqua in qua pruni folia 23,66) decocta sunt gingivas et uvam itemque toxillas ab omni querela ore conluendo defendit, sed in vino decocta vehementius prosunt. radices itemque cortex eandem stypseos habent potestatem quae in foliis constituta est.

XLVII. De mespilo.

Mespili arborem Dioscorides contentus agrestem *Gal.* nominasse praeteriit. hoc tantum adseverant quod *XII*, 72. poma eius et folia virtute non discrepent. sed et ceteri diligentius, qui et vocabulum eius aliud addi-

---

(72) Pruni pomum recens ventrem solvit, stomacho contrarium iudicatur. sicca non tantum molesta sunt, in mulsa cocta alvum commovent.

---

1 hyspana *l.* 2 Idem *g*: Item *l.* 4 accom(co *v*)modata *gv.* 5 omnia *gv*: *om. l.* 7 veteres disyntericos (dysintericos *v*) *gv*: dysintericos veteres *l.* 10 lichenas (*sic*) *gv.* 11 toxillas (*sic*) *gvl*: tonsillas *Plin.* 12 querella *g.* | ore conluendo (c̄luendo *v*) *gv*: ora (oræ) colluendo *l* (conluto ore *Pl.*). 14 stypteos *gv*, stipteos *l.* | habet *gl*, hab̄ *v.* 17 praeteriit (*sed cf. D.* 1,169!). | tantum *gvl*: tamen *rb.* | ad(s)severant *g* (*rb*): adseverans *v*, asseverans *l.* *adseverat autem Galenus, non Dioscorides, unde e superioribus quaedam videntur intercidisse.* 19 ceteri: *sed idem habent et Gal. et Diosc.* | addiderunt (addider̄ *v*) *gvl*: -re *rb.*

derunt: nam apud quosdam tricoccum nominari, ex tribus granis quae ad seminis subolem retinet intus inclusa. austerissimum esse mespili fructum et ante virtutem gustus ostendit, sed fluxus ventris inmodicos fortissime detinet, stomachum dissolutum vehementer adstringit. sunt qui putent et dentibus non * leviter subvenire, si in dolore mandatur. folia quoque eius et cortex itemque radices tunsae et inpositae cuicumque fervori tumorique subveniunt. sicca et trita cum melle ad cicatricem vulnus adducunt, hausta cum dulci solent sanguinem reicientibus opem ferre, item in vino propinata veneficiis potionibus repugnare.

XLVIII. De zizypho. *

Zizypha modicum cibum corpori praestant, licet illis saporis non nulla gratia lenocinetur. habent tamen plurima incommoda. aegre concoquuntur, sitim accendunt, praegravant stomachum, difficillimum red-

---

Mespila matura digeruntur et ventrem purgant. asperrimus in mespilis fructus fluxum ventris fortissime detinet, stomachum dissolutum stringit. viscida et constrictiva sunt inmatura. (73)

---

1 nam apud q. tricoccum nominari *gvl*: apud q. nanque tricocta nominatur *rb*. 2 subolem *v*: sobolem *gl* (*rb*). 3 austerissimum esse m. fructum *gvl*: Austerum semen est mespili, fructum *rb*. 4 sed *gvl*: sed et *rb*. | *hinc d*: Mespili fructus fluxus v. *etc.* 6 astringit *etiam gv*. | Sunt q. putent et d. *gvl*: Sunt etiam q. putant d. *rb* (*om. d*, *ubi sic* Dentibus n. l. subvenit). 8 r. tunsae *gvld*: r. eius tusae (tunsae *r*) *rb*. 9 tumorique *gvld*: et tumori *rb*. 11 dulci: dulci vino *d*. 12 Item vino *gvld* (in vino *ego*): et cum vino *rb*. *tit.* zizyfa *g*, zizifa *v* (*r*), zyzypa *l* (zizipha *b*). 14 Zizifa *gv* (*r*), Zyzypa *l* (Zizipha *b*). | praestant *rb*: -stat *gvl*. 15 illis *rb*: illi *gvl*. | h̄t (habet) *v*. 17 praegnant (pregnant *r*) *rb*. | stomachū p̄gravant (*sic*) *v*.

dunt ventris officium. ex quibus aspera vis eorum et primum ligno sortita deprehenditur. folia tamen vel ipsa poma contrita et inposita spleneticos et hydropicos adiuvare certissimum est. radicis et corticis eadem virtus habetur, quorum sucus ex melle coctus tussim mitigat, cum mero mixtus iecori medetur, vesicam levat urina largiore.

XLVIIII. De fico.

Gal. VI,571. Ficorum natura calidissima est, sed quod ad poma pertineat nimium recentibus austeritas inest et ideo tales stomachum inflant et intestina perturbant, modice quidem, nam statim per alvum defluit omnis iniuria. quae igitur maturiores sumptae sunt prope innocuae creduntur et corpus sic sicuti siccae saginant. *Pl.* 23,63. **antea denique athletae ficis alebantur, priusquam eos Pythagoras exercitatos ad carnis usum, qui fortior cibus est, transtulisset. siccae tritae et inpositae vehementes tumores aut maturant aut dis-**

---

(74) Zizifarum natura calida est, stomachum gravant, sitim movent. poma ipsa difficile digeruntur. veterrima viridia facile urinam movent. folia eius trita cum pomis ex vino pota spleneticos et hydropicos curant.

---

1 officium ventris *rb*. | apera *v*. 2 *hinc acc. d*: Folia zizipi vel i. p. . . 3 vel *gvld*: *om. rb*. | spleniticos *gv*, splenicos *rb*. 4 ydropicos *g* (*l*), hidropicos *v*. 6 tussim: *sic gvld* (*rb*). 7 largiore *gv*: -ri *rb* (v. levat. urinam largiorem facit *ld*). 8 sed quod — (16) transtulisset *om. d*. 9 pertineat *gvl*: -net *rb*. 12 maturiores sumptae . . . innocuae *rb*: maturiora sumpta . . . innocua *gvl* (*sed mox* siccae *omnes*). 13 et in corpus *gvl* (in *om. rb*). | sic sicuti (sicut *l*): *sic gvl* (*rb*). 14 Antea d. athletę (-te *l*) *gvl*: denique athletae antea *rb*. | ficis *om. l, qui scripsit* athlete aletabantur (*supra add.* l). 15 pytagoras *gv*.

cutiunt, efficacius, si eis nitrum vel iris accesserit. coctae ex aqua cum hysopo dant potionem quae pectus expurget. item coctae cum vino sedi tumenti praestant salutare fomentum. ipsae panno inlitae et inpositae paniculas parotidas furunculos rumpunt. item cum feno graeco ex aqua decoctae fomentum faciunt quod extinguat vitia matricum, cum ruta et melle dant sucum qui a pleureticis et pulmone vitiatis salubriter hauriatur. cum aeris flore contritae molestissimis tibiarum vulneribus inponuntur. tritae cum sale scorpionum plagis medentur. canceratis quanto pinguiores fuerint tritae et inpositae tanto

---

Ficorum natura calidissima est. ficus virides hu- (76)
mectant et deducunt et calefaciunt. humectant quidem quia pingui suco sunt, calefaciunt autem propter sucum. egeruntur etiam dulcedine ipsorum. primi ergo qui fuerint pessimi sunt propter nimiam austeritatem, subsequentes meliores sunt. sicci calidissimi sunt, sed egeruntur. sicci cocti in aqua cum ysopo omnia pulmonum vitia cum tussi curant. triti cum melle carbunculos vel ulcera curant. infusus in mulsa pedum doloribus cum podagricis prodest.

De uva. (77)

Uva calida est et humida et egeritur. maxima autem alba quae fuerit calefacit fortiter, ideo quia multum ca-

---

1 Efficacius autem si . . . *l* (*non gv*). | si eis *gvl*: si in eis *rb*, si c̄ (cum) eis *d*. | iris *gvld*: yris *r*, hyris *b*. 2 ysopo *gvl* (isopo *r*): hyssopo *b*. 3 Item *rb*: Idem *gv*, Eedem *ld*. | sedi *gv*: pedi *ld*. | tumendi (*sic*) *g*. 4 prestat *ld*. 5 furunculos *gvld*: -losque *rb*. | rumpit *ld*. 6 Itemque *rb*. | foeno gr. *g*, feno gr. *vld* (foenugraeco *rb*). 7 extinguat v. m. *gvld*: v. m. extinguit *rb*. 8 dant sucum *gvld*: sucum dant *rb*. | qui a: q꭫ (quia) *v*. | vitiatis *gvld*: vitiis *rb*. 9 contritae (-te) *gvld*: tritae *rb*. 10 molestiis *d*. | tybiarum *rb*. 11 canceratis . . . subveniunt: *sic* (*mutata interpunctione*) *duce Plinio* 23,123.

efficacius subveniunt. hydropicos extrinsecus siccant ex vino contusae et cum absinthio et hordeacea farina in modum cataplasmatis adunctae. combustae et tritae et ceroto . . .

L. De sorbo.

Plurimis medicis placet sorba pro medicamento
D. magis quam pro cibo esse sumenda. et quidem alba
1,173. adhuc et semicruda delecta vehementius solutioni
ventris obsistunt, stomachum praegravant, verum

---

lorem habet. quae autem inmaturior fuerit minus calefacit. sed mustum potum purgat.

(78) Uva passa egeritur quidem et exurit. enucleata cum
Pl. cymino omnes indignationes et tumores veretrorum sive
23,16. carbunculos curat.

De moro.

(79) Mori poma ad praesens stomacho utilia, quod refri-
Pl. gerent. quod si alius cibus non superveniat inacescunt.
23,70. Fit ex suco pomorum mirificum medicamen contra
Pl. omnia vitia oris faucium arteriarum vel dentium: sucum
23,71. pomorum maturissimorum lento igne coquis ad mellis
crassitudinem, mittis aluminis scissi croci murrae singulorum drachmas, simul commisceto et de pinna unguito.

---

1 ydropicos *gvl*. 2 absintio *l*, -thio *d* (absynthio *b*): absentio *gv* (*r*). | hordiacia *g*, hordeacia *v* (ordeacia *r*, -cea *d*). 3 adunctae *ego*: adunatae (-tae *v*, -tę *g*) *gvld* (*rb*). 4 et (& *g*) ceroto. *gvl* (c̄ ceroto *d*): *om. rb. capituli finis abest* (*sc.* et ceroto mixtae perniones sanant *etc. cf. Pl.* 30,123 *et* 124 *et Diosc.* 1,183). *sequitur autem in gv* (*cum hoc sit* XLVIII) *cap.* L (*om.* XLVIIII) *De sorbo. unde verisimile est hoc loco excidisse etiam* (*quae praebet Epitome*) *capp.* de uva *et* de moro. 5 medicamento *vl*: -tis *rb* (*g*). 6 *hinc d*: Sorba alba adhuc *etc.* 7 delecta *gvld*: deiecta *rb*. 8 Veruntamen *g* (*b*), verūtam̄ *v*, verumptamen *d*.

tamen matura siccata sublevant stomachum, fastidium pellunt, vulnera interaneis innata deleniunt. * quidam sicca sorba in farinam tunsa solverunt et pro polenta cum vino spleneticis et iecore laborantibus maximeque pulmonis molestiam sentientibus * obtulerunt. aqua in qua decocta sunt non minus et ipsa causis supradictis potui oblata succurrit, dysentericis iniecta medicatur. *

LI. De siliqua.

Siliquae recentes stomachum avertunt, alvum resolvunt, eaedem siccatae in contrarium compescunt. *Pl.* 23,79. cibus earum ad urinam proficit commovendam. traditur ad stomachi dolorem non leve praesidium, si ternae in sextario aquae ad dimidium decoquantur isque sucus per dies quinque continuos hauriatur. Galenus de siliquis pessime sentit quod vix digerantur et ventrem restringant et umores noxios nutriant. *G. alim. fac.* 2,33 (*simpl.* 7,20).

Sorba et praecocia poma eorum viscida et constrictiva. quorum natura calidissima est. (75)

---

1 sullevant *d.* | stomachum *gvld*: *om. rb.* | fastidium *gvld*: -dia *rb.* 2 nata *d.* | deleniunt *v*: deliniunt *gld* (*rb*). 3 Quidem *v.* | s. s. urinam tunsa solverunt *g*, s. s. urinā (-na *ld*) tunsa luerunt *vld*, sicco sorbo tunso (sicca sorba tunsa *b*) urinam solvere *rb. correxi ex Diosc.* (*καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν δὲ ἄλευρον ἀλεσθέντων ἀντὶ ἀλφίτων λαμβανόμενον* . . .). 4 spleniticis *gvl* (splenetias *d*). 6 ob(p *ld*)tulerunt (-r̄ *v*) *gvld*: -re *rb.* | Aqua vero in . . . *rb.* | sint *v.* 8 Disynt- *g*, dysint- *v*, Disent- *l*, Dissent- *d*, Dissint- *r*, Dyssent- *b.* | D. quoque i. *rb.* | iniecta *gv* (*rb*): inuecta *ld.* 9 Siliquae: *gr. κεράτια.* 10 resolvunt *gvld*: solvunt *rb.* | in contrariam *g.* | compescunt *ego* (sistunt *Pl.*): poscunt *gvld* (*rb*). 11 Traditur ad *gvl*: traditurque contra *rb.* 12 leve *gvld*: lene *rb.* | si ternae in s.: sisternā s. *ld.* 13 terna *gv.* | dimidium *gvld*: -dias *rb.* | decoquuntur *ld.* 14 per dies quinque *om. Pl.* | continuos *gvld*: -nuus *rb.* 15 Galienus *ld* (*r*). | G. tamen de *rb.* 16 restringant *gvld*: stringant *rb.* | humores *et g* (*non v*).

LII. De cerasio.

Pl. 23,72. Cerasi viride pomum ventrem umectat et provocat, aridum siccat et detinet. stomacho viride contrarium, siccum perquam utile accipitur. hoc quidam existimant et urinam movere. a non paucis auctoribus traditur, si mane recentia cum suis nucleis devorata sint, alvum tam copiose fluere ut ex eadem causa etiam pedes morbo inpliciti liberentur. fit *Gal.* *XII*,22. ex his diacerasion, quod omnibus notum est. Galeno placet non unam in omnibus cerasi pomis esse virtutem: nam in quibusdam austerus sapor, in quibusdam acidus, in quibusdam dulcis apparet. et vult austera ad hoc valere ut ventrem constringant, stomachum vero confirment. acida iudicat flegmate abundantibus stomachis oportuna: nam magis siccant et crassitudinem densioris umoris incidunt. dulcia stomacho adversa *D.* 1,167 *et Gal. l.c.* pronuntiat, citius tamen per intestina defluere. gummi quod truncus inlacrimat, exasperatas arterias optime

---

(81) Cerasi viride pomum ventrem humectat et provocat, aridum siccat et detinet. viride stomacho contrarium, siccum utile. in hoc pomo tres inesse virtutes: in quibusdam austerus sapor, in aliis acidus, in quibusdam dulcis. austera ventrem restringunt, stomachum confirmant. acida iudicat flegmate abundantibus stomacho oportuna: nam magis siccant et crassitudinem densioris humoris

---

tit. cerasio *gvl* (*r*): ceraso *b*. 1 viride *gvl*: -dis *rb*. 3 accipiatur *d*. | et hoc *rb*. 4 et *gvld*: *om*. *rb*. 5 Traditur a quibusdam si *d*. 6 c. s. n. accipiantur, tam c. alvum *d*. 7 morbo in(im)pliciti *vld*: morbi inpliciti *g*, morbo implicati *rb*. | Fit — (16) defluere *om*. *d*. 8 diaceraseon *gv* (*b*), dyaceraseon *l* (*r*). | Galieno *hic gv* (*r*). 9 non in omnibus c. pomi (*sic*) unam esse v. *rb*. 12 vero *gl*: *om*. *rb*. 13 habundantibus *gv*. | stomachis (*φλεγματώδεσι . . . στομάχοις Gal.*): stomacho *gvl* (*rb*). 14 oportuna *gv*. 15 incidunt: *καί τι καὶ τμητικὸν ἔχει Gal.* 17 obtime *g*.

lenit, si in vino vetere detur in sorbitione resolutum. simili modo datum fastidium stomachi nausiantis avertit et e facie foeditatem palloris excludit. cum mero haustum calculos etiam quibus vesicae canalis obstruitur in harenae pulverem solvit.

LIII. De amygdalo.

Amygdalum recens, ut multis videtur, stomachum onerat. Dioscorides etiam prodesse stomacho arbitratur, si cum folliculo suo nucleus devoretur. caput praegravat, caliginem nutrit, cupiditatem veneriae voluptatis accendit. sicca etiam contra ebrietatem valent, si ante vinum quinque sumantur. sitim ex his inflammari illo argumento docetur quod vulpis cum amygdala devoraverit nec aquam in proximo habuerit interire creditur. somnum faciunt, urinam movent, feminarum iusta praecipitant. cum amulo *Pt.* 23,75. *D.* 1,176.

---

incidunt. dulcia stomacho contraria, citius tamen per intestina fluunt. gummi eius ore detentum et glutiendum arterias lenit, vetustissimam tussem conpescit, cum mero potum calculos in vesica frangit.

De tubere.

Tuber virtutem habet stypticam. poma ipsa comesta stomachum nausiantem et fluxum ventris constringunt. utiliter dantur sanguinem reicientibus. (82)

---

1 si cum v. *d.* | veteri *gvld* (*rb*). 3 foeditatem *v*, feditatem *gld.* | cum mero h. *ad sequentia pertinet* (*sec. Gal.*), *ad priora sec. codd.* 4 vesicae canalis *g*: vesicę conalis *v*, vesica coralis *ld.* | obruitur *ld.* *tit.* De amygdala *gv.* 7 D. vero etiam *rb.* | stomacho prodesse *rb.* 8 sui nuclei *l.* | *hinc acc. d* Amigdalum c. pr. . . . 9 veneriae *gvl*: venereae *rb.* 10 vol. etiam accendit *rb.* | Siccum . . . valet *ld.* | etiam *gvld*: vero *rb.* 11 sitim — (14) creditur *om. d.* 12 vulpis *gvl*: -pes *rb.* 13 devorarit *l.* 15 amulo (*Pl.*): amygdala (*sic*) *g*, amigdala *v*, amigdalo *ld* (Amygdala quoque cum menta *rb*).

et menta trita et in potione perducta sanguinem reicientibus prosunt. oleum in quo decocta sunt infusum capiti caducos et lethargicos excitat. ulceribus canceratis et caninis morsibus trita cum melle subveniunt. dolores iocirieris ac renium decoctorum in aqua potus extinguit, admixto modico passo quo solet potionis eiusmodi amaritudo leniri. cum resina terebinthina pro enemate data calculos frangunt, obstrictum canalem vesicae laborantis pervium praestant. tussi et colo prosunt cum elelisfaco ac melle contrita et in abellanae nucis magnitudine sumpta.

Fit medicamentum ex amaris amygdalis, quod * Dioscorides dia amygdalon picron appellat, spleni et iocineri maximeque aurugini necessarium, quod conficitur sic. amygdalorum — II, gentianae — IIII, anesi — II, absinthii pontici — I, omnia simul tunsa cribrantur, ex eo pulvere coclearium ex aqua datur. mulsam miscent qui nimiam amaritudinem vitant. vehemens hoc esse etiam domesticis in uxore servata experimentis probavi.

D. 1,176. Gummi quod amygdali arbor exsudat, mixtum

1 trita *rb*: tritae *gv*, hee trite *ld*. | potione *gvld*: -nem *rb*. | perducta *rb* (*g*): perductę *v*, perducte *ld*. 5 iocineris *gvld*: iecinoris *rb*. | renium *gv*: renum *ld* (*rb*). | decoctorum *gvl*: coctorum *rb*, *om. d*. 6 passa (*sic*) *v*. | quo — leniri *om. d*. 8 terebintina *gvd*, therebentina *l* (therebynthina *r*). | pro enemate *g*: pro nemate *vl*, pronemata *dr* (prooemata *b*). *sed cf. Pl.* ex ecligmate (ἐκλειχόμενα *D.*). 9 praestant: reddunt *ld*.
10 cholo *g*, tholo *v*. | helelis fasco *gv*, herelis. fasco *ld* (heliliffate *rb*ᵐ, helilisace *b*). 11 abellanae *gv* (*cf. c. seq.*): avellane *ld* (*rb*). | in av. modo sumpta *d*. 12—20 *om. d*.
13 dyoscorides dyamigdalon pigron *l*. | dia amygdalon *g*: dyamigdalon *v*. | picron (*sic gv*) *om. rb*. 14 iocineri *gvl*: iecinori *rb*. | aurigini *v*. 15 Accipe am. uncias duas *etc. rb*.
16 anesii *l* (anisi *rb*). | absentii *gv* (*r*). | quae omnia *rb*. *cf. supra*. 17 et ex eo *rb* (*l*). | cocli(e *vl*)arium *gvl* (cochlear *b*, coclear *r*). 19 Veh. nanque h. *rb*. | domestico sinu servatum. exp. *l*. | in uxore: inuxuro (*sic*) *v*. 21 amygdali arbor: amigdala arbor *v*, amygdalum *ld*.

potioni reicientibus sanguinem saluberrimum creditur, tussim mitigat cum mero potum. eadem et (*Gal.* ceteris arboris partibus vis inesse traditur, ut folia *XI*, 827) vel cortex ad tempus adsumpta aperiant purgent et extenuent.

LIIII. De abellana.

Abellanae in cibo sumptae dolorem capiti incutiunt, stomachum inflatione distendunt. corpori sane *Pl.* 23,78. pinguedinem conferunt. siccae si in vaso fictili torreantur, destillationibus mitigandis utilissime offerun-

---

Amygdala dulcia virtutes calidissimas habent et nutriunt. calida sunt ob pinguedinem, nutriunt quia carnosa sunt. amygdala recentia stomachum onerant. sicca cum pellicula sua comesta stomacho utilia, ventrem movent, ebrietatem arcent, somnum faciunt. tritorum cum menta sucus sanguinem reicientes iuvat. nuclei tosti triti cum melle dati tussim tollunt. (89-90)

Amygdala amara fortiora sunt a dulcibus. spleni iocineri et morbo regio nucleos tritos cum mero potui dato. tritum cum oleo instillatum auribus antiquam surditiam tollit. cum mero potum tussim tollit. tritum cum aceto vulnera in mento nata et inpetigines tollit. gummi eorum aut chymus (cimas *cod.*) ex posca datur sanguinem reicientibus. [hepaticis congrua sunt purgato cortice in aqua tepida et sic comedantur.] (91)

---

1 reiicientibus (*hic*) *g.* | r. sang. prodest *d.* 2 (eadem) — 5 *om. d.* 8 ceteris /arborib; partibus (*sic*) *g* (c. arboris p. *v*). | vis *rb*: *om. gvl* (*cf. Gal.* ὁμοίαν ἔχει τὴν δύναμιν). 4 adsumpta *gv*, assumpta *l*: sumpta *rb.* | aperiā *v*, aporiā *l.* | et *g*: *om. vl* (*rb*). *tit. et* 6 abellanae *gv*: avellane *ld* (*rb*). 6 in cibo — (8) ferunt *hic om. d.*, *sed add. in fine cap.* | capiti *gvld*: -tis *rb.* 7 inflatione stomachum d. *rb.* | sane *om. d.* 8 siccae in vase f. si t. *rb.* | vaso *gv*: vase *ld* (*rb*). 9 distillationibus *gvld* (*rb*). | offerantur *d.*

tur. tritae ex aqua mulsa potaeque etiam vetustissimae tussis molestiam sedant. alii tritas et cum passo bibendas dederunt ad pulmonis et iecoris vitia
(*et D.* 1,179). sananda. multi tritas cum pipere miscuerunt et cum vino propinatas contra catarrum et tormenta ventris
D. 1,179. et urinae destillantis angustias valere senserunt. cum axungia vel adipe ursina contritae et alopeciis inlitae capillorum damna restituunt. aiunt oculos infantium caesiorum ad colorem nigrum posse revocari, si adustae cum oleo conterantur et ex eo cerebrum adsidue perunguatur.

LV. De pistacio.

Gal. *XII*,102 (*VI*,616). Pistaciorum virtus austera et styptica et prope aromatis gratia iuncta colligitur, ideoque etiam stomacho adcommodata creduntur. maxime tamen con-

---

(83) Abellanae et praenestinae nuces virides stringunt, coctae autem minus. in cibo sumptae capiti dolorem incutiunt, stomachum inflatione distendunt. corpori sane pinguedinem conferunt. nuclei earum triti cum mulsa poti veterem tussim conpescunt.

---

2 Alii vero tr. *rb*. 3 dederunt (-r̄ *v*) *gvld*: -re *rb*. | ad p. vitia et iecoris s. *ld* (iecoris *hic etiam gv*). 4 tritas *gvld*: *om.* *rb*. | miscuerunt (-r̄ *v*) *gvld*: -re *rb*. 5 propinandas *ld*. | catarron *gv*, catarrum *ld* (catharrum *rb*). 6 distillantis *gvld* (*rb*). 7 ursina *gv*: -no *ld* (*rb*). | alopiciis *gv*, allopyciis *l*, -pitiis *d* (*r*, -petiis *b*). 8 Aiuntque *rb*. | dampna *ld*. 9 caesiorum: caesorum *g*, caesorē (*sic*) *v*, cesorum *ld* (caeeorum *rb*). 11 adsidue *g*, assiduę *v*, assidue *ld*: quotidie *rb*. | perungatur *g* (-guatur *vld*). *tit.* De psittatia *gv*, De psytio *l* (De psistatio *rb*). 12 Psittatiorum (-ciorū *v*) *gv*, Psyptatiorum *ld* (Psistatiorum *rb*). 13 gratia *gvld*: gratiae *rb*. 14 adcommodata *gv*.

stat ea thoracis, item pulmonis et iecoris vitia purgari. trita cum vino contra morsum serpentium prosunt. *D.* 1,177.

LVI. De castanea.

Castaneae ex omnibus fortissimum quidem cibum corpori praestant sed qui difficile concoquatur. coctae * in carbonibus vel in fictili sicco vaso assatae et cum melle ieiunis datae tussientibus prosunt. aqua in * qua cum suo cortice decoquuntur coeliacis dysentericis sanguinem excreantibus bibenda haud inutiliter propinatur. interior membrana quae corticem * fructumque discernit ad tertiam partem decocta in aqua et potui oblata mire alvum fluentem refrenat, adeo ut Dioscorides putet etiam cathartico dato per *D.* hanc potionem iri obviam posse, si plus quam necesse 1,145 sit purget. *ubi?*

Pistaciorum virtus austera et styptica. stomacho ad- (86) commoda sunt, et pulmones purgant in cibo sumpta. trita cum vino contra omnes morsus prosunt.

Castaneae ex omnibus nucibus fortissimum habent (84) cibum, difficilem digestionem. virides stringunt, coctae minus. coctae in cinere vel in fictili vase assatae et

---

1 eâ: et *gvld*, ea et *rb*. | itemque *d*. | purgari *gvld*: -re *rb*. 2 Trita vero *rb*. | serpentium *gvld*, -tum *rb*. 4 ex omnibus (nucibus *add. Epit.*): *μόνοι . . . τῶν ἀγρίων καρπῶν ἀξιόλογον τροφὴν διδόασι τῷ σώματι Gal.* VI, 621. 5 corporis (*sic*) *g*. | Coctae autem in . . . *rb*. 6 f. sicco vaso (vas *sic g*) assatae *gv*, f. vase assate (*om.* sicco) *ld*, f. vase sicco assatae *rb*. 7 c. m. tussientibus date pr. (*om.* ieiunis) *ld*. 8 cum suo cortice (c. cortice suo *d*) decoq. *gvld* (*b*ᵐ): cum succo cortices coq. *rb*. | cyliacis *gvl* (*r*), ciliacis *d*. | dysint- *v*, disynt- *g*, disent- *ld*. 9 excreantibus *ld*: recreantibus (*sic*) *gv*, reicientibus *rb*. | haud: non *d*. 11 p. data *d*. 13 dyosc- *l*, diasc- *d*. | dato *gvld*: data *rb*.

LVII. De nuce.

Gal. VI, 610. Nux viridis utpote adhuc aquatioris umoris styptica et frigida virtute censetur. potest denique et stomacho aliquid vigoris adquirere et ventrem cum Pl. 23,77 (149). garo sumpta mollire. nuces siccae duae cum caricis duabus et viginti rutae foliis addito salis grano simul conteruntur: nullis venenis opprimi poterit ea die qua quisque ieiunus acceperit. inter kalendas et * idus iulias centum numero nuces statim ut arbori demptae sunt cortice adhaerente quassantur. his admiscentur aluminis scissi librae tres et in novo fictili vaso ponuntur. super haec infunduntur olei boni librae tres et diligenter in loco neque umido neque nimium sicco obruuntur. post nonaginta dies dabunt oleum quod fluentium capillorum damna restituat.

---

tritae cum melle ieiunis tussientibus datae prosunt. aqua in qua coctae fuerint datur coeliacis dysentericis et sanguinem expuentibus.

De balano.

(85) Balanorum glandes virides stringunt, coctae minus. indigestionem faciunt. fluxum omnem constringunt.

---

(87) Iuglandes nuces rotundae virides utpote adhuc aquatioris humoris, stypticae et frigidae virtutis sunt. sto-

---

1 utpute *g.* | utpote aquatica stiptica *etc. d.* | adhuc *om. l.* 2 Potest *gvld*: Potens *rb.* 3 adquirere *gv* (*ld*). 4 Nuces autem s. *rb.* 5 xx. *vl.* | a. grano salis *d.* 6 nullisque *rb.* 7 d. qua quisque *gvld*: d. quisquis *rb.* | kalendas *g*, kł *v.* 8 iulias *g*: iul *v*, iulii *ld* (*rb*). 10 scissi *gvlb*ᵐ: schisti *rb.* | lib. III. *gvl* (libras .III. *d*). | in n. vase fictili *d.* 11 vaso *gv*: vase *ld* (*rb*). | diffunduntur *ld.* 12 lib. III. *gvld.* | in loco humido *d.* 13 nimio *d.* 14 dampna *d.* 15 restituat *gld*: -tuit *rb.*

LVIII. De pinea.

Fortissimus ex nucleis cibus est et umores opti- *Gal.* *VI*,591. mos gignit et sitim sedat et stomachi acrimoniam *Pl.* temperat. purgat urinam. praestat antidoti vicem 23,74. cum laseris — I, nitri — I, cymini — I, palmu- * larum — I: omnia in oxymeli resoluta oxyporium iucundissimum praestant, si uncia nuclei triti simul accipiatur. cum uvis passis frequentius nuclei sumpti

---

macho aliquid vigoris adquirunt, ventrem molliunt. maturae nutriunt et egeruntur. cum fuerint mundae inflant. cortices vero earum restringunt.

Nuces siccae duae cum totidem ficis et xx rutae (88) foliis addito salis grano uno simul conteruntur: a ieiuno comestae contra omnia venena pugnant. tritae cum corio suo in umbilico positae lumbricos excludunt. folia ex aceto trita auribus instillata auditum praebent.

Pinorum nuclei calidissimi sunt. fortius venerem commovent, stomachum et renes excalefaciunt, urinam purgant. ex vino dulci potati ventrem movent. fit ex eodem oxyporium utile: nuclei purgati lasere nitro cymino palmulis admixtis cum melle dantur: flegmaticos curat.

De palmarum pomis.

Palmarum thebaicarum vel nicolaorum poma hoc est (98) dactyli habent aliquid caloris. cocti in vino dati sto-

---

1 Fortissimis *v.* | humores *hic* (*qui sine* h *semper*) *v.* 2 et (stom.) *gvld*: ac *rb.* 3 et urinam purgat *d.* | praestat—(7) frequentius *om. d.* 4 *etc.* — I. *g* (∻ I. *l*): uncia una *rb.* 5 quae omnia *rb.* | oximelli *gvl* (oxymelle *rb*). | oxiporium (exiporium *v*) iocundissimum prae(pre)stant *gvl*: iucund. praestant oxyp. *rb.* 6 uncia . . . accipiatur *gvl*: unciam . . . accipiat *rb.* 7 Cum uvis (*gv*): cumunis *l.* | frequentius nuclei s. *gv* (frequentius. Nuclei s. *l*, Nuclei s. *om.* frequentius *d*): Nuclei frequentius s. *rb.*

excitare creduntur tardiores ad usus veneriae volu-
Pl. 23,74. ptatis. ipsae pineae cum resina quam gerunt tunsae in singulis sextariis ⟨aquae⟩ ad dimidium decoquuntur: ex eo cottidie binos haurire cyathos excreantibus sanguinem salutare est. cortex arboris decoctus in vino efficacissimam potionem contra ventris tormina subministrat.

LVIIII. De myxis.

* Id namque manifeste stypticae virtutis apparet et frigidae, quamvis plurimum illis de rigore sicci-

---

machi dolorem tollunt. palmarum cibus nutrit corpus.
D. recentes somnum faciunt, tamen capitis dolorem movent.
D. qui sunt sicci stomacho commodi sputum sanguinis conpescunt in cibo sumpti: aut si eorum decoctionem bibant. triti cum mastice stomacho adpositi defectum et sudorem nimium tollunt. ossa eorum combusta trita cum gallis et granati sicci cortice sanguinem de naribus fluentem sistunt. membrana quae ossibus inhaeret scissa labia conglutinat. carbonibus fumigati extrahunt partum. fit ex eis emplastrum mirificum quod diafinicon appellatur.
P. 23,53. cortex eius viridi et tener tunsus cum resina et cera pari pondere confectus ulcera [in nervis] et psoras desiccat et

---

1 veneriae *gvl* (ad usus venerios *d*): -reae *rb*. 2 Ipsae vero p. *rb*. | tunsae in singulis: tunsae et (& *g*) in singulis (singuli *g*) *gvld*, tusae singulae in singulis *rb* (additis in singulas singulis sextariis aquae *Plin.*). 3 aquae *ex Pl.*: *om.* *gld* (*rb*). 4 ex eo: ex quo *r* (*non b*). | cottidie *g*: cotidie *vld*. | ciatos *g*, cyatos *v*: cratos (*sic*) *ld*. 5 (cortex)—(7) *hic om. d* (*sed habet initio cap. de myxis*). Cortex autem a. *rb*. 7 sumministrat *ld*. *tit.* De mixis *g*, De miyxis *v*. 8 Id namque m. *gvl* (*om. d cum v.* 8—9): Id nanque genus m. *rb*. | v. esse app. *rb*. 9 illis *gvl*: illi *rb*.

tas decoquat. verum et ardores febricitantium extinguit ore compressum et sitim mitigat, et in cibo sumpta stomachum erigunt, solutioni ventris obsistunt, trita et cum polline inposita collectiones suppurare non patiuntur. ossa combusta et in pulverem redacta butyro et melle comitantibus non abiecti vigoris xerocollyrium praestant.

LX. De hypomelidibus.

Hoc pomum Dioscorides frigidissimum adfirmat *ubi?* atque ideo et laborem digestionis incutere. stypti-

---

claudit et omni sorditia purgat. ⟨similiter et de caricis pinguissimis: in mulsa infundis, teris et emplastrum inponis ad psoras.⟩ poma recentia facilius egeruntur quam illa quae fuerint sicca, et eorum virtutem dicimus ut [mora] calefaciant.

Myxorum virtutem frigidissimam suspicamur. id (id) (80) namque manifeste stypticum apparet et frigidum, quamvis plurimum illi de rigore siccitas decoquat. verum et ardores febricitantium extinguit ore conpressum ut sucus glutiatur. in cibo sumptum stomachum erigit, solutioni ventris obsistit. tritum et cum fabae polline inpositum collectiones suppurare non patitur. ossa combusta et trita cum butiro mixta combusturis medentur.

---

1 arbores *g. hic incipit d*: Ardores febrium ex ore compressā et s. m. | extinguit *gv* (*rb*): *om. ld* (*sed* ex *habet d*). 2 compressā *ld.* | mitigat *gl* (*rb*): -gant *v.* 3 sumptum . . . erigit . . . obsistit, tritum . . . impositum . . . patitur *rb* (sumpta . . . erigit . . . obsistit *ex corr. pro* —tant *etiam d*). | obsistant *l et ante corr. d.* 5 superare (supare *ld*) *vld.* 7 xyro collyrium *g*, xiro colliriū *v*, xyro(xiro *d*)collirium *ld* (xirocollyrium *rb*). *tit.* hypomelidibus (*Martial. ap. Pallad.* 13,1,4 *unde Isid.* 17,7,12): spomelidibus *gld* (*rb*), spomelidis *v. cf.* ἐπιμηλίδες *Diosc. Gal.* 8 diascorides *d.* | adfirmat *gv.* 9 et laborem *gvld*: ad laborem *rb.*

cum tamen et stomacho adcommodatum plerique dixerunt. arboris eius natura cum malis congruit, aliquanto quidem infirmior, sed ut diximus propemodum potest causis similibus adsumpta medicari.

1 accommodatum *gv*. 2 dixerunt (-r̄ *v*) *gvld*: -re *rb*. | cum: *om*. *ld*. | congruere *d* (*pendens a* Plerique d.). 3 infirmi oris *rb*. 4 causis *gvld*: in causis *rb*. | adsumpta *gv*. | *post* medicari. FINIT (*rubro scr.*) *v*, *sed in proximo versu* (*ut in g*) *incipit* LXI. DEUINO COSTADO FACIENDO.

Medicinis ex Gargilio excerptis

haec ex communi fonte subiungunt cod. S. Gall. 572 (*p.* 129—133) *et cod. Lugd. Voss. oct.* 92 (*f.* 105^{b}—107^{b}):

LXI. De vino costato faciendo.

Accipe costum et purga illud radendo corticem eius ut nihil amari in eo remaneat. tum terito et cernito diligentissime. deinde sume mustum forte et dulce, ita recens ut eodem die sit expressum, et mitte inde in vas novum bene picatum modios duodecim. in quod de costo dimidia libra mittenda est, scilicet per unumquemque modium pondus denariorum duodecim. tum vas firmissime claudendum est et triginta vel quadraginta dies ita dimittendum. simum tamen esse debet palmum unum propter fervorem musti. aliqui mittunt in eandem musti mensuram costi libram, aliqui libram et dimidiam.

LXII. Confectio liquaminis quod oenogarum vocant.

Capiuntur pisces natura pingues, ut sunt salmones et anguillae et alausae et sardinae vel aringi, et fit ex eis

tit. costado *v.* 5 XII. *v.* 7 XII. *v.* 8 XXX ł XL *v.*
9 simum *ego*: semum *gv.* *tit.* omogarum *g*, homocarū *v.*
13 aringi *g*: haringi *v* (*cf. quae dixi in act. phil. inscr.* „*Hermes*“ *t.* VIII *p.* 226).

atque ex herbis odoratis aridis cum sale compositio talis. praeparatur vas bene solidum ac bene picatum capax trium vel quattuor modiorum, sumunturque herbae aridae bene olentes tam de horto quam de agro, utputa anetum coliandrum feniculum apium satureia sclareia ruta menta sisymbrium ligusticum puleium serpullum origanum vettonica argemonia, et ex his in fundo vasis primus ordo consternitur. tum ex piscibus si minores fuerint integris, si maiores in frusta concisis alter ordo componitur. super hunc tertius ordo salis binos digitos altus adicitur. atque in hunc modum his tribus herbarum et piscium salisque ordinibus supra invicem alternantibus vas est usque ad summitatem implendum, tum addito operculo claudendum atque ita per dies septem dimittendum. quibus transactis per continuos viginti dies cottidie bis vel ter palo ligneo in modum remi formato compositio ista usque ad fundum est commovenda. quibus expletis liquor qui de hac compositione defluxit colligitur atque in hunc modum ex eo liquamen vel oenogarum conficitur. sumuntur huius liquoris sestarii duo et cum dimidio boni vini sestario commiscentur, tum quattuor herbarum aridarum singuli manipuli in hanc mixturam coiciuntur, aneti videlicet et coliandri et satureiae atque sclareiae. feni graeci quoque seminis pugillus unus adicitur, et de aromatibus piperis grana triginta vel quadraginta, costi pondo denarii tres, cinnami similiter, caryophylli similiter. haec minute contrita eidem liquori permiscentur. tum vel in ferreo vel in aereo vase compositio haec tam diu coquenda est quousque ad unius sestarii mensuram perveniat. prius tamen quam percoquatur mellis despumati selibram in eam adici oportet. quae cum percocta fuerit more potionum per

1 hebis (*sic*) *v.* 6 vetonica argimonia *gv.* 7 vasis: *sic gv.* 11 piscibus *g*, piscium *v.* 14 vii. *v.* 15 xx. *v.* | cotidie *v.* | pala lignea . . . formata *gv.* 19 omogarum *gv.* 20 vino *g.* 25 xxx. † .xl. *v.* | iii. *v.* 26 cariofili *g*, cariofoli *v.* | contritę idē *v.* 28 vasę *v.* 29 sestari *v.*

saccum colari debet usque ad claritatem, fervens tamen sacco infundenda est. eliquata vero et refrigerata in vase bene picato servatur ad obsonia condienda.

De malis cydoneis suci confectio utilissima est fastidiosis et is qui non digerunt cibos. conficitur autem sic. ⟨sumuntur⟩ malorum cydoneorum maiorum et suavium suci sestarii duo, cui admisces mel optimum alterum tantum, aceti vero heminam. et haec super carbones ardentes coquis mediocriter, et despumato addis gingiber ÷ III, piper album ÷ II, et sic iterum super carbones ardentes coquis ad mellis spissitudinem.

hoc medicamen non solum is qui defectionem habent stomachi quam Graeci atoniam vocant ⟨utile est⟩, sed et qui atoniam hepatis patiuntur iuvat similiter. manifestum est enim quia maxime ieiunis dari oportet usque ad coclear. nocet autem nihil vel minime si post cibum quis [eum] accipiat. bene accipitur si ieiunus accipiat, et si post cenam vult accipere: optimum autem tempus est ante duas aut tres horas ut ante cibum accipiatur. quibus autem ex distemperatione caloris stomachus patitur vel quibus ex cholerico humore repletur, iuvat remoto vel subtracto gingibere et pipere.

Sucus malorum cydoneorum datur cum aceto et melle

2 vaso *v*. 3 picata *ante corr. g*. 4 *sine tit.* (*cf. Pallad.* XI, 20). (D)e malis ac idoneis sucis (*sic*) *g*, De malis acidoneis suci *v* (D *rubro scr.*). 5 his *gv*. 6 sumuntur *ipse addidi.* | cidoniorum *gv*. 7 sucus *gv*. | admiscis *gv*. 9 despumatum (-tū *v*) *gv*. 10 — III. *v*. | — II. *v*. 12 medicamentum *v*. | his *gv*. | habent *v*: habet *g*. 13 antoniam *hic g* (atoniā *v*). | utile est *ipse addidi*. 14 epatis *gv*. 15 cocli. (cocti. *v*) Nocet *etc. gv*. 17 eum (*sic*) *gv*, *quod uncis ego inclusi*. 19 aut tres *om. v*. 21 colerico *gv*. 23 cidoniorum *gv*. | mel *gv*.

tantum coctus sicut superius scriptum est. et si in ista confectione addatur dacrydium ÷ III, catharticum utile fit stomacho.

Omfacomeli.

Uvas colligis eo tempore cum mustum iam incipiunt habere et maturefacere sic tamen ut nondum manducari possint, id est mense augusto. de hoc musto earum mensuras et quantum volueris mittis. et sic facies et mittis e contra mellis partes duas et coquis igni molli, id est paulatim, donec tertia pars decoquatur et remaneant duae, et reponis in vaso vitreo. alii mittunt musti partes duas et mellis tertiam. facit autem ad ea quae intra os nascuntur ulcera omni aetati, facit ad omnem aestum aegrotantibus et quos lues possidet et ad dysentericos et ad eos qui ⟨de⟩ stomacho queruntur et ad digestionem. datur autem in aqua calida ad modum coclearia duo, et sic acceptum medicamentum valet. sane autem ad eos qui sitim patiuntur vel quibus pulmo aruerit vel is qui vinum desiderant dabis in aqua frigida.

1 et si hıſ ſt̄a *v.* 2 diacridium *gv.* | ÷ III: ē. III *v.* | catarticum utilis *gv.* 3 sit *v.* *tit.* Amfaco melli (*rubr.*) *g*, Amfacomeli *v* (*cf. Pallad.* IX, 13). 5 habere inmaturę facere *g* (in = ī *pro* i. = id est?). | inm. fac. *om. v.* 6—8 (?) *sic gv.* 7 et sic facies *om. v.* 8 coques *gv* (coquis *ante corr. g*). | molle *v.* 10 repones *g*, pones *v.* 11 faciat *g* (fac̄ *v*). 13 luis *g* (lues *v*). | dysintericos *gv.* 14 de *addidi.* 15 cocliaria *g* (coclearia *v*). 17 his *g* (is *v*).

Index I
verborum.

d *pro* t *archetypi*: idem *et* tumendi 49.
dacrydium *g* (*rec.* diagridium *l* = *sucus scammoniae Cael. Aur. p.* 69,143, *Simon Jan. s. v. diagridium*) 30.
datur intellegere 25.28.
de = *ex*: de stomacho ructus eicere 1. de indicio colligere 2. de auxilio fieri venenum 3. compositio de punicis 41. de superioribus singulis composita 41. (sumuntur herbae de horto 62).
pro abl. instr.: de usu intellegere 1. de radice polire 1. de nomine gloriari 3. de tumore sublata 40. de odore testari 45.
pro genit.: aliquid de consuetudine inmutare 30. plurimum de rigore decoquere 59.
deformare in pilulas 2. 30.
deinque (? *codd.* denique) = inde-que, ideoque 45. *sed cf.* denique 49. *cf. etiam* inde quod = ideo quod 4.
delenire: delinit sedis vitia *gv* 43. deliniunt *g* (*non v*) 50. *cf.* liniri *gv pro* leniri *ib.* 43.
despumatum (mel) 45.
detinere (= sistere) sanguinem 21. 52. sudores 43.
dia: diacalaminthes 23. diacerasion 52. diacodion 21. diapeganon 3. diaprasion 45. — dia amygdalon picron 53.
die: bis (in) die *g* (*v*) 31.
dioscorides *vel* dioscoridis (*nom.*) *passim g.*
discoctus (*hoc semper fere ubi non exscriptus Plinius*) *et* decoctus *saepe. e. g. cf.* 40 (pira *dis*cocta ... folia *de*cocta). — discocta *gl* 30 *ubi* bis cocta *Pl.*
disrumpit furunculos 13.
distillare, distillatio *gl* 21. 54.
diuretica 43.
dormitum: cum dormitum ire cupissent (= dormituris *Pl.* 20,45) 21.
dum non 44. dum **taxat** (duntaxat *l*) 44.

ecligma 42 (53).
eiusmodi 43. 53 (eiusdem modi *g* 17). *pro* huiusmodi (29). 41. 45.
elelisfacus (helelisfacus *g*) 53.
elimat furfures capitis 10.
enema (*ubi* ecligma *Pl.*) 53.
ervilia 30 (herbilia *g*, *cf.* hervum *g* 39). *cf.* herbiliae ... hervi *Ed. Diocl. p.* 4.
esse (est, sunt) *saepissime omittitur*: *e. g.* 15. 29. 40 (*ter*). 59 (assignatum, dandum, ordinanda, adnotatum, removenda, traditum.)
eustomacha 43.
exacodas *codd.* (cacoethes?) 42.
exasperatae arteriae 52 (asperatae 19).
exoptatus *calor* 26.
experiri (= pati) morsus 35.
expugnant auruginem 8.
extingunt *g* 8.

f *pro* φ *semper g*: flegma, frenetici, rafanus, epifora *etc. cf.* pth *pro* φθ.
facilis sucus ad lapsum 7.
feniculum *g* 25 (faeniculum *Plin. Aug.* 13,124. 136).
fenum graecum *g* 30 (foenum gr. *g* 49 *pro* faenum. *cf. Varro l. l.* 7, 96. faeni graeci *Ed. Diocl. p.* 9.
ficus: *abl.* fico *g* (*rec.* -cu *l*) 18. 29. *Neue* 1,532.

19. 27. 28. 30 (*quater*). 31. 32. 35. 36. 48 *etc.* imprimere 16.
incidunt crassitudinem densioris umoris 52.
incumbere: cum feminae partus incubuit 40.
incutere (laborem digestionis) 60. (caligines) 21 b.
inde colata 45. (*cf.* 61)
inde quod (= ideo quod) 4. *cf.* inde 14 *etc.*
indifferenter 2.
indubitate 2.
indutiae (-ciae *v*) febris 28.
infricare aliquid aliqua re (alopecias cepis) 27.
ingravescens (uva faucibus) 28.
iniuria (omnis defluit per alvum) 48.
inlacrimare: gummis guttam quam persici truncus inlacrimat 44. gummi quod truncus inlacrimat 52.
inlinere *g* = *rec.* inlinire *l*: inlinuntur (illiniuntur *l*) 19. 11. inlitum (illinitum *l*, *cf. Plin. v. l.*) 18. *etc.*
impetus fervoris 42. umoris 40.
impliciti morbo 52.
interim (*opp.* nunc) 29.
intibum, *pl.* intiba (intibi *epit.*) 12. *cf. Neue* 1,648. 556. *σέρις Diosc.* (*Wagner Orthogr. Verg. p.* 485).
inula (enula *l*) 45.
inundatio capitis 2.
iocundissimus *g* 15. 58.
ipsud *g* 46.
is = *gl* his (*nom. sg.* 41) *dat. abl. pl.* 27. 35. 42 (*sed recte* ex his, in his 27 *fin.* 39. 41. 42. 43. 44. 52. 53 *etc. licet eodem modo* arboris eius 60). *semel* eis 49. isdem = *gl* hisdem 4. 25. 42.
ischiadici = sciadici *g*, *rec.* sciatici *l* 13.
iusta feminarum (= menses) 53.

lapathus *fem.* 8 (lapatium *g*, lapathum *Plin.*) *cf. Neue* 1 646. 556.
laser: lasaris *g* (-seris *l*) 17. laseris 30. lasere 30. 38. *cf. Plin v. l. ad t.* III *p.* 91 *Jan.*
lenocinatur (zizyphis saporis non nulla gratia) 48.
letaliter (ad pthisim praestruit) 29.
ligula: ad modum ligulae 36.
liniamenta imi corporis 1.
linquere: quibus anima linquitur (*οἱ λειποθυμοῦντες*) 16.

madent(ur) 41 = madescunt *Pl. et* 43.
manna turis 21 (= farina turis *Pl.* 20,48).
medella *gv* 33. 40 (*sed iidem* querela).
medicari 50. 60. -re *g* 41.
medio rigore sananda 19. *cf.* 11 medium temperatumque rigorem.
melinum oleum 43.
melo 14 (*et ap. Pall.* IV, 9, 6: melopepo *Plin. Gal. cf. Ed. Diocl. p.* 15).
menstruis imperat (= m. eicit) 2. 29. *idem quod* menstrua incitat 32, m. admonet 23 *etc.*
modus: pro modo 34. ad modum 30. 36.
morsus stomachi (= rosiones *Pl.*) 37.
myxum 59.

nasturcium (*ναστούρκιον*) *gv* 13.
nausia *g* 25. 45.

suspirationes pectoris (*ubi* suppurationes *Pl.*) 18.
sutoricium (sutorium *l*) atramentum 22.
taeniae (tineae *gvl*, *ut codd. Plin. etc.*) 18. 38.
tam ipsa quam semen 14. — **tam** diu (*sep.*): *cf.* 40.
tapsia *gv semper.*
thymum *neutr.* 36.
toxillae *gvl* (tonsillae *Plin.*) 41. 46.
triturae pedum (quas calciamenta fecerunt) 27. 35.
tunsus *semper g, sed idem* contusus (19. 24. 35. 39. 49. *etc. semel* contunsae 27). *eadem ratio observatur in Vitruvio Harleiano et Augiensi Plinio.*
unguo: perungatur *g* (*non v*) 54 (*cf.* extingunt *g* 8) *etc.*
universa contraria (in dulcibus) 40. *cf.* 46: minoribus omnia inesse contraria.
urinam effundit 32, *cf.* sollicitat (31), citat (*s. v.*), impellit (36), movet (41) *etc.*
usque: hoc usque donec ... 45. ad usque fauces 43.
uteri claustra reserari 40. *cf.* 44: thoracis sinus reserat.

valitudo *semper g.*
vanitas: prope vanitate (?) dulcis 42.
vas: *abl.* vaso (= *rec.* vase *l*) 41. 43 *bis.* 54. 57. *Neue* I, 294.
vasa picata 43.
venenata vulnera 35. venenati morsus 39.
venerius *g* 13. 58.
venientes (febres cum frigore) 3.
veruntamen *g* 50.
vesica *gv* 29. 44. 48. 52. 53 *etc.* (*sed* vessica *g* 12, vissica *cod. S. Galli* 762 21[b]).
vetere *gv* (*semel abl.* veteri *gv* 52).
vindicare 41.
vulpis *nom. sg.* 53.
xyro collyrium *g* (xiro c. *v*) 59.
y *initio vocum sine aspiratione semper g*: ydromelon (43), ydropici, ysopum, yoscyamus (hyoscyamus *Plin. Aug.* 15,30).
zizyfa (zizifa) *pro nom. sg.* (*ut* zizifarum *gen. pl. in epit.*) *iam g* 48. *cf. rapa.*

Ablativi usus:

duplicis iuxta pos. cum myrti bacis pari pondere (μετὰ μύρτων ἴσων *D.*) 21. cum cymino (-ni *Pl.*) pari pondere 31. in vino vetere in sorbitione resolutus 52. (*cf. rec.* 34 bib. ex aqua calida cyatis IIII). *aliter* 41 (in vino potione perductum).

pro accus. in congio ... coniciuntur 41 (in pulvere redactus *semper g exc.* 59, in aqua fontana infunduntur *g* 45). pulmone vitiati 49. plurimis annis vitam extendere 23.

Accusativus vocab. Graec.

sg. -im (*rec.* -in *l*): elephantiasim 31. ptiriasim (*pro* siriasim) 6. ptisim 29. -an: althean 5. -un: catarrun (-ron *gv*, -rum *l*) 54.

pl. -as: lichenas 13.

Consecutio temporum:

ceteri putant ut qui hoc remedium petiturus est ... detraheret et ... transvoraret et ... lustraret 41.

Contractae verbi formae praeferuntur, velut sanarunt, gustarint innatarit consuerunt *etc. etc.*

Index II

Signa ponderum medicin.

uncia — *g.*
∻ *l.*
scripulus ſc̄ *g.*
ſcr. *l.*
libra lib̄ *g.*
l' *l.*

Index III

titulorum
(olerum et pomorum)

Appendix
ad
Pseudo-Plinium.

Cum nuper Plinii textum ex scriptis exemplaribus duobus (gd) olim a. 1871 constitutum accurata codicis Vossiani praeter rem neglecti collatione retractarem, ad librum iam impressum quae aut comparata lectionis Plinianae fata utiliter illustrarent aut ipsum textum vel emendarent vel etiam augerent, haec adnotavi quae sequuntur. est enim codex Vossianus (nunc quidem mutilus: nam antequam inter alios duos codices eiusdem formae minoris medius denuo compactus est, sex lacunis perierunt folia octo) Sangallensi aetate suppar saeculi decimi atque ex ipsius pulcerrimi huius codicis fonte (altero tamen apographo intercedente) oriundus, ita quidem ut (vel in minimis multis levibusque peccatis conspirantes) in universum eandem ambo praebeant lectionem bonam et in ipsis vitiis genuinam, attamen uterque habeat sua quaedam et peculiaria. sic evenit ut ex codice Vossiano „Plinius Parvus" (quemadmodum a manu quodam recentiore saeculi XII primae paginae pro titulo qui deerat supra scriptum legitur) integris tribus remediis augeatur (p. 66 et 81), quae sicuti plura deinde in libris saeculi XII, iam in Sangallensi propter homoeoteleuton a librariis omissa sunt.

Adnotanda

p. 7 *tit.* *post indicem capp. l. I* Incipit prologus plinii secundi iunioris *v*, *item g* (*in d ante indicem* Incipit liber plinii iunioris, *in cod. Lond. f.* 119ª Plinii iunioris de medicina liber primus incipit *cf. Anecd. II,* 107).

7, 9 possint *v*.

10, 1 — 14, 9 (*duo folia*) *exciderunt v*.

15, 2—5 emendat — tritae *om. v* (*d*): Nasturcium cum sinape tritum impositum emendant (*sic v*: emendat *d*). Glandes *etc.*

15, 8 irinacei (*ut semper*) *v*.

15, 9 gallinacei *v* (*ut semper fere hic scripsit verba in* -aceus *terminata, nisi quod* rosacium *ubique*.

15, 10 fimus *v*.

16, 2 vaso *v*.

16, 3 capiti *v* (*g*ᶜ*d*).

16, 5 oleū (*iterum*) *v* (*pro* ovum).

16, 14 inliniuntur *v* (*ut hic, quod omisi, etiam g*).

16, 22 perungant *v*.

17, 11 pinna *v. cf. p.* 88,9 pinnis *v* (*non g*).

17, 20 et umores *v* (*ut semper hic*).

18, 10 vaso (*item p.* 19,15 *et* 53,23 *ut semper*) *v. cf. ind.*

18, 23 bubulo *v* (bubulino *g*).

19, 18 umero (*ut semper*) *v* (humero *g*).

20, 1 molliori (*pro*- re) *hoc uno loco etiam v*.

20, 15 inliniuntur *v* (*non g*), *sed mox* inlinuntur *v*. 20 *v* (= *g*).

21, 10 ocimo e. v. o. t. oculi (*sic iterum addit v*, *cf.* oculis *rb*) circum linuntur.

21, 17 tortata (*sic*) ex vino *v*.

21, 19 teneri *v* (*d*).

21, 22 circumligata et epiforam *v* (*cf. mox* 22,1 tritę ita *gv*).

22, 2 et tumores *v* (*item d*, tumorē *g cum rb*), *sed* refrigerationē *gv* (-nes *drb*).

p. 22, 4 lana concurata (c̄curata *sic*) *v*.
22, 6 uridines *etiam v*.
23, 2 reprimitur *v*.
13, 10 semen urticae cum lana sucida coicitur in nares cum oleo rosacio. et auriculę lana sucida spissae obturantur *v* (*itaque nec v ex g*, *nec d ex v*, *ut inspecto, non collato codice Vossiano olim dixi Hermes* VIII, 58).
23, 13 quagulum (*ut g*) *semper etiam v*.
23, 16 pastellis *v* (= *g*).
24, 1 dracontei *v* (= *g*).
24, 5 mularum *g*: mularum alibi mulierum *vd* (*duos igitur codices comparavit qui aut scripsit aut correxit id Plinii exemplar, ad quod facti sunt et codex v et fontes codicis d*).
24, 6 ostreorum *v* (= *g*): *item p.* 29,1.
24, 10 cum suo teste *v*.
24, 15 distillationem (*sed in tit.* Destillationi *sic*) *etiam v* (*ut semper*).
24, 17 commendari *v* (= *g*).
24, 19 mariti *g*: tamarice mariti *vd*.
25, 11—12 murinus — infrincatur (*sic*) *etiam v* (*om. d*, *ubi* vicium *ex* alitū *sic v*).
25, 24 Sed (Si *d*) melius mororum domesticorum, sed (et *ex emend. d*) melius eorum que in rubis nascuntur *sic cum glossa etiam v* (= *g*).
26, 5 suci mororum sextarii duo *v* (*ut g*, *non ut d*).
26, 6 stomachicus *gb*^m (-maticus *rb*): stomachus *v* (*ut* stomacus *d post* fuerit).
26, 8 mulcet. Graveolentia *etiam v* (= *gd*).
26, 14 enula *etiam v* (*item p.* 54,20 enulae *v*).
26, 22—27, 1 caprifici — dolorem *om. v solus* (*non d*).
27, 3 Nuculeus (Nucleus *d*) galle *gd*: Nucleus glande *v*.
27, 9 austeri (*hic etc.*) *v* (= *g*).
27, 11 milefolium *v* (*item p.* 38,1. 60,18. 74,10 *etc. semper*, millefolium *gd*).
27, 15 decoctae *v*.
conluantur *v* (conluuntur *g*, colluuntur *d*).
27, 25 obturatus *v*.
28, 14 in olla (= *d*) mittis (*sic*) . . . decoques *v*.
28, 19 delfini *v* (delphini *gd*).
28, 22—23 cerebrum — datur *v* (= *g*): *om. d*.
29, 1 Uvae *om. v* (= *d*).
29, 4 Sinape *g*: sinepa (*sic*) *v*, Nepa *d*.
29, 5 orticae *v* (*ut p.* 28,13 ramuscolos *ante corr. v et p.* 36,5 opupę *v*).
29, 12 cyrinaici *v* (= *g*).

p. 29 *tit.* XVI. Tussilis *v* (= *g*), *sed in textu cap.* tussillas (30, 8), tussillis (30,13) *v* (*non g*). *ubi* Tussillim *errore v* (30,10), *d* habet Tussilini (*sic*).

29, 17 tules *v* (= *g*).

30, 6 in passo *g*: inspasso (*sic!*) *v*, insperse *d*.

30, 7—10 Si quis fimum ovillum—gargarizabitur *v* (= *g*): *om. d*.

30, 8 manu sua tussillas *v*.

30, 20—31, 4 herba—inlinuntur *v* (= *g*): *om. d*.

31, 10 nucis nuclei sive glandis tritae *etiam v*.

31, 11 britia *v*.

31, 13 anguinis *v* (*ut in tit. cap. g, non v*).

31, 14 clerites (*sic!*) *pro* celeriter *v* (*solus*).

31, 15 tripariae *etiam v*.

32, 5 peucedanum *v*.

32, 18 aquitanicae legatus in hoc morbo *sic v* (*cum lacunula post* legatus).

33, 6 delphini iocineris (*cf. Pl.*) cinerem *v*, delphino cineris. cinerem *g sic, sed mox ipse scriptor litterae* n *subdidit* i *infra lineam ducendo* delphin,o—*voluit igitur, ut nunc ex cod. v comparato putet, non* delphini cineris, *sed* delphini iocineris *et ipse g*), delphini iecinoris cinerem *rb*: Delphinū cinerem *d*.

33, 7 vexabuntur *gv*: vexantur *d* (*rb*).

33, 14 trita *v* (= *g**).

33, 17 Lumentum *v* (= *g*). *item* lumenti *vg* 68,1 *et* lumento 80,12.

34, 2 inaequali cute *g* (*r*), inaequalicutae *v*: inequalitate *rd*.

34, 7 in manibus pedibusque *g*: in pedibus manibusque *v*.

34 *in tit.* XXI ... His quae molienda sunt *v*.

35, 2 hordeacia *g*, hordiacia (*sic*) *v* (ordeacea *d*).

35, 3 fico *v* (= *g*).

35, 6 folia alni vel alei *sic etiam v* (= *gdb, non r*). f. alni vel allei (*sic*) *b*.

35, 7 fiunt *g*: sunt (ſ̄) *v* (*db*).

35, 9 Buturae et adipe *g*, buturę aut adipe *v* (aut *etiam b, cf. Plin.* — seu *r*): Butiro et adipe *d*. *cf. p.* 65,13 buturae *v* (*ubi* butyro *g*, vulture *d!*).

35, 12 ex milvi iocinere *v*.

36, 2 verbo *v* (*pro* vero).

36, 3 tesina *v* (= *g*).

36, 4 et resina terebintinę (*sic*) *v*.

36, 7 sulpure (*hic*) *v* (sulphure *v* 76,2. 78,24 *etc.* = *g*).

36, 8 subfita *v* (= *g*).
excalfaciunt *v*.

36, 8—10 pugionis—prodest *v* (= *g*): *om. d*.

p. 36, 13 vexatum sit *v* (est *g*).
36, 15 tysis sinancis *v* (*cf. g*).
36, 16 q. placeat succurri explicare conabimur *v* (= *b!*, explicabimus *gd*). *ex hoc aliisque locis multis efficitur aut proximum codici vetusto Torini* (*b*) *aut eundem esse Vossianum. cf. ad p.* 66,11.
36, 18—19 fricta discocto eaque faba *g*: *om. v* (*d*).
37, 1 sūp|ta *v* (*ubi* sumpto *gd*).
37, 12 testibus (*pro* testis) *v* (= *gd*). *mox* tritae *gv*: trita *d*.
37, 14 tussī *v* (= tussim *g*).
37, 16 cōpari (*pro* cum pari) *v*.
37, 20—21 Equm (*sic v*, *ut semper* coquntur *v*, *non g*)—sanant *v* (= *g*): *om. d*.
38, 6 itemque *v* (*db*): item (*om.* que) *g*.
38, 10 potata qua cotonia *g*: pota cotonia (*om.* qua) *v*, potata ubi citonia *d*, pota ubi cydonia *b* (*itaque ex emendatione et scriptoris d et Torini natum est* ubi *quod lacunam expleat*).
38, 12 trito (*sic*) *v*.
38, 14 *et* 15 sorbitur (*bis*) *v*.
38, 16 calda *v* (= *g*).
38, 17 qua *om. v* (Aqua in rosa *etc.*).
38, 20 cum pane *v* (= *gb*): cum aqua (*ex suo!*) *d* (*propter sequentia*).
38, 24 cytonia *hic* (*cf.* 38,10) *v* (= *g*).
39, 1 Gūme *v* (= *g*) *et v.* 2 gūmae (-mę *g*) *v*.
39, 7 cludit *v* (= *g*).
39, 11 modice *v* (= *gb*).
39, 13 aceti ferventis *gv* (*rb*).
39, 18 intussimque converso *v* (= *g*, *nisi quod hic habet* conversos).
39, 21 qui eam *v* (= *gd*, qui hanc *r*, qui in hanc *b*). oportebit *v* (*solus*).
40, 1 alunt: aliud (*sic*) *v*.
40, 2 operi inpistoriis (*sic*) *v*.
40, 5 sanant (*sic*) *v* (= *g*). id mel *v* (*d*): id est mel *g* (*ex* ıđ *pro* ıd).
40, 8 eius *om. v* (*solus*).
40, 9 inidē vaso (*sic*) *v*.
40, 20 aliquod (*sic*) ame *etiam v*.
40, 21 intra *v* (= *rb*): infra (*male*) *gd*.
40, 22 Mandrogorae *hic g* (*non v*).
40, 23 opii pondus denarii. turis pondus denarii *g*: *om. v* (*non d*).
41, 2 ex vino *v* (*d*, ex uno *g*).
41, 7 prima potione *v*, *quibus verbis finitur f.* 46. *iam deest*

folium unum a p. 41,7 (*cum indice capp. l. II*) *ad p.* 42,5 ex vi] no austero *etc.*

---

p. 42, 7 asini *v* (*d*), *pro* asininae *Plin.* (asinae *g*).
42, 14 hyllace *v*.
43, 11 ex suo (= *d*) suco *v* (*cetera ut g*).
43, 12 bubulus *v* (bubulcus *d*), bubulinus *g*.
43, 21 lactens *v* (*d*), *item p.* 94,4 *v* (= *db*): lactans *g*.
44, 8 cydonea *v* (cidonea *d*, cydonia *g*). *item infra semper.*
44, 12 mens etalienantur *etiam v* (= *gd*). *fort. l.* exalienatur.
45, 7 in manu *v* (= *d*): manu *g*.
45, 14 Ros siriaci *v*.
46, 9 umbiliculo (*sic*) inlinitur *v*.
46, 10 cum melle et sale *v*.
46, 14 lens non percocta *v* (= *db*).
46, 17 pota *v* = *gb* (potata *d*).
47, 2 tunsus *v* (= *g*), *item infra v.* 17. *alibi* tusus (= *g*, *sed* tunsus *etiam p.* 50,6. 63,3).
47, 7 iucundissime *v*.
47, 14 sativi ciceris *v* (= *g*).
47, 22 qua *om.* (aqua|in pruna) *v*.
48, 8 colligitis (*sic*) et mittis *v*.
48, 10 bacae *v*. *item p.* 52,20.
48, 11 exuvis *v*.
48, 13 bacae acrifolii *v* (*item p.* 49,12). acrifolium *etiam v p.* 72,7. 88,7. 102,7.
48, 19 synfiti *v* (= *g*).
49, 3 et acetum acerrimum cūtriblas *v* (et acerrimum acetum cumtriblas *g*).
49, 17 *et* 19 defunditur *v* (diffunditur *gd*).
49, 20 austere *etiam v*.
50, 14 totus *v* (= *drb*) *pro* tostus *g*.
50, 16 anas *v* (*sine corr.*).
50, 19 addito quagulo *v*.
51, 2 si exulcerationes ē *v* (= *g*).
51, 2—3 ostrea ... decocta *v* (*non g*). *cf. supra ad* 24,6 (29,1).
51, 6 holus idē caules discoctū *etiam v*.
51, 9 imponuntur *v* = *gd*.
51, 10 aqua marina. adaliqui (*sic*) *v*.
51, 11 raphanos (*non* rafanos) *hic v* (= *gd*). *item* raphani *vgd p.* 75,21. *cf. p.* 54,19 raphani *g*, raphana (*sic*) *d*, *sed* rafani *v* (rafanus *vg* 110,9 *etc.*).
51, 19 puluus (*sic*) *v*.
alica *v* (= *d*).
52, 1 in aqua *v* (= *d*).
52, 3 in quibus *v* (= *gb*).

p. 52, 7 pondo (*sic*) *v* (= *d*).
52, 9 galla cū magina *v*.
52, 15 in vino — eduntur *v* (= *g*): *om. d*.
52, 18 innucis abellaneae *v* (*cf. g*).
53, 2 abstineri *v* (= *d*, *non g*).
53, 3 prius et gallinam *v* (= *gb*, *Plin.*), prius gallinam *d*.
53, 6 caeliacis (*sic*) *v* (coeliacis *g*), *sed infra v.* 16 cyliacis *et v.* 20 ciliacis (= *g*).
53, 8 et (myrti bacis) *v* (= *d*, ex *g*).
53, 13 pridē *etiam v*.
54, 1 addita pusillo resina (*sic*) *v* (*unde* addita resina pusillo *d*).
54, 7 in cibo poni iubent *v* (= *g*).
54, 9 additi *v* (= *d*, *pro* addi).
54, 17 Tiniae (*sic semper*) *etiam v*.
55, 3 *et* 8 *et* 11 oximili (*sic*) *v*.
55, 10 potū *v* (= potum *g*): potu *d*.
55, 14 Lieni sive spleni (*in textu repetitum*) *om. v* (= *d*).
55, 15 torpedo*ꝝ* buſ cū | eo impoſituſ *sic etiam v* (= torpedorum buſ *etc. g*).
56, 5 Corūbi *v*.
56, 11 *ubi* liens *g*, *v habet* lien si. *patet itaque hunc locum Plinio duce sic esse emendandum*: caninus lien si viventi eximitur et laboranti in cibo datur, liberat de vitio lienis. catuli (*sc.* lien, *non* catulus *ut codd.*) duum dierum datur (datus *codd.*, *cf. Plin.* Alii . . . dant) ignoranti aegro in cibo ex aceto.
57, 3 oboli *om. v* (*non gd*).
57, 5 defunctos obrui oportet. Vespertilionis sanguine venter *etc.* (*sic*) *etiam v*.
59, 4 pollinē *v* = *d* (*non* pollionem, *ut g*, *licet alibi in minimis sic multis consentiant codices hi antiquissimi gv*, *e. g.* caliculus 21,13. lipturum (-ram *g*) 22,12. sint 24,11. osciami 27,13. codiculi 30,7 (*item* 76,23 *vgd*). verminacla 31,1. ex *om.* 33,15. incedit 34,9. sanant 40,5. costum 51,16. siliacorum 53,11. quadras 70,18. panni 75,16. remissum 79,8. alumen (alum̄) 80,11. apostomata 81,19. mutorum 82,21. femina 83,10. antecessionem 88,18. cagatem 95,1. sabuci 95,22. farinae 96,10. propinatur 96,20. varo 100,22. lacerate *ante corr. v* (lacerte *v*[c]) = laceratae *g* 101,10. veneficii 106 4.
60 *in tit.* xv Vissicae *v* (*ut g* Vessicae), *sed in textu capituli* vesica *semper v* (*plerumque g*).
60, 9 haemoroidas *v*.
60, 11 eiusdem ovi *etc. v* (= *g*).

p. 60, 12 idque balneo (*om.* in) *v.*
60, 19 inlinire *v* (= *g*). *item* inliniti *v* (= *g*) 63,15.
61, 6 facta *etiam v.*
61, 7 *post* bibitur *in solo v* (*non d*) *leguntur quae in reliquis* (*atque iterum ibidem etiam in v*) *post* bibitur *v.* 12: Turturum (*sic primo loco, infra* Turdorum) fimus in (*infra* ex) mulso decoctus imponitur. Cicadas tostadas (*sic*, tostas das *d*) in patella . . .
61, 11 glebulae uti deluta (*sic*) *etiam v.*
61, 18 marini *gb* (*cum Plin.*): *om. v* (= *d*).
61, 19 branceis *etiam v.*
62, 7 cubile *v* (= *g*).
62, 9 ut *v* (= *db*, *ubi* sicut *g*).
62, 20 ammixto *hic v* (*ut g*). *item p.* 65,7 (*sed p.* 72,6 ammixta *g*, admixta *v etc.*).
63, 18 aut *om. etiam v.*
63, 20 inflamationi (*sic*) *v* = *db*^m *et ut videtur ante ras. g.*
64, 1 ramini *etiam v.*
64, 4 fico *v* (ficu *gdb*).
64, 5 farina faenicula (*sic*) in hydromelle *v.*
64, 8 ibi *v* = *b* (*pro* ibidem *gd*).
64, 10 hydrochelis *v* (= *g*).
64, 14 posca *hic et v* (= *g*). *sed* pusca *p.* 26,4. 109,19 *etc. gv.*
64, 20 tumescunt *v* (= *d*, -cant *grb*).
64, 23 ab aequitatu femina vexata *v.*
65, 4 inguine ē *v* (= *d*).
65, 15 aut hirino *v* (= *b*^m).
66, 6 eorum decoctum *v* (= *g*).
66, 11 *hic propter duplex* imponitur *integrum unum remedium excidit codicibus gd. sic enim legitur in v* fimi murini cinis ex oleo vetere imponitur. Vermium terrenorum cinis ex oleo vetere imponitur (*petitum ex Pl.* 30,79 *cum iis quae praecedunt*: *iam sequitur Pl.* 30,80). Coclearum . . . *sed idem alio loco praebet ed. Bas.* (*b*) *ex r*, *sic enim ed. Rom.* *II* 51 Terrenorum itidem vermium cinis cum oleo imponitur. similiterque cornus caprini combusti cinis cum oleo imponitur. (Item coclearum quae nudae etc.). *quae sic* (*ut in r*) *coniuncta* (*ex r*) *repetit Torinus* (*b*) *in iis quae licet codici vetusto consentire significet* (*reliquis quae uncis inclusa sunt opposita*), *exhibet tamen ut solet eo modo quo se excipiunt in r.*
66, 16 ſolıcınıſ *v* (= *g*).
66, 17 *hic iterum propter duplex* oleo *in gd exciderunt verba quae habet v* (*cum b* = *r*, *cf. ad p.* 66,11) aeque caprini cornus cinis ex oleo (*ante v.* agninus pulmo

etc.). *ducta haec sunt ex Plin.* 28,222 (*ubi pro* cornus — *sic et r* — caprini *legitur* cori caprini).

p. 67, 1 tumumenti testudinis *v.*
67, 10 muli mulaeve (*sic*) *v.*
68, 2 *hic eadem eodem modo repetuntur in v quae in g* (= *p.* 67, 14—17).
68, 6 saevo bubulo *v* (= *b*), bubulino *g.*
68, 11 perungetur (*sic*) *v.*
68, 12 sint *v* (= *g*).
68, 14 Inpalustris lens *v* ($g b^{m}$).
68, 18 Sanguine milvi *etc. v eodem hoc loco quo g* (*non d*).
68, 18 evisci *v* (= *d*).
69, 2 Lenticlam *v* (= *g*), *ut* Lenticla *vg p.* 35,3.
69, 6 pellibus *v* (= *db*, pedibus *g*).
69, 19 britticae (*sic*) *v. sed* brittia *etiam v.* 77,16. 83,7 *etc.*
69, 24 ſipteriae ſciſteſ *v.*
70, 7 aluta *v* (= *d*).
70, 12 sint *v* (= *b*, sunt *gd*).
70, 14 camedria . . . aristolocii . . . sthichados *v.*
71, 6 intermissi —] Amfisbere (*v.* 19) *perierunt in v cum folio uno* (*in quo et index capp. cum tit. libri* III).

72, 2 axungia eius *etiam v* (= *gd*).
72, 6 hordeacaei (*sic*) farinę *v*, hordeaciae farinę *g* (hordeaceae farinae *b*): ordei farinae *d* (*cum Plin.*).
72, 15—18 Ĭt galbanū (*sic*, galbano *g*) — melle *v* (= *g*): *om. d.*
73, 2 spato melle mixto *v* (= *g*). *sic etiam* (spato melle) *vg p.* 76,18.
73, 7 hemorogian *v* (= *g*).
73, 11 et aceto *v* (= *gd*).
74, 12 ad plagas conglutinandas *v* (= *b*, glutinandas *gd*).
74, 16 et aqua *v* (*pro* ex *gd*).
75, 4 quos|ligno *etiam v* (= *g*), *ut videtur* (*nam membrana hic perforata est*).
75, 5 hae triti *v* (= *g*), *sed mox* inlinuntur *v* (= *d*).
75, 7 nomo (*sic* = *d*, noma *g*) quod vocant cancer *v* (= *gd*).
75, 15—16 et cibo (*sic v*, cibio *g*)—debet *v* (= *gb*): *om. d.*
75, 18 veteri *hic etiam v* (= *gd*).
75, 21 et appositum *om. etiam v.*
75, 22 faredinas *v.*
76, 7 quoſ ſevori *v* (quoſevori *g*).
76, 9 tritave feribus (*pro* veteribus *g*) *v* (tritave veteribus *b!*).
76, 13—15 eadem — imponitur *v* (= *g*): *om. d.*
77, 7 Carnoma (*sic*) si sine *v.*
77, 9 impone. Singulare *v* (= *db*, imponere *g*).

p. 77, 12 chachoethos *v*.
77, 23 omnium genera (*sic*, *cf*. *d*) ulcerum *v*.
78, 10 galla *etiam v*.
78, 13—14 (*post* cicatricem) Symfitum — cicatricem *om*. *v* (= *d*, *non gb*).
78, 24 cum sulphure *etiam v*.
79, 20 fluviatiles *v* (*Plin*.): fluviales *gd*.
81, 8 circum linunt *v* (liniunt *grb*).
81, 11 pastello *v*.
81, 14 quod sunt (f̄) strume *v* (= *d*).
81, 16 milaepedę (*sic*) *v*.
81, 19 apostomata. Calx viva cum resina . . . *g* (*rb*), apostomata. Axungia cum resina . . . *v*, apostemata. Axungia viva cum resina . . . *d*. *itaque in communi fonte codicum g eiusque a quo pendent vd fuit* apostomata. Axungia . Calx viva cum resina . . . (*cf*. *Pl*. 28,140 *et* 36,180).
81, 24 *post* inlinitur (*et ante* bubulum) . . . *excidit integrum remedium* (*petitum aeque ex Pl*. 28,191) fimum caprinum ex aceto acri decoctum strumis inlinitur. *quod solus nunc habet v*.
82, 13 circumdat *v* (= *d*).
83, 5 Nuclei grandes *v* (= *g*).
83, 9 folia similia cupressi *v*.
83, 15 linitur *v* (= *g*ᶜ).
83, 18 semicocta *v* (= *d*, cocta *g*).
83, 23 (*post* pilos reddit *f*. 67ᵇ *extr*.) *in v exciderunt duo folia* (*quorum loco hic alba codicis antiqui folia duo inserta sunt*), *sc*. *a p*. 83,24 *usque ad* (c. xiiii) *p*. 87,15 (Mus vivus . . . *e quibus incipit f*. 68ᵃ).

88, 14 in crucē *v*.
88, 16 cinis spargitur *v*.
88, 17 primi digito (*sic*) *v*.
88, 22 acricolae *v* (*cf*. acrioole *d*, *pro* auriculae *g*).
89, 4 cū laser tritū (*sic*) obolo *v*.
89, 14 gaio seio. tertiana solo monte s. *etiam v*.
90, 2 Pulei *v* (= *g*, Puleíí *d*).
90, 5 adalligatur *v* (alligatur *gdb*). *cf*. *v*. 12. 20. 24. 91, 4. 14 *etc*.
90, 10 debebit *v* (= *g*, debet *d*).
90, 16 eaq̄ *v* (= ea quae *g*, *pro* et aque *d*).
91, 19 *post* circa ma ‖ *deest folium unum in v usque ad p*. 93,14 ‖ recreat.

---

93 15 elexum *v* (*cf*. *d*).

p. 93, 18 arietini inveterantur *g*: arieti minueterantur (*sic*) *v* (arietis minute terantur *d!*).
93, 21 v. et ante *v* (= *db*): v. ante *g* (quinis diebus ante et postea *Pl.*).
94, 12 ter septem (t septē) *v* (*solus*).
94, 13 satura erit humano *v*.
94, 15 inlinitum *v* (= *d*).
94, 24—25 Caprini — adhibetur *v* (= *g*): *om. d.*
95, 1 portaverit *v* (= *db*, portat *g*).
95, 4 spongea *v*.
95, 8 fluviatilis (*sic*) *v*.
95, 10—11 (*ante* scillae) Scillae — compescit (*quae habent gb*) *om. v* (= *d*).
95, 14 et (*pro* ex) *v*.
95, 15 sinapē *v* (= *g*).
95, 18 subfunduntur *v* (= *g*). *cf.* suffundantur *vd* (subfundantur *g*) 99,13. suffuderit *gvd* 104,15.
96, 1 chrysocarpos *v*.
96, 4 ex vino (*om.* eo) *v* (= *d*).
96, 9 vincae pervincae (*sic*) *v*.
96, 11 ethvorū *etiam v*.
96, 18 pondus . . . myrra *etiam v*.
97, 9 Rubia *v* (*d*, Rubea *g*).
97, 16 spondelium *v* (= *g*), *ut p.* 77,15.
97, 17 fim' (= fimus) *etiam v*.
97, 18 edidit *v* (= *db*): *om. g.*
admagnitudinē *v*.
98, 10 ponfolica *etiam v*.
98, 17 super linitur *v* (= *g*).
98, 21 vel bubulus *v* (bubulinus *g*). *item p.* 100,1 *et* 2. *p.* 103,14 Bubula *v* (*ubi* Bubulina *g*, Bubuli *d*).
99, 1 quodtost— uocatur (*sic*) *v* (tostus *d*, zoster *gr*).
99, 19 cum cera coctis (*sic* = *d*) fractis *v*.
99 *tit.* xxvi Ad scabiam (*sic*) *v*.
100, 3 super inlinitur *v* (= *b*, -nietur *gd*).
100, 4 lixivo *v* (= *d*).
100, 6 et mel ligant tritū lucustratū pratensiū *v*.
100, 14 sint *v* (= *b*): sunt *gd*.
100, 20 liquamine in balneo *v* = *b* (liquamini ne balneo *sic g*, liquamini in b. *d*).
101, 4 cocta et imposita *v* (= *db*, coctae imp. *g*).
101, 8 cera et cepa imposito *etiam v*.
101, 11 Cymino ocimo *etiam v*.
101, 18 alii mustū *v* (*solus*).
102, 1 senapis (*sic*) *v*.
102, 3 mellıf fibrā (*sic*) *v*.

p. 102, 7 sanatur (*pro* sanantur) *etiam v* (= *gd*).

102, 14 humores *etiam v*.

102, 18 canceromata *etiam v*.

102, 20 crebro *recte v* = *b* (*ubi* cerebro *gd*).

103, 3 aprunum *v*, *item v*. 11 (*ubi et g*). *inde v*. 13 *vel* caprunum *v*!

103, 6 me e̅e̅ (*sic*) *v* (*pro* melius esse).

103, 10 vim ine̅e̅ *recte v* (*ubi* vimen esse *g*).

103, 18 pancratiastes *sic recte v*.

103, 19 adversū *v*.

103, 21 c̄collectionibus (*sic*) *etiam v*.

104, 3 glutis *etiam v*.

104, 5 unciā . . . positae *etiam v*.

104, 6 desiderit *v* (= *g*).

104, 7 admota (*quasi fuerit* ammota) *pro* amota *male v* (*solus*).

104, 8 inquinata retollitur *etiam v*.
cum opus *v* = *g*, *ubi* et cum opus fuerit *db*.

104, 12 tabsia *v* (= *g*). *mox* cera caesa *v*.

104, 13 inlinibat *etiam v* (= *gd*). *item* postera *v*.

104, 18 usque | fascias *v* (= *g*).

104, 20 robia *hic v* (= *gd*).

105, 2 Sed usus *v*, *ut ante corr. g* (Sed ut usus *g*°, si usus *d*).

105, 18 inlinitur balneo *v* (= *g*).

106, 3 falangii *v* (= *g*). *sed infra* 109,7 phalangium *gvd*.

106, 4 sint *v* (= *g*).

106, 5 in instruendis *v* (= *d*).

106, 7 ea q̄ *etc. v* (= *g*).

106, 8—9 Titymalli — inlinitur *v* (= *gb*): *om. d*.

106, 11 eiusdemque (*pro* eiusque) *v* (*solus*).

106, 18 caput — maciem *v* = *g* (*nisi quod* maceriem *v*, *ubi* maciē *g*).

106, 20 accidunt (*sic*) *v*.

107, 6 prestavit *v* (= *d*, *pro* prestabat *g*).

107, 12 similes *v*.

107, 18 Ergo monstrabimus (*sic*) *v* (= *g*).

107, 22 aristolaciae (*sic*) *v* (*ubi* aristolociae *g*, *ut infra vg* 110,26).

107, 23 pondus (*sic*) *v*. *item* 110,22. 26.

108, 4 asinini sanguis (*sic*) *v* (= *d*, sanguinis *g*).

108, 10 quot dıſ pluſ (*sic*) *v*.

108, 16 eius *om. v* (= *d*).

108, 22 rustillo (*pro* rostello) *v* (*solus*).

109, 3 si *v* = *rb* (*pro* sic, *ut p*. 103,8 si curantur *v*).

109, 7 orbitā *v* (= *gd*).

p. 109, 16 sex | tantē (*sic*) *v*.
110, 13 erum (*pro* ervum) *v* (= *g*, *ut supra*).
111, 9 et *om.* *v* (= *g*).
111, 11 sucus bibitur ‖ *his verbis finitur f.* 78[b] *h. e. folium Plinii ultimum: unum enim hic deest quod olim sequebatur ante fragmenta quae Plinio in codicibus adnexa leguntur* (*sic inscr. in g*: xxxviiii. De observatione totius anni ut incolomitas custodiatur *quod cap. libro quinto subdidit* v, 45 *ed. Rom.*, *ex qua Bas.*, *cum solo codice Pragensi* — *et* Spera apulei platonici. de vita. de morte. vel omnibus negotiis. et quicquid inquirere volueris. *cf. Hermes* viii, 58).

Codicem „Phisice Plinii", *sive Pragensem* (*cf. Anecd.* ii, 61. 107. *Hermes* viii, 59 *sq.*) *sive eum ad quem facta est editio princeps* (*Rom.*), *Basileae vidit a.* 1433 *Jo. Aurispa, ut ipse narrat in epistula ab H. Keil edita* (*Ind. schol. Hal.* 1870 *p.* iv. ix).

Corrigenda

p. 12, 3 *l.* arundine (*sine* h, ut *semper scribo*).

14, 8 *sic legendum videtur*: et cerae albae libra e libra olei rosacii remittitur et refrigeratur (*cf. Marc. l. c.*). *in additamentis codicis Berol. ad Theodori Prisciani caput* V (*l.* I) *de acoris idem sic inducitur cerotum* (*p.* 24): Litargirum lib. I. Cerusa lib. I. Cera alba lib. I. Olei rosei lib. I. Liquefacta cera et tepefacta. sic addis oleum et species suprascriptas. simul in mortario omnia trita commisces. addis quattuor ovorum albumina. teris simul et uteris (*cf. etiam Apollon. apud Gal.* XII, 482 *et ap. Th. Prisc. f.* 5[b] *Arg.*, *item Ap. ap. Gal. p.* 482 et *Th. Pr. f.* 5[a]). *simile ad scabiem emplastrum vide apud Ps. Plin. f.* 78[a] *Bas.*

17, 20 *l.* humores (*ut semper scribo in Pseudo-Plinio*, *sicut* umores *etc. in Gargilio*).

18, 8 *l.* vitia aurium (*gvrb pro* aurium vicia *d*).

ad p. 19, 18 *l.* in dextro humero *gd.*

p. 23, 11 *l.* coicitur in nares (*sic et sine uncis*, *ex v solo*).

ad p. 26, 6 *l.* stomachicus *gb*[m] (-maticus *rb*).

ad p. 26, 8 *l.* mulcet. Graveolentia (*sic*) *gd.*

p. 26, 15 *l.* dentes confirmat (*gvdrb*, *pro* confirmat dentes, *quod meo errore scriptum*).

29, 17 *l.* ex utraque gutturis parte (*gv*, *pro* ex u. parte gutturis *d*).

32, 15 *l.* inmunibus.

33, 6 *l.* delphini iocineris cinerem (*ex gv cf. adnotat.*).

33, 7 *l.* vexabuntur (*ex gv. cf. adn.*).

ad p. 34, 2 *l.* inaequali cute *g* (*r*): inequalitate *d.*

ad p. 36, 8 *l.* prodest (*pro* podest).

ad p. 37, 12 *l.* testibus *gd.*

p. 38, 2 *l.* m. bibendum datur (*gvb*, *pro* datur bibendum *d*).

ad p. 38, 6 itemque *db*: item *g*.
p. 39, 14 *l.* item coagulum leporinum (*ubi mea culpa excidit* item *gvbrd*).
ad p. 39, 19 *l.* conversos (*sic*) *g*.
p. 42, 7 *l.* asininae (*cum Plin.*, *unde* asinae *g*, asini *v*).
ad p. 44, 12 *l.* mens et alienantur *gd* (*r*).
p. 44, 15 *l.* VIIII (*sic vg*, IX *d*, *pro* VIII).
45, 3 *l.* esse vitium (*sic vb*, *nam ex g nihil adnotavi*, *pro* vitium esse *d*).
ad p. 46, 2 *l.* cum felle tauri *g*: *om. d*.
p. 47, 2 *l.* ulmi cortex tusus denarii pondere (deñ pond *v*, deñ. *vel* denarii pondus *gd*: *nam in hoc vocabulo explicando varie peccatur. cf. ind.*).
51, 2 *l.* decoquitur (*gv*, *pro* coquitur *d*).
ad p. 52, 14 *l.* in vino — eduntur (*pro* decoquuntur — eduntur).
ad p. 52, 19 *l.* ex aqua datur *g*: datur ex aqua *d*.
p. 53, 3 *l.* prius et gallinam (*ex gv*).
55, 10 *l.* potum (*ex gv pro* potu).
56, 12 *l.* si viventi . . . datur, liberat de vitio lienis. catuli duum dierum datur ignoranti . . . (*cf. adnot.*).
ad p. 57, 1 *l.* acet$\underline{\underline{i}}$ *d cum ras.*
ad p. 60, 12 *l.* idque *gb*: id *d*.
p. 64, 15 *l.* imponitur (*gvdb*, *pro* apponitur, *quod mea ipsius inviti penna peccavit*).
66, 11 *post* imponitur (*et ante* coclearum) *adde haec* (*ex v*): vermium terrenorum cinis ex oleo vetere imponitur (*cum* „*ib.*" *in marg. cf. adn.*).
66, 17 *post* oleo (*et ante* agninus) *iterum adde haec* (*ex v*): aeque caprini cornus cinis · ex oleo (*et in marg.* „28,222" *cf. adn.*).
72, 6 *l.* hordeaceae farinae (*ex gv.b*, *pro* hordei farinae *d cf. adn.*).
73, 21 *l.* et ture pari pondere etiam *etc.* (*ubi ipse imprudenter omisi v.* pari pondere).
ad p. 78, 6 *l.* minarum cohercet *gd* (*ut etiam v*).
p. 79, 1 (*et ita semper*) *l.* nasturcium (*cum gv*).
79, 20 *l.* fluviatiles (*ut v cum Plin.*).
81, 19 *puncta nunc delenda existimo*: axungia. calx viva... (*ut p.* 87,13. *cf. adn.*).
81, 22 (*post* inlinitum) *adde* discutit (*ex gvb*, *om. d*).
81, 23 (*post* inlinitur) *adde* (*ex v*, *cf. adn.*): fimum caprinum ex aceto acri decoctum strumis inlinitur.
ad p. 87, 6 *tit. l.* XII Ad frigora (*sic*) exusta *g*, Ad exusta frigore *d*.
p. 88, 12 *l.* quodcumque est sed (*ubi ipse omisi* est).
90, 5 *l.* adalligatur (*cum v*).

p. 91, 16 *l.* euforbio (*gvd*, *ut supra scripsi*). *sic ubique p.* 105,2 *etc.*).
93, 21 *l.* quinque et ante et . . . (*cf. adn.*).
ad p. 94, 5 *l.* myrra *g*, mirra *db*ᵐ (*etc*).
ad p. 94, 19 *l.* is: his *gd* (*item v*).
p. 100, 14 *l.* sint (*ex vb*, sunt *gd*).

atque nunc quidem ego postquam primam (*m. Aug.* 1858) *inspecto atque excerpto codice Dresdensi novi auctoris antiqui notitiam vel potius suspicionem habui, absoluto tandem negotio Plinium hunc iuniorem id est Pseudo-Plinium valere iubeo.*

Berolini d. 26. *April.* 1875.

Valentinus Rose.